

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

**TÜRK İNFAZ HUKUKUNDA KOŞULLU SALIVERİLME VE
KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER**

Yüksek Lisans Tezi

LEVENT İNCE

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

**TÜRK İNFAZ HUKUKUNDA KOŞULLU SALIVERİLME VE
KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER**

Yüksek Lisans Tezi

LEVENT İNCE

Danışman: DOÇ. DR. YUSUF YAŞAR

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

KAMU HUKUKU Anabilim Dalı KAMU HUKUKU Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK
LİSANS öğrencisi LEVENT İNCE'nin TÜRK İNFAZ HUKUKUNDA KOŞULLU
SALIVERİLME VE KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER adlı tez çalışması, Enstitümüz
Yönetim Kurulunun 28.02.2019 tarih ve 2019-6/22 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy
birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 14.03.2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Doç. Dr. YUSUF YAŞAR	
2.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. MEHMET MADEN	
3.	Jüri Üyesi	Dr.Öğr.Üyesi ZAFER İÇER	

ÖZET

TÜRK İNFAZ HUKUKUNDA KOŞULLU SALIVERİLME VE KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER

Levent İNCE

Kamu Hukuku

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yusuf YAŞAR

Mart 2019, 179 sayfa

Koşullu salıverilme, kesinleşen hapis cezasını cezaevinde çeken hükümlünün, kanunla belirlenen bir süreyi cezaevinde iyi halli geçirdikten sonra cezası henüz tamamlanmadan belirli şartlar dâhilinde tahliye olması işlemidir. Koşullu salıverilme ile hükümlünün cezası esasen son bulmamakta, hükümlü cezasının kalan kısmını dışarıda gerekirse belirli yükümlülüklerle çekmeye devam etmektedir.

Koşullu salıverilme ile hükümlünün gereğinden fazla cezaevinde kalmaması amaçlanmıştır. Buna göre belli suç türlerinde ve belli hallerde cezaevinde kalınması gereken süreler tespit edilmiştir. Koşullu salıverilmede süreler suçun türüne ve failin durumuna göre farklı şekillerde belirlenebilmektedir.

Türk infaz hukukunda, koşullu salıverilme sonrası belirlenen denetim süresinin hem hükümlü hem de toplum açısından yararlı geçirilmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Denetim süresini iyi halli geçiren hükümlülerin ödüllendirildiği, denetim süresi içinde kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getirmeyen hükümlülerin ise belirli yaptırımlara maruz kaldığı bir sistem öngörülmüştür. Salıverilme sonrası denetim süresi de uslu bir şekilde geçirildiği takdirde cezanın infaz edilmiş sayılacağı düzenlenmiştir.

Bu tez çalışmasında da üç bölüm halinde koşullu salıverilme kavramı ve şartları, koşullu salıverilmede süreler, koşullu salıverilme kararı ve kararın geri alınması konuları anlatılmıştır. Koşullu salıverilmede süreler konusu ise uygulamada yaşanan tereddütlerle birlikte ayrıntılarıyla incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Koşullu Salıverilme, İnfaz, Salıverilmede Süreler, Hapis Cezası

ABSTRACT

CONDITIONAL RELEASE IN TURKISH CRIMINAL LAW AND LENGTH OF CONDITIONAL RELEASE

Levent İNCE

Public Law

Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yusuf YAŞAR

March 2019, 179 pages

Conditional release is a procedure that was designed to allow the release of convicted persons under specified conditions, after the person has demonstrated good behavior for a pre-determined period of time while incarcerated serving a definite sentence. Upon conditional release, the original incarceration sentence of the convicted person is effectively terminated, and the convicted person serves the remainder of the sentencing period outside of prison, albeit under specified obligations.

The aim of conditional release is to ensure that convicted persons are not incarcerated for periods longer than necessary. The length of necessary incarceration is determined for specific crimes and circumstances. The length of conditional release is determined according to the type of offense and the status of the perpetrator.

In Turkish criminal law, legislative regulation has been enacted to facilitate a supervision period following the conditional release, which aims to benefit both the convicted person and the general public. A system has been designed whereby the convicts who demonstrate good behavior under supervision are appropriately rewarded whereas those who fail to fulfill their assigned responsibilities are reprimanded. If the conditional release is followed by good behavior during the entirety of the supervision period, the sentence is considered executed and exhausted.

This thesis discusses in three parts the concept and conditions of conditional release, the sentencing lengths in conditional release, and the decisions for granting and revoking conditional release. The issue of sentencing lengths in conditional release has been analyzed in detail, considering observed hesitation in its practical applications.

Keywords: Conditional Release, Execution, Periods of Release, Imprisonment

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KOŞULLU SALIVERİLME

I. KAVRAM OLARAK KOŞULLU SALIVERİLME	3
A.GENEL BİLGİ	3
B.KOŞULLU SALIVERİLMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE AMACI.....	8
C.KOŞULLU SALIVERİLMENİN BENZER KURUMLARDAN FARKI	14
1.Af ile Koşullu Salıverilmenin Karşılaştırılması	15
2.Hapis Cezasının Ertelenmesi ile Koşullu Salıverilmenin Karşılaştırılması ...	17
3.Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi ile Koşullu Salıverilmenin Karşılaştırılması.....	20
4.Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması ile Koşullu Salıverilmenin Karşılaştırılması.....	23
D. KOŞULLU SALIVERİLME ÖNCESİ HAZIRLANMA.....	25
II. TÜRK İNFAZ HUKUKUNDA KOŞULLU SALIVERİLMENİN ŞARTLARI	27
A. İYİ HALLİ OLMAK.....	27
B.KOŞULLU SALIVERİLMENİN MAHKEME TARAFINDAN ŞARTA BAĞLANMASI SORUNU	34
C. KOŞULLU SALIVERİLME YASAĞININ BULUNMAMASI.....	37
1. Suç Çeşitlerine Göre.....	38
2. İkinci Defa Mükerrirlik Halinde.....	39
3. Terörle Mücadele Kanunu Kapsamındaki Yasaklılık Halleri	40
4. Adli Para Cezasından Çevrilen Hapis Czası.....	42
5. Özel İnfaz Usullerinin Uygulandığı Haller	44

6. Koşullu Salıverilme Kararı Geri Alınanlar.....	45
7. Disiplin Cezaları Kaldırılmayan Mahkûmlar	45
8. Bankacılık Kanununa Göre Koşullu Salıverilmenin Uygulanamayacağı Hal46	
9. Disiplin Hapsi ve Hapsen Tazyik Kararları.....	47

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK İNFAZ HUKUKUNDA KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER VE HESAPLANMASI

I. GENEL BİLGİ.....	49
II. 765 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU GEREĞİNCE KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER.....	50
III. 647 SAYILI CEZA İNFAZ KANUNU GEREĞİNCE KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER.....	54
A. 647 SAYILI CEZA İNFAZ KANUNU İLE 3713 SAYILI TERÖRLE MÜCADELE KANUNU’NUN BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ SONUCU KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER	60
1. Terörle Mücadele Kanununda Düzenlenen Geçici 1. Madde Kapsamında 08.04.1991 Tarihinden Önce İşlenen Adi Suçlar	64
2. Terörle Mücadele Kanununda Düzenlenen Geçici 4. Madde Kapsamında 08.04.1991 Tarihinden Önce İşlenen Terör Suçları	65
B. 4616 SAYILI KANUN KAPSAMINDA 23 NİSAN 1999 TARİHİNE KADAR İŞLENEN SUÇLARDAN DOLAYI KOŞULLU SALIVERİLME	66
C. 4422 SAYILI ÇIKAR AMAÇLI SUÇ ÖRGÜTLERİYLE MÜCADELE KANUNU KAPSAMINDA KOŞULLU SALIVERİLME	70
D. GENEL HATLARIYLA 5275 SAYILI CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN ÖNCESİ DURUM.....	72
IV. 5275 SAYILI CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN GEREĞİNCE KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER	75
A. ADİ SUÇLAR	83
B. 3713 SAYILI TERÖRLE MÜCADELE KANUNU KAPSAMINDAKİ SUÇLAR	88
C. ÖRGÜT KAPSAMINDAKİ SUÇLAR.....	93
D.ON SEKİZ YAŞINDAN KÜÇÜK HÜKÜMLÜLERİN KOŞULLU SALIVERİLMESİNDE SÜRELER.....	96
E. MÜKERRİRLER HAKKINDA KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER	100

F. BAZI SUÇ FAİLLERİNE GÖRE KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER	107
1. Mağduru Çocuk Olan Belirli Suçların Cezalarına İlişkin Süreler	108
2. Belirli Suç Türlerine İlişkin Süreler	109
G. TUTUKLULUK DURUMUNDA KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER ...	111
H. YABANCILAR HAKKINDA KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER	115
V. KOŞULLU SALIVERİLMEDE ASGARİ SÜRELER	117
VI. DENETİMLİ SERBESTLİK YOLUYLA ÖN KOŞULLU SALIVERİLME	119
VII. SÜRELERİN HESAPLANMASI	123
VIII. MÜDDETNAME ve MÜDDETNAME TANZİMİ	128
A. TANIMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ	128
B. MÜDDETNAMEYE İTİRAZ USULÜ ve İTİRAZ MERCİ	130

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOŞULLU SALIVERİLME KARARI, SONUÇLARI ve KOŞULLU SALIVERİLME KARARININ GERİ ALINMASI

I. KOŞULLU SALIVERİLME KARARI	134
A.KOŞULLU SALIVERİLME KARARINI VERECEK MERCİ	136
B.KOŞULLU SALIVERİLME KARARINDA DENETİM SÜRESİ VE DENETİMLİ SERBESTLİK	138
1.Genel Bilgi	138
2.Mükerrirler Hakkında Denetim Süreci	145
3.Bazı Suç Faillerine Özgü Denetim Süreci	149
II. KOŞULLU SALIVERİLME KARARININ SONUÇLARI	150
III. KOŞULLU SALIVERİLME KARARININ GERİ ALINMASI	153
A. GERİ ALMA KARARINI VERECEK MERCİ	153
B. GERİ ALMA SEBEPLERİ	156
1. Kasıtlı Bir Suçtan Dolayı Hapis Cezasına Mahkûm Edilme	156
2. Bağlı Tutulduğu Yükümlülükleri Yerine Getirmeme	162
C. GERİ ALMA KARARININ SONUÇLARI	165
1. Ceza İnfaz Kurumunda Çektirilecek Süreler Yönünden	166
2. Koşullu Salıverilmeden Yasaklanma	167
SONUÇ	169
KAYNAKÇA	174

KISALTMALAR

AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
CD.	Ceza Dairesi
CGTİHK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CİK	Ceza ve İnfaz Kanunu
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
E.	Esas
e.t.	erişim tarihi
md.	madde
No	Numara
K.	Karar
KHK	Kanun Hükümünde Kararname
T.	Tarih
TAAD	Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
Tüzük	Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük
s.	sayfa
S.	Sayı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
Y.	Yargıtay
YCGK.	Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

Koşullu salıverilme, verilen hapis cezasını cezaevinde çeken hükümlünün kanunda belirlenen süreyi kanunda belirtilen şartlarla iyi halli olarak geçirdiği takdirde, hapis cezasının tamamını cezaevinde çekmeden cezasının bir kısmını dışarıda geçirmesini sağlayan bir kurumdur.

Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazının temel gayesi, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 3. maddesinde belirtildiği gibi öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır. Koşullu salıverilmede de temel gayenin aynı olduğu, amaca giden yolda sadece farklılıklar bulunduğu ileri sürülebilir. Koşullu salıverilme kurumu, süreler yönünden esasında kişilerin cezaevinden ne zaman çıkacakları sorusuna cevap verme arayışındadır. Tabii olarak bu arayış içerisinde kişinin koşullu salıverilme şartlarını taşıyıp taşımadığı hususları da değerlendirilmelidir.

CGTİHK'nın 2. maddesinde infazın temel ilkesi, ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kurallar, hükümlülerin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefî inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanması gerektiği hususuyla açıklanmıştır. Koşullu salıverilme de infaz rejimini ilgilendiren kısımlarıyla temel prensip olarak bu ilke kapsamında uygulanacaktır.

Bu çalışmada koşullu salıverilme üç bölüm halinde incelenmiştir. Birinci bölümde; koşullu salıverilme kavramının, hukuki niteliği, amacı, benzer kurumlardan farkı, salıverilme öncesi hazırlanma ve koşullu salıverilmenin şartları konuları incelenmiştir. İkinci bölümde ise, çalışmanın ana konusu olan koşullu salıverilmede süreler konusu, infaz sistemimizin tarihi akışı içerisinde ve özellikle 5275 sayılı Kanun kapsamında ele alınmıştır. İkinci bölümde, koşullu salıverilme süreleri ayrı bölüm

altında işlenerek, sürelerle ilgili uygulamada yaşanan tereddütlerden de bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ise; koşullu salıverilme kararı, karar sonrası denetim süreci, kararın sonuçları ve koşullu salıverilmenin geri alınması konuları incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOŞULLU SALIVERİLME

I. KAVRAM OLARAK KOŞULLU SALIVERİLME

A. GENEL BİLGİ

İnfaz hukukunun amaçlarından olan suçların önlenmesi ve hükümlünün ıslahı düşüncesi, koşullu salıverilme kavramı ve buna benzer kurumlar içerisinde tezahür etmiştir. Cezaların şahsileştirilmesinde, koşullu salıverilme önemli bir yere sahiptir. Koşullu salıverilme, mahkûm olunan cezanın yürürlükteki kanun tarafından belirlenen kısmını iyi halli geçiren hükümlünün ceza süresi dolmadan belirli koşullarla yetkili makamdan alınacak kararlar salıverilmesi yani serbest bırakılmasını ifade etmektedir. Şart kelimesinin kullanılmasının sebebi de hükümlünün cezaevinden serbest bırakıldıktan sonra dışarıda geçireceği ve tespit edilecek süre içerisinde belirlenen yükümlülüklerle uymak zorunda olmasından dolayıdır.¹

Cezaevlerinin hükümlüler açısından eğitime uygun olmaması, hükümlülerin cezaevlerinden çıktıktan sonra tekrar suç işlemeye meyillerinin bulunması ve toplumsal hayata ayak uyduramamaları, cezaevlerinde hükümlülerin yeni suç işleme ve davranış şekilleri öğrenmeleri gibi durumlar, koşullu salıverilmenin infaz sistemi içerisinde önemli bir kurum olduğunu göstermektedir.² Gerçekten koşullu salıverilme, çağdaş ceza hukukunda cezaların infazı aşamasında uygulanan yöntemlerin temel halkalarından biridir.³

Koşullu salıverilme, tarihi yönden incelendiğinde, suçlunun uslandırılması, topluma uyum sağlayan birey olarak topluma iadesi düşüncesine eski Yunan filozoflarında rastlanmıştır.⁴ Koşullu salıverilme kurumu Avrupa’da ilk olarak İngiltere’de uygulanmış olup daha sonra Avrupa ülkelerine yayılmıştır.⁵ Kurumun

¹ Turhan Tufan Yüce, **Ceza Hukukunun Temel Kavramları**, Ankara: Turhan Kitapevi, 1985, s. 174.

² Doğan Soyaslan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2014, s. 589.

³ Veli Kafes, **Hukukumuzda Şartla Salıverme ve Uygulamadaki Sorunlar**, Ankara: Adil Yayınevi, 1998, s. 2.

⁴ Kafes, s. 3.

⁵ Yüce, s. 175.

İngiltere’den yeni keşfedilen Avustralya’ya mahkûm gönderilmesi ile İngiltere’de 1853-1857 yılları arasında uygulandığı belirtilmiştir. Bu şekilde koşullu salıverilenlerin Avustralya’ya iş gücü elde etmek için gönderildiği görülmüştür.⁶ İngiltere’de, ağır cezalı hükümlüler kolonilere gönderilerek cezaların kolonilerde infaz edilmesi sağlanmaktaydı.⁷ Avusturya’da ise II. Joseph’in 1788’de iyi halli mahkûmlara, mahkûmiyet sürelerinin yarısını cezaevinde geçirmeleri halinde tahliye edileceklerini vaat etmesi gibi durumlarda, henüz koşullu salıverilmenin temel taşları yerine konulmadığından koşullu salıverilmenin genel felsefesini bu uygulamalarda görememekteyiz.⁸ Koşullu salıverilme kavramı tarihsel gelişimi içerisinde farklı basamaklardan çıkarak günümüzdeki halini almıştır. Şöyle ki, hükümlülerin salıverilmesi kimi zamanlar anavatan dışındaki ülkelere iş gücü elde etmek, kimi zamanlar da infaz kurumundaki aşırı hükümlü fazlalığını önlemek maksadıyla kullanılmıştır.

Koşullu salıverilme, özellikle uzun süreli hapis cezalarında hükümlüler için bir ümit ışığıdır.⁹ Hükümlü hakkında yapılan yargılamanın sadece verilen hapis cezasıyla bitmediği aslında yargılamanın kişi cezaevindeyken bile devam ettiği söylenebilir. Zira üst başlık olan yargılama kavramının içine ceza yargılamasında infaz sistemi içerisinde bulunan koşullu salıverilmeyi de ekleyebiliriz. Bu şekilde koşullu salıverilme hükümlerini ceza yargılamasıyla bir bütün halinde düşünebiliriz. Nasıl ki Türk yargılama sistemi içerisinde şüpheli hakkında kamu davası açan bir Cumhuriyet savcısı, aynı zamanda hakkında kamu davası açtığı cezaevinde bulunan hükümlünün cezaevindeki sorunlarıyla ilgileniyorsa hükmü veren mahkeme de hükmü verdikten sonra aynı sanık hakkında koşullu salıverilme kararını verebilecektir.

Koşullu salıverilmenin kurum olarak maddi ceza hukuku veya infaz hukuku ile bağlantısı ve hangi hukuk dalına bağlı olduğu tartışması günümüze kadar devam etmiştir. 5237 sayılı TCK’nın 7. maddesinin 3. fıkrasında “*Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrürle ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler,*

⁶ Ayhan Önder, **Ceza Hukuku Dersleri**, İstanbul: Filiz Kitapevi, 1992, s. 633.

⁷ Kafes, s. 5.

⁸ Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku C. III**, 12. Bası, İstanbul: Beta Basım, 1997, s. 68.

⁹ Kayıhan İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Bası, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2014, s. 606.

derhal uygulanır.” şeklinde düzenlemesiyle koşullu salıverilmenin zaman bakımından uygulanmasında infaz rejimine ilişkin diğer hükümlerden ayrık tutulması, koşullu salıverilmeye maddi ceza hukuku derecesinde önem verildiğini ve hatta infaz hukuku dışında, koşullu salıverilmenin maddi ceza hukukuna ait olduğunu göstermektedir.¹⁰

Koşullu salıverilmenin ortaya çıktığı ve günümüze kadar gelen süreç içerisinde kurumun lehinde ve aleyhinde görüşlerde bulunulmuştur.

Lehinde olan görüşler;

-Koşullu salıverilme kurumu hükümlünün ıslah olmasını ve cezaevinde kaldığı süreyi iyi halli bir şekilde geçirmesini sağlar. Hükümlü cezaevinden çıkmak istiyorsa cezaevinde kaldığı süre zarfında davranışlarına dikkat etmelidir. Bu kapsamda koşullu salıverilme hükümlünün cezaevinde kaldığı süre zarfında disiplinli olmasını teşvik eder.

-Hükümlünün, cezaevinden çıkabilme umudunu sürekli taşımasını sağlar.

-Salıverildikten sonra hükümlünün toplum içerisinde yaşamına dikkat etmesini ve cezanın bireyselleştirilmesini sağlar. Hükümlüler hakkında farklı yükümlülükler veya süreler belirlenerek hükümlüye özgü infaz rejiminin oluşturulması aranmıştır. Ceza bireyselleştirilerek iyileştirme süreci hükümlünün kişiliğine uygun hale getirilmektedir.¹¹ Bu şekilde tekerrürün oluşmaması için hükümlü, salıverildiğinde bunu düşünerek yaşantısına dikkat edecektir.¹² Zira Fransız hukukunda da bu görüş doğrultusunda 1885 yılında çıkarılan kanunun adı “Meşruten Tahliye, Patronaj, Memnu Hakların İadesi Yolu ile Tekerrürün Önlenmesi Hakkında Kanun” şeklinde belirlenmiştir.¹³

-Cezaevlerindeki doluluğun azaltılmasını sağlar. Kamu bakımından da bazı hükümlülerin salıverilmek yerine cezaevlerinde bulundurulması Devlet açısından külfet

¹⁰ Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 8. Baskı, Ankara: US-A Yayıncılık, 2015, s. 469.

¹¹ Kafes, s. 14.

¹² Murat Başman, “Şartla Salıverilme”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996), s. 10.

¹³ Tuğrullah Yıldırım, “Şartla Salıverilme”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990), s. 14.

oluşturacaktır. Dolulukla bağlantılı olarak cezaevlerinde yeni suçların öğrenilmesini önler.¹⁴ Zira hükümlü salıverilerek toplumsal yaşama katılmayı hedefleyecektir.

-Hükümlünün cezaevinden çıktığında, özellikle denetim süresi içinde iyi halli olmasını teşvik eder. Zira hükümlü belirlenen denetim süresi içinde yükümlülüklerine uymaz ya da bir suç işlerse tekrar cezaevine girmekle karşı karşıya kalacaktır. Koşullu salıverilme kurumu, hükümlünün tekrar bir suç yoluna girmesine engel olmaya çalışır.¹⁵

Aleyhinde olan görüşler ise, koşullu salıverilmenin uygulanmasından kaynaklanan sorunlara ilişkindir. Gerçekten koşullu salıverilmenin iyi halli olmayan hükümlüler hakkında uygulanması ya da hükümlülerin salıverildikten sonra denetim süresinin bir yükümlülük yüklenmeden geçirilmesinin alışkanlık haline getirilmesi gibi sorunlar adalete olan güveni sarsacağından aleyhte görüşler olarak ileri sürülebilir.¹⁶ Koşullu salıverilmenin titiz bir şekilde uygulanmadığı durumlarda, mahkûmlar bu kuruma sadece süre yönünden bakacaklar, iyi halli ve ıslah olma amaçlarını göz ardı edeceklerdir.¹⁷

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Şartlı Tahliye Hakkında (2003) 22 Sayılı Tavsiye Kararına Ek Karar'da;

“ ...3. Şartlı tahliye, tahliye sonrası şartlar ve gözetim aracılığıyla mahkûmların cezaevi yaşamından toplum içinde yasalara uygun bir yaşama geçişlerine yardımcı olmayı amaçlamalı ve kamu güvenliğini sağlamaya ve toplumda suçluluğu azaltmaya katkıda bulunmalıdır.

4.a. Hapsedilmenin zararlı etkilerini azaltmak ve dış toplumun güvenliğini güvence altına almayı amaçlayan koşullar altında mahkûmların topluma yeniden katılmalarını desteklemek için ömür boyu hapse mahkûm olanlar dâhil tüm mahkûmlar, kanunen şartlı tahliyeden yararlanabilmelidirler.

¹⁴ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen ve Ahmet Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 4. Baskı, Ankara: Turhan Kitapevi, 2009, s. 815.

¹⁵ Dönmezer ve Erman, s. 65.

¹⁶ Sulhi Dönmezer, **Genel Ceza Hukuku Dersleri**, İstanbul: Uğur Yayıncılık, 2003, s. 335.

¹⁷ Başman, s. 11.

4.b. Hapis cezası sürelerinin şartlı tahliyeye elvermeyecek kadar kısa olması durumunda, bu amaçları gerçekleştirmede başka yollar aranmalıdır.

5. Mahkûmlar cezalarını çekmeye başladıklarında, ya asgari süreyi doldurarak ne zaman şartlı tahliyeden yararlanabileceklerini (bu süre mutlak zaman olarak ve/veya cezanın oranına göre belirlenir) ve şartlı tahliyeden yararlanabilmek için gerekli olan kriterleri (“takdire bağlı tahliye sistemi”) ya da mutlak zaman olarak ve/veya cezanın oranına göre belirlenen sabit bir süreyi doldurarak (“zorunlu tahliye sistemi”) ne zaman tahliyeden yararlanma hakkına sahip olduklarını bilmelidir.

6. Asgari veya sabit süre, şartla tahliye ile amaçlananların gerçekleştirilmesini engelleyecek kadar uzun olmamalıdır.

7. Sonucu olumsuz olan kişiselleştirilmiş değerlendirmenin, şartlı tahliye tarihinde çok küçük bir değişiklik yapacağı cezalarda, zorunlu tahliye sistemi uygulanarak tasarruf edilecek kaynaklar göz önünde bulundurulmalıdır.

8. Şartla tahliye edilen mahkûmların yeniden suç işleme riskini azaltmak amacıyla, mahkûmlar, aşağıda belirtilen kişiselleştirilmiş şartlara tabi tutulabilmelidir: -tazminat ödemek veya mağdurun zararını karşılamak; -suçun işlenmesi ile açıkça bağlantılı olan uyuşturucu veya alkol kullanımı ya da tedavi edilebilen başka rahatsızlıklar için tedaviye tabi tutulmak; -çalışmak ya da örneğin eğitim veya mesleki eğitim gibi, onaylanmış diğer meşguliyet faaliyetlerine katılmak; -kişisel gelişim programlarına katılmak; -bazı yerlerde ikamet etmekten ya da bu yerleri ziyaret etmekten men edilmek.

9. İlke olarak şartla tahliyeye, yardım ve denetim tedbirlerini içeren gözetim de eşlik etmelidir. Gözetimin niteliği, süresi ve yoğunluğu her bireysel duruma göre uyarlanmalıdır. Şartlı tahliye süresi boyunca düzeltmeler yapılabilirdir.

10. Şartlar ve gözetim tedbirlerinin geçerli olacağı süre, cezanın henüz çekilmemiş kısmı ile orantısız olmayacak şekilde düzenlenmelidir.

11. Süresi belirsiz olan şartlar ve gözetim tedbirleri, ancak, toplumun korunması için kati suretle gerekliyse ve Rec(2000) 22 Sayılı Tavsiye Kararında gözden

geçirilmiş haliyle, kamusal ceza ve tedbirler hakkında Avrupa Kurallarının 5. Maddesinde yer alan güvenceler doğrultusunda ise uygulanmalıdır.”¹⁸ şeklinde koşullu salıverilme ile ilgili temel ilkeler belirtilmiştir.

Koşullu salıverilme 5275 sayılı CGTİHK’nın 107. maddesinde “koşullu salıverilme” başlığı adı altında düzenlenmiştir. Öğreti ve uygulamada “meşruten tahliye”, “şartla salıverilme”, “şartla salıverme” ve “koşullu salıverme” kavramları da kullanılmıştır.¹⁹ Koşullu salıverilme adı ile ilgili uygulamada ve infaz hukukunda pek çok farklı kullanım şekli bulunsa da CGTİHK’nın 107. maddesinde “koşullu salıverilme” başlığı kullanılarak düzenlendiğinden çalışma içeriğinde devam eden başlıklarda “koşullu salıverilme” adı kullanılacaktır. Koşullu salıverilme ilk olarak 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda düzenlenmiş olup, 647 sayılı Ceza İnfaz Kanunu’nun 19. maddesi ve ek 2. maddesi, 765 sayılı TCK’nın 17. maddesi, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 17. maddesi, CGTİHK’nın 107. maddesi ve aşağıda belirtilecek diğer hükümler ile infaz hukuku sistemimizde yer bulmuştur.

B. KOŞULLU SALIVERİLMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE AMACI

Koşullu salıverilme, cezaevinde kanunda belirtilen süreleri iyi halli olarak geçiren hükümlünün, belirli şartlar dâhilinde cezaevinden cezası henüz tamamlanmadan salıverilmesidir. Koşullu salıverilme bir nevi hükümlünün cezaevinde cezasının kalan süresinin belirli şartlarla ertelenmesidir.²⁰ Koşullu salıverilme, ıslah olmayı hedefleyen birey ile bireyi hayata kazandırmak isteyen toplum arasında imzalanmış bir şarta bağlı sözleşme olarak da öğretilerde tanımlanmıştır.²¹ Yine koşullu salıverilme, klasik öğretideki fiil odaklı bakış açısından modern ceza öğretisindeki fail odaklı bakış açısına bir geçiş aşamasını oluşturmuştur.²²

¹⁸ http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/uluslararasi/dsm_tavsiyekararlari/13.pdf (Erişim Tarihi: 25.12.2018)

¹⁹ Ahmet Hulusi Akkaş, “Koşullu Salıverilme”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 1-2, 2008, s. 306.

²⁰ Yüce, s. 175.

²¹ Ersan Şen ve Beyza Başer, **Koşullu Salıverilme-Denetimli Serbestlik ve Ceza İnfaz Sorunları**, 2. Baskı, Ankara Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 18.

²² Semih Yumak, “Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukunda Hükümlüyü Topluma Yeniden Kazandırmak Bağlamında Salıverilmeye Hazırlık, Geçiş Sürecinin Yönetimi ve Koşullu Salıverilme”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 17, 2014, s. 433.

Koşullu salıverilmede failin ön plana çıkarıldığı, suçun niteliği ve kusurun ağırlığının ihmal edildiği yönünde bir görüş de ileri sürülmüştür.²³ Ancak günümüzde koşullu salıverilmede suçun niteliği, cezaevinden salıverilmeyi ve salıverilme sonrası denetimi doğrudan etkilediği görülmektedir.

Koşullu salıverilmenin bir hak mı yoksa bir lütuf mu olduğu hususu öğretide farklı görüşler çerçevesinde tartışılmıştır:

Birinci görüş, koşullu salıverilmenin hükümlü için bir hak olduğu, şartları oluştuğu takdirde uygulanması gerektiği hususundaki görüştür.²⁴ Bu görüş doğrultusunda koşullu salıverilmenin cezanın infaz sistemini tamamlayan bir kurum olduğu, şartları taşıyan mahkûm için de bu kapsamda hak olduğu belirtilmiştir. Koşullu salıverilmenin kamu yararına dayanan bir hak olduğu, şartları taşıyan hükümlünün de şahsi hürriyetini ilgilendiren bu hakkından vazgeçemeyeceği ileri sürülmüştür.²⁵ Cezanın infazının kamuyu ilgilendiren bir konu olduğu koşullu salıverilmede de hükümlüye bir hak tanınmasının mümkün olmadığı şeklinde öğretide karşı görüşler de savunulmuştur.²⁶

İkinci görüş, koşullu salıverilmenin sadece bir lütuf olduğu yönündedir ki bu görüşü savunanlar hükümlünün koşullu salıverilmeyi reddedebileceğini kabul etmişlerdir.²⁷ Bu görüşe göre, koşullu salıverilmenin hak olarak düşünülmesi durumunda hükümlü koşullu salıverilmeye tahliye olacağı tarihten ibaret bakacaktır. Koşullu salıverilmenin, bir cezanın infazı ve kamunun görevi olduğundan bahisle bu kuruma bir lütuf olarak bakılmaması karşı görüş olarak ileri sürülmüştür.²⁸

Türk infaz hukuku sisteminde ise, bir görüşe göre koşullu salıverilmede hükümlünün talebiyle bağlı olunmaması, şartları taşıyan her hükümlünün bu kurumdan

²³ Mustafa Avcı, “Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994), s. 243.

²⁴ Kafes, s. 12.

²⁵ Dönmezer ve Erman, s. 69.

²⁶ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, s. 814.

²⁷ Faruk Erem, **Türk Ceza Hukuku C. II**, 10. Baskı, Ankara: Sevinç Matbaası, 1974, s. 327; Sami Selçuk, **“Doğululaşan Batılı Kurum: Şartla Salıverme”**, Çürütmeler, 1. Basım, Ankara: Tekin Yayınevi, 1990, s. 260.

²⁸ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, s. 814.

faaydalanması nedeniyle koşullu salıverilmenin bir hak olduğu değerlendirilmektedir.²⁹ Koşullu salıverilmenin şartları taşıyan mahkûmlar hakkında uygulanması zorunlu bir kurum olduğundan bahisle hûkûmlü açasından bir hak olarak nitelendirilemeyeceği de ileri sürûlmüştür.³⁰ Bu görüşe göre, koşullu salıverilme hak olarak nitelendirildiğinde kişi bu hakkından vazgeçebilecektir.

Koşullu salıverilmenin Türk infaz hukuku sisteminde hem bir lûtf hem de kişinin vazgeçemeyeceği bir hak olarak düzenlendiği kanaatindeyim. Koşullu salıverilme, gerçekten iyi halli olan hûkûmlülerin faydalanabileceği, iyi halli olmayan hûkûmlülerin faydalanamayacağı kurum olması sebebiyle bir lûtf olma özelliğini taşımaktadır. İyi halli olmayan ve disiplin suçları işleyen hûkûmlü bu kurumdan faydalanamaz. Yine koşullu salıverilme, şartlarını taşıyan hûkûmlünün talebi olmasa da hatta salıverilmeme yönünde bir iradesi olsa da uygulanması gereken bir kurum özelliği taşımasıyla da bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Kanaatimce koşullu salıverilme her iki unsuru da içinde barındıran cezanın şahsileştirilmesini sağlayan infaz rejimine ilişkin bir kurumdur.³¹

Koşullu salıverilmenin hukuki niteliği, deneme süresinin hukuki etkisi ile iki görüş çerçevesinde deęerlendirilmiřtir³²:

-Birinci görüşe göre, koşullu salıverilme bir güvenlik tedbiridir. Çünkü cezaevi dışında cezanın infaz edilmesinden bahsedilemez. Ceza hûkûmlünün acı ve ızdırap çekmesi için verilmektedir ki cezaevi dışında bu mümkün değildir.

-İkinci görüşe göre ise, koşullu salıverilme cezanın bir infaz biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu görüşe göre, verilen bir ceza suç işleyen bir kişiye karşı toplumun korunmasını ve hûkûmlünün ıslah olmasını amaçlamaktadır. Cezaevinde cezasını iyi halli olarak çeken kişi, artık toplum içine karışmaya hazırsa ve bunun tespiti yapılıyorsa kalan süresini kişinin cezaevinde geçirmesinde hukuki fayda bulunmamaktadır. Türk infaz hukuku uygulamasında koşullu salıverilmede hûkûmlü

²⁹ Cengiz Bardak, **Cezaların İnfazı ve İnfaz Müesseseleri**, Ankara: Yetkin Yayınları, 1996, s. 158.

³⁰ İlhan Akbulut, **Şartla Tahliye**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası C. LV, İstanbul, 1996, s. 176.

³¹ Yıldırım, s. 19.

³² Önder, s. 633.

cezanın yürürlükteki kanun tarafından belirlenen kısmını iyi halli olarak geçirdiğinde ceza süresi dolmadan belirli koşullarla serbest bırakılmaktadır. Hükümlünün koşullu salıverilmesi infazın sona erdiği anlamına gelmemekte olup koşullu salıverilme sonrası denetim süresi de infaz rejimi olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede koşullu salıverilmenin günümüz uygulamasında ikinci görüş kapsamında cezanın bir infaz şekli olarak değerlendirildiği söylenebilir.

Koşullu salıverilmenin amacını, cezanın amacından tamamen bağımsız değerlendiremeyiz. Cezanın amacı, tarihsel gelişimi içerisinde farklı teoriler çerçevesinde incelenmiştir. Mutlak ceza teorilerinde, cezanın uygulanmasının araç olarak değil amaç olarak uygulandığı belirtilmiştir. Bu teoride cezanın uygulanmasında herhangi bir fayda ve netice beklenmemiştir. Failin acı ve ızdırap duyması önemsenmiştir.³³ Mutlak ceza teorilerine göre ceza gelecek için değil, failin toplum düzenini bozması sebebiyle uygulanacaktır.³⁴ Nisbi ceza teorisinde ise, cezanın amacı geleceğe yönelik olup ileride işlenecek suçlarla mücadele, failin ve toplumun korunması önemsenmiştir. Nisbi teori genel önleme ve özel önleme olarak iki amaç çerçevesinde değerlendirilmektedir. Genel önleme ile yasal düzenlemeler sonucu haksız bir eylemi neticesinde kişinin bir cezayla karşılaşabileceğini bilmesi hedeflenmektedir. Zira bu şekilde kişiler suç işlemekten caydırılacaktır. Özel önleme ile ise suç işleyen bir kişinin yeniden suç işlememesi hedeflenmektedir. Uzlaştırmacı teori olarak da adlandırılan karma teoriye göre ise cezanın amacının sadece kötülüklerin karşılığını suçluya ödetmek olmadığı, cezanın ayrıca genel ve özel önleme amacının bulunduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda ceza hem geçmişe hem de geleceğe yönelik olup, toplumu suçtan korumayı, hükümlünün de ıslahını amaçlamalıdır.³⁵

Koşullu salıverilmenin infaz sistemi içerisinde en önemli fonksiyonu, yukarıda belirtilen teoriler içerisinde bulunan özel önleme amacıdır. Zira koşullu salıverilmede hapis cezasının infazı aşamasında hükümlünün ıslahı ve hükümlünün topluma alıştırılması, salıverilme öncesi işlemlerin titizlikle yerine getirilmesi, önem arz etmektedir. Koşullu salıverilmenin günümüzdeki amaçlarından olan, hükümlünün iyi

³³ Mehmet Emin Artuk ve Diğerleri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 12. Baskı, İstanbul: Adalet Yayınevi, 2018, s. 767.

³⁴ Timur Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 13. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 570.

³⁵ Artuk ve diğerleri, s. 769, 770.

halinin teşvik edilmesi, hükümlünün tahliye umudunu tüketmeyerek hayata tutunması gibi öznel amaç, cezaların bireyselleştirilmesinin sağlanması gibi hukuksal amaç, cezaevlerinde hükümlülerin disiplin ve düzen içerisinde, dışarıda ise toplumsal hayatta suç işlemeyecek ve iyi halli olacak şekilde hayat sürmesi gibi nesnel amaçları kurum ilk ortaya çıktığında gözetilmemektedir.³⁶ Koşullu salıverilme kurumunun kabulü ile cezaevlerinin doluluğunu azaltmak, mahkûmların kamu üzerinde oluşturduğu maddi yükü hafifletmek gibi ıslah amacı dışında amaçlar da gözetilmiştir.³⁷ Koşullu salıverilmenin çıkış noktasında ise cezanın özel önleme amacı olan mahkûmun topluma karışması ve toplum içerisinde tekrar yaşam sürmesi hususunda mahkûma fırsat verme düşüncesi yatmaktadır.³⁸

Koşullu salıverilmenin günümüzdeki amaçlarına yaklaşması, infaz rejimindeki değişiklikler, infazdan elde edilmek istenen amaçla ve denetimli serbestlik kurumlarının ortaya çıkmasıyla eşdeğer bir şekilde değişmiştir. Koşullu salıverilme ile bu amaçlar doğrultusunda hükümlü cezaevinden hükmedilen hapis cezasından önce çıkabilmektedir. Bu şekilde hükümlünün iyi halli olması teşvik edilmekte ve adeta bu kurum hükümlüye hürriyetinin çiraklığını yaptırmış olmaktadır.³⁹ Bu açıdan hükümlüye cezaevinden çıkma imkânı tanınmakta ve bir nevi hükümlünün eline cezaevinin çıkış kapısının anahtarı verilmektedir.⁴⁰

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere, Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R (99) 22 sayılı 26 maddelik Tavsiye Kararının konumuzu ilgilendiren kısımları;

“1. Özgürlükten mahrumiyet bir ceza veya tedbir önlemi olarak en son başvuru yeri olarak düşünülmeli ve bu nedenle yalnızca suçun ağırlığının başka bir tedbir veya cezayı açıkça yetersiz hale getirdiği durumlarda kullanılmalıdır.

2. Genellikle cezaevi sayısının artırılmasının, aşırı kalabalıklaşma sorununa kalıcı bir çözüm sunacağı düşünülmendiğinden, daha ziyade istisnai bir önlem olmalıdır.

³⁶ Timur Demirbaş, **İnfaz Hukuku**, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015, s. 513.

³⁷ Önder, s. 634.

³⁸ Yumak, s. 423.

³⁹ Erem, s. 327.

⁴⁰ Önder, s. 633.

Cezaevlerinin ortalama kapasitesi bakımından yeterli olabilen, ancak iç ihtiyaçları karşılamakta yetersiz olan ülkeler, cezaevi kapasitelerinin dağılımının daha rasyonel bir şekilde yapılmasını başarmaya çalışmalıdır.

3. Kamusal ceza ve tedbirlerin mümkün olabilecek ağırlıklarına göre, uygun bir tertibe sokulması için düzenlemeler yapılmalı: hâkim ve savcılar mümkün olan en geniş ölçülerde onları kullanmaya özen göstermelidir.

4. Üye devletler belirli suç türlerinin suç olmaktan çıkarılması veya özgürlüğü bağlayıcı cezayı gerektirmeyecek şekilde yeniden sınıflandırılması olasılığını göz önüne almalıdır.

5. Cezaevlerinin aşırı kalabalıklaşması ve cezaevi nüfusu enflasyonuna karşı doğru bir stratejinin belirlenebilmesi için, soruna katkıda bulunan temel unsurların ayrıntılı analizi yapılmalı, bu özellikle, uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı cezaları gerektiren suç tiplerine, suçun kontrol edilmesindeki önceliklere, toplumun tutum ve endişeleri ile mevcut cezalandırma uygulamalarına yönelik olmalıdır.

Yargılama Sonrası Döneme İlişkin Önlemler Kamusal Ceza ve Tedbirlerin Uygulanması-Özgürlüğü Bağlayıcı Cezanın İnfazı bölümünde;

22. Kamusal ceza ve tedbirlerin kısa süreli hapis cezalarına güvenebilir bir alternatif olabilmesi için etkin uygulama özellikle;

- Hâkim ve savcılara etkinlikleri konusunda güvence vermek için bir tür kamusal cezaların infazı ve izlenmesi bakımından, en az olmayan alt yapısal düzenlemeler ile,

- Toplumun korunması ve güvenliğinin sağlanması için suçlunun yeniden suç işleme riskini tanımlamak amacıyla gözetim stratejileri tahmini ve risk yönetiminin geliştirilmesi ve kullanılması aracılığıyla sağlanmalıdır.

23. Bireyselleştirilmiş tedbirler tercih edilmek suretiyle, çekilmekte olan asıl cezanın süresini azaltacak olan erken şartlı tahliye ve cezaevi kalabalığının yönetimi

için toplu tedbirler (aflar, toplu indirimler) gibi tedbirlerin geliştirilmesi teşvik edilmelidir.

24. *Af sadece mahkûmiyet süresini azaltan değil, aynı zamanda suçlunun topluma planlı dönüşüne önemli katkı sağlayan en etkin ve yapıcı tedbirlerden biri olarak düşünülmelidir.*

25. *Yetkili adli ve idari organların bu tedbiri değerli ve güvene layık bir seçenek olarak teşvik etmesi amacından az olmayacak şekilde, affın kullanımının artırılması ve genişletilmesi için toplumda suçluyu destekleyecek, yardım edecek ve denetleyecek en iyi koşullar yaratılmalıdır.*

26. *Hapishane sürecindeki iyileştirmenin ve tahliye sonrası iyileştirme ve gözetimleri bakımından, suçluların toplumla bütünleştirmelerini kolaylaştıracak, tekrar suç işlemeyi azaltacak, kamu güvenliğini ve korunmasını sağlayacak hâkim ve savcılara, tedbirlerin amacının çekilmesi gereken asıl cezanın süresini azaltmak olduğunu ve kamusal ceza ve tedbirlerin yapıcı etkin programlar planlanmalı ve yürütülmelidir.”⁴¹* şeklinde belirtilmiştir. Bu şekilde cezaevlerinin kalabalıklaşma sorununun yansımaları olarak görülen ıslah ile yine bununla bağlantılı koşullu salıverilme süresi ve şartları birlikte değerlendirilmelidir. Dolayısıyla bireyselleştirilmiş tedbirler tercih edilmek suretiyle koşullu salıverilme gibi tedbirlerin geliştirilmesinin teşvik edilmesi tavsiye edilmiştir. Yukarıda belirtilen ilkelere göre cezaevlerinin artırılmasının hükümlülerin ıslahı noktasında etkin bir çözüm olmayacağı anlaşılmaktadır. Bu nedenle bazı suç gruplarında özel düzenlemeler yapılarak ve infaz rejiminin hükümlünün ıslaha teşvik edilmesi suretiyle infaz uygulamalarının yerine getirilmesi gerekir.⁴²

C. KOŞULLU SALIVERİLMENİN BENZER KURUMLARDAN FARKI

Koşullu salıverilmenin ceza hukuk sistemimizdeki diğer kurumlardan en önemli farkı, hükümlünün ceza süresini belirli koşullarla cezaevinde geçirdikten sonra serbest bırakılmasında yatmaktadır. Koşullu salıverilmede kişi ne tamamen cezasının

⁴¹ http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/uluslararasi/dsm_tavsiyekararlari/11.pdf (Erişim Tarihi: 14.12.2018)

⁴² Süheyl Donay, **Türk Ceza İnfaz Hukuku**, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2014, s. 7.

tümünü cezaevinde geçirmekte ne de tamamen serbest bırakılmaktadır. Çalışmanın ana konusu olan belirlenen süreler doğrultusunda ve belirli şartlar dâhilinde koşullu salıverilecek kişiye cezaevinden dışarı çıkma imkânı tanınmaktadır. Böylece mahkûm dışarıya çıkabilmek için umut beslemekte ve kanunda belirtilen şartlara uyma konusunda motivasyonunu sürekli yüksek tutmaktadır. Koşullu salıverilmenin yukarıda belirtilen belirleyici unsurlarının yanında benzer kurumlardan ayıran özellikleri de bulunmaktadır.

1. Af ile Koşullu Salıverilmenin Karşılaştırılması

Af, suç teşkil eden eylemler için ceza verme hakkını ortadan kaldıran, verilmiş olan cezaların kısmen veya tamamen infazını önleyen, yetkili mercilerce yapılmış hukuksal tasarruflardır.⁴³ Af, 5237 sayılı TCK'nın 65. maddesinde, “Af” başlığı adı altında;

“(1) Genel af halinde, kamu davası düşer, hükmolunan cezalar bütün neticeleri ile birlikte ortadan kalkar.

(2) Özel af ile hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilebilir veya infaz kurumunda çektirilecek süresi kısaltılabilir ya da adli para cezasına çevrilebilir.

(3) Cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunlukları, özel affa rağmen etkisini devam ettirir” şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca 1982 tarihli Anayasanın 87. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri başlığı adı altında, “...Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilanına karar vermek...”⁴⁴ şeklinde düzenlemeye yer verilmiştir. Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerini düzenleyen Anayasanın 104. maddesinin 2. fıkrasının (b) bendindeki “Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak” şeklinde düzenleme ile de Cumhurbaşkanına özel af çıkarma yetkisi verilmiştir. Yani Cumhurbaşkanı sürekli hastalık, sakatlık ve

⁴³ YCGK. 06.12.2011. E. 2011/4-217, K. 2011/244.

⁴⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (e.t: 01.02.2019)

kocama nedenleriyle bir kimsenin kesinleşmiş cezasını hafifletebilecek veya tamamen kaldırabilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki TBMM'ye verilen adli para cezasına çevirme yetkisi, Cumhurbaşkanına verilmemiştir. Cumhurbaşkanı, verilen hapis cezasını adli para cezasına çeviremeyecektir.

Mevzuatımızda af kurumu, genel af ve özel af olarak iki şekilde düzenlenmiştir. Genel af, TCK'nın 65. maddesinin 1. fıkrasında açık bir şekilde belirtildiği üzere, kamu davasını düşüren ve hükmolunan cezaları bütün sonuçları ile ortadan kaldıran bir kurum olarak nitelendirilmiştir. Tam bu noktada affın hukuki sonuçlarına göre, genel af ve özel af birbirlerinden ayrılmaktadır. TCK'nın 65. maddesinin 2. fıkrası uyarınca özel af kurumu ile hükmolunan hapis cezasının, cezaevinde çektirilmesine son verilebilecek veya cezaevinde çektirilmesi gereken süresi kısaltılabilecek ya da hapis cezası adli para cezasına çevrilebilecektir. Genel af halinde bir ceza mahkûmiyetine bağlanan bütün sonuçlar ortadan kalkar. Özel af ise sadece hapis cezasında bir etki meydana getirerek hapis cezasının cezaevinde çektirilmemesine veya hapis cezasının süresinin kısaltılmasına yahut adli para cezasına çevrilmesine yarayacaktır. Belirtilmelidir ki koşullu salıverilmede esas alınacak hapis cezasının özel afla kısmen indirilmesi halinde, ceza infaz kurumunda kalınması gereken sürenin hesabı indirilmiş hapis cezası üzerinden yapılmalıdır. Zira infaz edilmesi gereken ceza, en son afla indirilmiş olan cezadır.⁴⁵

Hukuk sistemimizde genel af ve özel af ile ilgili karar merci olarak TBMM'nin gösterilmesi affın bir yönünün siyasi, affın uygulanacağı düzlem ve sonuçları dikkate alındığında ise diğer yönünün hukuki olduğunu göstermektedir. Koşullu salıverilmede ise karar mercinin mahkemeler olarak gösterilmesi afla koşullu salıverilmenin en önemli farkı olarak nitelendirilebilir. Ayrıca koşullu salıverilme kararının verilebilmesi için kişinin cezaevinde cezasının bir kısmını iyi halli olarak geçirmesi gerekmektedir. Af kurumunda ise böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Koşullu salıverilme, mahkûm olunan cezanın kanun tarafından belirlenen kısmı iyi halli geçirildikten sonra salıverilmeye imkân tanınması, salıverildikten sonra da bu

⁴⁵ Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 10. Bası, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2017, s. 674.

sürenin belirli şartlar altında geçirilmesi gerektiği özelliğiyle, genel affın ceza mahkûmiyetine bağlanan bütün sonuçlarını ortadan kaldıran yönüyle, aften ayrılmaktadır. Koşullu salıverilmede fiil suç oluşturma vasfını yitirmemekte ve mahkûmiyet hukuki sonuçlarını doğurmaya devam etmektedir. Zira koşullu salıverilmede denetim süresi kanunda belirtilen şartlara uygun bir şekilde geçirildiği takdirde ceza infaz edilmiş sayılır.⁴⁶ Genel af halinde ise suç vasfı ortadan kalkar ve mahkûmiyetin bütün cezai sonuçları ortadan kalkmış olur.⁴⁷

Af, hukuki niteliği itibariyle yasama ya da yürütme organının ani bir atıfet işlemi yani bir nevi ödüllendirme iken koşullu salıverilme önceden şartları belirlenmiş hak kazanılmaya uygun hukuksal bir işlemdir.⁴⁸ Af uygulaması sonucu aynı suçtan hükümlü hakkında tekrar bir cezalandırma mümkün olmayacağı halde koşullu salıverilme kararı belli durumlarda geri alınabilir.⁴⁹

Koşullu salıverilme kurumunun şartlarında ve suç türlerinde değişiklikler yapılarak “örtülü af” meselesi gündeme getirilmektedir. Yukarıda belirtilen hukuki sonuçlar yönünden koşullu salıverilme ve af kurumları farklılıklar içerse de, günün sonunda cezaevinden tahliye tarihi önem kazanmaktadır. Bu sebeple de belli dönemler içerisinde koşullu salıverilmenin, af kurumuna benzemesine yol açacak yasal düzenlemelerin yapıldığı da görülür. Gerçekten 3713 sayılı TMK’nın geçici 1. ve 4. maddeleri daha kısa sürede ve iyi halli olma şartı aranmaksızın koşullu salıverilmeyi öngörmek suretiyle hem aynı kanunun 17. maddesine tabi mahkûmlar hem de 647 sayılı Kanun’a tabi mahkûmlar açısından farklılıklar oluşmasına sebebiyet vermiştir.⁵⁰

2. Hapis Cezasının Ertelenmesi ile Koşullu Salıverilmenin Karşılaştırılması

Hapis cezasının ertelenmesi, hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezasının infazının belirli şartlar dâhilinde ve erteleme süresinin sonunda cezasını infaz etmiş

⁴⁶Yıldıray Giden, “Türk Ceza Hukukunda Koşullu Salıverme” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), s. 17.

⁴⁷ Hasan Dursun, “Af Kavramına Genel Bakış”, *Türkiye Barolar Dergisi*, Sayı: 85, 2009, s. 392.

⁴⁸ Kafes, s. 17; Artuk ve diğerleri, s. 965.

⁴⁹ Bardak, s. 158.

⁵⁰ Kafes, s. 18.

sayılacak şekilde geri bırakılması işlemidir.⁵¹ Hapis cezasının ertelenmesi, 5237 sayılı TCK'nın 51. maddesinde, "Hapis cezasının ertelenmesi" başlığı adı altında düzenlenmiştir.⁵²

Cezanın ertelenmesi, işlediği suçtan dolayı mahkûm edilen ve kanunda belirtilen şartları taşıyan kişinin cezasının belirli bir süre şartı ile geri bırakılmasıdır. Bir nevi erteleme, tekerrürün oluşmaması, kişinin tekerrür süreleri içerisinde tekrar suç işlememesi için fren mekanizmasıdır.⁵³ Yukarıda belirtilen maddeden anlaşılabileceği üzere erteleme kurumu sadece hapis cezalarına uygulanabilecek ve denetim süresini yükümlülüklerine uygun ve iyi halli bir şekilde geçiren hükümlünün cezası infaz edilmiş kabul edilecektir. Adli para cezalarının ertelenmesi mümkün değildir. Ertelenen ceza pekâlâ tekerrüre esas alınabilecektir. Zira verilen ceza hukuki sonuçlarını doğurmaya devam etmekte, mahkûmiyet ortadan kalkmamaktadır. Hapis cezasının ertelenmesi kurumu, işlemiş olduğu suç sebebiyle iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişiler hakkında uygulanabilecektir. Bu belirtilen sürenin üst

⁵¹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, s. 778.

⁵² TCK 51: "(1)İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır. Ancak, erteleme kararının verilebilmesi için kişinin;

a)Daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması,

b)Suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması, gerekir.

(2)Cezanın ertelenmesi, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşuluna bağlı tutulabilir. Bu durumda, koşul gerçekleşinceye kadar cezanın infaz kurumunda çekirtilmesine devam edilir. Koşulun yerine getirilmesi halinde, hakim kararıyla hükümlü infaz kurumundan derhal salıverilir.

(3)Cezası ertelenen hükümlü hakkında, bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere, bir denetim süresi belirlenir. Bu sürenin alt sınırı, mahkûm olunan ceza süresinden az olamaz.

(4)Denetim süresi içinde;

a)Bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün, bu amaçla bir eğitim programına devam etmesine,

b)Bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

c)On sekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesine, Mahkemece karar verilebilir.

(5)Mahkeme, denetim süresi içinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Bu kişi, kötü alışkanlıklardan kurtulmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur; eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya nezdinde çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hâkime verir.

(6)Mahkeme, hükümlünün kişiliğini ve sosyal durumunu göz önünde bulundurarak, denetim süresinin herhangi bir yükümlülük belirlemeden veya uzman kişi görevlendirmeden geçirilmesine de karar verebilir.

(7)Hükümlünün denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklerle, hâkimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi halinde; ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çekirtilmesine karar verilir.

(8)Denetim süresi yükümlülüklerle uygun veya iyi halli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır.",

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (e.t: 16.12.2018)

⁵³ Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 531.

sınırı, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını henüz doldurmamış veya fiili işlediği sırada altmış beş yaşını bitirmiş olan hükümlüler bakımından üç yıldır. Karşılaştırmalı hukukta, hapis cezasının ertelenmesinin daha çok yaş küçüklüğü bakımından çocuklar hakkında uygulandığı hususu dikkate alındığında, uygulamanın genişletilebilmesi açısından çocuklar hakkında üst sınırın artırılmasında fayda görülebileceği kanaatindeyim.⁵⁴

Hapis cezasının ertelenmesi ile hapis cezası alan sanık cezaevine girmeyecek ve toplum içerisinde daha dikkatli davranmaya çalışacaktır. Bu şekilde cezaevine alınan kişilerde görülen yeni suç öğrenme, cezaevinden çıktıktan sonra topluma ayak uyduramama gibi sorunlarla karşılaşılmayacaktır. Hapis cezasının ertelenmesi, özellikle cezaevinden kaynaklanan olumsuz etkileri azaltma ve kişi üzerinde toplumda yaşam süreci içerisinde yaşantısına dikkat etme psikolojisi ve gerekliliği bağlamında, koşullu salıverilme ile benzerlik göstermektedir. Özetle denilebilir ki hapis cezasının ertelenmesi ile koşullu salıverilme ortak paydanın ürünleri olup aynı amaca hizmet ederler. Koşullu salıverilmeden elde edilecek fayda ile hapis cezasının ertelenmesinden elde edilecek fayda birbirinden bağımsız düşünülemez. Ancak koşullu salıverilmede temel amaç, hükümlünün hem cezaevinde hem de salıverildikten sonra dışarıda iyi halli olması iken, hapis cezasının ertelemesinde hükümlünün cezaevine hiç alınmamasıdır.⁵⁵ Kanaatimce hapis cezasının ertelenmesinin şartları genişletilerek hâkimlerin takdir yetkileri çerçevesinde uygulama yelpazesi genişletilmelidir. Zira bu şekilde erteleme kurumundan elde edilecek fayda artırılabilir.

Denetim sürelerinin belirlenmesi ve yükümlülükler açısından hapis cezasının ertelenmesi ile koşullu salıverilme kurumları benzerlik göstermektedir.⁵⁶ CGTİHK'nın 104. maddesinde belirtilen *“Cezaları ertelenen, salıverilen veya haklarında hapis cezası dışında herhangi bir tedbire hükmedilen hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, iyileştirilmesi, psiko-sosyal problemlerinin çözülmesi, salıverme sonrası korunması ve yargılanan kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunması gibi görevleri yerine getirmek üzere denetimli serbestlik ve yardım*

⁵⁴ İzzet Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 14. Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 755.

⁵⁵ Kafes, s. 19.

⁵⁶ İçel, s. 611.

merkezleri kurulur.” hükmü ile koşullu salıverilme ve hapis cezasının ertelenmesi kararları sonucunda uygulanacak rejim ile ilgili her iki kurumun ortak paydada değerlendirildiği görülmektedir.

Koşullu salıverilme ile hapis cezasının ertelenmesi kurumunu ayıran temel özellik ise adı geçen kurumlarla ilgili kararların verildiği süreçtir. Koşullu salıverilme infaz aşamasında hükümlü cezaevindeyken alınan karar üzerine uygulanan bir prosedür iken, hapis cezasının ertelenmesi suç ile ilgili esas yargılama sonunda verilen karar üzerine uygulanabilen bir prosedürdür. Yine koşullu salıverilmenin şartlarından biri hükümlünün ceza infaz süresini iyi halli olarak geçirmesidir. Uygulamada disiplin cezası almayan ya da disiplin cezaları kaldırılan mahkûmlar hakkında iyi hal kararı aldırılmaktadır. Hapis cezasının ertelenmesinde bunun yansıması *“Suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması”* şeklinde tezahür bulmuştur.⁵⁷ Son olarak erteleme nispeten uzun süreli olmayan hapis cezalarının bir seçeneği olarak ceza hukukumuzda yer alırken, koşullu salıverilme prensip olarak tüm hapis cezalarında uygulanan bir kurumdur.⁵⁸

3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi ile Koşullu Salıverilmenin Karşılaştırılması

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, belirli şartlar dâhilinde suçun niteliği de dikkate alınarak fail hakkında kamu davasının açılmasından vazgeçilmesi işlemidir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu, 5271 sayılı CMK’nın 171. maddesinin 2 ila 5. fıkralarında “Kamu davasını açmada takdir yetkisi” başlığı adı altında;

⁵⁷ YCGK. 18.10.2018. E. 2015/3-1165, 2018/446 K. no’lu kararında, *“Daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûmiyet, hapis cezasının ertelenmesine kanuni engel oluşturmaktadır. Bu durumda ayrıca kişinin suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması şartının değerlendirilmesine gerek olmayacaktır. Birinci şartın gerçekleştiği hâllerde ise, cezanın ertelenmesine karar verilebilmesi için, kişinin suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması gerekmektedir.”* şeklinde belirtmiştir.

⁵⁸ İçel, s. 606.

“(2) 253 üncü maddenin on dokuzuncu fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, Cumhuriyet savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören, bu karara 173 üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir.

(3) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için, uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere;

a) Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması,

b) Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,

c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,

d) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.

(4) Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmayla yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.

(5) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.”⁵⁹ şeklinde düzenlenmiştir.

Cumhuriyet savcısı, CMK’nın 171. maddesinde belirtilen şartlar olduğu takdirde dosya kapsamında yeterli şüphe derecesinde şüphenin varlığına rağmen, kamu

⁵⁹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> (e.t: 15.02.2019)

davasının açılması işleminin beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile mahkemelerin iş yükünün azaltılması, şüphelinin erteleme süresi zarfında suç işlememesi amaçlanmıştır.⁶⁰ Koşullu salıverilmede ise hükümlünün cezaevinde iyi halli olmasına teşvik edilmesi, cezaevinin olumsuz yönlerinden etkilenmemesi sağlanarak topluma karışması hedeflenmektedir. Koşullu salıverilmede kamu davasının açılmasının ertelenmesinde olduğu gibi salıverildikten sonra hükümlü koşullu salıverilme kararının geri alınmaması için belirlenen şartlara uymak zorundadır. Zira kamu davasının açılmasının ertelenmesinde de fail, hakkında kamu davası açılmaması için belirtilen süre zarfında kasıtlı bir suç işlememekle yükümlüdür.

Koşullu salıverilme kararını mahkeme vermekte iken kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararını Cumhuriyet savcısı vermektedir. Ayrıca Cumhuriyet savcısı, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararını şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini taşıması ve şüpheli ile toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması halinde verecektir. Hatta öğretide “şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması” kavramının belirsiz olduğu ve Cumhuriyet savcısına geniş bir takdir yetkisi tanındığından bahisle bu düzenleme eleştirilmiştir.⁶¹ Gerçekten de bu düzenleme ile Cumhuriyet savcısının takdir yetkisi genişletilmiştir.⁶² Ancak kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu uygulamada hedeflendiği kadar tatbik edilmemektedir. Bu nedenle kamu davasının açılmasının ertelenmesinin şikâyetle bağlı olmayan suçlar açısından da uygulanması, üst sınırın genişletilmesi tavsiye edilmiştir.⁶³ Koşullu salıverilme de ise yetkili mahkeme cezaevi idaresinin hazırlayacağı raporu uygun bulduğunda koşullu salıverilme kararını verecektir. Koşullu salıverilmenin bir sonucu olarak kişi denetim süresi boyunca yükümlüklerine uyar ve iyi halli bir şekilde denetim süresini tamamlarsa, cezası infaz edilmiş sayılacaktır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi sonucunda ise kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilecektir.

⁶⁰ Serkan Meraklı, **Cumhuriyet Savcısının Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi**, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 134.

⁶¹ Yener Ünver ve Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2012, s. 560.

⁶² Erdener Yurtcan, **Ceza Muhakemesi Şerhi**, 7. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2015, s. 666.

⁶³ Yener Ünver ve Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 13. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s. 505.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilebilmesi için erteleme süresi içerisinde şüphelinin kasıtlı bir suç işlememesi, koşullu salıverilmede ise denetim süresi içinde hapis cezasına sebebiyet veren kasıtlı bir suç işlememesi aranmıştır. Örneğin, kasıtlı işlenen bir suçtan dolayı netice olarak adli para cezası verilmiş ise bu koşullu salıverilme kararının geri alınmasına sebebiyet vermeyecektir.⁶⁴ Ancak kasıtlı işlenen suç sonucu verilen adli para cezası, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının kaldırılıp kamu davasının açılmasına sebebiyet verecektir. Koşullu salıverilme kararında denetim süresi, kamu davasının açılmasının ertelenmesinde ise erteleme süresi içerisinde işlenen kasıtlı bir suçtan dolayı verilen mahkeme kararının kesinleşmesi gerekir. Şöyle ki; 5 yıllık süre zarfı sonunda yani kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra işlenen kasıtlı suçtan verilen kararın kesinleşmesi halinde, CMK'nın 172. maddesinin 2. fıkrası gereğince bu durumun yeni delil olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle 5 yıllık erteleme süresinin dolması sebebiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilen dosya hakkında, sulh ceza hâkimliğinden kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılması talep edilmelidir. Erteleme kararı verilen dosyadan da bu yol izlenerek kamu davası açılmalıdır. Koşullu salıverilmede de aynı şekilde kasıtlı işlenen suç hakkında verilen hükmün kesinleşmesi aranacaktır.⁶⁵

4. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması ile Koşullu Salıverilmenin Karşılaştırılması

Sanık hakkında verilmiş olan mahkûmiyet hükmünün hukuki bir sonuç doğurmaması anlamına gelen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, 5271 sayılı CMK'nın 231. maddesinin 5 ila 14. fıkralarında düzenlenmiş olup 5. fıkrasında;

“(5) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün

⁶⁴ Veli Özer Özbek, **İnfaz Hukuku**, 7. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015, s. 328.

⁶⁵ Yargıtay 1. CD. 13.02.2013. E. 2012/6226, K. 2013/952 sayılı kararda, “30 yıl ağır hapis cezasına hükümlüyken şartla tahliye edildiği bihakkın tahliye tarihi dolmadan 2.kasti cürümden özgürlüğü bağlayıcı cezaya hükümlendirilmiş ve cezasının kesinleştiği anlaşılmış olduğundan, iyi halliliğini kaybettiğinden ve yükümlülüklerine uymadığından, koşullu salıverilmesinin geri alınmasının şartları oluştuğundan” şeklinde bu durum belirtilmiştir.

açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder."⁶⁶ şeklinde düzenlenmiştir. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, belirli şartlar dâhilinde kurulan hükmü ortadan kaldırarak davanın düşmesi sonucunu doğurur ve sanık hakkında verilen hüküm bu şekilde hukuki bir sonuç doğurmaz.⁶⁷ Bu kurum ile mağdurun suçtan uğradığı zararın giderilmesi ve sanığın herhangi bir cezayla karşılaşmaksızın bir nevi barış sağlanması amaçlanmıştır.⁶⁸

Sanık hakkında kurulan mahkûmiyet hükmünün hukuki bir sonuç doğurmaması anlamına gelen ve sonuçları itibariyle karma bir özelliğe sahip olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, denetim süresi içinde kasten yeni bir suçun işlenmemesi ve yükümlülöklere uygun davranılması halinde, geri bırakılan hükmün ortadan kaldırılarak kamu davasının 5271 sayılı CMK'nın 223. maddesi uyarınca düşürölmesi sonucunu doğurur.⁶⁹ Sanık bu kurumdan faydalanarak hükmün infazından kurtulmakla birlikte lekelenmeme imkânına da sahip olmaktadır.⁷⁰ Koşullu salıverilme ile hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının en önemli farkı, koşullu salıverilmenin sonucunda verilen hükmün tüm hukuki sonuçlarıyla etkisini devam ettirmesidir. Koşullu salıverilme, verilen hükmün niteliğini değıştirmeyeceğı gibi, kişinin hükümlölük halinde herhangi bir değışikliliğe yol açmayacak ve sadece hükümlölünün cezaevinden çıkarak denetime tabi tutulmasını sağlayacaktır.

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, davanın düşmesini sağlamakla maddi ceza hukukunu ilgilendirirken koşullu salıverilme ise cezaevinde bulunan hükümlölü hakkında uygulanan infaz rejiminin bir ürünüdür. Ancak koşullu salıverilme, 5237 sayılı TCK'nın 7. maddesinin 3. fıkrasındaki "*Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrürle ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler, derhal uygulanır.*" şeklindeki düzenlemeyle, zaman bakımından uygulanmada infaz rejimine

⁶⁶ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> (e.t: 02.02.2019)

⁶⁷ Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku II**, 8. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2019, s. 197.

⁶⁸ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhuğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2015, s. 809.

⁶⁹ Y. 4. CD. 15.12.2017. E. 2017/19099, K. 2017/28176.

⁷⁰ Osman Yaşar ve Cengiz Otacı, **Ceza Muhakemesi Kanunu 3. Cilt**, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2015, s. 3106.

ilişkin diğer hükümlerden ayırık tutularak maddi ceza hukuku müessesesi gibi kabul edilmiştir.

Koşullu salıverilme kararı yetkili mahkemece dosya üzerinden verilebilirken hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı yargılama sonunda hükmolunan bir karar olması sebebiyle duruşma yapılarak verilebilir. Koşullu salıverilme kararı aşamasında hükümlünün rızası aranmazken hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ise ancak sanığın rızasının olması halinde verilebilir.

D. KOŞULLU SALIVERİLME ÖNCESİ HAZIRLANMA

Koşullu salıverilen hükümlü cezaevi dışında pek çok güçlükle karşılaşabilir. Hükümlünün cezaevi dışındaki hayata ayak uydurabilmesi, iyi halli bir yaşam sürebilmesi için salıverilme öncesi bazı hazırlıkların yapılması gerekir. Örneğin; koşullu salıverilme öncesi salıverilecek hükümlüye dışarıda iş imkânı sağlanabilir. Hükümlünün toplum içerisinde tekrar suç yoluna girmemesi için gerekli önlemlerin önceden alınması ve dışarıda karşılaşacağı tehlikelere karşı kendisinin kuvvetlendirilmesi bu kurumdan elde edilecek faydayı artıracaktır.⁷¹ Hükümlünün cezaevinde bulunduğu sırada koşullu salıverilme kararı öncesi yapılabilecek işlemlere ilişkin olarak CGTİHK'nın 90. ve 91. maddesinde;

“Salıverilme öncesi için önlem ve ilişkiler

Madde 90- (1) Hükümlünün salıverildikten sonraki geleceğini düzenlemeyi düşünmesini sağlayıcı tedbirler alınır ve toplumla uyumu ile ailesinin çıkarları için bu konularda hizmet veren resmî ve özel kuruluş veya kişilerle ilişki kurması doğrultusunda katkı ve yardımda bulunulur.

Hükümlüye iş bulmada yardım

Madde 91- (1) Hükümlü, salıverildiğinde iş bulması veya kendi işini kurması yönünde özendirilir. Bu konuda gönüllü kişi ve kuruluşlar ile resmî kurumlarla işbirliği

⁷¹ Dönmezer ve Erman, s. 67.

yapılır. Bu husustaki ayrıntılar Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikte gösterilir.” şeklindeki düzenlemelerle hükümlünün toplumla uyumu ile ailesinin menfaatleri için bu konularda hizmet veren resmî ve özel kuruluş veya kişilerle ilişki kurması doğrultusunda hükümlüye katkı ve yardımda bulunulur. Ayrıca hükümlü, salıverildiğinde iş bulması veya kendi işini kurması yönünde teşvik edilir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Şartlı Tahliye Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere (2003) 22 Sayılı Tavsiye Kararına Ek Kararında ise, “Şartlı tahliyeye hazırlık” başlığı adı altında yapılması gerekenler;

“...12. Şartlı tahliyeye hazırlık, cezaevinde çalışan personel ile tahliye sonrası gözetimden sorumlu personelin yakın işbirliği ile yürütülmeli ve asgari ya da sabit sürenin bitiminden önce sonuçlandırılmalıdır.

13. Cezaevi hizmetleri, mahkûmların uygun tahliye öncesi programlar ile kendilerini toplum yaşamına hazırlayan eğitim ve mesleki eğitim kurslarına katılmalarını teşvik etmelidir. Mahkûmları topluma yeniden katılmaya hazırlamak amacıyla, cezaların infazında mümkün olduğunca yarı özgürlük, açık rejimler ya da geçici yerleşmeler gibi belirli yöntemler kullanılmalıdır.

14. Şartlı tahliyeye hazırlama, mahkûmların aileleri ve yakın akrabaları ile olan ilişkilerini sürdürme veya yeniden kurma olasılığı ile tahliye olmuş mahkûmların yaşama uyum sağlamalarında yardımcı olabilecek servisler, örgütlenmeler ve gönüllü kuruluşlarla olan ilişkilerin desteklenmesini de kapsamalıdır. Bu amaçla, farklı cezaevi izinleri verilmelidir.

15. Tahliye sonrası uygun şartların ve gözetim tedbirlerinin erken bir zamanda göz önünde bulundurulması teşvik edilmelidir. Mahkûmlara, olası şartlar, sağlanabilecek yardım, denetimin gerektirdikleri ve başarısızlığın olası sonuçları özenle anlatılmalı ve birlikte tartışılmalıdır.”⁷² şeklinde belirtilmiştir.

⁷² http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/uluslararası/dsm_tavsiyekararlari/13.pdf (e.t: 15.01.2019)

II. TÜRK İNFAZ HUKUKUNDA KOŞULLU SALIVERİLMENİN ŞARTLARI

Koşullu salıverilme, önceden kanunda belirlenmiş şartların oluşması halinde uygulanabilen bir kurumdur. Şayet herhangi bir yükümlülük belirlenmeksizin hükümlülerin salıverilmesi durumunda, bu kurum işlevsiz hale gelecek ve aslında böyle bir kurumun varlığından dahi söz edilemeyecektir. Yükümlülük belirlenmeden salıverilme hali, yalnızca cezaevlerindeki doluluğu azaltma amacına hizmet eder ve koşulsuz salıverilme olarak nitelendirilebilecek af kurumuna benzer.⁷³ Koşullu salıverilmenin uygulanabilmesi için şartlardan biri olan hükümlünün mahkûm olduğu hapis cezasının bir bölümünü cezaevinde geçirmesi yani süre şartı aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Koşullu salıverilmenin uygulanabilmesi için gerekli diğer şartlar ise hükümlünün iyi halli olması ve hakkında koşullu salıverilme kararı uygulanamayacak kişilerden olmaması durumlarıdır.

A. İYİ HALLİ OLMAK

Koşullu salıverilmenin şartlarından biri olan iyi halli olmak kavramı, CGTİHK'nın 107. maddesinde “*Koşullu salıverilmeden yararlanabilmek için mahkûmun kurumdaki infaz süresini iyi hâlli olarak geçirmesi gerekir.*” şeklinde belirtilmiştir. Buna göre, her mahkûm koşullu salıverilmeden faydalanamayacak olup iyi halli olan mahkûm diğer şartlar da gerçekleştiği takdirde bu kurumdan faydalanabilecektir. Bu sistem ile iyi halli olan mahkûm ödüllendirilmekte ve topluma karışma hakkı kazanmaktadır. İyi halli olmayan kişilerde bu kurumun uygulanması halinde koşullu salıverilmenin amacı dışında kullanılması durumu ortaya çıkar ve kurum otomatik olarak uygulanan bir sistem haline gelir.

Mahkûmun iyi halinden anlaşılması gereken salıverildikten sonra dışarıda topluma ayak uyduracağı ve bir daha suç işlemeyeceği hususunda belirti

⁷³ Amir Akram İsmail Algharblı, “Türk Hukukunda Koşullu Salıverme ve Bazı İslam Ülkelerindeki Uygulaması”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015), s. 25.

göstermesidir.⁷⁴ Cezaevlerindeki iyi hal tespitlerinin bilimsel bir şekilde yapılması ve uzmanlar tarafından belirlenmesi gerekmektedir.⁷⁵ Maalesef pratikte iyi hal tespit aşamasında bilimsel gözlem metotları yeterli düzeyde kullanılmamaktadır.

Koşullu salıverilmeden gerekli faydayı sağlayabilmek için mahkûmun cezaevindeki halinin tam anlamıyla bilinmesi, şahsi durumunun sağlıklı bir şekilde evraklara yansıtılabilmesi, gerekli şahsileştirme işlemleri yapıldıktan sonra salıverilmeyi hak edip hak etmediğinin belirlenmesi gerekmektedir.⁷⁶ Aksi halde bu kurumdan gerekli faydanın sağlanması mümkün değildir.

Kanunda mahkûmun cezaevindeki infaz süresini iyi hâlli olarak geçirmesi gerektiği belirtilmiş ise de, cezaevinde bulunan hükümlünün mevzuat hükümleri çerçevesinde infaz süresi içinde cezaevi dışında da (hastanede tedavi olma, adliyede ya da karakolda bulunması vb. gibi durumlarda dahi) iyi halli olması aranmaktadır.⁷⁷ Hükümlünün cezaevine girmeden önceki davranışları ise iyi hallilik tespitinde dikkate alınmamalıdır. Zira koşullu salıverilme kararında hükümlünün cezaevindeki hal ve davranışları dikkate alınacaktır.⁷⁸

Hükümlünün cezaevinde bulunduğu süre zarfında iyi halli olup olmadığının saptanmasını, CGTİHK'nın 89. maddesinde *“Ceza infaz kurumlarının düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara içtenlikle uyarak, haklarını iyi niyetle kullanarak, yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirerek geçirmiş ve uygulanan iyileştirme programlarına göre de toplumla bütünleşmeye hazır olduğunun disiplin kurulunun görüşü alınarak idare kurulunca saptanmış bulunması gerekir.”* şeklindeki düzenleme ile idare kurulunun belirleyeceği hüküm altına alınmıştır.

06.04.2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 42. maddesinde disiplin kurulunun görev ve yetkileri arasında iyi halin tespitine esas oluşturacak görüş bildirmenin belirtildiği, adı geçen Tüzüğün 40. maddesinde ise

⁷⁴ Özgenç, s.782.

⁷⁵ Selçuk, s.262.

⁷⁶ Tahir Taner, **Ceza Hukuku Umumî Kısım**, 3. Basım, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1953, s. 625.

⁷⁷ Oktay Erdoğan, **İnfaz Hukuku**, 1. Baskı, İstanbul: Acar Basım, 2008, s. 202.

⁷⁸ Akkaş, s. 319.

koşullu salıverilmeye ve uygulanacak infaz rejimine esas teşkil edecek iyi hâl kararını almaya Cezaevi İdare ve Gözlem Kurulunun görevli olduğu hususları düzenlenmiştir.

CGTİHK’da iyi hal kavramının tanımı yapılmamıştır. İyi hal kavramı ile ilgili olarak kanunda açıklık bulunmamaktadır.⁷⁹ Ancak CGTİHK’nın 48. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendinde *“Disiplin cezalarının tamamı infaz edilip kaldırılmadıkça koşullu salıverilme işlemi yapılmaz, ancak bu süre hak ederek salıverme tarihini geçemez.”* hükmü ile disiplin cezasının koşullu salıverilme kararının verilmesini engelleyen bir hal olduğu düzenlenmiştir.

Hükümlünün disiplin eylemi sebebiyle hükümlü hakkında iyi hal kararı verilmesine engel haller ve şikâyet ise Tüzüğün 134. maddesinde;

“(1) Gözlem ve sınıflandırma formunda yazılı olup da, henüz kaldırılmamış disiplin cezası bulunan hükümlü hakkında iyi hâl kararı verilemez. Hükümlünün iyi hâline ilişkin değerlendirme, ancak daha önceden verilmiş olup da disiplin cezası infaz edilmiş ve bu cezası kaldırılmış olanlar hakkında yapılabilir.

(2) Hükümlünün, disiplin cezasını gerektiren bir eylemi işlemiş olmasına rağmen, koşullu salıverilme tarihinde bu eyleminden dolayı disiplin soruşturması henüz sonuçlandırılmayanlar hakkında iyi hâl kararının verilir verilmemesi idare ve gözlem kurulunca takdir edilir.

(3) İdare ve gözlem kurulunca, hükümlü hakkında, süre belgesindeki muhtemel koşullu salıverilme tarihi de dikkate alınarak iyi hâle ilişkin olarak bir karar verilir. İdare ve gözlem kurulunca verilen bu kararlara karşı, 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanununa göre şikâyet edilebilir.” şeklinde düzenlenmiştir.

Tüzüğün 134. maddesi gerekçe gösterilerek uygulamada disiplin cezası almayan hükümlüler ya da disiplin cezaları yasal süreler sonunda kaldırılan hükümlüler iyi halli olarak kabul edilmektedirler. Dolayısıyla verilen disiplin cezaları kaldırılmadan hükümlünün iyi halli olduğuna ilişkin saptama yapılamaz. Ancak iyi hal kararlarının

⁷⁹ Veli Özer Özbeğ ve Diğerleri, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 9. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2018, s. 767.

alınması sürecinde uygulamanın aksine hükümlüler hakkında yalnız disiplin kararları yönünden değil, hükümlünün dışarıdaki hayata uyum sağlayıp sağlayamayacağı, gerçekten ıslah olup olmadığı yönünde gerekli incelemelerin yapılması gerektiği kanaatindeyim. Bunun için de cezaevinde mahkûmu sürekli izleme halinde olan cezaevi personelinin kabiliyetli olması, cezaevlerinin de hükümlünün iyi hal ölçümlerini yapmaya uygun donanımda bulunması gerekir.⁸⁰

İyi hal kararının tespitinin süreci içerisinde hükümlünün işlediği suç ile karakteri arasındaki bağlantı da bu konuda uzman ve suçlu psikolojisini bilen kişiler tarafından ölçülüp belirlenmesi gerekir.⁸¹ Ancak uygulama ve uygulamaya dayanak oluşturacak mevzuat hükümlerimiz bu yönde tespit ve değerlendirme yapılması noktasında yeterli düzeyde değildir. Uygulamada cezaevinde geçirilen süre içerisinde hükümlünün sosyalleşmediği veya ıslah olmadığı gerekçeleriyle koşullu salıverilmeyen hükümlü neredeyse hiç bulunmamaktadır. Bu durum koşullu salıverilmenin sağlıklı bir şekilde uygulanmadığını göstermektedir.⁸²

CGTİHK'nın 48. maddesinin 4. fıkrasına göre, infaz edildiği tarihten itibaren hükümlünün disiplin cezasının kaldırılmasında ve bu doğrultuda iyi hâlin kazanılmasında aşağıda belirtilen süreler esas alınmalıdır;⁸³

a) Kınama cezası on beş gün,

b) Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası bir ay,

c) Ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma cezası üç ay,

d) Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama cezası üç ay,

e) Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası üç ay,

f) Hücreye koyma cezası 44 üncü maddenin ikinci fıkrasındaki hâllerde altı ay,

⁸⁰ Dönmezer ve Erman, s. 67.

⁸¹ Kafes, s. 53.

⁸² Kemal Mecit, **İnfaz Hukuku**, 4. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s. 382.

⁸³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf> (e.t: 18.12.2018)

üçüncü fıkrasındaki hâllerde bir yıl,

g) Hücre cezasına karşılık ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası, (f) bendinde belirtilen süre, Sonunda disiplin cezası almamak ve iyi hâlli olmak koşuluyla (a) ve (b) bentlerinde belirtilen cezalar kurum en üst amiri tarafından, diğer bentlerde belirtilen cezalar, kurumun en üst amirinin önerisi ve disiplin kurulu kararıyla kaldırılır.” Bu belirtilen sürelerin sonunda disiplin cezası kaldırılabilir ve hükümlü iyi halli duruma geçmeye hak kazanacaktır.

Çocuk hükümlüler hakkında ise CGTİHK’nın 48. maddesinin 5. ve 6. fıkralarında:

“(5) Çocuk hükümlüler hakkında verilen disiplin cezaları;

- a) Uyarma ve kınama cezaları kararla birlikte,*
- b) Onarma, tazmin etme ve eski hâle getirme cezası yedi gün sonunda,*
- c) Harcamalarına sınır koyma cezası otuz gün sonunda,*
- d) Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası otuz gün sonunda,*
- e) Teşvik esaslı ayrıcalıkları geri alma cezası otuz gün sonunda,*
- f) İznin ertelenmesi cezası altmış gün sonunda,*
- g) Kapalı ceza infaz kurumuna iade cezası altmış gün sonunda,*
- h) Odaya kapatma cezası doksan gün sonunda,*

Kendiliğinden kalkmış sayılır. (a) bendi hariç, bu fıkradaki diğer süreler karar tarihinden, firar hâlinde infaz tarihinden itibaren başlar.

(6) Disiplin Kurulu, kurum kurallarına uyma, iyileştirme programında ilerleme veya verilen ceza ile amaçlanan sonucun gerçekleşmesi durumunda, çocuk hakkında vermiş olduğu cezayı süre koşulu aranmaksızın her zaman kaldırabilir.” şeklinde süreler belirtilmiş ayrıca kurum kurallarına uyma, iyileştirme programında ilerleme

veya verilen ceza ile amaçlanan sonucun gerçekleşmesi durumunda, disiplin kurulunun çocuk hakkında vermiş olduğu cezayı süre koşulu aranmaksızın kaldırabileceği hükme bağlanmıştır.

Hükümlünün cezaevinde bulunduğu süre zarfında işlediği bir disiplin eylemine ilişkin yürütülen disiplin soruşturmasının salıverilme süresi tamamlanmasına rağmen henüz sonuçlandırılmaması halinde hükümlü hakkında koşullu salıverilme kararı verilemeyeceği hususu uygulamada tereddüte yol açabilmektedir. Ancak bu hususta, yukarıda belirtildiği üzere Tüzüğün 134. maddesinin 2. fıkrasında “*Hükümlünün, disiplin cezasını gerektiren bir eylemi işlemiş olmasına rağmen, koşullu salıverilme tarihinde bu eyleminden dolayı disiplin soruşturması henüz sonuçlandırılmayanlar hakkında iyi hâl kararının verilir verilmemesi idare ve gözlem kurulunca takdir edilir.*” şeklinde düzenleme getirilerek idare ve gözlem kuruluna takdir yetkisi verilmiştir. Bu aşamada henüz disiplin soruşturması sonuçlanmayan hükümlünün infaz dosyası ve işlenen disiplin eyleminin mahiyeti idare ve gözlem kurulunca titiz bir şekilde incelenerek iyi hallilik tespiti yapılmalıdır. Mahkeme, koşullu salıverilme kararı verirken idare ve gözlem kurulunun iyi hallilik noktasındaki bu takdir yetkisiyle bağlı değildir. Mahkeme disiplin soruşturmasının sonuçlanması ve iyi hal kararının bu doğrultuda verilmesi gerekçesiyle koşullu salıverilme talebini reddedebilecektir. Fakat hükümlüden kaynaklanmayan sebeplerden dolayı disiplin soruşturmasının uzaması halinde bu durumun hükümlünün aleyhine değerlendirilmemesi gerektiği kanaatindeyim. Zira disiplin soruşturmasının hükümlüden kaynaklanmayan sebeplerden dolayı uzaması halinde ya disiplin cezalarının onaylanmaması ya da koşullu salıverilme kararı aşamasında iyi hallilik değerlendirmesinin buna göre yapılması gerektiği belirtilmiştir.⁸⁴

Tutukluluk halinde de disiplin cezası verildiği durumda, bu verilen disiplin cezası hükümlünün iyi halli olmasına engel hal teşkil edecektir. Bu doğrultuda disiplin cezası infaz edilerek kaldırılmadan veya Tüzükte belirtilen süreler geçmeden hükümlü hakkında koşullu salıverilme kurumu uygulanamaz.⁸⁵ Zira Yargıtay 9. CD. 03.07.2006 T. 2732 E. 4011 K. sayılı kararı ile “5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı

⁸⁴ Feridun Yetgin, **Şemali Pratik İnfaz Hukuku El Kitabı**, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2018, s. 567.

⁸⁵ Hüsnü Aldemir, **Türk İnfaz Hukuku ve İnfaz Yargılaması**, 1. Baskı, Ankara: Bilge Yayınevi, 2012, s. 585.

Hakkında Kanunun 107. maddesi uyarınca hükümlünün koşullu salıvermeden yararlanabilmesi için infaz süresini iyi halli olarak geçirmesi gerektiği, anılan Kanunun 48/3-a ve b madde fıkraları uyarınca birden fazla disiplin cezası verilmesi halinde, tarihlerine göre ayrı ayrı infazının yapılacağı ve disiplin cezalarının tamamı infaz edilip kaldırılmadıkça koşullu salıverme işlemi yapılamayacağı, şartla salıvermede ve iyi halinin tespitinde, hükümlünün tutukluluk dosyası da nazara alınarak şartlı tahliye süresi tespit edilmesi gerektiği” belirtilerek koşullu salıverilme kararında tutukluluk halindeki durumun mahkeme tarafından gözetilmesi gerektiği hususu açıklanmıştır. Bu halde kişinin iyi halli olamayacağı belirtilmiştir. Buna göre tutukluluk süresi içerisinde kişinin disipline aykırı davranışları belgelendirilerek infaz dosyasına konulmalıdır.⁸⁶ Kaldı ki Tüzüğün 133. maddesinin 2. fıkrasında “*Tutuklu olup da Tüzükte belirtilen disiplin cezasını gerektiren bir eylemden dolayı disiplin cezası alanların bu durumları, bu madde hükümlerine göre iyi hâlin saptanmasında değerlendirilmek üzere, gözlem ve sınıflandırma formunun ilgili sütununa işlenir.*” şeklinde bu husus düzenlenmiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere uygulamada disiplin cezası almayan mahkûmlar ya da disiplin cezaları yasal süreleri sonunda kaldırılan mahkûmlar iyi halli olarak kabul edilmekte ve mahkemeler de bu doğrultuda kararlar vermektedir. Hükümlünün koşullu salıverilme talebi mahkeme tarafından reddedildiğinde ise mahkeme ret kararını gerekçeli bir şekilde açıklamak zorundadır.⁸⁷

⁸⁶ M. Fahrettin Hekimoğlu, *Uygulamalı-İçtihatlı Ceza İnfaz Hukuku ve Cezaevi İdaresi*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2001, s. 197.

⁸⁷ Y. 1.CD. 26.02.2018. E. 2016/5330, K. 2018/761 sayılı kararında, “*Her ne kadar Ağır Ceza Mahkemesince hükümlünün infaz edilerek kaldırılmış iki ayrı disiplin cezası gerekçe gösterilerek koşullu salıverilme talebi reddedilmiş ise de, öncelikle koşullu salıverilmeye ilişkin mevzuatın incelenmesinde; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 107/1. maddesinde “Koşullu salıverilmeden yararlanabilmek için mahkûmun kurumdaki infaz süresini iyi hâlli olarak geçirmesi gerekir.” şeklinde düzenleme yer aldığı, aynı maddenin 11. fıkrasında ise “Bir hükümlünün koşullu salıverilmesi hakkında ceza infaz kurumu idaresi tarafından hazırlanan gerekçeli rapor, hükmü veren mahkemeye; hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkemeye verilir. Mahkeme, bu raporu uygun bulursa hükümlünün koşullu salıverilmesine dosya üzerinden karar verir. Mahkeme, raporu uygun bulmadığı takdirde gerekçesini kararında gösterir. Bu kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir.” şeklinde düzenleme bulunduğu, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün “Koşullu salıverilmede iyi hâlin saptanması” başlıklı 133/1. maddesinde ise, “Hükümlünün, 5275 sayılı Kanunun 107. maddesinde öngörülen süreleri, kurumların düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara içtenlikle uyarak, haklarını iyi niyetle kullanarak, yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirerek geçirmiş ve uygulanan iyileştirme programlarına göre de toplumla bütünleşmeye hazır olduğunun disiplin kurulunun görüşü alınarak idare ve gözlem kurulunca saptanmış bulunması gerekir.” şeklinde ve aynı Tüzüğün “Disiplin eylemi nedeniyle iyi hâl kararı verilmesine engel hâller ve Şikâyet” başlıklı 134/1. maddesinde de “Gözlem ve sınıflandırma formunda yazılı olup da, henüz kaldırılmamış disiplin cezası bulunan hükümlü hakkında iyi hâl kararı verilemez. Hükümlünün iyi hâline ilişkin değerlendirme, ancak daha önceden verilmiş olup da disiplin cezası infaz edilmiş ve bu cezası kaldırılmış olanlar hakkında yapılabilir.” şeklinde düzenleme bulunduğu, anılan Tüzüğün 134/1. maddesinde*

B. KOŞULLU SALİVERİLMENİN MAHKEME TARAFINDAN ŞARTA BAĞLANMASI SORUNU

647 sayılı Ceza İnfaz Kanunu'nun 19. maddesinin son fıkrasında “*Şartla salıverme mahkûmun iktidarı nispetinde şahsi hakları tazmin etmesi şartına da talik edilebilir.*” şeklinde düzenleme yapılarak kanun koyucu koşullu salıverilme hakkında karar verecek merciince hükümlüye yüklenebilecek ek bir şart koymuştu. Bu madde ile mağdurun kendisi ya da savcılık aracılığıyla, şahsi haklarının tazmin edilmesi için koşullu salıverilme kararını veren mahkemeye başvurması mümkün kılınmıştı. Koşullu salıverilmeye karar verecek mahkeme ise resen ya da mağdurun talebi üzerine şahsi hakların tamamen veya kısmen ödenmesine karar verebilecekti. Mahkemenin inceleyeceği infaz dosyası üzerinden hükümlünün ödeme yeteneğine sahip bulunmadığı fakat iyi hal gösterdiği ve gerekli şartları yerine getirdiği anlaşıldığında hükümlü hakkında koşullu salıverilme kararı verilebilecektir.⁸⁸ CİK'nın 19. maddesi ile getirilen bu düzenleme ile hükümlü şahsi hakları ödeyerek nedamet duyduğunu gösterdiği gibi mağdurun uğramış olduğu zarar giderilmeden koşullu salıverilme kararının verilmesinin mağduru rencide edeceği de belirtilmiştir.⁸⁹

Eski infaz kanunu dönemi içerisinde şahsi hakların tazmini hususunda iki ihtimal düşünülmüştür. Birinci ihtimalde, mahkeme koşullu salıverilme kararını verecek ancak mağdurun zararı giderilinceye kadar hükümlü cezaevinden salıverilmeyecektir. İkinci ihtimalde, mahkeme koşullu salıverilme kararını mağdurun zararı giderilinceye kadar erteleyecektir. Kanunda talik edilecek olan işlemin karar olmadığı, salıverilme olduğu hususu öğretilmiş savunulmuştur.⁹⁰

belirtildiği üzere hükümlünün disiplin cezasının bulunmasının başlı başına iyi hale ve koşullu salıvermeye engel olmayacağı, disiplin cezası infaz edilip kaldırılmış ise hükümlünün iyi hali tekrar kazanabileceği, bununla birlikte 5275 sayılı Kanunun 107/11. maddesi uyarınca koşullu salıvermeye karar verecek mahkemenin koşullu salıvermeyi uygun bulup bulmama hususunda takdir hakkı bulunduğu, ancak takdir hakkının gerekçesini göstermek zorunda olduğu” hususu belirtilmiştir.

⁸⁸ Dönmezer ve Erman, s. 83.

⁸⁹ Önder, s. 638.

⁹⁰ Önder, s. 638.

Bu kanuni düzenleme ile mağdurun haklarını koruyucu ve hâkim tarafından da takdiri ek bir koşul getirilmiştir.⁹¹ Zira bu durumda hükümlü hakkında salıverilme kararı verilecek ancak bu salıverilme kararının uygulanabilmesi hükümlünün zararı gidermesine kadar ertelenecektir.⁹² Ne zaman ki hükümlü mağdurun şahsi haklarını tazmin ederse o zaman verilen koşullu salıverilme kararı uygulanıp hükümlü salıverilecektir. Ancak hükümlünün maddi durumu ve zararı giderip gideremeyeceği hususu tam olarak araştırılmadan hükümlünün zararı gidermesine kadar salıverilme kararının ertelenmesinin, bu kurumu işlevsiz hale getirebileceği belirtilmiştir.⁹³

647 sayılı CİK ile koşullu salıverilmede mağdurun zararının giderilmesinin hükümlü yönünden iyi hal kapsamı içerisinde değerlendirildiği kanaatimdeyim. Kanun koyucu, özellikle maddi durumu iyi olan hükümlülerin mağdurların varsa zararlarını gidermeleri için bu şekilde koşullu salıverilmeye ek bir şart getirerek hâkimin takdiri ile itici bir güç olmak istemiştir. Bu hükme göre maddi durumu iyi olup da mağdurun zararını karşılayabilecek durumda olan hükümlüler, cezaevinden koşullu salıverilmek için zararı giderme yolunu tercih edeceklerdir.

CGTİHK'nın 107. maddesinin 12. fıkrasında düzenlenen “*Koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklerle, hâkimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi halinde koşullu salıverilme kararı geri alınır*” hükmü ile hükümlünün mağdurun şahsi haklarını giderme yükümlülüğüne tabi tutulabileceği kimi yazarlar tarafından ileri sürülmüştür.⁹⁴ Ancak 5275 sayılı CGTİHK'nın 107. maddesinin 7, 8 ve 9. fıkralarında hükümlü hakkında verilebilecek yükümlülükler sayılmıştır. Kaldı ki Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde de mahkeme tarafından koşullu salıverilen hükümlü hakkında bir başkasının gözetimi altında çalışmasına, eğitim kurumuna devam etmesine, rehberlik çalışmalarına katılmasına şeklinde yükümlülüklerin belirlenebileceğine değinilerek konuya açıklık getirilmiştir.

⁹¹ Dönmezer, s. 339.

⁹² Erem, s. 330.

⁹³ Kafes, s. 60.

⁹⁴ Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 523; Erdoğan, s. 160; Centel, Zafer ve Çakmut, s. 678.

Şu halde CGTİHK’da koşullu salıverilme kararını veren mahkeme tarafından hükümlü hakkında belirlenebilecek yükümlülükler sayılmış olup bunların arasında mağdurun zararının giderilmesi yer almamaktadır. Türk ceza hukuku sistemimizde de mağdurun zararının giderilmesi, belirli şartlar dâhilinde hapis cezasının ertelenmesi⁹⁵, hükmün açıklanmasının geri bırakılması⁹⁶, etkin pişmanlık⁹⁷ gibi kurumlarla sağlanmaya çalışılmış ve mağdurun zararının giderilmesinin sanık lehine yorumlanabileceği hükümler getirilmiştir. Koşullu salıverilme ise, mağdurdan bağımsız olarak infaz rejimi altında bulunan hükümlünün iyi halli olup olmadığına, mükerrir olup olmadığına ve diğer şartları taşıyıp taşımadığına göre karar verilecek infaza ilişkin bir kurumdur. Şuan infaz sistemimizde koşullu salıverilmede amaç, mağdurun zararının giderilmesi ve mağdurun memnun edilmesi değildir. Kanun koyucu aşağıda da belirtildiği üzere Bankacılık Kanununda zararın giderilmesini koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanmasında bir şart olarak düzenlemiştir. Şayet kanun koyucu böyle bir yükümlülük yüklemek istemiş olsaydı infaz kanununa buna ilişkin bir düzenleme getirebilirdi. Pekâlâ, mağdurun zararını giderme imkânı varken gidermeyen hükümlünün iyi halli olmadığı söylenebilir ki bu durumun ceza infaz mevzuatımızda karşılığı bulunmamaktadır.

Koşullu salıverilmenin, hükümlünün mağdurun zararını gidermesi koşuluna bağlanmasının çağdaş ceza infaz politikasına ve hükümlünün sosyalleştirilmesi amacına

⁹⁵ TCK 51/2: “Cezanın ertelenmesi, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşuluna bağlı tutulabilir. Bu durumda, koşul gerçekleşinceye kadar cezanın infaz kurumunda çektilmesine devam edilir. Koşulun yerine getirilmesi halinde, hâkim kararıyla hükümlü infaz kurumundan derhal salıverilir.”

⁹⁶ CMK 231/6: “Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için; ...c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, gerekir.”

⁹⁷ TCK 168: “(1) Hırsızlık, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, hileli iflâs, taksirli iflâs suçları tamamlandıktan sonra ve fakat bu nedenle hakkında kovuşturma başlamadan önce, failin, azmettirenin veya yardım edenin bizzat pişmanlık göstererek mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin suretiyle tamamen gidermesi halinde, verilecek cezanın üçte ikisine kadar indirilir. (2) Etkin pişmanlığın kovuşturma başladıktan sonra ve fakat hüküm verilmezden önce gösterilmesi halinde, verilecek cezanın yarısına kadar indirilir. (3) Yağma suçundan dolayı etkin pişmanlık gösteren kişiye verilecek cezanın, birinci fıkraya giren hallerde yarısına, ikinci fıkraya giren hallerde üçte birine kadar indirilir. (4) Kısmen geri verme veya tazmin halinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için, ayrıca mağdurun rızası aranır. (5) Karşılıksız yararlanma suçunda, fail, azmettiren veya yardım edenin pişmanlık göstererek mağdurun, kamunun veya özel hukuk tüzel kişisinin uğradığı zararı, soruşturma tamamlanmadan önce tamamen tazmin etmesi halinde kamu davası açılmaz; zararın hüküm verilinceye kadar tamamen tazmin edilmesi halinde ise, verilecek ceza üçte birine kadar indirilir. Ancak kişi, bu fıkra hükmünden iki defadan fazla yararlanamaz.”

uygun olduğu belirtilebilir.⁹⁸ Ayrıca onarıcı adalet sisteminde suçun devlete karşı değil bireye karşı işlendiğinin kabulüyle suçtan dolayı meydana gelen zararların giderilmesi beklenmektedir.⁹⁹ Bu kapsamda hükümlü sıfatına haiz olup da şahsi hakları tazmin eden hükümlünün koşullu salıverilmede lehine uygulanabilecek hükümlerin infaz mevzuatımıza getirilmesinin, koşullu salıverilmeden faydalanacak olan hükümlü ve suçtan dolayı zararı olan mağdur açısından yararlı olacağı kanaatindeyim.

C. KOŞULLU SALIVERİLME YASAĞININ BULUNMAMASI

Koşullu salıverilme kurumu, temel esas olarak eşitlik ilkesi de gözetilerek herhangi bir kişi ayırmaksızın herkesin faydalanabileceğı, kural olarak her suçta uygulanabilecek bir müessese olarak ortaya çıkmıştır. Ancak tehlikelilik arz ettiğı varsayılan bazı suç türlerinde ve bazı özel hallerde koşullu salıverilmeden hükümlülerin yararlanamaması, kurumun işlevselliğı açısından önemlidir.

Koşullu salıverilmeden yararlanamayan hükümlülerin cezaevlerinde iyi halli olmamaları durumunun tahliye sürelerinde bir etkisi bulunmamaktadır.¹⁰⁰ İyi halli olmalarının ise, disiplin yönünden ceza almamaları ya da ceza infaz sistemi içerisinde örneğın telefonla ya da bir yakınıyla yüz yüze görüşme gibi ödüllendirmeye etkisi olacaktır.

Koşullu salıverilmenin uygulanamadığı hapis cezalarının diğer cezalarla birlikte içtima edilmemesi gerekir. Zira koşullu salıverilme hükümleri uygulanamadığı hallerde koşullu salıverilme süresinin tespiti için başvuru olan cezaların toplanması yoluna başvurmaya gerek bulunmamaktadır. Koşullu salıverilmenin uygulanamadığı cezalar, kesinleşme tarihlerine göre tarihi eski olandan başlamak üzere sırayla infaz edilmelidir.¹⁰¹

⁹⁸ Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, 15. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015, s. 449.

⁹⁹ Fahrettin Kızıllı, “Cezalandırmanın Amacı ve “Umut Hakkı” Bağlamında Koşullu Salıverilme Yasakları”, **Türkiye Barolar Birliğı Dergisi**, Sayı: 138, 2018, s. 45.

¹⁰⁰ Erdoğan, s. 164.

¹⁰¹ Yetgin, s. 568.

Koşullu salıverilmenin bazı hallerde uygulanmaması öğretide eleştirilmiştir. Bu kapsamda belli hallerde koşullu salıverilme sürelerinin uzatılabileceği mümkünken tamamen bu yolun kapatılmasının insanilik ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilmiştir. Hatta koşullu salıverilmede önemli olanın hükümlünün ıslah meselesi olduğu, bu nedenle suçların niteliklerine göre özel sürelerin belirlenmemesi gerektiği, belli nitelikteki suçlarla koşullu salıverilme sürelerini uzatarak ya da tamamen bu yolu kapatarak mücadele edilemeyeceği ileri sürülmüştür.¹⁰² Ayrıca AİHM kararları da örnek gösterilerek koşullu salıverilmenin uygulanamadığı suçlara ilişkin düzenleme yapılması gerektiği de savunulmuştur. Hükümlünün cezaevinde kaldığı süre zarfında ıslahını sağlamak, hükümlüyü topluma hazırlamak gibi fonksiyonların tahliye umudu olmayan hükümlülerde mümkün olmayacağı belirtilmiştir.¹⁰³

Yine modern ceza hukukunun hedefinin ıslah olduğu, bu nedenle ömür boyu hapis cezalarında dahi koşullu salıverilmenin uygulanması gerektiği ve özgür yaşama ulaşma umudunun her daim taze tutulması gerektiği ileri sürülmüştür.¹⁰⁴ Bu görüşlerde, haklılık payı bulunsu da bazı suç ve suç failleri açısından koşullu salıverilmenin uygulanmamasının yaşanılan coğrafyaya göre ve o coğrafyada işlenen suç türlerine göre doğal karşılanması gerektiği kanaatindeyim.

1. Suç Çeşitlerine Göre

CGTİHK'nın 107. maddesinin 16. fıkrasına göre, 5237 sayılı TCK'da düzenlenmiş olan "Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar", "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar", "Milli Savunmaya Karşı Suçlar" dan birinin bir örgütün faaliyeti kapsamında işlenmesi dolayısıyla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, koşullu salıverilmeye dair hükümler uygulanamaz.¹⁰⁵ Bu suç gruplarından birini işleyip ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan hükümlünün, koşullu salıverilmeden yararlanamaması için bu adı geçen suçları bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlemesi gerekir.

¹⁰² Centel, Zafer ve Çakmut, s. 671.

¹⁰³ Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 520.

¹⁰⁴ Kafes, s. 40.

¹⁰⁵ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf> (e.t: 02.01.2019)

CGTİHK'nın geçici 2. maddesine göre, 14.7.2004 tarihli ve 5218 sayılı Kanun'un 1. maddesi ile değişik 03.08.2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla; ölüm cezaları, müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan terör suçluları, koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanamaz ve bunlar hakkında ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası, hayatları boyunca devam eder.

Bu şekilde bazı suçlardan mahkûm olan kişilerin koşullu salıverilmeden faydalanamamaları yukarıda da belirtildiği üzere öğretide, suç ve ceza politikasına uymadığı, çağdaş infaz rejiminin amaçlarına aykırı olduğu, artık bir daha gün ışığına çıkma umutlarını tükettiği ve sosyalleşmeye hazır olduğunu gösteren hükümlüye infaz kurumundan çıkma imkânı tanınmadığı yönünde eleştirilmiştir.¹⁰⁶ Cezaların önleme ve caydırma özellikleri dikkate alınarak ayrıca bazı tehlikeli hükümlüler cezaevlerinde iyi hal göstermiş iseler de cezaevlerinden tahliye olduklarında da aynı iyi hali göstereceklerinin garantisinin bulunmadığı gerekçesiyle karşı görüş de ileri sürülmüştür.¹⁰⁷

Bu kapsamda ölüm cezasının yerine infaz edilen ağırlaştırılmış müebbet ve kişinin işlediği suç sebebiyle hayatı boyunca topluma karışmasında sakınca bulunan hapis cezalarında, hükümlülerin tahliye olma umudu bulunmasa da iyi halli olmalarının cezaevlerinde bulunsalar dahi bazı ödüllendirmeler ile (telefonla ya da bir yakınıyla yüz yüze görüşme gibi) karşılığının olacağını bilmeleri, infazdan elde edilecek faydayı artırabileceği kanaatindeyim.

2. İkinci Defa Mükerrerlik Halinde

Tekerrür önceden işlediği bir suç nedeniyle mahkûmiyeti kesinleştikten sonra belirli bir süre içerisinde yeniden suç işleme halidir.¹⁰⁸ CGTİHK'nın 108. maddesinin 3.

¹⁰⁶ Bkz. Özgenç, s. 780; İçel, s. 610; Öztürk ve Erdem, 15. Baskı, s. 449.

¹⁰⁷ Erdoğan, s. 164.

¹⁰⁸ Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 18. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 552.

fıkrasına göre, ikinci kez tekerrür hükümlerinin uygulanması durumunda hükümlü koşullu salıverilmeden faydalanamaz. Bu düzenleme ile sürekli suç işleme iradesini üzerinde taşıyan ve bu irade ile hareket ederek birinci tekerrür şartları oluşup tekerrür hükümleri uygulanıp ve tekerrür uygulanan bu karar kesinleştikten sonra tekrar tekerrür hükümlerinin uygulanmasına yol açacak bir suç işleyen kimsenin artık uslanmadığı gerekçesiyle koşullu salıverilmeden faydalanmaması gerektiği hükme bağlanmıştır. İkinci defa mükerrir olan hükümlü yeni işlediği suçtan dolayı mahkûm olduğu hapis cezasının infazında koşullu salıverilemeyecektir.¹⁰⁹ Bu hükümlü sonuç olarak aldığı hapis cezasını hak ederek tahliye tarihinin sonuna kadar cezaevinde geçirecektir.¹¹⁰

Mahkeme tarafından ikinci defa tekerrür koşullarının oluştuğunun tespiti halinde, kararda ikinci defa tekerrür koşullarının oluştuğu ve hükümlünün ikinci mükerrir olduğu belirtildikten sonra, infazın TCK'nın 58. maddesi ve CGTİHK'nın 108/3. maddesine göre koşullu salıverilme kurumu tatbik edilmeksizin mükerrirlere özgü infaz rejimine ve infazdan sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak yapılmasına göre karar verilmelidir.¹¹¹

3. Terörle Mücadele Kanunu Kapsamındaki Yasaklılık Halleri

Terör suçları 3713 sayılı TMK'da terör suçları (m.3) ve terör amacı ile işlendiği takdirde terör suçu sayılan suçlar (m.4) şeklinde kategorilere ayrılarak düzenlenmiştir.¹¹² Terör suçları ve terör suçu sayılan suçlardan çalışmanın ikinci bölümünde bahsedileceğinden bu başlık altında terör suçları kategorilerine değinilmeyecektir.

3713 sayılı TMK'nın 17. maddesinin 2. fıkrasına göre, tutuklu veya hükümlü iken firar edenler veya firara teşebbüs suçundan veya cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş bulunanlar ile disiplin cezası olarak üç defa hücre hapsi

¹⁰⁹ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmöz, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 11. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 661.

¹¹⁰ Yetgin, s. 354.

¹¹¹ Yetgin, s. 356.

¹¹² Bülent Tanör, Terörle Mücadele Kanunu Üzerine İlk Düşünceler, **Hukuk ve Milletler Arası Özel Hukuk Bülteni**, Yıl: 10, Sayı: 1-2, 1990, s. 167.

cezası almış olanlar, bu disiplin cezaları kaldırılmış olsa bile koşullu salıverilmeden faydalanamazlar. Bu düzenleme ile kanun koyucu, terör suçlarından hükümlü veya tutukluları işledikleri suçun niteliği ve ağırlığı da gözetilerek cezaevinde kaldıkları süre zarfında iyi halli olmaya teşvik etmeyi amaçlamıştır. Zira iyi halli olunmadığı yani firar, firara teşebbüs ve ayaklanma gibi eylemlerin gerçekleşmesi halinde bu durumun yaptırımını koşullu salıverilmeden faydalanamamaktır. Normal şartlarda disiplin cezaları kaldırılan mahkûmlar iyi halli olmaya hak kazanabiliyorken terör suçlarından hükümlü veya tutuklulardan disiplin cezası kapsamında üç defa hücre hapsi cezası almış olanlar, bu disiplin cezaları kaldırılmış olsa bile koşullu salıverilme kurumundan faydalanamazlar.

TMK'nın 17. maddesinin 3. fıkrasına göre, bu kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olan hükümlüler, hükümlerinin kesinleşme tarihinden sonra bu kanun kapsamına giren bir suç işlemiş olmaları durumunda, koşullu salıverilme kurumundan istifade edemezler. Bu düzenleme ile terör suçundan dolayı mahkûm olanların hükümlerinin kesinleşmesinden sonra tekrar terör suç işlemeleri halinde koşullu salıverilmeden faydalanamayacakları hükme bağlanarak adi suçlara göre terör suçlarının önemi ortaya konulmuştur.

Belirtilmelidir ki ikinci terör suçunun ne zaman işlenmesi gerektiği yönünde kanun koyucu tarafından bir süre sınırlaması getirilmemiştir. Bu nedenle ikinci terör suçu ne zaman işlenirse işlensin hükümlü hakkında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamayacaktır. Ayrıca bu madde kapsamında hükümlünün koşullu salıverilmeden faydalanamaması hali, ilk terör suçundan çekilen hapis cezasının infaz edilmesi gerektiği koşuluna da bağlı tutulmamıştır.¹¹³ Kanunda aranan tek şart, ilk terör suçundan verilen cezanın kesinleşmesidir.

TMK'nın 17. maddesinin 4. fıkrasına göre, ölüm cezaları 14.7.2004 tarihli ve 5218 sayılı Kanun'un 1. maddesi ile değişik 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan terör

¹¹³ Öztürk ve Erdem, 15. Baskı, s. 451.

suçluları, koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanamazlar. Bu terör suçluları hakkında hükmolunan ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası, hükümlünün hayatı boyunca devam eder.

4. Adli Para Cezasından Çevrilen Hapis Cezası

Adli para cezası, özellikle belirli ağırlığa ulaşmamış suçlarda kabul edilmiş bir yaptırımdır.¹¹⁴ Mevzuatımızda adli para cezası kavramının kullanılmasının sebebi de bu cezaların idari para cezalarından farklı olduğunu ortaya koymak amacıyladır.¹¹⁵ Adli para cezası, 5237 sayılı TCK'nın 52. maddesinde gün para cezası sistemi¹¹⁶ kabul edilerek *“Adli para cezası, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde yedi yüz otuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir”*¹¹⁷ şeklinde düzenlenmiş olup CGTİHK'nın 106. maddesinin 9. fıkrasına göre, adli para cezasının ödenmemesinden dolayı çevrilen hapsin infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamaz.

Adli para cezalarının ödenmemesi halindeki düzenleme CGTİHK'nın 106. maddesinin 3. fıkrasında hükme bağlanmıştır. Buna göre hükümlü, kendisine tebliğ edilmiş olunan ödeme emri üzerine belirli bir süre içinde adli para cezasını ödemezse, Cumhuriyet savcısının kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarı hapis cezasına çevrilerek, hükümlünün iki saat çalışması karşılığı bir gün olmak üzere kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına karar verilir. Günlük çalışma süresi, en az iki saat ve en fazla sekiz saat olacak şekilde denetimli serbestlik müdürlüğünce belirlenip

¹¹⁴ Özgenç, s. 802.

¹¹⁵ Osman Yaşar, Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu 2. Cilt**, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2014, s. 1641.

¹¹⁶ TCK madde 52: *“... (2) En az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurularak takdir edilir. (3) Kararda, adli para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ayrı ayrı gösterilir...”*

TCK madde 61: *“... (8) Adli para cezası hesaplanırken, bu madde hükmüne göre cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesine yönelik artırma ve indirimler, gün üzerinden yapılır. Adli para cezası, belirlenen sonuç gün ile kişinin bir gün karşılığı ödeyebileceği miktarın çarpılması suretiyle bulunur. (9) Adli para cezasının seçimlik ceza olarak öngörüldüğü suçlarda bu cezaya ilişkin gün biriminin alt sınırı, o suç tanımındaki hapis cezasının alt sınırından az; üst sınırı da, hapis cezasının üst sınırından fazla olamaz...”*

¹¹⁷ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (e.t: 02.02.2019)

hükümlü hakkında hazırlanan programa ve denetimli serbestlik görevlilerinin bu kapsamdaki uyarı ve önerilerine uymaması hâlinde, çalıştığı günler hapis cezasından mahsup edilerek kalan kısmın tamamı açık ceza infaz kurumunda yerine getirilir.

Adli para cezalarının infazı hakkındaki yukarıda belirtilen usul incelendiğinde de bu düzenleme ile koşullu salıverilmenin amaçlarının güdülmediği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda da Cumhuriyet savcısına kamuya yararlı bir işte çalışmasına karar verilen hükümlü hakkında koşullu salıverilme kurumunun uygulanmayacağı hususu belirtilebilir.¹¹⁸

Hapis cezasından adli para cezasına çevrilip de ödenmeyen adli para cezasının mahkemece hapis cezasına dönüştürülmesi durumunda bu cezanın infaz edilmesinde koşullu salıverilme hükümlerinin, Tüzüğün 51. maddesine göre, uygulanabileceği ileri sürülmüştür. Zira bu durumda temel ceza hapis cezası olmakla birlikte çevrilen bu para cezasının ödenmemesi için tazyik hapsi usulü de getirilmediği aynı görüş doğrultusunda savunulmuştur.¹¹⁹ Ancak CGTİHK'nın 106. maddesinin 9. fıkrasında, doğrudan verilen adli para cezası ile hapisten çevrili adli para cezası arasında ayrıma gidilmemiştir. Bu doğrultuda adli para cezasının doğrudan ya da hapisten çevrili olup olmadığına bakılmaksızın ödenmeyen adli para cezası hapse çevrilen kişiler hakkında koşullu salıverilme hükümleri uygulanmayacaktır.¹²⁰ Kaldı ki CGTİHK'nın 106. maddesinin 9. fıkrasında aşağıda belirtilen 2008 yılında yapılan değişiklik ile Tüzüğün 51. maddesinin (hapis cezasından adli para cezasına çevrilip de ödenmeyen adli para cezasının mahkemece hapis cezasına dönüştürülmesi halinde bu cezanın, infazında koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanacağına dair hükmün) uygulanabilirliği kalmamıştır.

Belirtmek gerekir ki CGTİHK'nın 106. maddesinin 9. fıkrası, yürürlük tarihi 01.03.2008 olan 26.02.2008 tarih 5739 sayılı Kanun ile değişmeden önce *“TCK'nın 50. maddesinin birinci fıkrasının a bendi saklı kalmak üzere, adli para cezasından çevrilen hapsin infazı ertelenemez ve bunun infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamaz. Hapse çevrilmiş olmasına rağmen, hak yoksunlukları bakımından esas alınacak olan adli para cezasıdır”* şeklinde düzenlenmişti. Kısa süreli hapis cezasından

¹¹⁸ Ahmet Adil Kubat, **Denetimli Serbestlik ve Cezaların İnfazı**, 8. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 98.

¹¹⁹ Şen ve Başer, s. 44.

¹²⁰ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 546.

TCK'nın 50. maddesi gereğince çevrilen para cezaları ödenmediği takdirde mahkeme tarafından hapis cezasına çevrilmesi durumunda bu hükümlüler hakkında koşullu salıverilme hükümleri uygulanabilmekteydi. Doğrudan verilen adli para cezalarının ödenmemesi halinde çevrilen hapis cezasında ise koşullu salıverilme hükümleri günümüzde olduğu gibi uygulanamamaktaydı. Bu nedenle suç tarihine dikkat edilmesi gerekmektedir.¹²¹ Bu başlık altında koşullu salıverilmenin uygulanamadığı hal, doğrudan verilen adli para cezası ile suç tarihi 01.03.2008 tarihinden sonra olan haptiden çevrili adli para cezasının ödenmemesi durumunda adli para cezasından çevrilen hapis cezasıdır.¹²²

5. Özel İnfaz Usullerinin Uygulandığı Haller

Kanunda belirtilen süreler ve şartlar dâhilinde hapis cezası alan kişinin topluma kazandırılması için özel infaz usulleri olan hafta sonları, geceleri veya konutta infaz gibi bazı özel infaz usulleri belirlenmiştir. Özel infaz usullerine hüküm kesinleştikten sonra hükmü veren mahkeme tarafından veya hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkeme tarafından karar verilir.¹²³ CGTİHK'nın 110. maddesinin 4. fıkrasına göre, cezasının özel infaz usulüne göre çektirilmesine karar verilenler hakkında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamaz.

Özel infaz usulleri mahkeme tarafından altı ay veya daha az süreli hapis cezasının; her hafta cuma günleri saat 19.00'da girmek ve pazar günleri aynı saatte çıkmak suretiyle hafta sonları, her gün saat 19.00'da girmek ve ertesi gün saat 07.00'de çıkmak suretiyle geceleri cezaevinde çektirilmesi şeklinde belirlenebilmektedir.

Yine CGTİHK'nın 110. maddesinin 2. fıkrasına göre, mahkûmiyete konu suç nedeniyle doğmuş zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine dair hukukî sorumlulukları saklı kalmak üzere; kadın veya altmış beş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları altı ay, yetmiş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları bir yıl, yetmiş beş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm

¹²¹ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 111.

¹²² Yetgin, s. 569.

¹²³ Çetin Akkaya, *Cezaların İnfazı ve İnfaz Hukuku*, 6. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2018, s. 493.

oldukları üç yıl veya daha az süreli hapis cezasının konutunda çektirilmesine karar verilebilmektedir.

Sonuç olarak hafta sonları, geceleri veya konutta infaz şekilleri olarak belirtilen özel infaz hallerinde koşullu salıverilme hükümleri uygulanamayacaktır. Zira bu hallerde verilen sonuç cezanın hem kısa süreli olması hem de cezanın infaz edileceği yer hususu dikkate alındığında koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanmasına gerek olmadığı söylenebilir.¹²⁴ Gerçekten özel infaz usullerinde belirtilen bu özel haller koşullu salıverilmenin uygulanmasını mümkün kılmamaktadır. Zira özel infaz usulleri, mahiyetleri gereği koşullu salıverilme kurumuna uygun değildir.¹²⁵ Bu nedenle, özel infaz usullerinde koşullu salıverilme kurumunun uygulanmamasının yerinde bir düzenleme olduğu kanaatindeyim. Kısa süreli hapis cezası da olsa özel infaz hükümleri kapsamında haklarında karar verilmeyen hükümlüler hakkında koşullu salıverilme hükümleri pekâlâ uygulanabilir. Bu doğrultuda koşullu salıverilme kararı, kısa süreli hapis cezalarında hakkında özel infaz usulleri uygulanmayan hükümlüler hakkında tatbik edilir.¹²⁶

6. Koşullu Salıverilme Kararı Geri Alınanlar

Koşullu salıverilme kararının geri alınması başlığı altında ayrıntılı incelenecek olan bu halde, CGTİHK'nın 107. maddesinin 13. fıkrasına göre, koşullu salıverilme kararının geri alınması kararından sonra aynı hükmün infazı ile ilgili bir daha koşullu salıverilme kurumu tatbik edilemez.

7. Disiplin Cezaları Kaldırılmayan Mahkûmlar

CGTİHK'nın 48. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendine göre, disiplin cezalarının tümü infaz edilip kaldırılmadıkça koşullu salıverilme kurumu uygulanamayacaktır. Bu

¹²⁴ Yüce, s. 176.

¹²⁵ Kıldıl, s. 41.

¹²⁶ Centel, Zafer ve Çakmut, s. 670.

kapsamda disiplin cezalarının kaldırılmaması ya da kaldırma şartlarının bulunmaması koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanmasına engel teşkil etmektedir.

8. Bankacılık Kanununa Göre Koşullu Salıverilmenin Uygulanamayacağı Hal

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 167. maddesine göre, kanunun 160. maddesinde yazılı suçlardan olan zimmet suçunu işleyerek mahkûm olanların, Fona veya Hazineye olan borçları ve tazminatları ödemediği veya bu borçlar ve tazminatlar malvarlıklarından tahsil olunamadığı sürece, koşullu salıverilme hükümleri uygulanamaz.¹²⁷ Buna göre, koşullu salıverilmenin uygulanabilmesinde diğer şartların yanında ek bir şart daha getirilerek eski infaz kanunumuzdaki koşullu salıverilmede zararın giderilmesi yükümlülüğüne benzer bir uygulama benimsenmiştir.

Bankacılık Kanununda yapılan bu düzenleme, koşullu salıverilmenin bir infaz kurumu olduğu ve koşullu salıverilmenin bu şekilde özel hukuk hükümlerine göre bir alacağın tahsiline bağlı kılınmış olması sebebiyle öğretilde eleştirilmiştir.¹²⁸ Ancak bu düzenlemenin gayesinin zimmet suçunu işleyen ve malvarlığında zenginleşme olan hükümlünün kuruma olan borcunu ve tazminatları ödemediği durumda iyi halli olmadığı kabulüne dayandırıldığı kanaatindeyim.

Bankacılık Kanununun belirtilen bu maddesinde “koşullu salıverilme hükümleri uygulanmayabilir” şeklinde değişiklik yapılarak, koşullu salıverilme kararını verecek mahkemeye takdir yetkisinin bırakılması yerinde bir düzenleme olacaktır. Zira bir şekilde kurum zararını karşılayamayan, borçları ve tazminatları ödememe kastı bulunmayan hükümlünün de koşullu salıverilmeden faydalanma imkânının bulunması gerekir. Ancak şuanki düzenleme kapsamında borçları ve tazminatları ödeme şartı

¹²⁷ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf> (e.t: 02.02.2019)

¹²⁸ Özgenç, s. 782.

yerine getirilmediği sürece bu hükümlüler hakkında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamayacak olup, hükümlüler cezalarının tamamını cezaevinde çekeceklerdir.¹²⁹

9. Disiplin Hapsi ve Hapsen Tazyik Kararları

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 2. maddesinde belirtilen disiplin hapsi ve İcra İflas Kanununda düzenlenen hapsen tazyik kararlarında koşullu salıverilme kurumu uygulanamaz.

Hapsen tazyik, niteliği gereği borçlunun borcunu ödemeye teşvik aracı olup bir ceza niteliği taşımadığından hakkında hapsen tazyik hükümleri uygulanan kişi koşullu salıverilmeden faydalanamaz.¹³⁰

Disiplin hapsi ise, 5271 sayılı CMK'nın 2. maddesinin 1. bendinde, kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, ön ödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adlî sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapis olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda, kanun gereği disiplin hapsi cezalarında koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanmaması gerekmektedir.

Disiplin halini gerektiren haller CMK'da ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda düzenlenmiştir. CMK'ya göre disiplin hapsi, tanıklıktan ve yeminden sebepsiz çekinen kişiler (CMK 60. md.), görevini yapmayan bilirkişi (CMK 71. md.), istenen eşyayı vermeyenler (CMK 124. md.) ve duruşma düzenini ve disiplinini bozan (CMK 203. md.) kişiler hakkında verilebilir. İcra ve İflas Kanuna göre ise disiplin hapsi, mal beyanından sonra kazanılan malları ve gelirindeki artışı bildirmeyen (İİK 339.md.) kişi hakkında verilebilir.¹³¹ Hapis cezalarında koşullu salıverilme uygulanmasına rağmen burada sayılan disiplin cezalarında koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanamamasının Anayasanın 10. maddesinde belirtilen herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle

¹²⁹ Akkaya, s. 439.

¹³⁰ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, s. 819.

¹³¹ Mustafa Artuç, **Pratik Ceza Muhakemesi Kanunu**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s. 7.

ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduklarını düzenleyen maddeye aykırılık teşkil ettiği ileri sürülmüştür.¹³²

Disiplin hapsi cezalarında koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanmamasının eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmadığı kanaatindeyim. Zira disiplin cezalarının verilış şekli, disiplin cezalarından elde edilmek istenen fayda dikkate alındığında, koşullu salıverilmeden elde edilmek istenen fayda ve amaçtan farklı olduğu söylenebilir. Disiplin hapis cezaları genellikle uzun sürmeyen cezalardır ve bu cezalarda mevzuat hükümlerimizce işlenen bir suç yoktur. Amaç, belli kurallara uymayan kişilerin uymasını sağlayarak düzeni sağlamaktır.

¹³² Kubat, s. 32.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK İNFAZ HUKUKUNDA KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER VE HESAPLANMASI

I. GENEL BİLGİ

Hükümlünün, koşullu salıverilmeden faydalanabilmesi için yukarıda da açıklandığı üzere belirli şartların yanında hükmedilen cezanın belli bir miktarını da cezaevinde geçirmesi gerekmektedir. Bu durumu Erem, “*Kanun cezasının acısını hükümlüye duyurmak istemektedir*”¹³³ şeklinde açıklamıştır. Geçmişten günümüze kadar Türk infaz hukukunda meydana gelen gelişmeler, toplumsal olaylar ve gelişen hukuk sistemi koşullu salıverilme sürelerini de bizzat etkilemiştir. Koşullu salıverilmede cezaevinde geçirilmesi gereken süreler hükümlüler için bir fırsat, umut olması sebebiyle günümüze kadar önemini korumuştur. Sürenin uzunluğu ya da kısalığı hükümlünün iyi halli olmaya teşviki açısından önemlidir. Bu doğrultuda koşullu salıverilme sürelerinin bazı suç türlerinde daha uzun olması tabii olacaktır.

Koşullu salıverilmede hükümlünün cezaevinde geçirmesi gereken süreler, hükümlünün cezaevinde bulunduğu sırada gözlemlenmesi, gerekli analizlerin yapılabilmesi, ıslahının sağlanabilmesi ve cezanın korkutucu boyutunu da caydırıcılık yönünden hissedebilmesi açısından önemlidir.¹³⁴ Sürelerin belirlenmesi aşamasında da sayılan bu hususların tamamının dikkate alınması gerekir. Aksi halde koşullu salıverilmeden gerekli fayda sağlanamaz. Koşullu salıverilme süreleri belirlenirken ülkedeki ortalama yaşam süresinin de gözetilmesi gerekir. Aksi halde belirlenen süreler, hükümlünün ıslahı yönünden koşullu salıverilmeden elde edilecek faydayı sağlamayacaktır.¹³⁵ Koşullu salıverilme, temel ilke olarak her hükümlü için uygulanabilen ve bu doğrultuda da geçmişten günümüze değişikliklere uğrayan bir kurumdur.

¹³³ Erem, s. 328.

¹³⁴ Kafes, s. 29.

¹³⁵ Kafes, s. 43.

Tüzüğün 66. maddesinde belirtildiği üzere, Cumhuriyet başsavcılığınca hükümlüye cezaevine alındıktan sonra bir süre belgesi (müddetname) verilir. Düzenlenecek bu belgede hükümlünün kimlik, tebligat ve iletişim bilgileri, infaz defteri numarası, kuruma alındığı tarih, tutuklulukta veya gözaltında geçirdiği süre, ceza süresi, hak ederek ve koşullu salıverileceği tarih, cezanın hangi hükme ilişkin olduğu belirtilir.

Hükümlünün cezaevinde geçirmesi gereken koşullu salıverilme süresi Türk infaz hukukunda suçun işlendiği tarihe, hükümlünün bulunduğu yaşa, suçun 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında bir suç olup olmadığına, örgüt kapsamında bir suç olup olmadığına, hükümlünün mükerrir olup olmadığına ve kanunda belirtilen diğer durumlara göre belirlenmektedir.¹³⁶

Sonuç olarak Türk infaz hukuku sisteminde, koşullu salıverilme süreleri hesaplanırken dikkate almamız gereken kanun ve kanun maddeleri; 765 sayılı TCK, 647 sayılı CİK'nın 19 ve ek 2. maddesi, 3713 sayılı TMK'nın 17, geçici 1. ve 4. maddeleri, 4616 sayılı Kanun ve 5275 sayılı CGTİHK'dır. Bu kanunlar kapsamında belirlenen süre şartı gerçekleşmediği takdirde ilgili mahkeme tarafından diğer hususlara bakılmaksızın koşullu salıverilme talebi reddedilmelidir.¹³⁷

765 sayılı TCK, 647 sayılı CİK dönemi koşullu salıverilmede süreler ve sürelerin hesaplanması konuları anlatıldıktan sonra, kapsamlı bir şekilde günümüzde uygulanan 5275 sayılı CGTİHK dönemi koşullu salıverilmede süreler ve sürelerin hesaplanması konularına değinilecektir.

II. 765 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU GEREĞİNCE KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER

Koşullu salıverilme Türk infaz hukukunda ilk olarak 1926 tarihli 765 sayılı TCK'nın 16. maddesinde, üç yıldan kısa olmamak koşuluyla ağır hapis cezasında cezanın dörtte üçünün, hapis cezasında ise yarısının çekilmiş olması şeklinde

¹³⁶ Vehbi Kadri Kamer, *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı 1. Cilt*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2007, s. 121 vd.

¹³⁷ Yetgin, s. 563.

düzenlenmişti. TCK'nın 16. maddesinin ilk hali “Üç seneden fazla müddetle ağır hapis veya hapis cezasına mahkûm olan ağır hapiste üç seneden eksik olmamak üzere cezasının dörtte üçünü ve hapiste alelîtlak yarısını çektikten sonra salâhı hal kanaatini verecek hüsnü hareketi görülürse baki müddeti cezaiyesi üç seneden fazla olmamak şartıyla talebi üzerine meşrutan tahliyesini istihsal edebilir.”¹³⁸ şeklinde belirtilmişti. Bu kapsamda hafif hapis ve üç yıldan kısa süreli ağır hapis ve hapis cezasında koşullu salıverilme kurumu uygulanamamaktaydı. Ayrıca bu maddenin ikinci fıkrasında “Müebbet ağır hapse mahkûm olupta mahkûmiyetinin yirmi senesini hüsnühal ile geçirenler dahi meşrutan tahdiyeden istifade edebilirler.” şeklindeki hüküm ile de müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan hükümlü mahkûmiyetinin yirmi yılını iyi halli bir şekilde geçirdiğinde, koşullu salıverilmeden faydalanacağı düzenlenmişti.¹³⁹

1936 tarihli 3038 sayılı Kanun ile 765 sayılı TCK'nın 13. maddesinde değişiklik yapılarak hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında dört devreyi içeren kademeli serbestlik sistemi getirilmişti. Bu sistem de 1937 tarihli 3112 sayılı Kanun ile geliştirilmişti.¹⁴⁰ Buna göre infaz dört evreye ayrılmıştı:

Birinci devrede, cezanın yirmide birine eşit bir süre geceli gündüzlü, yalnız olarak hücrede geçirilirdi. Bu süre ise 1-6 ay olmak zorundaydı.

İkinci devrede, hükümlünün yalnız geceleri tecrit edilmesi gündüzleri diğer hükümlülerle birlikte çalıştırılmaları esasına dayanmaktaydı. Bu süre de hükümlü belirli bir süre tutuklu kalmış ise bu süre ile birinci devrede hücrede kaldığı zaman çıkarıldıktan sonra bakiye cezanın altıda biri kadardı.

Üçüncü devrede, iş esası üzerine geçirilecek sürede her üç mahkûmiyet gününün dört güne karşılık sayılması gerekirdi. Bu devrede bulunan hükümlüler geceleri tecrit edilmeyebilirlerdi. Bu süre de, mahkûm belirli bir süre tutuklu kalmış ise birinci ve ikinci devrelerde geçen süreler çıkarıldıktan sonra geri kalan sürenin üçte biri kadardı.

¹³⁸ <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/pdf/765.pdf> (e.t: 15.01.2019)

¹³⁹ Kafes, s. 32.

¹⁴⁰ Kafes, s. 6; Algharblığı, s. 8; Giden, s. 33.

Dördüncü devrede ise kalan ceza süresi infaz olunurdu. Kalan bu sürenin infazında da geçen her günün, iki mahkûmiyet gününe karşılık gelmesi düzenlenmişti.

Yukarıda belirtilen devreler sisteminde ikinci devreden üçüncü devreye, üçüncü devreden dördüncü devreye hükümlünün geçiş yapabilmesi için iyi halli olması gerekirdi. Yine 13. madde de ikinci devreyi bitiren hükümlüler arasından Adalet Bakanlığı'nca yol, inşaat, maden ekiplerinin oluşturulabileceği ve bu ekiplerde çalışan hükümlülerin bu işlerde çalıştıkları her bir günün iki günlük mahkûmiyete karşılık olarak sayılacağı düzenlenmişti.¹⁴¹

Dört devre sisteminin uygulandığı özellikle 1950'li yıllardan önce adam öldürme suçları gibi suçların artması, dereceli sistemin cezaların kişiselleştirilmesini sağlamayarak otomatik şekilde uygulanması tekrar sistemde bir değişiklik yapılmasını gerektirmiştir. Bu kapsamda da 1953 yılında 6123 sayılı Kanun ile TCK'nın 13. maddesinde değişiklik yapılarak hapis cezalarının infazında üç devreli bir sistem getirilmiştir¹⁴²:

Birinci devrede, hükümlülerin iki aydan az, bir yıldan fazla olmamak kaydıyla cezanın onda birine tekabül eden bir süre geceli gündüzlü yalnız olarak bir hücre hapsine tabi tutulacağı düzenlenmişti.

İkinci devrede, hükümlülerin çalışma teşkilatı bulunan cezaevlerinde çalışmaya mecbur tutulacağı, durumlarına ve işledikleri suçun niteliğine göre ayrı gruplar halinde bulundurulacakları düzenlenmişti.

Üçüncü devre ise, bakiye ceza süresi olarak düzenlenmiş olup, bu devrede hükümlülerin iş esası üzerine kurulmuş olan cezaevlerinde çalıştırılmaları hükme bağlanmıştı. Hükümlülerin ikinci devreden üçüncü devreye geçebilmesi için iyi halli olmaları gerekirdi.

Koşullu salıverilmenin ilk olarak düzenlendiği kanun olan ve son hali aşağıda belirtilen 765 sayılı TCK m.16 ve m.17'de daha sonra yapılan değişikliklerle, üçüncü

¹⁴¹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.765.pdf> (e.t: 10.01.2019)

¹⁴² Kafes, s. 6; Giden, s. 33.

devrenin ağır hapiste yarısının, hapis ve hafif hapiste ise üçte birinin infaz edilmesi gerektiği hususu düzenlenmiştir. Buna göre yukarıda anlatıldığı şekilde 765 sayılı TCK'nın 13. maddesinde düzenlenen devre ayrımlarına göre koşullu salıverilme sürelerinin hesaplanması yoluna gidildiği görülmektedir.

Koşullu salıverilme yukarıda da belirtildiği üzere, Türk infaz hukuku içerisinde ilk olarak 1926 tarihli 765 sayılı TCK m.16 ve m.17 ile düzenlenmiş olup son hali:

“Madde 16 - Bu kanunun 13 üncü maddesinde yazılı üçüncü devrenin ağır hapiste yarısını, hapis veya hafif hapiste üçte birini iyi halle geçirenler meşruten tahliye talebinde bulunmak hakkını kazanırlar. İstifade müddeti asıl cezanın dörtte birinden aşağı olamaz.

İkinci devreden yaş ve bedeni kabiliyetleri itibariyle üçüncü devreye geçemeyenler yahut yine bu sebeplerle üçüncü devreden ikinci devreye iade edilenler ikinci devredeki mahkûmiyetlerinin hitamında bakiye cezalarının ağır hapiste yarısını, hapis veya hafif hapiste üçte birini iyi halle geçirdikleri takdirde meşruten tahliye hükümlerinden istifade edebilirler.

Meşruten tahliye edilmiş olan mahkûmlar hakkında, meşruten tahliye müddetinin hitamına kadar, bu kanunun 28 inci maddesinin 3 üncü ve 4 üncü fıkraları ahkâmı tatbik olunur.

Meşruten tahliye, mahkûmun iktidarı nispetinde şahsi hakları tazmin etmesi şartına da talik edilebilir.

Madde 17 - Şartla salıverilmiş olan hükümlü, geri kalan süre içinde işlediği kasıtlı bir cürümden dolayı şahsi hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm olur veya mecbur olduğu şartları yerine getirmez ise, şartla salıverilme kararı geri alınır. Bu takdirde suçun işlendiği tarihten sonraki kısım hükümlünün ceza süresine mahsup edilmeyerek aynen çektirilir ve şartla salıverilmeye esas teşkil eden hükmün infazı ile ilgili olarak bir daha şartla salıverilmeden yararlanamaz.

Birinci fıkra hükmüne göre aynen çektirilecek süre; ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler için kırk yıl, müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olanlar için otuz altı yıl üzerinden hesap edilir.

Meşruten tahliye kararının geri alınmasını icap ettiren sebeplerin vukuundan evvel mahkûmun ceza müddeti sona ermiş olursa mezkûr ceza icra edilmiş sayılır.

*Eğer asli cezaya Emniyeti Umumiye İdaresinin nezareti altında bulunmak cezası da ilave olunursa meşruten tahliye halinde geçen zaman bu ceza müddetine mahsup edilir.*¹⁴³ şeklinde düzenlenmiştir.

765 sayılı TCK m.17’de koşullu salıverildikten sonra hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan veya mecbur olduğu şartları yerine getirmeyen kişinin koşullu salıverilme kararının geri alınacağı belirtilmiştir. Koşullu salıverilmeye tabi olan ve salıverilen hükümlü için suçun işlendiği tarihten sonraki kısım ceza süresine mahsup edilmeyerek aynen çektirilecek ve hükümlü koşullu salıverilmeye esas teşkil eden hükmün infazı ile ilgili olarak bir daha koşullu salıverilmeden yararlanamayacaktır.

Kanunun 17. maddesinin 2. fıkrasında, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olanlar için kırk yıl, müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olanlar için otuz altı yıl şeklinde bihakkın tahliye süreleri belirtilmiştir.¹⁴⁴

III. 647 SAYILI CEZA İNFAZ KANUNU GEREĞİNCE KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER

16.07.1965 tarihinde yürürlüğe giren 647 sayılı Ceza İnfaz Kanunu ile 765 sayılı TCK’nın koşullu salıverilmenin şartlarını düzenleyen 16. maddesi yürürlükten kaldırılmış ve koşullu salıverilme kurumu yeniden ele alınmıştır.¹⁴⁵ Buna göre, hapis cezasının türüne ve miktarına bakılmaksızın tüm hükümlülerin koşullu salıverilmeden yararlanabileceği düzenlenmiştir. Ceza infaz sistemi, 765 sayılı Kanun dönemine göre

¹⁴³ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/765.htm> (e.t: 16.12.2018)

¹⁴⁴ Erdoğan, s. 167.

¹⁴⁵ Yüce, s. 175 vd.; Algharblı, s. 9.

daha bilimsel ve çağdaş bir yapıya kavuşturulmuştur.¹⁴⁶ Koşullu salıverilme CİK'nın 19. maddesinde “Şartla salıverilme” başlığı adı altında;

“Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 25 yıllarını; müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 20 yıllarını; diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm edilmiş olanlar hükümlülük süresinin ½'ni; çekmiş olup da Tüzüğe göre iyi halli hükümlü niteliğinde bulundukları takdirde, talepleri olmasa dahi şahsi şartla salıverilirler.

Tutuklu veya hükümlü iken firar edenler, firara teşebbüs suçundan veya cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş olanlar ile disiplin cezası olarak dört defa hücre hapsi cezası almış olanların yukarıdaki fıkra hükmünden yararlanabilmeleri için, bunlardan; ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlülerin 29 yıllarını, müebbet ağır hapse mahkûm olanların 25 yıllarını, diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm olanların ise hükümlülük sürelerinin 2/3'ünü çekmiş olmaları şarttır. Tutuklu veya hükümlü iken iki defa firar edenler, iki defa firara teşebbüs suçundan veya iki defa cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş olanların yukarıdaki fıkra hükmünden yararlanabilmeleri için, bunlardan; ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlülerin 32 yıllarını, müebbet ağır hapse mahkûm olanların 28 yıllarını, diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm olanların ise hükümlülük sürelerinin 3/4'ünü çekmiş olmaları şarttır.

Yukarıdaki nispetlerin tayininde hükümlünün tutuklu kaldığı günler de hesaba katılır.

Şartla salıverilmeyi gerektirir mahiyette cezaevi idaresi tarafından verilen gerekçeli mütalaa, hükmü veren mahkemeye, hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa, hükümlünün bulunduğu yerdeki hükmü veren mahkeme derecesinde bulunan mahkemeye tevdi edilir. Mahkeme bu mütalaaı uygun görürse şartla salıverilme kararı derhal yerine getirilir.

¹⁴⁶ Yıldırım, s. 9, 11.

Mahkeme şartla salıverilmeyi uygun görmediği takdirde gerekçesini kararında gösterir.

Bu karara karşı hükümlü, vekili, kanuni mümessili veya Cumhuriyet Savcısı tarafından acele itiraz yoluna başvurulabilir.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalarının bu Kanunun 8 inci maddesinin 1, 2 ve 3 üncü bentlerine göre infazına karar verilenler şartla salıverilmeden yararlanamazlar.

Şartla salıverilmiş olan hükümlüler hakkında şartla salıverilme süresinin sonuna kadar Türk Ceza Kanununun 28 inci maddesinin 3 ve 4 üncü fıkraları hükümleri uygulanır.

Şartla salıverme hükümlünün iktidarı nispetinde şahsi hakları tazmin etmesi şartına talik edilebilir.”¹⁴⁷ şeklinde düzenlenmiştir.

647 sayılı CİK ile birlikte 765 sayılı TCK’da belirtilen devre ayrımları sistemi kaldırılmış, cezanın süre ve özelliğine bakılmaksızın cezanın belli bir bölümünün aynı ölçüde çektirilmesi hususu kabul edilmiştir.¹⁴⁸ Yine CİK’nın 19. maddesi ile TCK’nın 16.maddesinin uygulanabilirliği kalmamıştır.¹⁴⁹ 647 sayılı CİK’nın ilk düzenlenmesinde koşullu salıverilme için ceza infaz kurumunda cezanın üçte ikisinin çekilmesi gerekirken 11.03.1986 tarih 2367 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle cezanın yarısının çekilmiş olması kabul edilmiştir.¹⁵⁰ Bu maddenin ilk fıkrasında yer alan “*Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler 30*” ibaresi, 14.7.2004 tarihli ve 5218 sayılı Kanun’un 1. maddesiyle “*Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 25*” olarak değiştirilmiş ve yukarıda belirtilen halini kazanmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında ise tutuklu veya hükümlü iken firar edenler, firara teşebbüs suçundan veya cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş

¹⁴⁷ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/467.htm> (e.t: 16.12.2018)

¹⁴⁸ İhsan Özkaya, *Ceza İnfaz Hukuku ve İlgili Mevzuat*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 1996, s. 153.

¹⁴⁹ Başman, s. 6.

¹⁵⁰ Kafes, s. 32 vd.

olanlar ile disiplin cezası olarak dört defa hücre hapsi cezası almış olanların koşullu salıverilmeden faydalanabilmeleri için ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlülerin 29 yıllarını, müebbet ağır hapse mahkûm olanların 25 yıllarını, diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm olanların ise hükümlülük sürelerinin 2/3'ünü çekmiş olmalarının şart olduğu düzenlenmiştir.

Yine maddenin ikinci fıkrasında, tutuklu veya hükümlü iken iki defa firar edenler, iki defa firara teşebbüs suçundan veya iki defa cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş olanların koşullu salıverilmeden yararlanabilmeleri için, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlülerin 32 yıllarını, müebbet ağır hapse mahkûm olanların 28 yıllarını, diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm olanların ise hükümlülük sürelerinin dörtte üçünü çekmiş olmalarının şart olduğu belirtilmiştir. 14.7.2004 tarihli ve 5218 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle bu madde de yer alan *“Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenlerin 33”* ibaresi, *“Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlülerin 29”* olarak; *“Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenlerin 36”* ibaresi, *“Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlülerin 32”* olarak değiştirilmiş ve yukarıda belirtilen son halini almıştır.¹⁵¹

647 sayılı Kanun ile koşullu salıverilme kurumunun, tutuklu veya hükümlü iken iki defa firar edenler hakkında da uygulanması, bu kurumun geniş bir yelpazede kullanılmasının amaçlandığı hususunu göstermektedir.¹⁵² Ayrıca belirtilen tarihlerde kanun koyucunun cezaevinde iyi hal içinde bulunmayı ödüllendirdiği, firar, firara teşebbüs, kurum idaresine karşı ayaklanma, disiplin cezalarının ise caydırıcı olması maksadıyla koşullu salıverilme sürelerini uzattığı görülmektedir.¹⁵³

2148 sayılı Kanun ile 01.06.1978 tarihinde 647 sayılı Kanun'a eklenen ek 2. madde ile;

¹⁵¹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.647.pdf> (e.t: 15.12.2018)

¹⁵² Dönmezer ve Erman, s. 79.

¹⁵³ Önder, s. 635.

“Hükümlülerin yarı açık veya açık cezaevlerine seçilmelerine karar verme işlemi, Adalet Bakanlığınca her yılın Ocak ayı içerisinde tespit edilerek Cumhuriyet Savcılıklarına bildirilen şartla salıverilme tarihine göre yapılır. Bakanlıkça bildirilen bu tarih aşılmamak ve kapalı kurumlarda çalışanlara öncelik tanınmak kaydıyla; 9, 10 ve 11 inci maddeler gereğince tabi tutulacakları müşahedeleri sonucu yarı açık veya açık müesseselere naklolunan hükümlülerin; anılan müesseselerde kaldıkları her ay için 6 gün, 19 uncu maddenin 1, 2 ve 3 üncü fıkralarına göre tespit edilecek şartla salıverilme tarihlerinden indirilmek suretiyle şartla salıverilme işlemi yapılır.

Kapalı infaz kurumlarında bulunanlardan yarı açık veya açık infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazanıp da olanak sağlanmaması sebebiyle naklolunamayanlar ile aynı nitelikleri haiz oldukları halde yaş ve bedeni kabiliyetleri itibarıyla çalışma şartlarına intibak edemeyecekleri tespit edilenlerin, iktisap ettikleri hak tarihinden sonra kapalı kurumlarda geçirecekleri süreleri de yarı açık veya açık müesseselerde geçmiş sayılır.

1 ve 2'nci fıkralardaki indirimden yararlananların, yarı açık veya açık kurumlara ayrılmalarına ilişkin idare kurulu kararından önce tutuklu ve hükümlü olarak çalışmak veya çalışmak isteyip de çalıştırılmasına olanak sağlanamaması suretiyle veya yaş ve bedeni kabiliyetleri itibarıyla çalışamayanların, iyi hallilikle geçirdikleri günler, 1 inci fıkradaki indirime esas sürelerine eklenir.

Her iki halde de yapılacak indirimlerde 1 aydan az süreler hesaba katılmaz.

Şartla salıverilmenin geri alınmasına karar verilmesi halinde, bu kararla birlikte 1, 2 ve 3 üncü fıkralar gereğince yapılan indirim de geri alınmış olur.

Yarı açık veya açık müesseselerden ve 2'nci fıkroda belirtilen nitelikleri haiz olduğu halde kapalı müesseselerden firar edenlerle, en az iki defa kapalı cezaevlerine iade edilenler veya yarı açık veya açık cezaevlerinden kapalı kurumlara iadeyi gerektiren hareketleri sebebiyle 2'nci fıkraya göre kazandıkları hakları en az iki defa kaybedenler; evvelce yarı açık veya açık müesseselerde veya bu kurumlara ayrılmaya hak kazandıkları tarihten sonra kapalı cezaevlerinde geçirdikleri süreler dâhil hiçbir surette indirimden yararlanamazlar.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm olanlar hakkında da, müşahedeye tabi tutulma ve açık ve yarı açık müesseselere ayrılma şartları aranmaksızın bu madde hükümleri uygulanır.

Hükümlülerin bu maddede belirtilen indirimden yararlanarak şartla salıverilmeleri için, açık veya yarı açık cezaevlerine ayrılmalarına dair cezaevi idare kurullarınca verilecek kararlar ve müşahade dosyaları Bakanlığa gönderilmez.”¹⁵⁴ şeklinde düzenleme yapılarak bazı hükümlülere CİK’nın 19. maddesine göre çekmeleri gereken hapis cezası sürelerinde ayda altı günlük indirimden yararlanma imkânı getirilmiştir. Buna göre, müşahedeleri sonucu yarı açık veya açık müesseselere sevk edilen hükümlülerin; anılan müesseselerde kaldıkları her ay için altı gün koşullu salıverilme tarihlerinden indirilmek suretiyle koşullu salıverilme sürelerinin hesaplanacağı belirtilmiştir. Kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlüler de şayet yarı açık veya açık infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazandıkları takdirde ayda altı günlük indirimden faydalanacaklardır.¹⁵⁵ Yarı açık veya açık infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazandıkları halde ceza infaz kurumunda yer bulunmaması veya hükümlünün sağlık sebepleri dolayısıyla nakil olmayan hükümlüler hakkında da bu altı günlük indirim uygulanmalıdır.¹⁵⁶

Altı günlük indirimden yararlanamayacak olan yani indirimin istisnası olan haller ek 2. maddenin 6. fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre;

- Yarı açık veya açık müesseselerden ve 2. fıkrada belirtilen nitelikleri haiz olduğu halde kapalı müesseselerden firar edenler,
- En az iki defa kapalı cezaevlerine iade edilenler
- Yarı açık veya açık cezaevlerinden kapalı kurumlara iadeyi gerektiren hareketleri sebebiyle 2. fıkraya göre kazandıkları hakları en az iki defa kaybedenler, indirimden faydalanamayacaklardır.

¹⁵⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.647.pdf> (e.t: 18.12.2018)

¹⁵⁵ Bardak, s. 163.

¹⁵⁶ Yüce, s. 176.

3713 sayılı TMK'nın 17. maddesi gereği, 3713 sayılı Kanun kapsamında bulunan terör suçlarından verilen hapis cezalarında da ayda altı günlük indirim yapılmaz. Yine bu kanun maddesine eklenen 7. fıkra ile Türkiye Büyük Millet Meclisince ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenlerin bu maddedeki indirimden yararlanamayacakları hükme bağlanmıştır.¹⁵⁷

Uygulamada ise, yukarıda belirtilen istisnaların karşılığı kapalı ceza infaz kurumlarından firar eden hükümlülerin bu indirimden faydalanmaları, açık ceza infaz kurumundan firar eden hükümlülerin ise yararlanamaması şeklinde karşılık bulunduğu belirtilmiştir.¹⁵⁸ 647 sayılı Kanun döneminde kapalı cezaevinden firarda üçte bir ve ayda altı günlük indirim yapılacakken açık cezaevinden firarda sadece üçte birlik indirim yapılır. Bu düzenlemenin Anayasanın eşitlik hükümlerine aykırılık teşkil ettiği ve adalet duygusunu zedelediği Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı olduğu ileri sürülebilse de açık ceza infaz kurumlarında hükümlünün kendisine tanınan açık ceza infaz kurumundaki haklarını kötüye kullanarak firar ettiği düşüncesiyle kanun koyucunun bu durumu cezalandırmak istediği kanaatindeyim.¹⁵⁹

A. 647 SAYILI CEZA İNFAZ KANUNU İLE 3713 SAYILI TERÖRLE MÜCADELE KANUNU'NUN BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ SONUCU KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER

3713 sayılı Kanun'un 1. maddesinde terör tanımı *“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”*

¹⁵⁷ Yıldırım, s. 57.

¹⁵⁸ Erdoğan, s. 171.

¹⁵⁹ Akkaya, s. 855; Kubat, s. 36.

şeklinde yapılmıştır. Bu amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu olup da, bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen veya amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi de terör suçlusu sayılmıştır.

Terör suçları ise 3713 sayılı Kanun'un 3. maddesinde, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320. maddeleri ile 310. maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçlar olarak sayılmıştır.

12.4.1991 tarih 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun bu kanun kapsamında kalan suçlarla ilgili koşullu salıverilme hükmünü düzenleyen ilk hali 17. maddede;

“Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlardan, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler 36 yıllarını, müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 30 yıllarını diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm edilmiş olanlar hükümlülük süresinin 3/4'ünü çekmiş olup da iyi halli hükümlü niteliğinde bulundukları takdirde talepleri olmaksızın şartla salıverilirler.

Bunlardan, tutuklu veya hükümlü iken firar edenler veya firara teşebbüs suçundan veya cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş bulunanlar ile disiplin cezası olarak üç defa hücre hapsi cezası almış olanlar, bu disiplin cezaları kaldırılmış olsa bile şartla salıverilmeden yararlanamazlar.

Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar, hükümlerinin kesinleşme tarihinden sonra bu Kanunun kapsamına giren bir suçu işlemeleri halinde, şartla salıverilmeden yararlanamazlar.

Bu hükümlüler hakkında, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 19 uncu maddesinin bir ve ikinci fıkraları ile Ek 2'nci maddesi hükümleri uygulanmaz”¹⁶⁰ şeklinde düzenlenmiştir. Bu fıkarda yer alan “Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler” ibaresi 14.07.2004 tarihli ve

¹⁶⁰ <http://www.hukuki.net/kanun/3713.15.text.asp> (e.t: 15.12.2018)

5218 sayılı Kanun'un birinci maddesiyle “*Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası alanlar*” olarak değiştirilmiştir.

Buna göre Terörle Mücadele Kanunu kapsamında işlenen suçlardan hüküm giyen şahıslardan Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler 36 yıllarını, müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 30 yıllarını, diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm edilmiş olanlar hükümlülük sürelerinin dörtte üçünü ceza infaz kurumunda iyi halli olarak geçirdikleri takdirde koşullu salıverilebileceklerdir. Bu kişiler hakkında 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un Ek 2. maddesinde düzenlenen ayda altı günlük indirim yapılmayacak ve bu kişilerin iyi halli olmaları şart olacaktır.

Terör suçlarından tutuklu veya hükümlü iken firar edenler veya firara teşebbüs suçundan veya cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş bulunanlar ile disiplin cezası olarak üç defa hücre hapsi cezası almış olanlar, bu disiplin cezaları kaldırılmış olsa bile şartla salıverilmeden yararlanamayacaklar ve haklarında 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un Ek 2. maddesinde düzenlenen ayda altı günlük indirim uygulanmayacaktır. Bu kişiler koşullu salıverilmeden yararlanamayacakları için iyi halli olup olmadıkları da değerlendirmeye alınmayacaktır.

YCGK'nın 07.10.1991 T. 1991/6-230 E. 1991/261 K. sayılı kararında da açıklandığı üzere, 12.04.1991 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 3713 sayılı Kanun'un geçici 1 ve 4. maddelerinde koşullu salıverilme için hükümlünün iyi halli olmasının aranmaması ve cezaevinde koşullu salıverilme için çekilecek sürelerin daha kısa belirlenmesi bu maddelerin önemini ortaya koymaktadır. Bu geçici maddelerle bazı suçlar dışında koşullu salıverilme sürelerinin hesaplanması bakımında lehe hükümler getirilmiştir. Hükümlünün iyi halli olup olmadığına bakılmaksızın salıverilme sürelerinin kısaltılması kısmi bir af olarak da değerlendirilmiştir.¹⁶¹ Ayrıca bu geçici maddeler yalnızca 08.04.1991 tarihine kadar işlenen suçlarda uygulanacak olup, bu tarihten sonra işlenmiş olan suçlarda eski TCK'nın 17. maddesi ile CİK uygulama alanı bulacaktır.¹⁶² Bu doğrultuda belirtilen geçici maddeler, iyi hallilik şartı aranmadan kısa

¹⁶¹ Hekimoğlu, s. 191.

¹⁶² Erdoğan, s. 159.

sürede koşullu salıverilmeyi sağlamasıyla, 3713 sayılı TMK'nın 17. maddesi kapsamındaki hükümlüler ve 647 sayılı CİK kapsamındaki hükümlüler yönünden farklı uygulamalar yaratması sebebiyle koşullu salıverilmenin istismar edildiği düşüncesiyle öğretide eleştirilmiştir.¹⁶³

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na göre süreler, aşağıda geçici 1. madde ve geçici 4. madde kapsamında iki başlık altında incelenecektir.

TMK'nın 17. maddesindeki düzenlemenin tümüyle "fail" in yerine "fiil" i esas aldığı, terör suçluları için kanunda öngörülen ağır cezalara ek olarak yeni bir ceza getirildiği, sürelerin ağırlaştırıldığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açılmıştır.¹⁶⁴ Anayasa Mahkemesi 31.03.1992 T. 1991/18 E. 1992/20 K. sayılı kararı ile;

“Yasa'nın 17. maddesiyle Terörle Mücadele Yasası kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar için şartla salıverilme koşulları özel olarak düzenlenmiştir. Kanun koyucu, şartla salıverilmenin koşullarını, örneğin yararlanma sürelerini, kimi suçlardan mahkûmların bundan yararlanıp yararlanmayacaklarını, ya da ne şekilde yararlanabileceklerini zaman içerisinde toplumun gelişmesine göre, takdir edebilir. Terörle Mücadele Yasası kapsamına giren suçlar ile diğer suçlar arasındaki ayrılık doğal olarak bunlara ilişkin cezaların yerine getirilmesinde de farklılıklar yaratabilir. Bunun ölçülerini toplumsal gereksinimler gösterir. Değişik eylemler için değişik yaptırımlar öngörebilmesi yasa koyucunun takdir alanına girdiği gibi şartla salıverme yönünden de kimi suçlar için ayrı kurallar konulması eşitlik ilkesine aykırı değildir. Yasa koyucu, toplumun huzuru ve suçların önlenmesi açısından, terör suçlarını işleyenlerin, cezalarının, daha uzunca bir bölümünü çektikten sonra şartla salıverilmelerinin yararlı olacağı kanısıyla böyle bir düzenleme yapmayı uygun bulmuştur.” gerekçesiyle iptal talebini reddetmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin toplumsal gereksinimi, toplumun huzuru ve suçların önlenmesini gerekçe göstererek iptal talebini reddetmesinin yerinde olduğu ve kanun koyucunun ülkedeki mevcut terör eylemlerini

¹⁶³ Kafes, s. 18.

¹⁶⁴ <http://kararlar.yeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/56b80f44-5320-4b0d-9449506abae14385-excludeGerekce=False&wordsOnly=False> (e.t: 05.01.2019)

gözeterek terör suçlarıyla ilgili caydırıcı düzenlemeler yapmasının doğal karşılanması gerektiği kanaatindeyim.

1. Terörle Mücadele Kanununda Düzenlenen Geçici 1. Madde Kapsamında 08.04.1991 Tarihinden Önce İşlenen Adi Suçlar

3713 sayılı TMK'nın geçici 4. maddesi kapsamı dışında kalan suçlarla ilgili, koşullu salıverilme süresini düzenleyen geçici 1. maddede belirtildiği üzere;

“8.4.1991 tarihine kadar işlenen suçlar sebebiyle;

a) Verilen ölüm cezaları yerine getirilmez. Bu durumda olanlar 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 19 uncu maddesi hükmüne göre çekmeleri gereken cezalarının on yılını,

b) Müebbet ağır hapis cezasına hükümlü olanlar çekmeleri gereken cezalarının sekiz yılını,

c) Diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmiş olanlar hükümlülük süresinin beşte birini,

Çektikleri takdirde iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın ve talepleri olmaksızın şartla salıverilirler.

Bu sürelerin tayininde hükümlünün tutuklu kaldığı süreler de hesaba katılır.

Bu hükümlüler hakkında 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun Ek 2. maddesindeki indirim hükümleri uygulanmaz.” düzenlemesi ile 08.04.1991 tarihinden önce işlenen adi suçlarda (terör ve örgüt suçu kapsamına girmeyen suçlar), hükümlülük sürelerinin beşte biri cezaevinde iyi halli olarak geçirildiği takdirde koşullu salıverilmenin uygulanabileceği hususu yer almıştır. Yargıtay uygulamasında bu düzenleme, kısmi af kurumuna benzetilmiştir.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Avcı, s. 246.

Geçici 1. madde doğrultusunda ölüm cezaları yerine getirilmeyerek, hükümlüler ölüm cezalarında 10 yılı, müebbet hapis cezalarında 8 yılı ceza infaz kurumunda geçirdikten sonra koşullu salıverileceklerdir. Bu sürelerin belirlenmesinde hükümlünün tutuklu kaldığı süreler de hesaba katılmaktadır. 3713 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesine göre ayda altı günlük indirim bu kişilerde uygulanmayacak ve iyi hal şartı da aranmayacaktır. Hükümlünün iyi halli olup olmadığı değerlendirmeye alınmayarak iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın koşullu salıverileceklerdir.

2. Terörle Mücadele Kanununda Düzenlenen Geçici 4. Madde Kapsamında 08.04.1991 Tarihinden Önce İşlenen Terör Suçları

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda 08.04.1991 tarihinden önce işlenen kanunun geçici 4. maddesi kapsamında kalan terör suçlarıyla ilgili hükümlünün koşullu salıverilmesi hakkında özel bir durum belirtilmiştir. Geçici 4. maddede;

“8.4.1991 tarihine kadar ölüm cezasına hüküm giyenler 20 yıllarını; müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 15 yıllarını; diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm edilmiş olanlar hükümlülük süresinin 1/3 ünü; çektikleri takdirde iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın ve talepleri olmaksızın şartla salıverilirler.

Bu sürelerin tayininde hükümlünün tutuklu kaldığı süreler de, hesaba katılır.

Bu hükümlüler hakkında 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun Ek 2. madde-sindeki indirim hükümleri uygulanmaz.

*Geçici 2. madde (son fıkrasındaki Geçici 1 inci maddeye yapılan atıf hükmü hariç) ve Geçici 3 üncü madde hükümleri, bu hükümlüler hakkında da uygulanır”.*¹⁶⁶ şeklinde düzenleme yapılmıştır. Buna göre geçici madde kapsamında ilgili maddede sayılan terör suçları şeklinde değerlendirebileceğimiz suçların 08.04.1991 tarihinden önce işlenmiş olması ve hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûmiyet halinde, hükümlülük süresinin üçte biri cezaevinde geçirildiği takdirde hükümlü hakkında koşullu salıverilme

¹⁶⁶ <http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3713.pdf> (e.t: 20.12.2018)

uygulanabilecektir.

Terör suçu kapsamında bulunan hükümlüler bu geçici madde doğrultusunda, ölüm cezalarında 20 yıl, müebbet ağır hapis cezalarında ise 15 yıl cezaevinde geçirdiklerinde koşullu salıverilebileceklerdir. Sürelerin belirlenmesinde hükümlünün tutuklu kaldığı süreler de hesaba katılmaktadır. Bu hükümlüler hakkında 3713 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesine göre ayda altı gün indirim uygulanmayacak ve iyi hal şartı da aranmayacak olup, hükümlüler iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın koşullu salıverileceklerdir.

B. 4616 SAYILI KANUN KAPSAMINDA 23 NİSAN 1999 TARİHİNE KADAR İŞLENEN SUÇLARDAN DOLAYI KOŞULLU SALIVERİLME

22.12.2000 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4616 sayılı Kanun¹⁶⁷ ile 23 Nisan 1999 yılına kadar işlenen suçlar nedeniyle kesinleşen hükümlere

¹⁶⁷ 4616 sayılı Kanun: "Madde 1: 23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenen suçlar nedeniyle;

1. Verilen ölüm cezaları yerine getirilmez. Bu durumda olanlar hakkında tâbi oldukları kanunlardaki infaz hükümleri aynen uygulanır.

2. Müebbet ağır hapis cezasına hükümlü olanların veya şahsî hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilenlerin ya da aldıkları ceza herhangi bir nedenle şahsî hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüştürülenlerin tâbi oldukları infaz hükümlerine göre çekmeleri gereken toplam cezalarından on yıl indirilir. İndirim, verilen her bir ceza için ayrı ayrı değil, toplam ceza üzerinden bir defaya mahsus yapılır. Ancak bir kişinin muhtelif suçlarından dolayı cezaları ayrı ayrı tarihlerde verilmiş olsa bile, bu cezaların toplamı üzerinden yapılacak indirim on yılı geçemez.

Birinci paragraf hükümlerine göre çekmeleri gereken toplam cezalarından on yıllık indirim yapıldıktan sonra ceza süresi dolmuş olanlar, iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın ve istemleri olmaksızın derhal; toplam cezaları on yıldan fazla olanlar kalan cezalarını çektikten sonra şartla salıverilirler.

3. 23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenen suçlar nedeniyle tutuklu olan sanıklardan;

a) Hazırlık soruşturmasında, iddianameye esas olan suçun niteliğine, b) Son soruşturmada, iddianamede yazılı suça veya değişen suç niteliğine göre kanunda belirtilen cezanın asgari haddi esas alınmak suretiyle, tâbi oldukları infaz hükümlerine göre on yıllık indirim göz önüne alınarak, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren otuz gün içinde, kamu davası açılmamışlar için savcılıklarca, kamu davası açılan tutuklu sanıklar için mahkemelerce, dosyaları Yargıtay'da veya Askerî Yargıtay'da bulunanlar ilgili dairesince veya başsavcılıklarınca bu Kanuna göre hesaplamalar yapılarak; tutukluluk halinin devamı veya kaldırılması hakkında karar verilir.

23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenmiş ve ilgili kanun maddesinde ölüm, müebbet ağır hapis ve üst sınırı on yılı aşan şahsî hürriyeti bağlayıcı ceza öngörülen suçlardan dolayı haklarında henüz takibata geçilmemiş veya hazırlık soruşturmasına girilmiş olmakla beraber dava açılmamış olan sanıkların yargılamaları yapılır. Yapılan yargılama sonunda mahkûmiyetine karar verilenlere de hükmün kesinleşmesinden sonra bu maddedeki şartla salıverilme hükümleri uygulanır.

4. 23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenmiş ve ilgili kanun maddesinde öngörülen şahsî hürriyeti bağlayıcı cezanın üst sınırı on yılı geçmeyen suçlardan dolayı haklarında henüz takibata geçilmemiş veya hazırlık soruşturmasına girilmiş olmakla beraber dava açılmamış veya son soruşturma aşamasına geçilmiş olmakla beraber henüz hüküm verilmemiş veya verilen hüküm kesinleşmemiş ise, davanın açılması veya kesin hükme bağlanması ertelenir; varsa tutukluluk halinin kaldırılmasına karar verilir. Bu suçlarla ilgili dosya ve deliller, her bir suçun dava zamanasını süresinin sonuna kadar muhafaza edilir.

yönelik toplu koşullu özel af niteliklerine sahip özel bir infaz usulü belirlenmiştir.¹⁶⁸ Bu düzenlemede ceza indirimi, koşullu salıverilme ve davaların açılması veya kesin hükme bağlanmasının ertelenmesi hususunda hükümler yer almıştır.¹⁶⁹ İki maddeden oluşan bu kanun ile ölüm cezalarının yerine getirilmemesi düzenlenmiş, bazı istisnai suçlar dışında da müebbet ve diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara on yıl indirim getirilmiştir.¹⁷⁰

Yapılan yasal düzenlemeye göre, 23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenen suçlarda verilen ölüm cezalarının yerine getirilmeyeceği hususu düzenlenmiştir. Bu durumda

Erteleme konusu suçun dava zamanaşımı süresi içinde bu suç ile aynı cins veya daha ağır şahsî hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suç işlendiğinde, erteleme konusu suçtan dolayı da dava açılır veya daha önce açılmış bulunan davaya devam edilerek hüküm verilir. Bu süre, erteleme konusu suç ile aynı cins veya daha ağır şahsî hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suç işlenmeksizin geçirildiğinde, ertelemeden yararlanan hakkında kamu davası açılmaz; açılmış olan davanın ortadan kaldırılmasına karar verilir.

Bu bentle ilgili olarak bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde dosyanın bulunduğu yargı merciine başvurmak suretiyle soruşturmaya veya davaya devam edilmesini istediklerini bildirenler hakkında soruşturma veya davaya devam olunur. Mahkûmiyet halinde verilen ceza, dava zamanaşımı süresince ertelenir. Bu süre içinde erteleme konusu suç ile aynı cins veya daha ağır şahsî hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suç işlendiğinde ertelenen ceza da infaz edilir. Aynı süre, erteleme konusu suç ile aynı cins veya daha ağır şahsî hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suç işlenmeksizin geçirildiğinde, mahkûmiyet vaki olmamış sayılır.

5. Ancak;

a) Türk Ceza Kanununun 125 ilâ 157, 161, 162, 168, 171, 172, 188, 191, 192, 202, 205, 208, 209, 211 ilâ 214, 216 ilâ 219, 240, 243, 264, 298, 301 ilâ 303, 305 inci maddelerinde, 312'nci maddenin ikinci fıkrasında, 313 üncü maddesinde, 314 üncü maddesinin birinci fıkrasında, 339 ilâ 349, 366, 367, 383, 394, 403 ilâ 408, 414 ilâ 418 ve 503 ilâ 506'ncı maddelerinde, b) Askerî Ceza Kanununun 54 ilâ 62, 69, 76, 78, 79 ilâ 82, 85, 87 ilâ 102, 118, 121 ilâ 129, 131, 134, 135, 140, 148, 153, 159 ve 160'uncü maddelerinde c) Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanunun 26 ilâ 30, 33 ve 36'ncü maddelerinde, d) Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda, e) Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun 12'nci maddesinde, f) Orman Kanununun 91 ilâ 94, 104 ilâ 114 üncü maddelerinde, g) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 inci maddesinde, h) Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununda, ı) Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine, 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda ve 178 Sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 7'nci maddesinde, i) Bankalar Kanununda, j) Vergi, resim ve harçlara ilişkin kanunlarda Yer alan suçları işleyenler hakkında bu madde hükümleri uygulanmaz.

6. (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 18/7/2001 tarihli ve E.: 2001/4, K.: 2001/332 sayılı Kararı ile.)

7. (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 18/7/2001 tarihli ve E.: 2001/4, K.: 2001/332 sayılı Kararı ile.)

8. Bu Kanunun yayımı tarihinden sonra, cezaevinin disiplinini bozucu hareketlerinden dolayı disiplin cezası alanlar, Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkif evlerinin Yönetiminde ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük hükümlerine göre disiplin cezaları kaldırılmadığı sürece, bu madde hükümlerinden yararlanamazlar.

9. (Yeniden düzenleme: 21/5/2002-4758/1 md.; İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 27/5/2003 tarihli ve E.: 2003/42, K.: 2003/44 sayılı Kararı ile.)

Madde 2: 28.8.1999 tarihli ve 4454 sayılı Basın ve Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunun 1 inci maddesinin Anayasa Mahkemesince bir bölümü iptal edilen birinci fıkrası aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

23 Nisan 1999 tarihine kadar sorumlu müdür sıfatı ile işlenmiş suçlar dahil, basın yoluyla veya sözlü veya görüntülü yayın araçlarıyla yahut miting, kongre, konferans, seminer, sempozyum, açık oturum veya panel gibi her türlü toplantılarda yapılan konuşmalarla işlenmiş olup; ilgili kanun maddesinde öngörülen şahsî hürriyeti bağlayıcı cezanın üst sınırı on iki yılı geçmeyen suçlardan dolayı on iki yıl veya daha az şahsî hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm edilmiş bulunan kimselerin cezalarının infazı ertelenmiştir.”, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4616.pdf> (e.t: 20.12.2018)

¹⁶⁸ Akkaya, s. 325 vd.

¹⁶⁹ Kamer, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı 1. Cilt, s. 122.

¹⁷⁰ Hekimoğlu, s. 207.

olanlar hakkında tâbi oldukları kanunlardaki infaz hükümleri aynen uygulanmalıdır. Müebbet ağır hapis cezasına hükümlü olanların veya şahsî hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilenlerin ya da aldıkları ceza herhangi bir nedenle şahsî hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüştürülenlerin tâbi oldukları infaz hükümlerine göre çekmeleri gereken toplam cezalarından on yıl indirim yapılacaktır ve sonra da tabi oldukları infaz rejimine göre koşullu salıverilebileceklerdir.¹⁷¹ Bu doğrultuda öncelikle infazı gerçekleştirilecek cezanın, 4616 sayılı adı geçen bu Kanun yürürlüğe girmeden önceki infaz rejimine göre koşullu salıverilme süresi hesaplanacaktır. Daha sonra hesaplanan bu süreden on yıl indirilecektir.

4616 sayılı Kanun'dan hükümlünün faydalanabilmesi için yukarıda belirtilen ve beşinci bentte sınırlı sayıda olan suçlardan hüküm giymemiş olması gerekmektedir. Bununla birlikte 4616 sayılı Kanun sadece 23.04.1999 tarihine kadar işlenen suçlara ilişkin uygulama alanı bulmaktadır.

4616 sayılı Kanun'dan yararlanabilmek için iyi hallilik şartı aranmamıştır. Hükümlünün iyi halli olup olmadığına bakılmaksızın bu kanunda belirtilen indirimlerden faydalandırılması gerekmektedir. Hükümlünün disiplin cezası almış olmasının ya da firarda bulunmasının bir önemi yoktur. Ancak bu kanun kapsamında on yıl indirim yapıldıktan sonra infaz rejimine göre halen hükümlü cezaevinde kalıyorsa kaldığı bu süre zarfında koşullu salıverilebilmesi için iyi halli olma şartı aranmalıdır.¹⁷²

Haklarında içtima kararı alınan hükümlülerin cezalarının infazında pekâlâ içtima içerisinde bulunan cezalardan biri 4616 sayılı Kanun kapsamında olabileceği gibi 4616 sayılı Kanun kapsamı dışında da bir ceza olabilir. Bu ihtimalde, her bir cezanın indirimi ayrı ayrı yapılmalıdır. 4616 sayılı Kanun kapsamı dışında kalan cezalarda indirim 4616 sayılı Kanun'a göre yapılmamalıdır. Ancak cezaların toplamı üzerinden yapılacak indirim süresi de on yılı geçmemelidir.¹⁷³

Bu düzenlemenin, hem af hem de koşullu salıverilme kurumlarının unsurlarını içerisinde barındırması özelliği ile karma bir özellik taşıdığı söylenebilir. Yukarıda

¹⁷¹ Aldemir, s. 579.

¹⁷² Erdoğan, s. 192.

¹⁷³ Erdoğan, s. 190.

koşullu salıverilme ile af arasındaki ilişki ve farklılık belirtilmişti. Yargıtay Ceza Genel Kurulu 06.12.2011 T. 2011/4-217 E. 2011/244 K. sayılı kararında “....Af, suç teşkil eden fiiller için ceza verme hakkını ortadan kaldıran, verilmiş olan cezaların kısmen veya tamamen infazını önleyen, yetkili mercilerce yapılmış hukuksal tasarruflardır. Af yetkisinin kullanılması, netice itibariyle devletin cezalandırmak hakkından geçici olarak feragat etmesi anlamına gelmektedir. Doğurduğu sonuçlara göre af, biri mahkûmiyet ve kamu davasını ortadan kaldıran genel af, diğeri de sadece cezaya etki eden özel af olarak ikiye ayrılabilir. Koşullu salıverme ise, yerleşmiş yargısal kararlarda da vurgulandığı gibi, özgürlüğü bağlayıcı bir ceza ile mahkûm edilen kişinin, cezasının yasada belirlenen bir kısmını iyi halli olarak tamamlaması, diğer bir anlatımla suç işlemekten dolayı pişman olduğunu ve cezasını tamamen çekmeden topluma kazandırılmasının hem toplum hem de kendisinin yararına olacağını göstermesi halinde, cezasının kalan süresini cezaevi dışında geçirmesi ve bunun sonucunda toplumla uyum sağlanması hedeflenen bir kurumdur. Bu açıklamalar göz önüne alındığında 4616 sayılı Yasanın 1/2. maddesiyle getirilen düzenlemenin hukuksal niteliği ele alındığında; bu düzenleme ile Yasa kapsamına giren cezalarda indirim yapılmakta 10 yıldan az cezaya mahkûm edilen hükümlülerin diğer koşulların da varlığı halinde hiç cezaevine girmeksizin cezalarının infazına olanak tanınmakta, buna karşın ceza mahkûmiyeti bütün neticeleri ile ortadan kaldırılmamaktadır. Düzenleme, hükümlülerin istekleri olmasa bile cezaevinde kalma süresini belirli koşullarla kısaltmakta veya hiç cezaevine girmeden salıverilmeleri yoluyla cezalarının infazını sağlamaktadır. Koşullu salıverilmenin en önemli unsurları, cezanın belirli bir süresinin cezaevinde çekilmiş olması ve hükümlünün bu süre içerisinde iyi hal göstermesi iken, bu düzenlemeyle 10 yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olan hükümlülerin iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın salıverilmeleri sağlanmaktadır. Bu husus getirilen düzenlemenin genel af ya da koşullu salıverilme olmayıp, kendine özgü bir “toplu özel af” niteliğinde olduğunu göstermektedir...” şeklindeki açıklamalarıyla yapılan bu düzenlemenin toplu ve koşullu af niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Gerçekten de on yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olan hükümlülerin, iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın salıverilmelerinin sağlanması bu düzenlemeyi koşullu salıverilmeden ayırmaktadır. Ceza mahkûmiyetinin bütün neticeleri ile ortadan kaldırılmaması yönünden de yapılan bu düzenleme genel aftan ayrılmaktadır. 4616

sayılı kanun özetle, on yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olan hükümlülerin iyi hal aranmaksızın koşullu salıverilmesini düzenlemiştir.

4616 sayılı Kanun hakkında, amacının tam olarak saptanamadığı, kanuna dâhil edilen ve edilmeyen suçlarda ölçütün nasıl belirlendiği yönünde kanunun açık olmadığı, kanunda soyut ibarelerin kullanıldığı yönünde eleştirilerde bulunulmuştur. Erdoğan, *“Yasa bir bütün olarak ele alınıp incelendiğinde gerek genel gerekçesinin gerekse madde gerekçesinin gerekse madde gerekçelerinin yeterli açıklamayı içermediği bu haliyle yasa koyucunun amacının saptanmasına olanak tanınmadığı görülmektedir. Kaldı ki kapsam dışında bırakılan suçlar için belirli bir ölçüt gözetilmediği gibi, yasadan yararlanma olanağını ortadan kaldıran koşullar belirlenirken de her türlü yoruma açık, soyut kavramlara yer verilerek bu haliyle yasanın uygulanması son derece zorlaştırılmaktadır.”* şeklinde eleştirilerini bu yönde belirtmiştir.¹⁷⁴

C. 4422 SAYILI ÇIKAR AMAÇLI SUÇ ÖRGÜTLERİYLE MÜCADELE KANUNU KAPSAMINDA KOŞULLU SALIVERİLME

01.06.2005 tarihi itibarıyla mülga olan 30.7.1999 tarih 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu’nun 13. maddesine göre, bu kanun kapsamındaki suçlardan tutuklananlar ile mahkûm olanlar hakkında TMK’nın 16. ve 17. maddesi hükümleri uygulanır. Yani bu kanun kapsamında suç işleyen hükümlüler 3713 sayılı TMK’nın 17. maddesi gereğince cezaevinde cezasının dörtte üçünü iyi halli olarak geçirdiği takdirde koşullu salıverilmeden faydalanırlar. Ancak bu kanun kapsamındaki hükümlüler 647 sayılı CİK’nın ek 2. maddesindeki ayda altı günlük indirimden faydalanamazlar. Çıkar amaçlı suç örgütü, kanunda;

“Madde 1 – Doğrudan veya dolaylı biçimde bir kurumun, kuruluşun veya teşebbüsün yönetim ve denetimini ele geçirmek, kamu hizmetlerinde, basın ve yayın kuruluşları üzerinde, ihale imtiyaz ve ruhsat işlemlerinde nüfuz ve denetim elde etmek, ekonomik faaliyetlerde kartel ve tröst yaratmak, madde ve eşyanın azalmasını ve darlığını, fiyatların düşmesini veya artmasını temin etmek, kendilerine veya başkalarına

¹⁷⁴ Erdoğan, s. 182.

haksız çıkar sağlamak, seçimlerde oy elde etmek veya seçimleri engellemek maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak (...) suretiyle yıldırma veya korkutma veya sindirme gücünü kullanarak suç işlemek için örgüt kuranlara veya örgütü yönetenlere veya örgüt adına faaliyette bulunanlara veya bilerek hizmet yüklenenlere sadece bu nedenle üç yıldan altı yıla kadar; örgüte üye olanlara iki yıldan dört yıla kadar ağır hapis cezası verilir

Örgüt silahlı ise, yukarıda yazılı hallerde verilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır. Henüz hiç bir silahlı eyleme teşebbüs edilmemiş olsa bile, silahlar veya patlayıcı maddeler örgütün amaçları doğrultusunda hazırlanmış veya elde bulundurulmuş ise, örgüt silahlı sayılır.

Suç faili, memur veya kamu hizmetiyle görevli kimse ise yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarıdan bir katına kadar artırılır.

Suçun işlenmesine ayrılan veya suçun işlenmesinde kullanılan veya suçtan doğan değer veya ürünlerin veya bunların yerine geçen şeylerin ve müsadereyi gereken her türlü eşyanın gelirlerinin veya suçtan doğan her türlü yararın Devlete intikaline hükmolunur.

Bu madde hükümleri, nasıl adlandırılırsa adlandırılсын, amaçları yukarıda tanımlanan örgütle aynı olan ve yıldırma veya korkutma veya sindirme gücünü kullanan açık veya gizli örgütlere de uygulanır.

Örgüt mensuplarınca veya örgüt adına örgüt üyesi olmayanlar tarafından birinci fıkrada gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere işlenen suçların ve 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 296'ncı maddesinde öngörülen cürmün cezaları üçte birden yarıya kadar artırılır.

Bu Kanunda öngörülen suçları işleyen veya örgütlerin eylemlerini, amaçlarını, hedeflerini, bu kişi veya örgütlere haksız çıkar sağlamak veya örgütün korkutma, sindirme, yıldırma gücünü artırmak amacıyla yazılı, sesli veya görsel yayın araçlarıyla yayımlanan veya her ne suretle olursa olsun propagandasını yapan hakkında iki yıldan dört yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan beş milyar liraya kadar ağır para

cezasına hükmolunur. Ayrıca yayın organının faaliyetlerinin bir günden üç güne kadar durdurulmasına karar verilir.”¹⁷⁵ şeklinde düzenlenmiştir. Bu kanunda yer alan suçlar, CGTİHK’nın 107/4. maddesi kapsamındaki örgüt suçları içerisinde değerlendirileceğinden koşullu salıverilme sürelerinde değişiklik meydana gelmemiştir.¹⁷⁶

D. GENEL HATLARIYLA 5275 SAYILI CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN ÖNCESİ DURUM

Şu aşamaya kadar yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere, 5275 sayılı CGTİHK’nın yürürlük tarihi olan 01.06.2005 tarihinden önce işlenen suçlarla ilgili süreler, 647 sayılı CİK’nın 19. maddesi, ek 2. maddesi, 3713 sayılı TMK’nın 17. maddesi ve geçici 1. ve 4. maddeleri ve 4616 sayılı “23.04.1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”un 1/1-2. maddelerine göre belirlenecektir.¹⁷⁷

08.04.1991 tarihinden sonra işlenen Terörle Mücadele Kanunu kapsamında kalan terör suçlarında;¹⁷⁸

- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alanlar 36 yılını,
- Müebbet hapis cezası alanlar 30 yılını,
- Diğer hapis cezalarında mahkûm edilmiş olanlar, hükümlülük süresinin dörtte üçünü cezaevinde geçirerek koşullu salıverilme hükümlerine tabi olabilecekler ve haklarında iyi halli olma şartı aranmasına rağmen ayda altı günlük indirim uygulanmayacaktır.

08.04.1991 tarihinden sonra işlenen Terörle Mücadele Kanunu kapsamı dışında kalan suçlarda ise;

¹⁷⁵ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.4422.pdf> (e.t: 05.01.2019)

¹⁷⁶ Erdoğan, s. 175.

¹⁷⁷ Aldemir, s. 577 vd.

¹⁷⁸ Kamer, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı 1. Cilt, s. 143.

- Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olanlardan, iyi halli olanların 25 yılını, tutuklu veya hükümlü iken firar edenler, firara teşebbüs suçundan veya cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş olanlar ile disiplin cezası olarak dört defa hücre hapsi cezası almış olanların 29 yılını, tutuklu veya hükümlü iken iki defa firar edenler, iki defa firara teşebbüs suçundan veya iki defa cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş olanların 32 yılını,

- Müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olanlardan, iyi halli olan hükümlülerin 20 yılını, tutuklu veya hükümlü iken firar edenler, firara teşebbüs suçundan veya cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş olanlar ile disiplin cezası olarak dört defa hücre hapsi cezası almış olanların 25 yılını, tutuklu veya hükümlü iken iki defa firar edenler, iki defa firara teşebbüs suçundan veya iki defa cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş olanların 28 yılını,

- Diğer hapis cezalarına mahkûm edilmiş olanların hükümlülük süresinin yarısını, tutuklu veya hükümlü iken firar edenler, firara teşebbüs suçundan veya cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş olanlar ile disiplin cezası olarak dört defa hücre hapsi cezası almış olanların hükümlülük sürelerinin üçte ikisini, tutuklu veya hükümlü iken iki defa firar edenler, iki defa firara teşebbüs suçundan veya iki defa cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş olanların dörtte üçünü ceza infaz kurumunda geçirerek koşullu salıverilme hükümlerine tabi olabileceklerdir.

Sonuç olarak 5237 sayılı TCK'nın 7. maddesinin 3. fıkrası gereği lehe kanun prensibi uyarınca, suç tarihi ve suçun türüne göre hükümlünün lehine olan düzenleme uygulanmalıdır. 3713 sayılı TMK, 12.04.1991 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun yürürlüğe girdikten sonra terör suçlarında 3713 sayılı Kanun uygulanmalıdır. Zira 5275 sayılı CGTİHK ile terör suçlarının infazıyla ilgili lehe düzenleme yapılmamıştır. Bu doğrultuda 12.04.1991 ile 01.06.2005 tarihleri arasında işlenen terör suçlarında 3713 sayılı Kanun'un 17. maddesi uygulanmalıdır.¹⁷⁹

Terörle Mücadele Kanunu'na eklenen geçici maddelerle birlikte suç tarihi 08.04.1991'den önce olan adi bir suçun koşullu salıverilme uygulamasında 4616 sayılı

¹⁷⁹ Akkaya, s. 402.

Kanun ile 3713 sayılı Kanun'un geçici 1. ve 4. maddelerine göre hesaplama yapıldıktan sonra hükümlü lehine olan süre uygulanmalıdır. Genel uygulamada ise süreler açısından gerekli hesaplamalar yapıldığında 4616 sayılı Kanun kapsamındaki infaz sürelerinin lehe çıkacağı beklenir.¹⁸⁰ Dikkat edilmelidir ki 08.04.1991 tarihinden önce işlenen suçlarda aleyhe olan 647 sayılı Kanun'un 19. maddesi değil, lehe olan 3713 sayılı Kanun'un geçici maddeleri kapsamında süreler hesaplanmalıdır.

3713 sayılı TMK'nın geçici 1. ve 4. maddeleri 08.04.1991 tarihinde önce işlenen suçları kapsamaktadır. 4616 sayılı Kanun ise 23.04.1999 tarihine kadar işlenen suçlar nedeniyle kesinleşen hükümlere uygulama alanı bulmaktadır. Bu iki tarih aralığında işlenen 4616 sayılı Kanun'un 1. maddesinin 5. fıkrasında sayılan ve istisna tutulan suçlarda koşullu salıverilme süreleri 647 sayılı CİK'nın 19. maddesi kapsamında belirlenmelidir.

23.04.1999 tarihinden CGTİHK'nın yürürlük tarihi olan 01.06.2005 tarihine kadar terör kapsamında olmayan suçlarda koşullu salıverilme süreleri 647 sayılı Kanun'un 19. ve ek 2. maddesine göre belirlenecektir. Ayrıca yukarıda da belirtildiği şekilde 08.04.1991 tarihinden sonra işlenen 3713 sayılı TMK kapsamında kalmayan suçlarda koşullu salıverilme süreleri 647 sayılı Kanun'un 19. maddesine göre belirlenmelidir. Terör kapsamında olan 23.04.1999 tarihinden sonra işlenen suçlarda ise 3713 sayılı Kanun'un 17. maddesine göre süreler hesaplanmalıdır.¹⁸¹

Belirtilmelidir ki 3713 sayılı TMK'nın geçici 1. ve 4. maddeleri 08.04.1991 tarihinden önce işlenen suçları kapsamaktadır. 3713 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesinde ise *"Bu Kanunun 17'nci maddesi hükmü, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra bu Kanun kapsamına giren suçları işleyenler hakkında uygulanır"* hükmü ile 3713 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinin 12.04.1991 olduğu belirtilmiştir. Buna göre 08.04.1991 ile 12.04.1991 tarihleri arasında hangi infaz kanuna göre sürelerin hesaplanacağı hususunda tereddüt oluşabilir. Bu iki tarih aralığında 647 sayılı CİK yürürlükte olduğundan ve 3713 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinin 12.04.1991 olması sebebiyle koşullu salıverilme süreleri 647 sayılı CİK'nın 19. maddesine göre

¹⁸⁰ Erdoğan, s. 143.

¹⁸¹ Aldemir, s. 580.

belirlenmelidir.¹⁸² 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanun’u kapsamındaki suçları 12.04.1991 tarihinden sonra işleyen kişi hakkında koşullu salıverilme süreleri bu kanunun 17. maddesine göre belirlenir.

IV. 5275 SAYILI CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN GEREĞİNCE KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER

5275 sayılı CGTİHK ile koşullu salıverilmede cezaevinde geçirilmesi gereken süreler, eski infaz kanunu dönemine göre genel olarak artırılmıştır. 647 sayılı CİK’nın ek 2. maddesinde yer alan her ay için altı günlük indirim de 5275 sayılı Kanun’da yer almamıştır.¹⁸³ Koşullu salıverilme, CGTİHK’nın 107. ve 108. maddelerinde düzenlenmiş olup kanuna eklenen bir kısım geçici maddelerle de uygulama çerçevesinde değişiklikler meydana getirilmiştir. CGTİHK’nın 107. maddesinde koşullu salıverilme;

“(1) Koşullu salıverilmeden yararlanabilmek için mahkûmun kurumdaki infaz süresini iyi hâlli olarak geçirmesi gerekir.

(2) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar yirmi dört yılını, diğer süreli hapis cezalarına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının üçte ikisini infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler.

(3) Koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre;

a) Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuz altı,

b) Birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuz,

c) Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına

¹⁸² Kamer, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı 1. Cilt, s. 144.

¹⁸³ Giden, s. 44.

mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz altı,

d) Bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz,

e) Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla yirmi sekiz, Yıldır.

(4) Suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet hâlinde; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz altı yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, süreli hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının dörtte üçünü infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler. Ancak, bu süreler;

a) Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde kırk,

b) Birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuz dört,

c) Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla kırk,

d) Bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz dört,

e) Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz iki,

Yıldır. Bu fıkra hükümleri çocuklar hakkında uygulanmaz.

(5) Koşullu salıverilme süresinin hesaplanmasında, hükümlünün on beş yaşını dolduruncaya kadar infaz kurumunda geçirdiği bir gün, iki gün olarak dikkate alınır.

(6) Koşullu salıverilen hükümlünün tâbi tutulacağı denetim süresi, yukarıdaki fıkralara göre infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin yarısı kadardır. Ancak süreli hapislerde hak ederek tahliye tarihini geçemez.

(7) Hükümlü, denetim süresinde, infaz kurumunda öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında, ücret karşılığında çalıştırılabilir.

(8) On sekiz yaşından küçük olan hükümlüler, denetim süresinde eğitimlerine, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir kurumda devam ederler.

(9) Hâkim, denetim süresinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Bu kişi, kötü alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalması ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur; eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya yanında çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hâkime verir.

(10) Hâkim, koşullu salıverilen hükümlünün kişiliğini ve topluma uyumdaki başarısını göz önünde bulundurarak; denetim süresinin, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan veya herhangi bir yükümlülük belirlemeden geçirilmesine karar verebileceği gibi, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasını veya belirlenen yükümlülükleri denetim süresi içinde kaldırabilir.

(11) Bir hükümlünün koşullu salıverilmesi hakkında ceza infaz kurumu idaresi tarafından hazırlanan gerekçeli rapor, hükmü veren mahkemeye; hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkemeye; hüküm veya hükümlerden biri bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmiş ise 101 inci maddenin ikinci fıkrasına göre belirlenen ilk derece mahkemesine; hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkemeye verilir. Mahkeme, bu raporu uygun bulursa hükümlünün koşullu salıverilmesine dosya üzerinden karar verir. Mahkeme, raporu uygun bulmadığı takdirde gerekçesini kararında gösterir. Bu kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir.

(12) Koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklerle, hâkimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi hâlinde koşullu salıverilme kararı geri alınır.

(13) Koşullu salıverilme kararının geri alınması hâlinde hükümlünün;

a) Sonraki suçu işlediği tarihten itibaren kalan cezasının aynen,

b) Yükümlülüklerine aykırı davranması hâlinde, bu yükümlülüklere uymama tarihi ile hak ederek salıverilme tarihi arasındaki süreyi geçmemek koşuluyla takdir edilecek bir sürenin, Ceza infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir. Koşullu salıverilme kararının geri alınmasından sonra aynı hükmün infazı ile ilgili bir daha koşullu salıverilme kararı verilmez.

(14) Denetim süresi yükümlülüklerle uygun ve iyi hâlli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır.

(15) Hükümlü, geri kalan süre içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilirse ya da bağlı tutulduğu yükümlülükleri yerine getirmezse hükmü veren ilk derece mahkemesi, cezaların toplandığı hâller ile hükmün bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmiş olması hâlinde ise 101 inci maddenin ikinci fıkrasına göre belirlenen ilk derece mahkemesi tarafından koşullu salıverilme kararının geri alınmasına dosya üzerinden karar verilir. Bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır.

(16) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım, "Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar" başlıklı Dördüncü Bölüm, "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar" başlıklı Beşinci Bölüm, "Milli Savunmaya Karşı Suçlar" başlıklı Altıncı Bölüm altında yer alan suçlardan birinin bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi dolayısıyla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz." şeklinde düzenlenmiştir.

Koşullu salıverilme; "Mükerrirlere ve bazı suç faillerine özgü infaz rejimi ve denetimli serbestlik tedbiri" başlığı adı altında ise CGTİHK'nın 108. maddesinde;

"(1) Tekerrür hâlinde işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan;

a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının otuz dokuz yılının,

b) Müebbet hapis cezasının otuz üç yılının,

c) Süreli hapis cezasının dörtte üçünün, İnfaz kurumunda iyi hâlli olarak çekilmesi durumunda, koşullu salıverilmeden yararlanılabilir.

(2) Tekerrür nedeniyle koşullu salıverme süresine eklenecek miktar, tekerrüre esas alınan cezanın en ağırından fazla olamaz.

(3) İkinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanması durumunda, hükümlü koşullu salıverilmez.

(4) Hâkim, mükerrir hakkında cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere denetim süresi belirler.

(5) Tekerrür dolayısıyla belirlenen denetim süresinde, koşullu salıverilmeye ilişkin hükümler uygulanır.

(6) Hâkim, mükerrir hakkında denetim süresinin uzatılmasına karar verebilir. Denetim süresi en fazla beş yıla kadar uzatılabilir.

(7) Cezanın infazı tamamlandıktan sonra devam eden denetim süresi içinde, bu madde hükümlerine göre kendilerine yüklenen yükümlülöklere ve yasaklara aykırı hareket eden mükerrirler, infaz hâkimi kararı ile disiplin hapsine tabi tutulur. Disiplin hapsinin süresi on beş günden az ve üç aydan fazla olamaz.

(8) Çocuğa karşı işlenen bir suçtan dolayı ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde birinci fıkradaki koşullu salıverilme süreleri uygulanır.

(9) Birinci fıkradaki koşullu salıverme süreleri, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 102'nci maddesinin ikinci fıkrasında tanımlanan cinsel saldırı suçundan, 103 üncü maddesinde tanımlanan çocukların cinsel istismarı suçundan, 104 üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında tanımlanan reşit olmayanla cinsel ilişki suçundan, 188 inci maddesinde tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan dolayı hapis cezasına mahkûm olanlar hakkında da uygulanır. 188

inci madde hariç olmak üzere bu suçlardan dolayı hapis cezasına mahkûm olanlar hakkında, cezanın infazı sırasında ve koşullu salıverildikleri takdirde denetim süresi içinde, aşağıdaki tedavi veya yükümlülüklerden bir veya birkaçına infaz hâkimi tarafından karar verilir:

a) Tıbbi tedaviye tabi tutulmak

b) Tedavi amaçlı programlara katılmak

c) Suçun mağdurunun oturduğu ve çalıştığı yerleşim bölgesinde ikamet etmekten yasaklanmak

d) Mağdurun bulunduğu yerlere yaklaşımdan yasaklanmak

e) Çocuklarla bir arada olmayı gerektiren bir ortamda çalışmaktan yasaklanmak

f) Çocuklar hakkında bakım ve gözetim yükümlülüğünü gerektiren faaliyet icra etmekten yasaklanmak

(10) Dokuzuncu fıkra hükümleri çocuklar hakkında uygulanmaz.

(11) Bu maddenin dokuzuncu fıkrasının uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, Sağlık Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.¹⁸⁴ şeklinde düzenlenmiştir.

Türk infaz hukuku sistemi içerisinde hükümlünün koşullu salıverilmesi için hükümlünün cezaevinde kanunda belirtilen infaz süresini iyi halli bir şekilde geçirmesi gerekir. CGTİHK’da sürelerin belirlenmesinde adi suçlar, terör suçları, örgütlü suçlar açısından farklı süreler belirlendiğinden koşullu salıverilmede süreler konusu, aşağıda başlıklar halinde işlenecektir.¹⁸⁵ Zira CGTİHK’da suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı veya Terörle Mücadele Kanunu kapsamındaki suçlarda mahkûmiyet hâlinde cezaevinde geçirilmesi

¹⁸⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf> (e.t: 13.12.2018)

¹⁸⁵ Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 515.

gereken süre normal suçlara nazaran daha uzun belirlenmiştir.¹⁸⁶ Genel itibariyle 01.06.2005 tarihinden sonra işlenen suçların cezalarının infazı, 5275 sayılı CGTİHK'nın 107 ve 108. hükümlerine göre tatbik edilmektedir.

5275 sayılı CGTİHK ile 647 sayılı CİK'a göre esaslı değişiklikler meydana getirilmiştir. Bunlardan başlıcaları;¹⁸⁷

- Adi suçlarda cezaevinde kalınması gereken süreler artırılmıştır. Özellikle süreli hapis cezalarında, cezaevinde kalınması gereken sürenin hesaplanmasında kullanılan 1/2 ve ayda 6 günlük indirim oran ve süreleri, üçte ikiye yükseltilmiştir. CİK'nın ek 2. maddesinde düzenlenen ayda altı günlük indirim kalkmıştır.
- Mükerrir olan hükümlülerin cezaevinde kalmaları gereken süreler artırılmıştır. Cezaevinde kalınacak sürenin hesaplanmasında kullanılan 1/2 ve ayda 6 günlük indirim oran ve süreleri, 5275 sayılı Kanun'un 108. hükmü ile artırılmıştır.
- Çocuk hükümlüler hakkında, tutuklulukta ve gözaltında geçirilecek sürelerde bir günün iki gün sayılması gibi çocuk lehine hükümler getirilmiştir.
- Koşullu salıverilme kararı verilen hükümlü hakkında, salıverildiğinde denetim süresi içinde uygulanabilecek denetimli serbestlik tedbirleri ve yükümlülükler düzenlenmiştir. Hükümlünün ıslahı için tatbik olunan denetim süresinin yasal dayanakları oluşturulmuştur.
- Yapılan kanuni değişikliklerle bazı suç türlerinde, koşullu salıverilme sürelerinin hesaplanmasında ve denetim süresinin ve yükümlülüklerinin belirlenmesinde daha ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. Öğretide sıklıkla yasal zemine oturtulması gerektiği belirtilen denetim süresi ve denetim süresi içindeki denetimli serbestlik ve yükümlülükler yeni infaz rejimi ile birlikte getirilmiştir.
- Koşullu salıverilmede sürelerin hesaplanmasında örgütlü suçlar yönünden farklı bir düzenleme getirilmemiştir. Her iki kanun döneminde de cezaevinde geçirilmesi gereken süreler hapis cezasının dörtte üçüdür. Ancak eski infaz kanunu

¹⁸⁶ Soyaslan, s. 590 vd.

¹⁸⁷ Erdoğan, s. 199.

döneminden farklı olarak bu suçlardan hüküm giyen kişiler hakkında infaz sonrası denetim yükümlülüğü getirilmiştir.¹⁸⁸

Türk infaz sisteminde müebbet hapis cezalarında da koşullu salıverilme uygulanabilmektedir. 5237 sayılı TCK'nın 48. maddesine göre müebbet hapis cezası, hükümlünün hayatı boyunca devam eder. TCK'nın 47. maddesine göre ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası hükümlünün hayatı boyunca devam eder, kanun ve Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikte belirtilen sıkı güvenlik rejimine göre çektirilir. Hükümlünün hayatı boyunca devam eden bir cezada hükümlünün ıslahını ve cezaevinde disiplinli olmasını sağlamak tabii olarak kolay olmayacaktır. Bunu düşünen kanun koyucu, müebbet hapis cezalarında salıverilme imkânını getirmiştir. Avrupa Parlamentosu Ceza Komisyonu 76 no'lu raporunda insanilik ilkesinin müebbet hapis cezalarında da özgürlüğe kavuşma umudunu gerektirdiğini belirtmiştir.¹⁸⁹

5237 sayılı TCK'nın 49. maddesine göre süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz. Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır. Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre kanunda sayılan seçenek yaptırımlara çevrilebilir. Kısa süreli hapis cezalarında da koşullu salıverilmenin uygulanması mümkündür. Bir ay süre ile verilen hapis cezası indirim maddeleri uygulandıktan sonra pekâlâ bir aydan az süreli sonuç ceza olarak karşımıza çıkabilecektir. Bu halde dahi koşullu salıverilme kurumu uygulanabilir. Uygulamada bu şekilde iki üç gün cezaevinde kalındıktan sonra koşullu salıverilmenin tatbik edildiği durumlarla karşılaşmaktayız. Kanunun imkân verdiği uygulamadaki bu hal, bu kadar kısa süre içerisinde cezaevindeki kişinin iyi halliliğinin tespitinin yapılamayacağı hususunda eleştirilmiştir.¹⁹⁰ Yine kanunumuzda salıverilme süreleri dışında asgari süreler öngörülmediği için özellikle kısa süreli hapis cezalarında ceza infaz kurumlarında yeterli süre geçirilmeden salıverilme ile karşılaşilmektedir. Bu nedenle asgari sürelerin infaz mevzuatımıza getirilmesi gerektiği

¹⁸⁸ Kamer, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı 1. Cilt, s. 150.

¹⁸⁹ Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 516.

¹⁹⁰ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, s. 819.

önerilmektedir.¹⁹¹ Belirtmek gerekir ki 2000 tarihli TCK tasarısında üç aydan az hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olanlar ile en az iki ay süreyle cezalarını çekmemiş bulunanların salıverilmeyeceği hususu düzenlenmişti.¹⁹²

Türk infaz hukukunda infaz süreleri, terörle mücadele kanunu kapsamı dışındaki adi suçlar, terörle mücadele kapsamındaki suçlar, suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar, çocukların işledikleri suçlar, mükerrirler ve bazı suç failleri ve suç türleri adı altında beş başlık altında incelenebilir.

A. ADİ SUÇLAR

Koşullu salıverilmeden yararlanabilmenin ilk şartı olan hükmedilen cezanın kanunda belirtilen kısmının cezaevinde geçirilmiş olmasından yukarıda bahsedilmişti. Bu kapsamda adi yani terör suçu şeklinde nitelendirilmeyecek ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar yirmi dört yılını, diğer süreli hapis cezalarına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının üçte ikisini infaz kurumunda iyi halli olarak çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabileceklerdir.

5237 sayılı TCK’da cezaların içtimai(toplanması) kurumuna yer verilmemiştir. 765 sayılı TCK’da ise cezaların nasıl toplanacağı belirtilmişti ve toplandıktan sonra uygulanacak cezalara da bir üst sınır getirilmişti.¹⁹³ 5237 sayılı TCK’da ise sanık farklı suçlardan dolayı birden fazla cezaya mahkûm edildiğinde cezaların nasıl içtima edileceğine dair bir hüküm bulunmamaktadır. Sanık hakkında hükmolunan birden fazla hapis cezasının ne şekilde cezaevinde infazının yapılacağı hususunun infaz hukukunu ilgilendirdiği bahsiyle TCK’da cezaların içtimaina ilişkin düzenleme yapılmamıştır.¹⁹⁴

Cezaların toplanması kurumunun infaz kanunu yerine ceza kanununda

¹⁹¹ Önder, s. 635.

¹⁹² Giden, s. 42.

¹⁹³ Metin Feyzioğlu ve Devrim Güngör, “Cezaların Toplanması ve Koşullu Salıverilme İlişkisi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 69, 2007, s. 52.

¹⁹⁴ Özgenç, s. 774.

düzenlenmesinin kanun yapım tekniğine daha uygun olacağı ve uygulayıcılar açısından kolaylık sağlayacağı belirtilmiştir.¹⁹⁵ Ayrıca toplanan cezaların uygulanmasında bir üst sınır olmamasının, birden fazla süreli hapis cezalarını fiilen müebbet hapis cezasına çevirmeye elverişli olacağı yönünde eleştirilmiştir.¹⁹⁶

Cezaların toplanması hususu CGTİHK'nın 99. maddesinde “Birden fazla hükümdeki cezaların toplanması” başlığı ile “*Bir kişi hakkında hükmolunan her bir ceza diğerinden bağımsızdır, varlıklarını ayrı ayrı korurlar. Ancak, bir kişi hakkında başka başka kesinleşmiş hükümler bulunur ise, 107. maddenin uygulanabilmesi yönünden mahkemeden bir toplama kararı istenir*” şeklinde düzenlenmiştir.¹⁹⁷ CGTİHK'nın 101. maddesine göre de, cezaların toplanması kararına bu hususta en fazla cezaya karar vermiş olan mahkeme, bu halde birden çok mahkemenin yetkili olması durumunda ise son hükmü vermiş olan mahkeme karar verecektir.

Bu düzenleme ile farklı kanunlara ya da aynı kanun kapsamındaki farklı suç tarihlerine ait ilamların toplanarak tek bir koşullu salıverilme süresinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitekim böyle bir uygulama yapılmadığı takdirde infazda tereddütlü durumlarla karşılaşma olasılığı yükselerek karışıklık hali ortaya çıkacaktır.¹⁹⁸ Bu nedenle kesinleşmiş mahkeme kararları suç tarihlerine göre farklı infaz rejimlerine tabi olması halinde ilamlar cezaların içtimai yoluyla toplanmalı ve tek bir koşullu salıverilme tarihi belirlenmelidir. Ancak yukarıda koşullu salıverilme yasağı kapsamı başlığı altında sayılan ve koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanmadığı cezalar diğer cezalarla toplanamaz. Zira bu cezalar hakkında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamamaktadır. Bu cezaların infazı en eski olandan başlayarak sırayla infaz edilir.¹⁹⁹

CGTİHK'nın 107. maddesinin 13. ve 16. fıkralarında koşullu salıverilmeyecek hükümlüler açısından da bir düzenleme bulunduğu gerekçesiyle toplama kararının bu hükümlüler açısından da uygulanabileceği yönünde görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşe

¹⁹⁵ Kubat, s. 22.

¹⁹⁶ Feyzioğlu ve Güngör, s. 53.

¹⁹⁷ Özbek, s. 319.

¹⁹⁸ Yetgin, s. 568.

¹⁹⁹ Yetgin, s. 468.

göre, adli para cezasından çevrili hapis cezaları veya doğrudan verilen hapis cezaları dâhil tüm hapis cezaları için toplama kararı alınmalıdır.²⁰⁰

Türk ceza hukukunda her bir ceza ayrı ayrı varlıklarını korumaktadırlar. Mahkeme tarafından Cumhuriyet savcısının talep etmiş olduğu toplama kararı verilirken cezalarda herhangi bir takdir yetkisi kullanılmamaktadır. Mahkemece yapılan işlem sadece verilen cezaları toplamaktır.²⁰¹ Mahkemeden içtima kararı alınmadan Cumhuriyet savcısınca hapis cezaları resen toplanarak hükümlü hakkında çağrı kâğıdı veya yakalama emri çıkarılamaz.²⁰² Uygulamada özellikle kasten işlenen suçlarda hükümlü hakkında kesinleşen cezaların toplamı 3 yılı geçiyorsa Cumhuriyet savcısı mahkemeden içtima kararı olarak CGTİHK'nın 19. maddesi gereği doğrudan yakalama emri çıkarmaktadır.

Bir mahkûmun aldığı ceza sayısı ve süresi ne kadar çok olursa olsun eşitlik ilkesi ve mahkûmu topluma kazandırma ışığını sürekli açık tutma düşüncesi ile koşullu salıverilme hükümlerini cezaların içtimalı yoluyla bu hükümlüler hakkında da uygulamak gerekir. Aksi düşünce birden fazla mahkûmiyetle karşı karşıya kalan mahkûmların ıslah olma yolunda şevklerini kırarak, mahkûmları umutsuzluğa sürükleyecektir.

Cezaların toplanmasında herhangi bir üst sınır belirtilmemiştir. Koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanması yoluyla cezaevinde ve denetimde geçirilecek sürelerle ilgili üst sınır belirleme yoluna gidilmiştir.²⁰³ Buna göre, koşullu salıverilme için cezaevinde geçirilmesi gereken süre içtimalı cezalarda birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuz altı, birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuz, bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz altı, bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz, birden fazla süreli hapis cezasına

²⁰⁰ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 294.

²⁰¹ Fatma Karakaş Doğan, **Ceza İnfaz Hukuku**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 101.

²⁰² Aldemir, s. 574.

²⁰³ Yetgin, s. 450.

mahkûmiyet hâlinde en fazla yirmi sekiz yıldır.²⁰⁴ Dikkat edilmelidir ki birden fazla süreli hapis cezalarında araya tekerrürü oluşturabilecek başka bir ceza girmemelidir. Aksi hâlde bu durumda, mükerrirlere özgü infaz rejimi uygulanarak koşullu salıverilme süreleri uzayacaktır.²⁰⁵

Cezaların içtimaı yoluyla toplama kararından sonra hükümlü hakkında hapis cezasını gerektiren yeni ilamlar gelmesi durumunda, toplama kararını veren mahkemeden, verilen toplama kararını çözmesi istenir. Bu çözülme işleminden sonra toplama kararını vermesi gereken en fazla cezaya karar vermiş mahkemeden yeni bir toplama kararı alınması gerekmektedir.²⁰⁶

Kanun maddesinde sürelerin “en fazla” şeklinde belirtilmesinin sebebi, kanun koyucunun koşullu salıverilme sürelerini uzatmak istememesinden kaynaklıdır. Ayrıca içtima edilmiş yukarıda belirtilen hapis cezalarında hükümlünün lehine yorum yapılmalıdır. Örneğin; bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile birlikte 6 yıl da süreli hapis cezası bulunduğunda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasında koşullu salıverilmenin süresinin 30 yıl olması, süreli hapis cezasında da üçte ikilik indirimle koşullu salıverilme süresinin 4 yıl olması sebebiyle hükümlü hakkında toplam koşullu salıverilme süresinin 34 yıl olarak belirlenmesi gerekmektedir. Üst sınır olan 36 yılın bu ihtimalde tatbik edilmemesi gerekir.²⁰⁷

Firar halinde ise 5275 sayılı infaz kanununda koşullu salıverilme açısından ayrık bir durum belirtilmemiştir. Firar eden hükümlü genel hükümler kapsamında süreli hapis cezalarında cezaevinde cezasının üçte ikisini çeker. Cezaevi idaresi firar halinde

²⁰⁴ Y. 8. CD. 15.12.2010. E. 2010/14558, K. 2010/14136 sayılı kararında, “...5275 sayılı Yasanın 99. maddesine göre, bir kişi hakkında hükmolunan her bir ceza diğerinden bağımsızdır, varlıklarını ayrı ayrı korurlar; ancak, bir kişi hakkında başka başka kesinleşmiş hükümler bulunur ise 107. maddenin uygulanabilmesi yönünden mahkemeden bir toplama kararı islenir. Bu düzenleme ile, hükümlünün birden çok kesinleşmiş mahkumiyetinin bulunması halinde infazda kolaylık sağlanması için cezaların toplanması, infazı gereken tüm hapis cezaları için toplam süre üzerinden tek bir şartla tahliye tarihi, deneme süresi ve bihakkin tahliye tarihinin saptanması ve cezaların infazları ile deneme sürelerinin çakışmasının önlenmesi amaçlanmaktadır. Hükümlü hakkında tayin olunan hürriyeti bağlayıcı cezaların şartla tahliye süreleri ve infaz rejimlerinin farklı olması anılan yasa maddesinin uygulanmasına engel değildir. Cezaların infazındaki bu farklılık, şartla ve bihakkin tahliye tarihlerinin de farklı olmasını gerektirmeyecek, hükümlünün farklı süre ve rejimlere tabi her bir cezası açısından cezaevinde geçireceği sürelerin C. Başsavcılığı tarafından müddetnamede gösterilmesi yeterli olacak ancak yine toplam ceza süresi üzerinden tahliye tarihleri hesaplanacaktır...” şeklinde cezaların içtimainın amacı belirtilmiştir.

²⁰⁵ Centel, Zafer ve Çakmut, s. 669.

²⁰⁶ Yetgin, s. 470.

²⁰⁷ Giden, s. 49.

cezaevinden firar eden hükümlü hakkında suç duyurusunda bulunur ve savcılık tarafından TCK'nın 292. maddesi gereği, hükümlü hakkında soruşturma başlatılır.²⁰⁸ Belirtmek gerekir ki firar durumunda hükümlü hakkında disiplin soruşturması yapılacağından hükümlünün koşullu salıverilmeye esas olacak iyi hallilik durumu ortadan kalkar. Hükümlünün koşullu salıverilmeden faydalanabilmesi için disiplin soruşturması sonucunda verilen cezayı infaz ederek ceza süresi sonunda disiplin cezasının kaldırılmasına ihtiyaç duyulur.

15.08.2016 tarih 671 sayılı KHK'nın 32. maddesi ile 5275 sayılı Kanun'a eklenen geçici 6. maddesinde;

“01/7/2016 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun

-Kasten öldürme suçları (madde 81, 82),

-Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçları,

-Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104, 105),

-Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138),

-Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (madde 188) ve

-İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele

²⁰⁸ TCK 292: “(1) Tutukevinden, ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçan tutuklu veya hükümlü hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Bu suçun, cebir veya tehdit kullanılarak işlenmesi halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Bu suçun, silahlı olarak ya da birden çok tutuklu veya hükümlü tarafından birlikte işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza bir katına kadar artırılır.

(4) Bu suçun işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin veya kasten öldürme suçunun gerçekleşmesi ya da eşyaya zarar verilmesi durumunda, ayrıca bu suçlara ilişkin hükümlere göre cezaya hükmolunur.

(5) Bu maddede yazılı hükümler, ceza infaz kurumu dışında çalıştırılan hükümlüler ile hapis cezası adli para cezasından çevrilmiş olanlar hakkında da uygulanır.”

Kanunu kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere, bu Kanunun;

a) 105/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan “bir yıl”lık süre “iki yıl”,

b) 107 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “üçte iki”lik oran “yarısı”, olarak uygulanır.”²⁰⁹ şeklinde düzenleme getirilmiştir. Bu düzenleme ile özellikle cezaevlerindeki doluluk hususunun gözetildiğini görmekteyiz. Öğretide de geçici 6. maddenin, kapasite sınırı aşılmış cezaevlerinde yer açmak düşüncesiyle getirildiği belirtilmiştir.²¹⁰ Buna göre 01.07.2016 tarihi ve bu tarih öncesinde işlenen ve kanunda sayılı suçlar dışında kalan suçlar hakkında koşullu salıverilme sürelerinin hesaplanmasında cezaevinde kalınması gereken süre, 2/3 yerine 1/2 şeklinde tatbik edilecektir.

671 sayılı KHK ile istisna tutulan suçlarda, suçlara göre bir ayırım yapıldığından istisna tutulan bu suçlara teşebbüs ya da iştirak hallerinde de hükümlüler belirtilen 1/2’lik indirimden faydalanamazlar. Yine bu düzenleme ile 107. maddenin 2. fıkrasında yer alan üçte ikilik oranda bir değişiklik öngörüldüğünden, 107. maddenin 4. fıkrasında yer alan örgütlü suçlarda bu kanun kapsamında yarı oran uygulaması yapılmamalıdır. Örgüt kapsamındaki suçun 01.07.2016 tarihi ve öncesinde işlendiği anlaşılrsa da dörtte üçlük oran üzerinden hesaplama yapılmalıdır.²¹¹

B. 3713 SAYILI TERÖRLE MÜCADELE KANUNU KAPSAMINDAKİ SUÇLAR

Terörle mücadele kapsamındaki suçlar, 3713 sayılı Kanun’un 3. ve 4. maddelerinde sayılan terör suçları ve terör suçu sayılan suçlardır.²¹²

TMK’nın 3. maddesinde terör suçları “26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı *Türk Ceza Kanununun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320’nci maddeleri ile 310 uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçlar, terör suçlarıdır.*” şeklinde sayılmıştır.

²⁰⁹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf> (e.t: 19.12.2018)

²¹⁰ Özgenç, s. 774.

²¹¹ Şen ve Başer, s. 51.

²¹² Mecit, İnfaz Hukuku, s. 409.

TMK'nın 4. maddesinde ise terör amacı ile işlenen suçlar;

“Aşağıdaki suçlar 1 inci maddede belirtilen amaçlar doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlendiği takdirde, terör suçu sayılır:

a) Türk Ceza Kanununun 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 96, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 142, 148, 149, 151, 152, 170, 172, 173, 174, 185, 188, 199, 200, 202, 204, 210, 213, 214, 215, 223, 224, 243, 244, 265, 294, 300, 316, 317, 318 ve 319 uncu maddeleri ile 310 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar.

b) 10.7.1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan suçlar.

c) 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 110 uncu maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları.

ç) 10.7.2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.

d) Anayasanın 120'nci maddesi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde, olağanüstü halin ilanına neden olan olaylara ilişkin suçlar.

e) 21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 inci maddesinde tanımlanan suç” şeklinde sayılmıştır.

Koşullu salıverilme, 3713 sayılı TMK'da “koşullu salıverilme” başlığı adı altında 17. maddede;

“(Değişik: 29.06.2006-5532/12 md.) Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar hakkında, koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması bakımından 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107'nci maddesinin dördüncü fıkrası ile 108 inci maddesi hükümleri uygulanır.

Tutuklu veya hükümlü iken firar veya ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş bulunanlar ile disiplin cezası olarak üç defa hücre hapsi cezası almış olanlar, bu disiplin cezaları kaldırılmış olsa bile şartla salıverilmeden yararlanamazlar.

Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar, hükümlerinin kesinleşme tarihinden sonra bu Kanunun kapsamına giren bir suçu işlemeleri halinde, şartla salıverilmeden yararlanamazlar.

Ölüm cezaları, 14.7.2004 tarihli ve 5218 sayılı Kanunun 1 inci maddesi ile değişik 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan terör suçluları koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanamaz. Bunlar hakkında ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası ölünceye kadar devam eder.”²¹³ şeklinde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemelere göre, 3713 sayılı TMK kapsamındaki suçlarla ilgili koşullu salıverilmede 5275 sayılı CGTİHK’nın 107/4. maddesi ile 108. maddesi hükümleri uygulanacaktır. Şöyle ki; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz altı yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, süreli hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının dörtte üçünü infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabileceklerdir. Ancak, bu süreler; birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde kırk, birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuz dört, bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla kırk, bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz dört, birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz iki yıldır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu fıkra hükümleri çocuklar hakkında uygulanamaz.

TMK’nın 17. maddesinin birinci fıkrasının ilk hali “5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107 ve 108’inci maddesi hükümleri

²¹³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf> (e.t: 13.12.2018)

uygulanır.” şeklinde idi. 18.07.2006 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 29.6.2006 tarih 5532 sayılı kanunla “5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107’nci maddesinin dördüncü fıkrası ile 108 inci maddesi hükümleri uygulanır.” şeklinde değiştirilmiştir. Zira CGTİHK’nın 107. maddesinin 4. fıkrasında örgütlü suçlara ilişkin özel bir düzenleme getirilmiştir. Terörle Mücadele Kanunu’ndaki suçlar kapsamında da süreler yönünden 107/4. madde, infaz rejimi yönünden 108. madde tatbik edilecektir.²¹⁴ Kanunun, süreler yönünden terör kapsamındaki suçlara bu şekilde açıklık getirmesinin yerinde olduğu kanaatindeyim. Nitekim bu şekilde değişiklik yapılmaya gerek duyulmasının gerekçesi de;

“Terörle Mücadele Kanununun, Tasarının çerçeve 11 inci maddesiyle değiştirilen 17’nci maddesinin birinci fıkrasında, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107’nci maddesine yapılan yollamanın, bu maddenin dördüncü fıkrasıyla sınırlandırılmasına yönelik değişiklik yapılmıştır. Böylece, örgüt mensubu suçlu olmasalar bile, Terörle Mücadele Kanununun örneğin 6’ncı maddesi ile 7’nci maddesinin ikinci fıkrasında tanımlanan suçların failleri hakkında da Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107’nci maddesinin örgüt mensubu suçlulara ilişkin koşullu salıverilme ve hatta mükerrirlere özgü güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Bu istisnai hal dışında, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107’nci maddesindeki koşullu salıverilmeye ilişkin diğer genel hükümlerin 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlarla ilgili olarak da uygulanacağında kuşku yoktur.”²¹⁵ şeklinde açıklanmıştır.

Terörle Mücadele Kanunu’nda TCK’nın 58. maddesinin 9. fıkrasına atıf yapılmamıştır. 5275 sayılı Kanun’un 108. maddelerine yapılan atıf ile terör suçlarını işleyen failler hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin uygulanabilmesi için “örgüt mensubu suçlu” olma şartı da aranmamıştır.²¹⁶ Bu kapsamda örgüt mensubu olmasa da cezanın infazının tamamlanmasından sonra terör suçu hükümlüsü denetim süresine tabi olacaktır.²¹⁷

²¹⁴ Özgenç, s. 879.

²¹⁵ <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c126/tbmm22126122ss1222.pdf> (e.t: 14.12.2018)

²¹⁶ YCGK. 01.11.2018. E. 2016/6-1177, K. 2018/495.

²¹⁷ Özgenç, s. 879.

TMK'nın 17. maddesinin 3. fıkrasına göre, 3713 sayılı TMK kapsamına giren suçtan mahkûmiyet halinde mahkûmiyet kararının kesinleşmesinden sonra bu kanun kapsamına giren bir suçun işlenmesi halinde koşullu salıverilme hükümleri uygulanmamalıdır. Burada ikinci suçun işlendiği tarih açısından herhangi bir süre sınırlaması getirilmemiştir.

Uygulamada özellikle silahlı terör örgütüne yardım etme suçlarında koşullu salıverilmenin hangi hükümlerinin tatbik edileceği hususunda tereddüt yaşanmaktadır. 5237 sayılı TCK'nın 6/1-j maddesinde tanımlanıp tahdidi olarak sayılan; suç örgütü kuran, yöneten, örgüte katılan (üye olan) veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişilerden olmayıp örgüt mensubu sayılmayan, hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişiler hakkında 3713 sayılı Kanun'un 17/1. maddesinin yollaması ile 5275 sayılı Kanun'un 107/4 ve 108. maddeleri mi yoksa TCK'nın 58/9'da düzenlenen *“Mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin, itiyadı suçlu, suçu meslek edinen kişi veya örgüt mensubu suçlu hakkında da uygulanmasına hükmedilir.”* maddesi mi uygulanacaktır?

TCK'nın “Tanımlar” başlıklı 6/1-j maddesinde “Örgüt mensubu suçlu deyiminden; bir suç örgütünü kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişinin anlaşılacağı” düzenlenmiş ve hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişiler örgüt mensubu sayılan kişiler arasında gösterilmemiştir. Dolayısıyla hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım eden kişiler hakkında 3713 sayılı TMK'nın 17/1. maddesi yollaması ile 5275 sayılı Kanun'un 107/4 ve 108. maddeleri gereğince infaz işlemleri yapılacak, TCK'nın 58/9. maddesi uygulanmayacaktır. Yargıtay kararlarında da bu husus belirtilmiştir.²¹⁸ Terör örgütüne hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte yardım etmek suçundan hüküm kurulması

²¹⁸ Y. 16. CD. 13.09.2018. E. 2018/2903, K. 2018/2576 sayılı kararında; *“Silahlı terör örgütüne yardım suçundan mahkûmiyetine hükmolunan sanığın cezasının 3713 sayılı Kanunun 17. maddesi uyarınca 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107'nci maddesinin dördüncü fıkrası ile 108'inci maddesi hükümlerine göre infaz edileceği gözetilmeden, sadece örgüt mensubu suçlular hakkında uygulama imkânı bulunan TCK'nın 58/9. maddesinin örgüt mensubu olmayan sanık bakımından tatbikine karar verilmesi”* şeklinde belirtilerek konuya açıklık getirilmiştir.

nedeni ile örgüt üyesi olmayan kişi hakkında TCK'nın 58/9. maddesinde tekerrür hükümleri uygulanamayacaktır.

C. ÖRGÜT KAPSAMINDAKİ SUÇLAR

Örgüt kapsamındaki suçlarda, koşullu salıverilme süreleri ve denetim rejimi yönünden adi suçlara göre ağırlaştırılmış bir usul belirlenmiştir. Bunun sebebi olarak da örgüt kapsamındaki suçların toplum içerisinde oluşturduğu tehlikelilik hali ve bu kapsamdaki suçluların ıslahının diğer suçlulara göre daha zor ve karmaşık olması gösterilmiştir.²¹⁹

5237 sayılı TCK 220. maddesinde suç işlemek amacıyla örgüt kurma başlığı adı altında düzenlenen ve CGTİHK'nın 107/4. maddesinde tezahür bulan suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet hâlinde; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz altı yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, süreli hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının dörtte üçünü infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabileceklerdir.

Ancak bu süreler; birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde kırk, birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuz dört, bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla kırk, bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz dört, birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz iki yıl şeklinde olacak ve bu fıkra hükümleri çocuklar hakkında uygulanmayacaktır.

Bu madde de ifade edilen örgüt kavramı TCK ve özel kanunlardaki tüm örgüt kavramlarını içine almaktadır.²²⁰ Örgütün, terör örgütü olup olmamasının süreler yönünden bu kapsamda fark yaratan bir durumu bulunmamaktadır. 3713 sayılı Kanun

²¹⁹ Şen ve Başer, s. 311.

²²⁰ Kamer, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı 1. Cilt, s. 152.

gereği örgüt ve terör suçlarında cezaevinde çekilecek süreyle 5275 sayılı Kanun ile getirilen süreler arasında fark bulunmamaktadır.

Örgüt mensubu suçlu kavramı, 5237 sayılı TCK'nın 6/1-j maddesinde; "*Örgüt mensubu suçlu deyiminden; bir suç örgütünü kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişi*" olarak tanımlanmıştır. Suç işlemeye yatkınlıkları itibariyle diğer suçlulara oranla tehlikelilik hallerinin daha yoğun olduğunu kabul eden kanun koyucu, hem toplumu bu tehlikeden korumak hem de bu kişileri ıslah ve topluma yeniden kazandırmak amacıyla örgüt mensubu kişiler için TCK'nın 58. maddesinin 9. fıkrası ile özel bir infaz rejimi ve sonrasında denetimli serbestlik tedbiri belirlemiştir.²²¹

Mahkeme tarafından örgüt mensubu suçlu hakkında TCK'nın 58/9. maddesi gereğince mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasına dair karar verilmesi gerekmektedir. Yani örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarda cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına karar verilir.

5237 sayılı TCK'nın 58/9. maddesi, örgüt mensubu suçlu hakkında mükerrirlik şartları oluşmadan mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması hükmünü içeren ve örgüt mensubu suçlu hakkındaki mahkumiyetin kanuni sonucu olarak uygulanan infaza ilişkin bir düzenlemedir. Bu kanuni düzenlemeyi örgüt mensubu suçlu hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin koşullu salıverilme dışındaki hükümlerinin uygulanması şeklinde yorumlamamız gerekmektedir.²²² CGTİHK'nın 108. maddesi örgütlü suçlar kapsamında sadece "denetimli serbestlik tedbiri" yönünden uygulanacaktır.²²³ Zira 5275 sayılı Kanun ile 107/4'te sürelerle ilgili özel bir düzenleme getirilmiştir. Bu doğrultuda da 108. maddenin 1. ve 2. fıkraları örgüte katılan kişi dışında örgüt mensubu kişiler hakkında uygulanamayacaktır.²²⁴

²²¹ Y. 16. CD. 29.12.2017. E. 2017/200, K. 2017/5839.

²²² Artuk ve diğerleri, s. 864.

²²³ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, s. 829.

²²⁴ Özgenç, s. 879.

Özellikle belirtmek gerekir ki 5275 sayılı Kanun'un 107. maddesinin 4. fıkrasında suç örgütü üyeliği sayılmamıştır. Suç örgütü üyeliği, örgüt mensubu olarak TCK'nın 6/1-j maddesinde, örgüte katılan şeklinde belirtilmiştir. Buna göre, örgüte üyelik yönünden, özel düzenleme olan 107/4'ün değil 108. maddenin 1. ve 2. fıkralarının uygulanması gerektiği kanaatindeyim. Zira suç örgütü üyeliği kapsamında mahkûmiyet halinde TCK'nın 58/9. maddesi uygulanarak infaz rejimi belirlenmelidir.²²⁵ Örgüt üyesi olan hükümlü hakkında koşullu salıverilme süresinin, CGTİHK'nın 107. maddesinin 4. fıkrası ve 108. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine göre dörtte üçlük oran üzerinden hesaplanması gerektiği de belirtilmiştir.²²⁶

TCK'nın 220. maddesinin 7. fıkrasında düzenlenen suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte yardım etme suçunun niteliği, Yargıtay Ceza Genel Kurulu 01.11.2018 T. 2018/495 karar sayılı kararında *“Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olma suçunun seçimlik hareketlerinden biri olmayıp unsurları itibarıyla bağımsız bir suç tipi olduğu, yalnızca bu suça ilişkin temel cezanın belirlenmesi açısından örgüt üyeliğine ilişkin öngörülen cezaya atıf yapıldığı, dolayısıyla örgüte yardım eden kişinin TCK'nın 220. maddesinin ikinci fıkrası anlamında örgüt üyesi olarak kabul edilemeyeceği”* şeklinde örgüt üyesi kapsamında değerlendirilemeyeceği açıklanmıştır. Yine anılan kararda *“TCK'nın 6. maddesinin birinci fıkrasının (j) bendinde örgüt mensubu suçlular arasında sayılan “örgüte katılan” kişi tabirinin TCK'nın 220. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen örgüt üyeliği suçuna yönelik olduğu, örgütün hiyerarşik yapısına dâhil olmamakla birlikte örgüte yardım eden kişinin de örgüt üyesi ve bu hâliyle de “örgüte katılan” olarak kabul edilemeyeceği”* şeklinde belirtilmiştir. Dolayısıyla TCK'nın 220. maddesinin 7. fıkrası gereğince suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte yardım etme suçundan mahkûm olan kişiler, örgüt mensubu suçlu sayılamayacaklardır. Bu nedenle TCK'nın 58. maddesinin 9. fıkrası uyarınca haklarında mükerrirlere özgü infaz rejimi ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanamayacaktır. Yine TCK'nın 220. maddesinin 8. fıkrasında *“Örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan*

²²⁵ Şen ve Başer, s. 312.

²²⁶ Yetgin, s. 520.

kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.” şeklinde düzenlenmiş olan propaganda suçunda da, aynı açıklamalar doğrultusunda TCK’nın 58/9. maddesi tatbik edilmemelidir.

Örgütlü suçlardan hüküm giyenler hakkında koşullu salıverilme talebinde bulunan Cumhuriyet savcısı, işlenen suçun önemi, hükümlünün toplum içinde ve yaşantısındaki risk durumunu gözeterek mahkemeden denetim süresi içinde denetimli serbestlik tedbiri ya da yükümlülük belirlemesini talep etmelidir.²²⁷ Ancak uygulamada denetimli serbestlik tedbiri ve yükümlülükler sınırlı bir uygulama alanı bulmaktadır.

D. ON SEKİZ YAŞINDAN KÜÇÜK HÜKÜMLÜLERİN KOŞULLU SALIVERİLMESİNDE SÜRELER

Koşullu salıverilmenin genel amaçlarından olan ceza infaz kurumlarındaki doluluğu azaltmak, hükümlülerin cezaevlerinde bulundukları sırada iyi halli olmalarını teşvik etmek, hükümlülerin ıslahını sağlamak, hükümlülerin yeniden suç işlemelerini önleyerek toplumun güvenliğini sağlamak gibi amaçlar suça sürüklenen çocuklar için de geçerlidir. Ayrıca koşullu salıverilme kurumunun çocuklar için faydalarını artırabilmek maksadıyla çocuk hükümlüler lehine düzenlemeler yapılmıştır.²²⁸

Hukukumuzda yaş küçüklüğüne, kendisine yönelik eylemlere ilişkin mağdur yönüyle, işlediği suçlar açısından suça sürüklenen çocuk olarak belli bir değer atfedilmiştir. Örneğin, TCK’nın 31. maddesinde yaş küçüklüğü;

“(1) Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

²²⁷ Kamer, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı 1. Cilt, s. 152.

²²⁸ Marianne Moore, Beş AB Ülkesi ve Türkiye’de Çocuklara Yönelik Koşullu Salıverme Sistemleri, Ankara, 2014, http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/1.%20KO%C5%9EULLU%20SALIVERME%20S%C4%B0STEMLER%C4%B0_CONDITIONAL%20RELEASE.pdf (e.t: 25.02.2019)

(2) Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.

(3) Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamaz.”²²⁹ şeklinde düzenlenmiştir. Kusur yeteneğini etkileyen bir hal olan yaş küçüklüğü meselesinin cezaların infazı aşamasında ele alınmaması mümkün değildir. Kaldı ki 5275 sayılı CGTİHK bu konuya kayıtsız kalmamıştır.

5275 sayılı CGTİHK’nın 107/5. maddesinde “Koşullu salıverilme süresinin hesaplanmasında, hükümlünün on beş yaşını dolduruncaya kadar infaz kurumunda geçirdiği bir gün, iki gün olarak dikkate alınır.” şeklindeki düzenleme ile 15 yaşından küçük çocuklar için infaz kurumunda geçirilen 1 günün 2 gün sayılacağı düzenlenmiştir. 647 sayılı CİK’da ise 18 yaşından küçük hükümlüler ile büyükler arasında cezaların infaz süreleri açısından bir farklılık bulunmamaktaydı. Çocuk hükümlüler açısından getirilen bu düzenleme, çocuk hükümlülerin cezaevlerinin olumsuz etkilerinden en az etkilenmelerinin hedeflenmesiyle birlikte yerinde bir düzenlemedir.

Kanun koyucu maddenin ilk halinde, yaş sınırını 18 olarak belirlemişti. 18 yaşını dolduruncaya kadar infaz kurumunda geçirilen bir gün, iki gün olarak dikkate alınmaktaydı. Ancak 5560 sayılı Kanun’un 28. maddesi ile kanunun yürürlük tarihi olan

²²⁹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (e.t: 14.12.2018)

19.12.2006 tarihinden sonra 15 yaşını dolduruncaya kadar infaz kurumunda geçirilen 1 gün 2 gün sayılacaktır.²³⁰ 5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle kanun gerekçesinde de belirtildiği üzere suç işleme hususunda 15 yaşını tamamlamış olan çocuklar üzerinde caydırıcı bir etki sağlamak amaçlanmıştır.

Belirtilmelidir ki, suça sürüklenen çocuk 18 yaşını dolduruncaya kadar cezaevinde geçirilen süreyi tutuklulukta ve gözetiminde geçirmiş olsa da infaz kurumunda geçirilen 1 gün, 2 gün olarak sayılmalıdır. Kanunda infaz kurumunda geçirilen süre tabiri kullanılmış ise de gözetim halinde nezarethanede, tutukluluk halinde ceza infaz kurumunda geçirilen süreler de bu kapsamda değerlendirilecektir.²³¹

Çocuk hükümlüler açısından yapılacak süre hesaplamasında, ilk olarak çocuk hükümlünün cezaevinde geçirmesi gereken toplam süre bulunmalıdır. Daha sonra çocuk hükümlünün 18 yaşını dolduruncaya kadar cezaevinde kaldığı süre hesaplanmalıdır. Hükümlü 18 yaşını dolduruncaya kadar cezasını infaz etmiş olabileceği gibi cezasının bir kısmını 18 yaşından önce, bir kısmını 18 yaşından sonra da cezaevinde geçirmiş olabilir. Yukarıda da belirtildiği şekilde, her iki olasılıkta da çocuk hükümlü 18 yaşını dolduruncaya kadar süreyi tutuklulukta da gözetiminde da geçirmiş olursa gözetiminde ve cezaevinde geçirilen 1 gün 2 gün sayılmalıdır. 18 yaşını doldurduktan sonra ise büyüklerde olduğu gibi cezaevinde geçirilen 1 günün karşılığı yine 1 gün sayılmalıdır. Çocuk lehine uygulanan bu madde artık 18 yaşını doldurduktan sonra uygulama alanı bulamayacaktır.²³²

²³⁰ Y. 6. CD. 25.02.2014. E. 2014/1437, K. 2014/2939 sayılı kararında, “Dosya kapsamına göre, hükümlünün 15.08.1990 doğumlu olup, tutuklanarak infaza başlandığı 27.02.2008 tarihinde 15-18 yaş grubunda olduğu, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun’un 107/5. maddesinde “Koşullu salıverilme süresinin hesaplanmasında, hükümlünün on beş yaşını dolduruncaya kadar infaz kurumunda geçirdiği bir gün, iki gün olarak dikkate alınır.” şeklinde düzenleme yer aldığı, ancak bu maddenin 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun ile değişmeden önceki halinde hükümlülerin 18 yaşına kadar geçen sürelerin bir gün iki sayılmak suretiyle hesap edileceğinin yer aldığı, bu durumda değişiklikten önceki düzenlemenin hükümlü lehine olduğu, infaza konu suç tarihi olan 19.02.2006 tarihinde henüz 5560 sayılı Kanun yürürlükte olmadığından suç tarihi itibarı ile hükümlünün lehine olan 18 yaşına kadarki sürenin bir gün iki gün olarak sayılması şeklindeki düzenlemenin uygulanması gerektiği, aynı konuya ilişkin Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 13.04.2011 tarihli ve 2010/6877 esas, 2011/2311 sayılı kararında da belirtildiği üzere koşullu salıverme süresine ilişkin hesaplamalarda 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 7/3. maddesi uyarınca lehe uygulama yapılması gerektiği cihetle, koşullu salıverme süresinin belirlenmesinde hükümlünün infazına başlandığı 27.02.2008 tarihi ile 18 yaşını doldurduğu 15.08.2008 tarihi arasındaki sürenin bir gün iki gün sayılmak suretiyle hesaplanması gerektiği” belirtilmiştir.

²³¹ Erdoğan, s. 204.

²³² Kamer, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı 1. Cilt, s. 159 vd.

Çocuk hükümlü tutuklu bulunduğu sırada 15 yaşından küçük olsa da sonrasında mahkeme kararı ile yaşının büyütülmesi sonucu 15 yaşını doldurmuş kabul edilirse, artık kanunda belirtilen bu indirim imkânından faydalanamaz. Zira bu aşamada hükümlü 15 yaşını doldurmuş bir kişi olarak değerlendirilerek yapılacak indirimlerde 1 günün karşılığı 2 gün sayılmamalıdır.²³³

Belirtmek gerekir ki, çocuklar hakkında suç tarihi 01.06.2005 tarihinden önce ise yani 5275 sayılı Kanun öncesinde 647 sayılı Kanun yürürlükte iken suç işlenmişse, 5275 sayılı CGTİHK ve 647 sayılı CİK'e göre ayrı ayrı 2 müddetname hazırlanarak çocuk hakkında lehe olan müddetname uygulanmalıdır.²³⁴ Yargıtay kararlarında da karma uygulama yapılmayıp ayrı ayrı müddetnamelerin düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.²³⁵ Zira 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 9/3. maddesi uyarınca *"Lehe olan hüküm, önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak, ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle belirlenir."* ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 7/2. maddesinde yer alan *"Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur,"* şeklindeki düzenlemeleri doğrultusunda çocukların infaz süreleri hesaplanmalıdır. Kanun koyucu tarafından belirlenen bu yaş, hükümlünün cezaevinde bulunduğu yani infazı sırasındaki yaşıdır. Hükümlünün suçu işlediği tarihteki yaşının cezai sorumluluk açısından etkisi var iken, infazı sırasındaki yaşının ise uygulanacak infaz sürelerinin hesaplanmasında etkisi olacaktır.

Süreler hesaplanırken, 15 veya 18 yaşın doldurulduğu tarihlere dikkat edilmesi gerekmektedir. Örneğin, çocuk hükümlünün doğum tarihi 01.01.2000 olsun.

²³³ Yetgin, s. 533.

²³⁴ Akkaya, s. 477 vd.

²³⁵ Y. 6. CD. 26.02.2013. E. 2012/13930, K. 2013/3382 sayılı kararında, *"5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 9/3. maddesi uyarınca "Lehe olan hüküm, önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak, ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle belirlenir.", 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 7/2. maddesinde yer alan "Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur," şeklindeki düzenlemeler karşısında, sanığın koşullu salıverilme süresinin hesaplanmasının lehine olan 647 sayılı Cezaların infazı Hakkında Kanun'a göre yapılarak müddetname düzenlenmesine göre, sanığın 5275 sayılı Kanun'un 5560 sayılı Kanun değişikliğinden önceki 107/5. maddesinde yer alan "Koşullu salıverilme süresinin hesaplanmasında, hükümlünün on sekiz yaşını dolduruncaya kadar infaz kurumunda geçirdiği bir gün, iki gün olarak dikkate alınır." hükmü uyarınca koşullu salıverilme süresinin belirlenmesine karar verilmesi karşısında karma uygulama yapılamayacağı"* belirtilmiştir.

Hükümlünün 15 yaşını doldurduğu tarih 01.01.2015 tarihi değildir. Hükümlünün 15 yaşını doldurduğu tarih 16 yaşından gün almaya başladığı 02.01.2015 tarihi olarak belirlenmelidir. Bu doğrultuda da en son 01.01.2015 tarihinde 1 gün, 2 gün olarak değerlendirilmelidir.²³⁶

CGTİHK'nın 107. maddesinde düzenlenen örgütlü suçlar hakkındaki hükümler, aynı kanunun 107/4. maddesinin son cümlesi gereği çocuklar hakkında uygulanamaz. Bu kapsamda suç tarihinde on sekiz yaşından küçük olup suça sürüklenen çocuk sıfatında bulunan hükümlü hakkında adi suçlara ilişkin süreler hesaplanmalıdır. Yine CGTİHK'nın 108/9. maddesinde düzenlenen belirli suçların infaz rejimini belirleyen hüküm CGTİHK'nın 109. maddesinin 10. fıkrası gereğince çocuklar hakkında uygulanamaz.

E. MÜKERRİRLER HAKKINDA KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER

Tekerrür, önceden işlenen bir suç sebebiyle verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suç işlenmesi halidir ve 5237 sayılı TCK'nın 58. maddesinde güvenlik tedbirleri arasında düzenlenmiştir. Kişinin daha önce işlediği suç nedeniyle belli bir cezaya mahkûm edilmiş olmasına rağmen suç işlemede gösterdiği kararlılıkla toplum açısından tehlikeliliğini ifade eden tekerrür, kişi hakkında hükmolunan cezanın infazı sırasında dikkate alınacak bir neden ve hatta infazdan sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasının bir nedeni olarak da görülmüştür.²³⁷ Zira ilk kez suç işleyen hükümlüler ile belirlenen süreler içerisinde birden fazla kez suç işleyen hükümlülerin infaz rejimlerinin farklı olması gerekmektedir.²³⁸

Tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için önceden verilmiş olan cezanın adli para cezası ya da hapis cezası olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Zira adli para cezalarına mahkûmiyet halinde de bu cezalar tekerrüre esas alınarak tekerrür hükümleri

²³⁶ Yetgin, s. 534.

²³⁷ Madde Gerekçesi

²³⁸ Kemal Mecit, "Tekerrür Mükerrirlere Özgü İnfaz Rejimi Uygulaması ve Sonuçları", **Adalet Dergisi**, Sayı: 30, 2008, s. 248.

uygulanabilmektedir.²³⁹ TCK'nın 58. maddesine göre beş yıldan fazla süreyle hapis cezasına mahkûmiyet halinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren beş yıl, beş yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezasına mahkûmiyet halinde bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl içinde bir suç işlenirse tekerrür hükümleri tatbik edilir. Belirtmek gerekir ki hapisten çevrilen para cezalarında da tekerrür süresi para cezasına göre belirlenmelidir. Zira tekerrür süresinin belirlenmesi aşamasında önceki mahkemenin verdiği sonuç cezaya bakılmalıdır.²⁴⁰

Tekerrür nedeniyle ceza artırılmaz. TCK'nın 58. maddesindeki düzenleme ile tekerrür, artırım halinden ayrılarak cezanın mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesine sebep olan güvenlik tedbiri şeklinde yer almıştır.²⁴¹ Tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için tekerrüre esas alınan cezanın kesinleşmiş olması yeterli olup infaz edilmiş olması şart değildir.²⁴²

765 sayılı TCK'nın 81. maddesinde; *“Bir kimse beş seneden ziyade müddetle muvakkat bir mahkûmiyete uğradıktan sonra cezasını çektiği veya ceza sakit olduğu tarihten itibaren on sene ve beş seneden az cezalarda beş sene zarfında diğer bir cürüm daha işlerse iş bu yeni cürümden dolayı terettüp eden cezanın asgari haddi hükmolunamaz.*

Yeni cürüm, evvelki hükmün suduruna badi olan cürüm cinsinden ise mücrim hakkında aşağıdaki kaidelere tevfikan ceza teşdit olunur:

1 - Eğer yeni cürüm için tertip olunacak ceza muvakkat ağır hapis ise mücrimin hücrede daimi surette münferiden ikamet müddeti müstahak olacağı cezanın altında biri nispetinde artırılır.

2 - Yeni cürümden dolayı tertip olunacak ceza muvakkat ağır hapisten başka bir ceza ise işbu ceza altında birden üçte bire kadar artırılır.

²³⁹ Mustafa Artuç, **Hüküm Kurma Sanatı**, 7. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2015, s. 404.

²⁴⁰ Mustafa Artuç, **Pratik Türk Ceza Kanunu**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s. 228.

²⁴¹ Erhan Günay, **Açıklamalı-Uygulamalı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat**, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 213.

²⁴² Artuç, **Hüküm Kurma Sanatı**, s. 413.

Ancak ikinci cürme terettüp edecek cezaya tekerrürden dolayı zammı iktiza eden müddet hiç bir surette evvelki cürüm için hüküm edilmiş olan cezaların en ağırından ziyade olarak tayin olunamaz ve cezayı nakdi hüküm olunacağı vakit bunun derecesini tayin için 19 uncu maddede beyan olunan nispet kaidesine tatbik olunur.”²⁴³ şeklinde düzenlenen ve cezadan artırım olarak öngörülen tekerrür, 5237 sayılı TCK ile cezada artırım olarak değil, bir infaz kurumu gibi infaz aşamasında gözetilmesi gereken kurum olarak karşımıza çıkmıştır.²⁴⁴ Kaldı ki sırf soyut cezayı artırmanın kişinin sosyalleşme nedeni olamayacağı gerekçesiyle tekerrürün infaz aşamasında gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir.²⁴⁵ Ayrıca tekerrüre ilişkin 5237 sayılı Kanun hükümlerinin eski 765 sayılı Kanun’da yer alan düzenlemelere göre hükümlü açısından daha lehe olduğu da söylenebilecektir. Bu doğrultuda tekerrür açısından 01.06.2005 tarihinden önce işlenen suçlarda 765 sayılı TCK’nın 81. maddesi uygulanmamalıdır.²⁴⁶

CGTİHK’nın 108. maddesine göre, tekerrür hâlinde işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının otuz dokuz yılının, müebbet hapis cezasının otuz üç yılının, süreli hapis cezasının dörtte üçünün, infaz kurumunda iyi hâlli olarak hükümlü tarafından çekilmesi durumunda, koşullu salıverilme uygulanabilir.

Suç tarihi, CGTİHK’nın henüz yürürlüğü girmedığı 01.06.2005 tarihinden önce ise koşullu salıverilme işlemi, lehe düzenleme olan 647 sayılı CİK’nın 19. maddesi ve ek 2. maddesine göre tatbik edilmelidir. Zira suç tarihinde cezanın dörtte üçlük kısmını cezaevinde geçirilmesi gerektiğini belirten ve ek olarak ayda altı günlük indirim uygulamayan CGTİHK’nın 108. maddesi yürürlükte bulunmadığı için, eski infaz

²⁴³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.765.pdf> (e.t: 15.12.2018)

²⁴⁴ Y. 2. CD. 07.11.2018. E. 2016/6485, K. 2018/12891 sayılı kararında, “Mükerrirlere özgü infaz rejimi ve denetimli serbestlik tedbirinin ne şekilde uygulanacağı, süresi ve bu hususta karar verecek merci 5275 sayılı CGTİHK’nın 108. maddesinde düzenlenmiş olup, aynı maddenin 5. fıkrası ile tekerrür dolayısıyla belirlenen denetim süresinde koşullu salıverilmeye ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Bu nedenle, denetimli serbestlik tedbirinin süresinin infaz aşamasında 5275 sayılı Kanun hükümleri uyarınca belirlenmesinin gerektiği gözetilerek, 5237 sayılı TCK’nın 58/7. maddesi gereğince sanık hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasının belirlenmesiyle yetinilmesi gerekirken, infazı kısıtlar biçimde sanık hakkında bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasına karar verilmesi” şeklinde açıklanmıştır.

²⁴⁵ Donay, s. 175.

²⁴⁶ Y. 2. CD. 14.02.2018. E. 2017/6007, K. 2018/121219 sayılı kararında, “765 sayılı TCK’da tekerrür hükümleri cezada artırım nedeni olarak düzenlenip, 5237 sayılı TCK’da öngörülen mükerrirlere özgü infaz rejimi ise 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun’un 108. maddesinde koşullu salıverme süresini de etkileyecek şekilde bir infaz rejimi kurumu olarak öngörüldüğünden, 01.06.2005 tarihinden önce işlenen suçlar yönünden, 5237 sayılı Kanun’un lehe olduğu kabul edilerek yapılan uygulamalarda” şeklinde konuya açıklık getirilmiştir.

kanunu daha lehedir. Zira bu halde 1/2'lik indirimin yanında ayda 6 günlük indirim de uygulanmaktadır.

CGTİHK'nın 108. maddesinin 3. fıkrasında, *"İkinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanması durumunda, hükümlü koşullu salıverilmez"* düzenlenmesine yer verilmiştir. Hükümlü hakkında birinci tekerrür şartlarının oluşması nedeniyle tekerrür hükümleri uygulandıktan ve tekerrür uygulanan mahkûmiyet kesinleştikten sonra, yeniden tekerrür hükümlerinin uygulanmasını gerektiren bir suçun işlenmesi halinde ikinci kez tekerrür hükümleri uygulandığından hükümlü, artık koşullu salıverilmeden yararlanamaz.²⁴⁷ Bu doğrultuda, hükümlü hakkında birinci tekerrür şartları oluşup tekerrür hükümleri uygulandığında ve tekerrür uygulanan bu karar kesinleştikten sonra hükümlü tekrar tekerrür hükümlerinin uygulanmasına sebebiyet verecek bir suç işlerse ikinci kez tekerrür hükümleri uygulanacak ve hükümlü hakkında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamayacaktır.

CGTİHK'nın 108. maddesinin 2. fıkrasında, tekerrür nedeniyle koşullu salıverilme süresine eklenecek miktarın, tekerrüre esas alınan cezanın en ağırından fazla olamayacağı düzenlenmiştir. Mükerrir olmayan hükümlü cezaevinde cezasının üçte ikisini geçirirken, mükerrir olan hükümlü dörtte üçünü geçirmektedir. Her iki süre arasındaki fark ise tekerrüre esas alınan cezanın en ağırından fazla olmamalıdır. Bu doğrultuda, tekerrür nedeniyle iki müddetname düzenlenmelidir. İlki CGTİHK'nın 107. maddesine göre cezaevinde kalınması gereken sürenin tespit edilip bu süreye tekerrüre esas alınan cezanın en ağırının eklendiği müddetname, ikincisi CGTİHK'nın 108. maddesine göre dörtte üçlük oran üzerinden hesaplanan müddetnamedir. Hükümlü hakkında tanzim edilecek bu iki müddetname incelenecek ve inceleme sonrası cezaevinde daha az kalınmasını gerektiren müddetname uygulanacaktır.²⁴⁸

Örneğin, kişinin hükmedilen hapis cezası 6 yıl, tekerrüre esas adli sicilinde gözüken hapis cezası ise 3 ay olduğunda, CGTİHK'nın 108. maddesine göre hükümlü dörtte üçlük oran üzerinden yapılacak hesaplamayla cezaevinde 4 yıl 6 ay geçirmelidir. CGTİHK'nın 107. maddesine göre ise, üçte ikilik oran üzerinden yapılacak

²⁴⁷ Y. 8. CD. 12.02.2018. E. 2017/10798, K. 2018/1427.

²⁴⁸ Akkaya, s. 443.

hesaplamayla cezaevinde 4 yıl geçirmelidir. Bu örnekte hükümlü mükerrir olduğu için fazladan 6 ayı cezaevinde geçirecektir. 5275 sayılı Kanun'un 108. maddesinin 2. fıkrasına göre, koşullu salıverilme süresine eklenecek miktar, tekerrüre esas alınan cezanın en ağırından fazla olmayacağından bahisle CGTİHK'nın 107. maddesine göre elde edilen 4 yıllık süreye tekerrüre esas alınan 3 ay hapis cezasını eklediğimizde çıkan 4 yıl 3 ay hapis cezası hükümlünün cezaevinde kalması gereken süre olarak belirlenecektir. Hükümlünün birden fazla üç ay, beş ay, dokuz ay şeklinde tekerrüre esas cezası bulunmuş olsa idi yine tekerrüre esas olarak dokuz ayı baz alıp hükümlü hakkında dört yıl altı ay koşullu salıverilme süresi olarak belirlenecekti. Görüldüğü üzere CGTİHK ile mükerrir hükümlüler hakkında tespit edilecek koşullu salıverilme sürelerine eklenecek miktar sınırlanmak istenmiştir.

Tekerrüre esas alınan cezanın tekerrür şartlarını taşıyan bir adli para cezası olması durumunda, koşullu salıverilme süresine eklenecek miktarın belirlenmesinde tereddüt oluşabilmektedir. Zira CGTİHK'nın 108. maddesinin 2. fıkrasında adli para cezalarına ilişkin özel bir düzenleme getirilmemiştir. Gün para ceza sistemine göre verilmiş bir adli para cezası söz konusu ise, birim olarak belirlenen gün sayısının salıverilme süresinin hesabında dikkate alınması gerekir.²⁴⁹ Zira bu durumda mahkeme tarafından ceza, TCK'nın 61. maddesi gereği bireyselleştirilerek sanık hakkında TCK'nın 52. maddesinin 1. fıkrası gereği gün birimi belirlenmektedir. Belirlenen bu gün biriminin de koşullu salıverilme süresine eklenecek miktarda hesaplamaya dâhil edilmesi gerektiği kanaatindeyim.

Tekerrüre esas alınan ceza adli para cezası gün para cezası sistemi dışında (5237 sayılı TCK dışındaki kanunlara göre verilmiş bir adli para cezası) belirlenmiş bir adli para cezası ise TCK'nın 63. maddesi ve CGTİHK'nın geçici 1. maddesi gereğince bir gün yüz Türk Lirası sayılmak üzere hesaplanarak koşullu salıverilme süresi hesaplanmalıdır.²⁵⁰ Tekerrüre esas alınan önceki mahkûmiyetin bu şekilde gün para cezası dışında belirlenmiş para cezası olması ihtimalinde, 100 TL'nin küsuratları süre hesaplamasında dikkate alınmayacak olup, 100 TL'den aşağı olan para cezaları ise 1

²⁴⁹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, s. 831.

²⁵⁰ Özgenç, s. 874; Yetgin, s. 344.

gün olarak hesaplamada dikkate alınmalıdır.²⁵¹ Örneğin, hükümlünün tekerrüre esas alınan para cezası 4000 TL ise koşullu salıverilme süresine eklenecek miktar (4000:100=) 40 gün; eğer hükümlünün tekerrüre esas alınan para cezası 90 TL ise koşullu salıverilme süresine eklenecek miktar 1 gün olarak CGTİHK'nın 108/2. maddesinin tatbikinde dikkate alınmalıdır.

CGTİHK'nın 108. maddesinin 2. fıkrası doğrultusunda, mahkeme tarafından mükerrirlere özgü infaz rejimi ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasına karar verilirken 5275 sayılı Kanun'un 108. maddesinin 2. fıkrasına göre tekerrüre esas alınan cezanın en ağırı olan hükmün ne olduğu açıkça gösterilmelidir.²⁵² Bu görüşün aksine, TCK'nın 58. maddesinde tekerrüre esas alınan ilamın kararda açıkça gösterilmesi gerektiğine ilişkin hüküm bulunmadığı gerekçesiyle, hükümde tekerrüre esas alınan ilamın gösterilmesine gerek olmadığı, bu durumun infaz aşamasında gözetilebileceği, sanık hakkında birden fazla tekerrüre esas alınabilecek hükmün bulunması halinde en ağırının infaz aşamasında dikkate alınması gerektiği de ileri sürülmüştür.²⁵³

Belirtmek gerekir ki CGTİHK'nın 107. maddesinde hükümlünün birden fazla suç nedeniyle kesinleşmiş mahkûmiyeti bulunması halinde cezaevinde geçirmesi gereken süreler düzenlenmiş iken CGTİHK'nın 108. maddesinde birden fazla süreli hapis cezasında cezaların içtimal halinde koşullu salıverilmeye ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Bu halde birden fazla ihtimalle karşılaşabiliriz;

-Birden fazla süreli hapis cezası mükerrirlere özgü infaz rejimi ile çektirilecek hükümlünün, cezaevinde kalacağı üst sınır CGTİHK'nın 107. maddesinin 3. fıkrasının (e) bendine göre yirmi sekiz yıl olarak belirlenmelidir.²⁵⁴ Hükümlü mükerrir olduğu için aynı kanunun 108. maddesinin 2. fıkrası tatbik edilerek dörtte üçlük oran üzerinden hükümlünün cezaevinde kalması gereken süre hesaplanmalıdır.²⁵⁵

²⁵¹ Artuç, Hüküm Kurma Sanatı, s. 433.

²⁵² Mecit, İnfaz Hukuku, s. 406.

²⁵³ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 445.

²⁵⁴ Şen ve Başer, s. 31.

²⁵⁵ Y. 6. CD. 10.10.2012. E. 2011/15324, K. 2012/17036 sayılı kararında, "Koşullu salıverilmeden yararlanmak için mahkûmun kurumdaki infaz süresini iyi hâlli olarak geçirmesi şartıyla, birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyette en fazla 28 yıl cezaevinde kalacağını, mükerrir olanların ise aynı Kanun'un 108/1-c maddesine göre

-Mükerrir olan hükümlünün içtimalı cezasında, süreli hapis cezası ile birlikte müebbet hapis cezası da varsa CGTİHK'nın 108. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde müebbet hapis cezasında koşullu salıverilmede azami süre otuz üç yıl olduğundan, bu halde hesaplanacak süre de otuz üç yılı geçmemelidir.²⁵⁶

Mükerrir olan hükümlü hakkında tekerrür nedeniyle denetim süresini belirleme görevi, koşullu salıverilme kararını verecek mahkemeye aittir. Zira koşullu salıverilme kararını veren mahkeme hükümlünün durumunu en yakından takip edebilme imkânına sahiptir.²⁵⁷

Mükerrir olan örgüt mensubu suçlular ile ilk defa örgüt kapsamında suç işleyen kişiler arasında koşullu salıverilme süreleri hususunda tartışmaya açık bir konu karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki; yukarıda da belirtildiği gibi suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet hâlinde süreli hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının dörtte üçünü infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabileceklerdir. Örgüt suçları kapsamında işlenen suç tekerrür kapsamında işlenmiş olsa da mükerrir olan hükümlü cezasının dörtte üçünü infaz kurumunda çektiği

süreli hapis cezasının dörtte üçünü infaz kurumunda iyi halli olarak geçirmesi durumunda koşullu salıvermeden yararlanabileceği ve aynı maddenin 2. fıkrasına göre de tekerrür nedeniyle koşullu salıverme süresine eklenecek miktarın, tekerrüre esas alınan cezanın en ağırından fazla olamayacağına hüküm altına alındığı, her ne kadar 108. maddede süreli hapis cezasına mahkûm olanlar için infaz kurumunda fiilen geçirilecek sürenin üst sınırı belirlenmemiş ise de, mükerrir olan mahkûm için 108/1-c maddesine göre 3/4 oranı üzerinden hesaplanacak koşullu salıverme süresinin, aynı Kanun'un 107/2-e maddesinde öngörülen 28 yılı aşması halinde, öncelikle koşullu salıvermeye esas infaz edilecek sürenin 28 yıl olarak sınırlandırılması ve müteakiben aynı Kanun'un 108/2. maddesi uyarınca tekerrüre esas alınan ceza miktarının koşullu salıverme süresine eklenmesi gerektiği nazara alındığında, somut olayda hükümlünün 48 yıl hapis cezasının 5275 sayılı Kanun'un 107/2-e, 108/1 ve 108/2-c maddeleri birlikte değerlendirildiğinde, ceza infaz kurumunda geçireceği sürenin fiilen 28 yıl 11 gün olarak hesaplanması suretiyle koşullu salıvermeden yararlanabileceği gözetilmeden" şeklinde belirtilmiştir.

²⁵⁶ Şen ve Başer, s. 31; Y. 1. CD. 01.10.2015. E. 2015/4206, K. 2015/4690 sayılı kararında, "Hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin uygulanmasına karar verilen hükümlü... infazı gereken bir müebbet hapis cezası yanında süreli hapis cezalarının bulunduğu, mevcut yasal düzenlemeye göre hükümlü hakkında uygulanacak koşullu salıverme süresinin 5275 sayılı Kanunun 107/3-d maddesi uyarınca otuz yıl olduğu, ancak hükümlünün mükerrir olması ve tekerrüre esas alınan cezasının 4 yıl 2 ay hapis cezası olması nedeniyle 5275 sayılı Kanun'un 108/1-b maddesi uyarınca mahkum olunan müebbet hapis cezasının otuz üç yılını ceza infaz kurumunda iyi halli olarak geçirmesi durumunda koşullu salıvermeden yararlanabileceği gözetilmeksizin" şeklinde açıklanmıştır.

²⁵⁷ YCGK. 12.07.2011. E. 2011/7-173, K. 2011/174 sayılı kararında, "Mükerrir sanık hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına karar verilmesinde herhangi bir isabetsizlik bulunmamaktadır. Denetimli serbestlik tedbiri ise cezanın infazından sonra uygulanacak bir infaz kurumudur. Denetim süresini belirleme ve gerektiğinde uzatma görevi, hükmü veren mahkemeye değil, hükümlünün infaz aşamasındaki davranışlarını da değerlendirerek koşullu salıverme ile ilgili kararı verecek olan mahkemeye aittir. Buna göre hükümlülük kararında mükerrir olan sanık hakkında 5237 sayılı TCK'nın 58/6-7. maddeleri gereğince mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasına karar verilmesiyle yetinilmesi gerekirken, yargılamayı yapan mahkemeye infaz aşamasında belirlenecek bir konuda infazı kısıtlayacak şekilde denetim süresi belirlemesi yasal değildir." şeklinde bu husus açıklanmıştır.

takdirde koşullu salıverilmeden faydalanacaktır. Mükerrir olan örgüt mensubu hükümlü ile ilk defa bu suçu işleyen hükümlünün koşullu salıverilme süresi arasında fark bulunmamaktadır. Kaldı ki örgüt suçu ilk defa işlenmiş olsa da tekerrür halinde işlenmiş olsa da her iki durumda da mükerrirlere özgü infaz rejimi uygulanacaktır. Bu açıdan her ne kadar farklılık gözükme de infaz uygulamasında farklılık, CGTİHK'nın 108. maddesinin 6. fıkrası ile ortaya konulmaktadır. CGTİHK'nın 108. maddesinin 6. fıkrasına göre, hâkim mükerrir hakkında denetim süresinin uzatılmasına karar verebilecek ancak bu denetim süresini en fazla beş yıla kadar uzatabilecektir. Bu düzenleme ile her ne kadar koşullu salıverilme süresinde bir değişiklik meydana gelme de hâkim tarafından mükerrir olan hükümlünün tehlikelilik hali ve belirli bir süre daha izlenmesi gerektiği gözetilerek hükümlü hakkında 5 yıla kadar infaz sonrası denetim belirlenebilecektir.²⁵⁸

F. BAZI SUÇ FAİLLERİNE GÖRE KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER

Kanun koyucu bazı suç tiplerini ve bazı suç faillerinin infaz rejimini özellikle süreler açısından ağırlaştırıp, cezalarda caydırıcılığı sağlama noktasında adım atmış istemiştir. Aşağıda iki başlık altında incelenecek olan 2014 yılında İnfaz Kanununa eklenen maddeler de bu doğrultuda yapılan değişiklikleri bünyelerinde barındıran maddelerdir. Böylelikle, bu hükümlülerin daha uzun süre cezaevinde kalması sağlanmıştır. Öte yandan, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçların faillerine hapis cezası vermek suretiyle bu kişileri cezaevine almak, toplumu ve çocukları korumak ayrıca faili ıslah etmek için yeterli bir tedbir ve ceza hukuku yaptırımı olarak kabul edilmemektedir. Failin aynı zamanda tedavi edilmesi ve bazı yükümlülüklerle tabi tutulması da gerekmektedir. Bu failler bakımından uygulanacak tedavi ve belirlenecek yükümlülüklerle ilişkin düzenleme yapılmıştır.²⁵⁹

5275 sayılı Kanun'un 108. maddesinin 8. ve 9. fıkralarında 1. fıkraya atıf yapıp sadece süreler yönünden infaz rejiminin belirlenmesinin istenildiği

²⁵⁸ Akkaş, s. 313.

²⁵⁹ Madde gerekçesi

kanaatindeyim. Zira kanun maddesinde mükerrirlere özgü infaz rejiminin uygulanacağı belirtilmemiştir. Maddede “birinci fıkradaki süreler uygulanır” demekle sadece süre yönünden uygulama yapılması istenmiştir. Kaldı ki bu hal kapsamında tekerrüre esas alınan bir ceza da bulunmamaktadır.²⁶⁰ Bu başlık altında belirtilen hükümlü hakkında aynı görüş çerçevesinde, birinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanması halinde de tekerrüre esas alınan ceza miktarına bakılmaksızın hapis cezasının dörtte üçünün cezaevinde geçirilmesi halinde koşullu salıverilme kurumunun uygulanabileceği, CGTİHK’nın 108. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen hükmün burada uygulanmaması gerektiği savunulmuştur.²⁶¹

1. Mağduru Çocuk Olan Belirli Suçların Cezalarına İlişkin Süreler

28.06.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6545 sayılı Kanun ile 5275 sayılı Kanun’un 108/8. maddesine “Çocuğa karşı işlenen bir suçtan dolayı ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde birinci fıkradaki koşullu salıverilme süreleri uygulanır” şeklinde eklenen hüküm ile çocuklara karşı işlenen suçlarda caydırıcılık unsuru önemsenip koşullu salıverilme sürelerinde cezaevlerinde kalınmasını gerektiren süreler artırılmak istenmiştir. Bu düzenleme ile mükerrir olup olmadıklarına bakılmaksızın, çocuğa karşı işlenen bir suçtan dolayı ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde hükümlülerin cezaevlerinde kalacağı süre önemli oranda artırılmıştır.

Çocuğa karşı işlenen bir suçtan dolayı ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının otuz dokuz yılının, müebbet hapis cezasının otuz üç yılının infaz kurumunda iyi hâlli olarak çekilmesi durumunda, koşullu salıverilmeden fail yararlanabilecektir. Çocuğa karşı işlenen suçtan dolayı süreli hapis

²⁶⁰ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 406.

²⁶¹ Akkaya, s. 443.

cezasına mahkûmiyet halinde ise koşullu salıverilme süresinin hesaplanmasında cezaevinde kalınması gereken üçte ikilik oran tatbik edilecektir.²⁶²

Belirtmek gerekir ki bu düzenleme ile çocuğa karşı işlenen bir suçtan dolayı ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde koşullu salıverilmede sürelerin hesaplanmasında suçun türü, hükümlünün mükerrir olup olmadığı önemli olmayacaktır. Burada dikkat edilecek husus sonuç cezanın ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet hapis cezası ve mağdurun çocuk olup olmadığıdır. Zira hükümlünün kişiliğine ve işlenen suçun türüne değer atfedilmemiştir.

Mağdurun vasfı ve cezanın miktarına göre bir infaz rejiminin belirlenmesi, failin ve suçun göz ardı edildiği ve eşitlik ilkesine aykırı olduğu yönünde eleştirilmiştir.²⁶³ Bir kısım suçlar yönünden caydırıcılık unsurunun topluma yansıtılabilmesi için bu şekilde düzenlemelere ihtiyaç olduğu aşikârdır. Zira suçu işleyen mahkûmun nasıl olsa “şu kadar yıl yatar çıkarım” düşüncesiyle hareket ettiği öyle suçlar vardır ki aynı suçun aynı fail tarafından tekrar işlenmesi halinde telafisi mümkün olmayan sonuçlarla karşılaşabiliriz. Bu suçlarda kanun koyucu caydırıcılığı sağlayabilmek maksadıyla lokal kanuni düzenlemeleri günümüze değin yapmıştır ve yapmaya devam edecektir. Hukukun toplumla birlikte canlı olmasının, hukuk ve adalet kavramlarının toplum için var olduğunun kabulü de bunu gerektirir.

2. Belirli Suç Türlerine İlişkin Süreler

28.06.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6545 sayılı Kanun ile 5275 sayılı Kanun’un 108/9. maddesine “*Birinci fıkradaki koşullu salıverme süreleri, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 102 nci maddesinin ikinci fıkrasında tanımlanan cinsel saldırı suçundan, 103 üncü maddesinde tanımlanan çocukların cinsel istismarı suçundan, 104 üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında tanımlanan reşit olmayanla cinsel ilişki suçundan, 188 inci maddesinde tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan dolayı hapis cezasına mahkûm olanlar*

²⁶² Özgenç, s. 777.

²⁶³ Özgenç, s. 777.

hakkında da uygulanır.” şeklinde eklenen hüküm ile cinsel saldırı suçu, çocuğun cinsel istismarı suçu, reşit olmayanla cinsel ilişki suçu ve uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında kanun koyucu koşullu salıverilme sürelerini uzatarak belirtilen suçların işlenmesinde caydırıcılık bağlamında cezanın genel önleme ilkesini önemsemiş ve bu doğrultuda düzenleme yapmıştır. Bu şekilde bazı suç faillerinin cezaevinde daha uzun süre tutulmasına ilişkin getirilen düzenlemelerin, hangi suç politikası amacına hizmet ettiğinin belli olmadığı yönünde eleştirilmiştir.²⁶⁴ Ancak belirtilen suç türlerinin infazı sürecinde ıslah yönünde atılacak adımlar ve cezanın genel önleme ilkesi dikkate alındığında, yapılan bu düzenlemenin yerinde olduğu kanaatindeyim.

5275 sayılı CGTİHK’nın 108. maddesinde değişiklik yapmak suretiyle, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ile uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından mahkûm olanlara uygulanacak koşullu salıverilme süreleri yeniden düzenlenmiştir. Hükümlüler ilk defa suç işlemiş olsalar bile, koşullu salıverilmeden yararlanabilmeleri bakımından mükerrirlere özgü infaz rejimine tabi olmaktadır. Buna göre;

- TCK’nın 102. maddesinin 2. fıkrasında tanımlanan vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilen nitelikli cinsel saldırı suçundan,
- TCK’nın 103. maddesinde tanımlanan çocukların cinsel istismarı suçundan,
- TCK’nın 104. maddesinin 2. ve 3. fıkrasında tanımlanan reşit olmayanla cinsel ilişki suçundan,
- TCK’nın 188. maddesinde tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan dolayı, mahkûm olanlar ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının otuz dokuz yılını, müebbet hapis cezasının otuz üç yılını, süreli hapis cezasının dörtte üçünü, infaz kurumunda iyi hâlli olarak geçirdiklerinde koşullu salıverilmeden yararlanılabilecektir. Bu suçların faili çocuk ise CGTİHK’nın 108.

²⁶⁴ Öztürk ve Erdem, 15. Baskı, s. 448.

maddesinin 10. fıkrası gereği 107. maddedeki koşullu salıverilme süreleri tatbik edilecektir.

Yukarıdaki sayılan suçları işleyen hükümlünün mükerrir olması durumunda, 108. maddenin 2. fıkrasındaki “*Tekerrür nedeniyle koşullu salıverme süresine eklenecek miktar, tekerrüre esas alınan cezanın en ağırından fazla olamaz*” hükmün tatbik edilip edilmeyeceği uygulamada tereddüte yol açabilecektir. Bu düzenleme ile kanunun 108. maddesinin 1. fıkrasına atıf yapılmıştır. Bu nedenle yukarıda belirtilen suçları işleyen hükümlünün ilk mükerrir olması halinde CGTİHK’nın 108/2. maddesinin tatbiki yapılmadan yani tekerrüre esas alınan ceza miktarı dikkate alınmadan sadece hapis cezasından dörtte birlik bir indirim yapılmalıdır.²⁶⁵

G. TUTUKLULUK DURUMUNDA KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER

Tutuklama, hakkında kuvvetli suç şüphesi bulunan kişinin belirli şartlar altında özgürlüğünden alıkonularak ceza infaz kurumuna alınması işlemidir.²⁶⁶ Tutuklama halinde, henüz kişi hakkında kesin bir hüküm verilmemiştir. Bir koruma tedbiri işlemidir. Tutuklamanın amacı, ceza yargılamasının gerçekleştirilebilmesi veya olası bir mahkûmiyet kararının yargılama sonunda infaz edilmesini sağlamaktır.²⁶⁷ Tutuklama kararı vermeye hâkim yetkilidir. Cumhuriyet savcının tutuklama kararı verme yetkisi bulunmamaktadır.²⁶⁸

Tutuklulukta geçirilen sürelerin koşullu salıverilme hesaplamasında dikkate alınıp alınmayacağı, bu süre zarfında iyi halli tespit kararının nasıl alınacağı meselesi karşımıza çıkmaktadır. Koşullu salıverilme, hükümlüler (cezası kesinleşen kişiler) hakkında uygulanan bir kurumdur. Tutuklu kişiler hakkında koşullu salıverilme işlemi yapılamaz.

²⁶⁵ Akkaya, s. 443.

²⁶⁶ 5271 sayılı CMK madde 100/1: “Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir...”

²⁶⁷ Nur Centel ve Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 15. Bası, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2018, s. 383.

²⁶⁸ Ahmet Gökçen ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku II**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s. 47.

TCK'nın 63. maddesi gereği hükmün kesinleşmesinden önce gerçekleşmiş olan ve şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün haller nedeniyle geçirilmiş süreler, hükmolunan hapis cezasından indirilir. Hükmün kesinleşmesinden önce gerçekleşen ve şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün haller nedeniyle geçirilmiş süreler nasıl ki mahsup gereği hapis cezasından indiriliyorsa koşullu salıverilmede de bu sürelerin dikkate alınması gerekir.

Şayet şahsi hürriyeti sınırlayan hal olan tutukluma ile koşullu salıverilmede cezaevinde geçirilmesi gereken süre karşılanıyorsa hükümlü koşullu salıverilmeden faydalandırılmalıdır. Bu kişilerin tekrar cezaevine alınmasına gerek olmayıp, tutuklu bulundukları süre zarfında iyi halli olduklarının ceza infaz kurumu disiplin kurulunca tespit edilmesi durumunda dosya üzerinden haklarında koşullu salıverilme kararı verilmelidir.²⁶⁹ Aksi halde yargılamanın bir kısmını tutuklu olarak geçiren hükümlüler ile tutuklama tedbirine maruz kalmayan hükümlüler arasında koşullu salıverilme açısından hakkaniyetsiz bir durum ortaya çıkacaktır.²⁷⁰ Tutuklu kaldığı süre zarfında disiplin yönünden olumsuz bir davranışı bulunmayan hükümlü, sırf bu işlemlerin tamamlanması için cezaevine alındığı takdirde, iyi hal ile ilgili işlemleri tamamlanana kadar herhangi bir disiplin cezası alması ihtimalinde iyi hal kararı alamamak gibi bir durumla karşılaşabilecektir.²⁷¹

Yukarıda belirtilen ihtimalde, hükümlünün cezaevine giriş tarihi olarak tutuklandığı tarih tespit edilmeli ve geçmişe yönelik iyi hal kararı alınmalıdır. Bu durumda pekâlâ koşullu salıverilme tarihi, karar tarihi veya kararın kesinleşme tarihinden önceki bir tarih olabilir.²⁷² Katılmamakla birlikte, koşullu salıverilme için kanunun kabul ettiği sürenin belirli bir şekilde teşkilatlandırılmış bir ceza infaz kurumunda ıslaha ancak yetebileceği, değişik sebeplerle uzayıp kısalması mümkün ve infaz rejimine tabi olmayan tutukluluk halinin koşullu salıverilme sürelerinin hesaplanmasında dikkate alınmaması gerektiği de öğretide ileri sürülmüştür.²⁷³

²⁶⁹ Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 519; Erdoğan, s. 162.

²⁷⁰ Öztürk ve Erdem, 15. Baskı, s. 449.

²⁷¹ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 327.

²⁷² Mecit, İnfaz Hukuku, s. 186.

²⁷³ Erem, s. 329.

Yurt dışında aynı suçtan dolayı tutuklu kalan hükümlünün de tutukluluk süresi koşullu salıverilmede cezaevinde geçirilmesi gereken süreyi karşılıyorsa, uygulamada artık iyi hal kararının alınamayacağı belirtilerek iyi hal kararı alınmadan hükmü veren mahkemeden koşullu salıverilme kararı talep edildiği görülmektedir.²⁷⁴

Hükmedilen hapis cezasının tamamını tutuklu olarak geçiren hükümlü hakkında ise koşullu salıverilme hükümleri uygulanmamalıdır. Zira şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran tutukluluk hali mahsup edileceğinden hükümlünün koşullu salıverilmeye esas oluşturacak bir hapis cezası süresi geriye kalmayacaktır. Yani infaz edilebilecek bir hapis cezası kalmayan hükümlü hakkında bu ihtimalde koşullu salıverilmedeki süre hükümleri uygulanamayacaktır. Artık bu aşamada iyi hal kararının alınmasına gerek görülmeden tutuklama tarihi cezaevine giriş tarihi olarak dikkate alınıp, hükümlü hakkında müddetname düzenlenmeli ve cezanın infaz tarihi bu şekilde belirlenmelidir.²⁷⁵ Hükümlü hakkında tanzim edilecek süre belgesinde (müddetnamede) de, hükümlünün cezaevine ilk giriş tarihi dikkate alınarak bu tarihe göre koşullu salıverilme ve bihakkın tarihleri tespit edilmelidir.²⁷⁶ Bu halde hükümlünün mükerrir olması dışında bir denetim süresi de belirlenemeyecek ve cezanın tamamı infaz edilmiş sayılacaktır.²⁷⁷

Koşullu salıverilmenin tutukluluk haline ilişkin bu özel halinde, koşullu salıverilme süresinin hangi tarihten itibaren başlatılacağı sorunuyla karşılaşmaktayız. Bu ihtimalde koşullu salıverilmenin başlangıç tarihi, kişinin koşullu salıverilmeyi doldurduğu tutukluğunun son bulduğu, cezaevinde geçirilmesi gereken tarih olarak tespit edilmesi gerektiği kanaatindeyim.²⁷⁸ Yargıtay da bir kararında koşullu salıverilmenin hükümlünün koşullu salıverilmeden yararlanmak için cezaevinde geçirilmesi gereken süreden itibaren başlatılması gerektiğini belirtmiştir.²⁷⁹ Ancak öğretide koşullu salıverilme süresinin bu durumda başlangıç tarihinin kararın

²⁷⁴ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 327.

²⁷⁵ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 186.

²⁷⁶ Şen ve Başer, s. 185.

²⁷⁷ Günay, s. 210; Akkaş, s. 317.

²⁷⁸ Aldemir, s. 585.

²⁷⁹ Y. 9. CD. 22.06.2000. E. 2000/1786, K. 2000/1845 sayılı karar: “...Kaldı ki kesinleşme tarihi esas alındığında, deneme süresi bu tarihte başlayacaktır. Kesinleşme tarihinden sonra bir suç işlendiğinde şayet bu da süre içinde kalırsa evvelce hukukî infaz edilmiş sayılması gereken cezanın tekrar infazını gerektirir ki bu fevkalade sakıncalı gayri adil bir sonuç olur...” nakleden Erdoğan, s. 162.

kesinleştiği tarih olması gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır.²⁸⁰ Yargıtay'ın, mahkûmiyet kararının kesinleşmesinden sonra koşullu salıverilmenin başlatılması gerektiği yönünde kararı da mevcuttur.²⁸¹

Ceza yargılamasında kovuşturma aşamasında serbest bırakılmayarak tutukluluk hali devam eden ya da hükümle birlikte tutuklanmasına karar verilen ve kendilerine hüküm özlü denilen kişilerin durumu koşullu salıverilme yönünden yine tartışıl原因 bir konu olmuştur. Hüküm özlü kavramı, kanunlarımızda yer almayan tamamen uygulamanın ortaya çıkardığı bir kavramdır.²⁸² Hüküm özlü statüsündeki kişiler ne tam anlamıyla tutuklu ne de tam anlamıyla hükümlüdürler. Haklarında ceza yargılaması sonucu cezalandırmalarına ilişkin karar verilen ancak henüz verilen bu kararların kesinleşmediği tutuklulardır.²⁸³ Bu kişilerin tutukluluk hali devam ettiğinden haklarında koşullu salıverilme işlemleri yapılamamaktadır. Zira koşullu salıverilme, hüküm kesinleştikten sonra kişi mahkûm olduğunda uygulanan bir kurumdur. Tutukluk halinde, kişinin henüz o suçu işleyip işlemediği kesinleşmediği için kişi mahkûm sıfatına haiz olmamakta bu suretle de koşullu salıverilme hükümlerinden faydalandırılmamaktadır. Bunu bilen hüküm özlüler uygulamada temyiz ve istinaf haklarından feragat ederek ve bu şekilde kararın kesinleşmesini sağlayarak koşullu salıverilmeden faydalanmak istemektedirler. Tabii olarak temyiz ve istinaftan feragat etmek bir haktır. Ancak sistemden kaynaklanan eksikliklerden ve kesinleşmiş ceza yargılaması ile kesinleşmemiş yargılama arasında sonuçları bakımından bu derece farklılıklardan dolayı hüküm özlülerin kanun yolundan feragat etmelerinin sebeplerinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Aynı suç kapsamında aynı cezaya mahkûm edilen kişilerin yargılandıkları farklı mahkemelerin yargılama sürelerindeki farklılık, kişilerin salıverilmelerinde de farklılığa yol açmaktadır.²⁸⁴ Türk yargılama sistemi içerisinde hükümlerin kesinleşmesi taraflara yapılacak tebligat, dosya içerisinde bulunan muhtelif eksikliklerin tamamlanması vs. gibi hususlarla uzayabilmektedir. Yargılamanın

²⁸⁰ Kafes, 45.

²⁸¹ Y. 8. CD. 24.01.1984. E. 1984/106, K. 1984/128 sayılı karar: "TCK ve 647 sayılı Kanunda sözü edilen şartlı salıverme hükümlerinin uygulanabilmesi için hükmün kesinleşmiş olması gerekir. Tutuklulukta geçen sürenin hükümlülükten indirilmesi veya şartlı salıverme hesabında göz önüne alınması ancak hükmün kesinleşmiş bulunması koşulu ile sınırlıdır... Bu durumda (hükümlünün) şartlı salıverilmeden yararlanmasına ilişkin kararın verilebilmesi için hükmün kesinleşme tarihinin başlangıç sayılmasında zorunluluk bulunduğu" nakleden Kafes, 45.

²⁸² Mecit, İnfaz Hukuku, s. 54.

²⁸³ Kafes, s. 46.

²⁸⁴ Başman, s. 28.

uzamasının sonucu kişilerin cezaevlerinde daha uzun bir süre kalmalarını gerektirmemelidir.

Uygulamada ceza mahkemeleri tarafından hüküm özlü şekilde verilen karar sonucu ilam özeti, savcılık aracılığıyla cezaevine gönderilmekte, cezaevi idaresince de hüküm kesinleşmediğinden mahkemenin gönderdiği hüküm özünde yazılı süre sonuna kadar kişi cezaevinde tutulmaktadır.²⁸⁵

İnfaza ilişkin mevzuat hükümleri kapsamında henüz kesinleşmiş karar bulunmadığından hüküm özlülerin koşullu salıverilmesi mümkün görünmemektedir. Hüküm özlülerin tutukluluk durumuyla ilgili kapsamlı kanuni düzenlemelerin yapılması gerektiği kanaatindeyim. Hak kayıplarının oluşmaması maksadıyla hüküm özlü kişilerin hükmedilen hapis cezasına göre koşullu salıverilme açısından cezaevinde kalmaları gereken süreyi doldurmaları durumunda koşullu salıverilmeden yararlandırılmaları gerekmektedir. Zira bu çerçevedeki uygulamayla tutukluluğa ilişkin devletin tazminat yükümlülüğü söz konusu olmayacak, cezaevlerindeki esaslı olmayan artışların da önüne geçilecek ve koşullu salıverilmeden yararlanan hüküm özlü de temyiz ve istinaf hakkından imtina etmeyecektir ve bu sonuçlar kamu yararına uygun olacaktır.²⁸⁶

H. YABANCILAR HAKKINDA KOŞULLU SALIVERİLMEDE SÜRELER

Türk yargı sistemi içerisinde yargılanarak hükümlü olan yabancılar hakkında koşullu salıverilmede süreler yönünden herhangi bir farklılık bulunmamakla birlikte yabancıların sınır dışı edilmeleri hususunda özel bir düzenleme getirilmiştir. Yabancılar, koşullu salıverilme kurumundan herhangi bir fark gözetilmeksizin faydalanırlar. Yabancılar ile ilgili koşullu salıverilme hali “Sınır dışı edilme” başlığı adı altında TCK’nın 59. maddesinde;

²⁸⁵ Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 519.

²⁸⁶ Kafes, s. 48; Yıldırım, s. 47; Hamide Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Bası, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2016, s. 584.

“İşlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancı, koşullu salıverilmeden yararlandıktan ve her halde cezasının infazı tamamlandıktan sonra, durumu, sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak değerlendirilmek üzere derhal İçişleri Bakanlığına bildirilir.” şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre hapis cezasına mahkûm olan yabancı, koşullu salıverilmeden yararlandıktan ve her halde cezasının infazı tamamlandıktan sonra sınır dışı edilebilir. Yabancı koşullu salıverilmeden yararlandıktan ve her halde cezasının infazından sonra İçişleri Bakanlığına bildirim yapılmalıdır. Yabancı cezasının infazı henüz tamamlanmadan yabancı hakkında sınır dışı işlemi yapılmamalıdır.²⁸⁷ Sınır dışı edilme, İçişleri Bakanlığının takdir yetkisine bırakılmış bir yargı işlemi olarak değil, idari işlem şeklinde idari tedbir olarak hüküm altına alınmıştır.²⁸⁸

Uygulamada yabancılar hakkında koşullu salıverilme işlemlerinde genellikle denetim süresi içinde yükümlülük yüklenmediği görülmektedir. Şayet kanunda belirtilen yükümlülükler yabancılar hakkında da belirlenirse sınır dışı edilme işlemleri için İçişleri Bakanlığına yapılacak bildirim yükümlülüklerin yerine getirilmesinden sonra yapılmalıdır.²⁸⁹

TCK’nın 59. maddesine göre, yalnızca hapis cezasına mahkûm edilen yabancılar hakkında sınır dışı edilme işlemi yapılabilmektedir. Adli para cezası veya sonuç ceza hapis cezası dışında olması halinde, yabancılar hakkında sınır dışı işlemi yapılmamalıdır.²⁹⁰

Bu başlık altında özellikle belirtmek gerekir ki Türk yargı sistemi içerisinde yargılanarak hükümlü olan yabancının, yurt dışında da aynı suçtan tutuklu kaldığı ve tutukluluk süresinin koşullu salıverilme süresini karşıladığı durumda uygulamada bu hükümlü hakkında iyi hal kararı alınmadan koşullu salıverilme kararının verildiği görülmektedir.²⁹¹ Bu kapsamda yabancı kişi hakkında yurt dışında aynı suçtan dolayı infaz kurumunda geçirilen sürelerin tespiti halinde koşullu salıverilme süresinin

²⁸⁷ Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 528.

²⁸⁸ Özgenç, s. 883.

²⁸⁹ Yetgin, s. 145.

²⁹⁰ Yetgin, s. 144.

²⁹¹ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 327.

hesaplanmasında yurt dışında geçirilen sürelerin de hesaplamada dikkate alınması gerektiği kanaatindeyim.

Aynı konuyla ilgili 647 sayılı CİK'nın 18. maddesinde;

“Türk mahkemelerince mahkûm edilmiş olup da hürriyeti bağlayıcı cezaları ikmal veya kısmen veya tamamen affolunmuş yahut şartla salıverilmiş bulunan yabancılardan ayrıca emniyeti umumiyle nezareti altında bulundurulması veya şartla salıverilmiş olması sebebiyle Türk Ceza Kanununun 28 inci maddesinin 3 ve 4'üncü fıkraları hükümlerinin uygulanması gerekenlerden varsa para cezaları ile her türlü şahsi hak ve yargılama giderlerini ödeyenlerin istekleri üzerine yurt dışına çıkmalarına ve yurttan kalmaları sakıncalı görülenlerin de Cumhuriyet Savcılığının talebi ile hükmü veren mahkemece hudut dışı edilmelerine, karar verilebilir.

Hudut dışı edilmiş yabancılar 5 yıl geçmedikçe yurda sokulmazlar.” şeklindeki hükümle, yurttan kalmalarında sakınca görülenlerin maddede belirtilen şartları gerçekleştirip gerçekleştirmediklerine bakılmaksızın sınır dışı edilebilecekleri düzenlenmişti. Yine 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 28. maddesinin 3. ve 4. fıkralarındaki hükümlerin uygulanması gerekenlerde, varsa para cezaları ile her türlü şahsi hakları tazmin edenlerin ve yargılama giderlerini ödeyenlerin, istekleri üzerine yurt dışına çıkmalarına karar verilebileceği düzenlenmişti.²⁹²

V. KOŞULLU SALIVERİLMEDE ASGARİ SÜRELER

CGTİHK'da cezaevinde geçirilmesi gereken hapis cezasının belirli oranları dışında ayrıca asgari bir süre koşulu aranmamıştır. Kanunda süreler, belirtilen oranlar üzerinden hesaplanmaktadır. Buna göre, cezaevinde kalınması gereken üçte ikilik sürenin miktarı koşullu salıverilmenin uygulanması bakımından şart unsurlardan biri değildir. Günümüzde de hukukumuzda asgari süreler tartışılmaktadır. Hatta buna ilişkin bir yasal düzenleme yapılması da gündemdedir.²⁹³ Zira toplumda ne kadar hapis cezası

²⁹² Başman, s. 51.

²⁹³ Yücel, Kayaoğlu, İnfaz yasası sil baştan değişiyor!, 15.11.2018, Türkiye Gazetesi, <https://www.memurlar.net/haber/789270/infaz-yasasi-sil-bastan-degisiyor.html>, (e.t: 03.02.2019) “..Hırsızlık başta olmak üzere birçok suçta, suçlular cezaevine girmeden salıveriliyor. Bu durumun da ortadan kaldırılması

alırlarsa alsınlar suç işleyen kimselerin cezaevinde herhangi bir süre geçirmeden çıktıkları algısı mevcuttur.

Asgari sürelerin faydalı olup olmayacağı noktasında farklı görüşler bulunmaktadır.²⁹⁴ Birinci görüş, asgari sürelerin belirlenerek koşullu salıverilme şartları oluşsa dahi belli bir süre cezaevinde kalınması durumunda cezanın caydırıcılık unsurunun daha bir işlevsel olacağı görüşüdür. Ayrıca özellikle kısa süreli hapis cezalarında cezaevinde kalınması gereken süre çok kısılacağından ya da cezaevinde hiç kalınmayacağından cezanın amacının gerçekleşmeyeceği de belirtilmiştir. Bu görüşe göre, suç işlemeyi düşünen bir kişi cezaevinde belli bir süre zorunlu olarak kalacağını düşünür ve toplum içerisinde davranışlarına daha dikkat eder. Öğretide, asgari sürelerin koşullu salıverilmeden elde edilecek faydayı artıracığı, asgari sürenin bulunmamasının koşullu salıverilme kurumunu olağanlaştıracığı ileri sürülmüştür.²⁹⁵ Asgari süre öngörülen infaz sistemleri bulunmaktadır. Bazı ülke uygulamalarında özellikle Avrupa ülkelerinde cezaevinde kalınması gereken asgari süreler öngörülmüştür. Almanya’da koşullu salıverilmede cezaevinde kalınması gereken asgari süre iki ay, ihtiyari koşullu salıverilmede altı ay (CK m.57/1,2), Avusturya’da cezaevinde kalınması gereken asgari süre üç ay (CK m.46), Hollanda’da cezaevinde kalınması gereken asgari süre dokuz ay (CK m.15/1) ve son olarak Yunanistan’da bir yıldır (CK m.105/1).²⁹⁶ Bu düzenlemelere göre, kişi koşullu salıverilme ile tahliye olsa bile asgari süreleri cezaevinde geçirmesi gerekir.

İkinci görüşe göre, her suçun işleniş şekli, yargılama süreci ve sanığın durumuna göre verilen ceza farklı olduğundan yani her hükümlünün dosyası birbirinden farklı unsurları içerisinde barındırdığından önceden belirlenmiş asgari süreler fayda sağlamayacaktır. Üçüncü görüşe göre ise, suç tiplerine, failin durumuna göre farklı asgari sürelerin belirlenebileceği ve bu şekilde asgari sürelerin belirlenmesi ile birlikte cezaların da şahsileştirilebileceği savunulmuştur.

planlanıyor. Kademeli bir infaz sistemi kurularak, bir yılın altında bir cezayı gerektirse bile, suç işleyen mutlaka cezaevinde kalacak. Yeni infaz düzenlemesinde 1-3 yıl ceza gerektiren suçlar sınıflandırılarak, cezaevinde en az kalacakları süre belirlenecek...”

²⁹⁴ Şen ve Başer, s. 23.

²⁹⁵ İçel, s. 607; Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 515; Centel, Zafer ve Çakmut, s. 671; Kafes, s. 38; Dönmezer ve Erman, s. 72.

²⁹⁶ Centel, Zafer ve Çakmut, s. 671.

Asgari sürelerin Türk infaz sistemi içerisinde bir ihtiyaç olduğu uygulamada yaşanan sıkıntılardan anlaşılacağı üzere aşîkârdır. Koşullu salıverilmede farklı dönemler içerisinde yapılan değışikliklerle dört yıl hapis cezası alan bir kimse de çok hızlı bir şekilde cezaevinden salıverilmektedir. Bunun önüne geçebilmek, cezanın caydırıcılık unsurunu tekrar suç işlemeyi düşünen kişilerin kulağına fısıldayabilmek için koşullu salıverilmede asgari sürelerin birinci görüşte belirtilen gerekçelerle faydalı olacağı kanaatindeyim.

VI. DENETİMLİ SERBESTLİK YOLUYLA ÖN KOŞULLU SALIVERİLME

CGTİHK'nın 105. maddesine 2012 yılında, "Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı" başlığı adı altında eklenen hükümlerle, koşullu salıverilme tarihi henüz gelmeden (koşullu salıverilme şartları süre yönünden oluşmadan) hükümlüye denetimli serbestlik yoluyla salıverilme imkânı getirilmiştir. Yapılan bu düzenleme ile koşullu salıverilmenin uygulama alanının genişletildiği ve özel nitelikte bir koşullu salıverilme hali getirildiği söylenebilir.²⁹⁷

Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı, CGTİHK'nın 105/A. maddesinde on fıkra halinde düzenlenmiş olup maddenin ilk fıkrası;

"(1) Hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla;

a) Açık ceza infaz kurumunda cezasının son altı ayını kesintisiz olarak geçiren,

b) Çocuk eğitim evinde toplam cezasının beşte birini tamamlayan²⁹⁸,

²⁹⁷ İçel, s. 613.

²⁹⁸ Geçici Madde 4: "(Ek: 24.1.2013-6411/13 md.) Bu Kanunun 105/A maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde ve ikinci fıkrasında belirtilen altı aylık süre şartı ile birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen cezanın belirli bir süre infaz edilmesine ilişkin şart 31.12.2020 tarihine kadar uygulanmaz." şeklinde CGTİHK'ya eklenen geçici madde ile bu şartlar belirlenen süre dâhilinde uygulanmayacaktır. Bu düzenleme ile denetim yoluyla salıverilmenin uygulama alanının genişletilmesi amaçlanmıştır."

*Koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlülerin talebi hâlinde, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına, ceza infaz kurumu idaresince hükümlü hakkında hazırlanan değerlendirme raporu dikkate alınarak, infaz hâkimi tarafından karar verilebilir.*²⁹⁹ şeklinde denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazında temel şartları düzenlenmiştir.

15.08.2016 tarihli 671 sayılı KHK ile CGTİHK'ya eklenen geçici 6. madde ile kanunda belirtilen istisnai suçlar dışındaki 01.07.2016 tarihine kadar işlenen suçlarda birinci fıkradaki bir yıllık sürenin iki yıl olarak uygulanması düzenlenmiştir.³⁰⁰ Buna göre, koşullu salıverilmesine iki yıl veya daha az süre kalan hükümlüler denetimli serbestlik yoluyla salıverilebileceklerdir.

Belirtmek gerekir ki haklarında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamayan kişiler bu müesseseden faydalandırılmazlar. Denetimli serbestlik yoluyla salıverilmenin temel şartı, koşullu salıverilmeye belirli bir sürenin kalmış olmasıdır. Bu nedenle yukarıda koşullu salıverilme yasağı kapsamında belirtilen durumlarda denetimli serbestlik yoluyla salıverilmenin uygulanması mümkün değildir.³⁰¹

Madde düzenlemesinde, getirilen ön salıverilme imkânının hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla olduğu belirtilmiştir. Ancak getirilen bu düzenleme kanuna eklenen geçici maddelerle³⁰² birlikte değerlendirildiğinde, getiriliş tarihindeki amacın

²⁹⁹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf> (e.t: 03.01.2019)

³⁰⁰ Geçici Madde 6: “(Ek: 15/8/2016-KHK-671/32 md.; Değiştirilerek kabul: 9/11/2016-6757/28 md.) 1/7/2016 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun kasten öldürme suçları (madde 81, 82), üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104, 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (madde 188) ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere, bu Kanunun; a) 105/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan “bir yıl”lık süre “iki yıl”, b) 107 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “üçte iki”lik oran “yarısı”, olarak uygulanır.”

³⁰¹ Yetgin, s. 611.

³⁰² Geçici Madde 3: “(Ek: 5.4.2012-6291/2 md.) (1) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla koşullu salıverilmelerine bir yıldan az süre kalan; a) Açık ceza infaz kurumunda bulunan, b) Kapalı ceza infaz kurumunda bulunup da açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartlarını taşıyan, iyi hâlli hükümlülerin talepleri hâlinde, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına karar verilebilir. (2) Koşullu salıverilmelerine bir yıl kala açık ceza infaz kurumuna ayrılma hakkını kazanan hükümlüler, bu infaz usulünden en fazla altı ay süreyle yararlanırlar. (3) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla 105 inci

cezaevlerindeki aşırı doluluk oranı ve bundan kaynaklanan sorunları çözmek olduğu söylenebilir.³⁰³ Zira bu düzenleme ile bir nevi infaza ara verme işlemi yapılmaktadır.³⁰⁴

671 sayılı KHK'nın uygulanması neticesinde, kasten işlenen bir suçtan dolayı 4 yıl hapis cezası alan bir hükümlünün işlediği suçun tarihi 01.07.2016 veya öncesi ise cezaevinde neredeyse hiç kalmadan denetimli serbestlikle salıverilmesi mümkün olmaktadır.³⁰⁵

CGTİHK'ya eklenen 105/A maddesi ile hükümlülerin suçlarına ve suç tarihlerine göre müddetnamelerinin hesaplanmasında farklı olasılıklar ortaya çıkabilir. Hükümlünün müddetnamesine esas içtima yapılan cezalarından biri ya da bir kaç 01.07.2016 tarihinden önce işlenmiş olabileceği gibi 01.07.2016 tarihinden sonra da işlenmiş olabilir. Yine hükümlünün içtima yapılan cezalarından biri kanunda belirtilen istisna suçlardan (örneğin cinsel saldırı suçu) olabilir. Şayet hükümlünün içtima kararı alınan kesinleşmiş hapis cezalarından biri, 01.07.2016 tarihinden sonra işlenen bir suç ya da kanunda belirtilen istisna suçlarından biriye hükümlü geçici 6. maddedeki iki yıllık süreden faydalandırılmamalı ve hükümlü hakkında bir yıllık denetimli serbestlik süresi uygulanmalıdır. Yargıtay'ın uygulaması da bu yöndedir.³⁰⁶ Aksi halde daha fazla ve nitelikli suç işleyen bir kişiyle tesadüfi bir şekilde suç işleyen bir kişi hakkında aynı hükümler tatbik edilecek ve bu uygulama kanun koyucunun açık iradesine ve ceza

maddenin dördüncü fıkrası hükmüne göre mahkûmiyet sürelerinin geriye kalan yarısı kamuya yararlı bir işte çalışmak suretiyle infaz edilmekte olan hükümlüler hakkında aşağıdaki şekilde işlem yapılır: a) Koşullu salıverilme süresini tamamlamayanların cezalarının infazına 105/A maddesi hükümleri uyarınca devam olunur. b) Koşullu salıverilme süresini tamamlayanların infaz dosyası 107 nci ve 108 inci maddeler uyarınca işlem yapılmak üzere ilgili mahkemeye gönderilir.”

³⁰³ Öztürk ve Erdem, 15. Baskı, s. 454.

³⁰⁴ Özbek, s. 329.

³⁰⁵ Şen ve Başer, s. 59.

³⁰⁶ Y. 1. CD. 19.02.2018. E. 2018/324, K. 2018/607 sayılı karar: “...İçtima kararına konu mahkumiyetlerden birinin 671 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 32. maddesinde kapsam dışı bırakılan kasten öldürmeye teşebbüs suçu olduğu cihetle, hükümlünün iş bu mahkumiyete konu cezasının infazında şartla tahliye tarihinin 2/3 oranı üzerinden hesaplanacağı ve şartla tahliye tarihine 1 yıl kala denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına karar verilebileceği, aksi düşünce ve uygulamanın kabulü halinde; yalnızca kasten öldürmeye teşebbüs suçu gibi 671 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamı dışında bırakılan bir suç işleyen hükümlünün şartla tahliye tarihinin 2/3 oranı üzerinden hesaplanarak şartla tahliye tarihine 1 yıl kala denetimli serbestlik hükümlerinden istifade edebileceksen, kasten öldürmeye teşebbüs suçu gibi kapsam dışı bir suçun yanında 671 sayılı KHK kapsamında başka suçlar işleyen hükümlünün ise sırf bu suçlardan aldığı cezaların içtima ettirilmesi nedeniyle şartla tahliyesine 2 yıl kala denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak tahliye edilmesi gibi bir sonuca yol açacağı, bunun da kanun koyucunun açık iradesine, eşitlik prensibine ve ceza adalet sistemine aykırı düşeceği cihetle, kasten öldürmeye teşebbüs suçundan mahkûmiyeti bulunan hükümlü hakkında, 671 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 32. maddesi ile 5275 sayılı Kanuna eklenen geçici 6. madde uyarınca denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infaz kararı verilmesinde isabet görülmediği...”

adalet sistemine aykırı olacaktır.³⁰⁷ Uygulamada hükümlünün toplam ceza süresi üzerinden denetimli serbestlik süresi belirlenmektedir. Ancak denetimli serbestlik yoluyla salıverilmede her bir cezanın ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği de öğretide ileri sürülmüştür.³⁰⁸

Uygulamada, cezaevine girmemiş ancak süre yönünden gerekli şartları taşıyan hükümlü, üç ile yedi günlük süreler arasında cezaevine alınarak hakkında iyi hallilik kararı verildikten sonra denetimli serbestlik yoluyla salıverilme işlemi yapılmaktadır. Esas olarak bu infaz yolundan faydalanmak için talepte bulunan ve gerekli koşullara sahip olan hükümlünün, iyi halli olduğu kabul edilmektedir.³⁰⁹

Mükerrerlerin denetimli serbestlik yoluyla salıverilmeden faydalanıp faydalanmayacağı da üzerinde durulması gereken bir konudur. Yukarıda da belirtildiği üzere tekerrür hâlinde işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının otuz dokuz yılının, müebbet hapis cezasının otuz üç yılının, süreli hapis cezasının dörtte üçünün, infaz kurumunda iyi hâlli olarak çekilmesi durumunda, koşullu salıverilmeden yararlanılabilecektir. Denetimli serbestlik yoluyla salıverilmenin ön şartlarından birinin de kişinin koşullu salıverilme hakkına sahip olması gerektiği hususu dikkate alındığında mükerrir olan hükümlü hakkında bu kurum pekâlâ uygulanabilmelidir. Zira mükerrerler hakkında 105/A'nın uygulanamayacağına dair bir yasaklılık hali kanunda düzenlenmemiştir. Bu halde mükerrerler hakkında CGTİHK'nın 105/A ve 108. maddeleri gereğince iki ayrı denetimli serbestlik tatbik edilmelidir.³¹⁰

Denetimli serbestlik yoluyla salıverilmede, koşullu salıverilmeden farklı olarak hükmü veren mahkeme yerine infaz hâkimliği yetkili kılınmıştır. Koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlülerin talebi hâlinde, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına, ceza infaz kurumu idaresince hükümlü hakkında hazırlanan değerlendirme raporu dikkate alınarak, infaz hâkimi tarafından karar verilir. Denetimli serbestlik yoluyla kişilerin salıverilmesi kurumu, hükümlülerin talebi üzerine

³⁰⁷ Yetgin, s. 615.

³⁰⁸ Şen ve Başer, s. 60.

³⁰⁹ Özbek, s. 331.

³¹⁰ Şen ve Başer, s. 193.

işletilen bir kurum olma özelliğini bünyesinde barındırmaktadır. Bu yönüyle de koşullu salıverilmeden ayrılmaktadır. Zira koşullu salıverilmede kişinin talebinin bir önemi bulunmamakta, şartları taşıyan hükümlü hakkında resen gerekli işlemler yapılmaktadır. Denetimli serbestlik yoluyla kişilerin salıverilmesi durumunda ise hükümlülerin rızası ya da talepleri yoksa artık haklarında genel koşullu salıverilme hükümleri uygulanmalıdır.³¹¹

Hükümlünün denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak salıverilmesi durumunda, koşullu salıverilme tarihine kadar; kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılma, bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulma, belirlenen yer veya bölgelere gitmeme, belirlenen programlara katılma gibi yükümlülüklerden bir veya birden fazlasına tabi tutulmasına, CGTİHK'nın 105/A. maddesinin 5. fıkrası gereğince denetimli serbestlik müdürlüğünce karar verilir. Koşullu salıverilmede ise yükümlülük veya denetimli serbestlik tedbirinin belirlenmesi koşullu salıverilme kararını veren mahkemenin takdirindedir.

VII. SÜRELERİN HESAPLANMASI

Koşullu salıverilmede uygulanacak mevzuat hükmü belirlendikten sonra en önemli aşama, belirlenen sürelerin hesaplanması aşamasıdır. TCK'nın 61. maddesinin 6. fıkrasında “*Hapis cezasının süresi, gün, ay ve yıl hesabıyla belirlenir. Bir gün 24 saat; bir ay otuz gündür. Yıl, resmi takvime göre hesap edilir. Hapis cezası için bir günün, adli para cezası için Türk Lirasının arta kalanı hesaba katılmaz ve bu cezalar infaz edilmez.*” şeklinde mahkeme tarafından cezaların gün, ay ve yıl çeklinde verileceği düzenlenmiştir. Zira kanun maddesinde gün, ay ve yıl birimleri kullanılmıştır.

TCK'nın 7. maddesinin 2. fıkrasında “*Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.*” şeklinde düzenleme bulunmaktadır. TCK'nın 7. maddesinin 3. fıkrasında ise “*Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrürle ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler, derhal*

³¹¹ Akkaş, s. 315.

uygulanır” hükmü ile koşullu salıverilmede derhal uygulama ilkesinin geçerli olmadığı, lehe hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Koşullu salıverilme süresinde sonradan yapılan değişiklik hükümlü aleyhine değerlendirilmemelidir. Bu düzenleme ile infaz rejiminin ağırlaştırıcı sonuçlar doğurmasına sebep olan hükümlerin uygulamada yol açtığı sorunlar giderilmeye çalışılmıştır.³¹²

Hükümlünün koşullu salıverilme süresi, kanunların leh ve aleyhe olan hükümleri her bir kanun bakımından ayrı ayrı bütün hükümleriyle tatbik edilerek belirlenmelidir. 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un 9. maddesinde de belirtildiği üzere *“Lehe olan hüküm, önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak, ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle belirlenir”*. Bu doğrultuda kanunların lehe olan hükümleri alınıp karma uygulama yapılmamalıdır.³¹³ Suç tarihine göre birden fazla müddetname düzenlenmesi gerektiğinde, kanunlar bütün halinde tatbik edilerek hükümlü lehine olan müddetname uygulanmalıdır.³¹⁴

Koşullu salıverilmede belirlenen denetim süresi de koşullu salıverilme kurumundan bağımsız düşünülemez. Bu doğrultuda denetim süreleriyle ilgili derhal uygulama ilkesi uygulanmayarak lehe kanun değerlendirilmesi yapılması gerekmektedir. Denetim süresi, 647 sayılı CİK’da bihakkın tahliye tarihi sonuna kadar iken, 5275 sayılı CGTİHK’da cezaevinde geçirilmesi gereken sürenin yarısı kadardır. Bu kapsamda da denetim süresi açısından yeni infaz kanununun daha lehe olduğu yorumu yapılabilecektir.³¹⁵ Yukarıda da belirtildiği şekilde kanunların lehe olan hükümleri alınarak karma uygulama yapılmayıp kanun bütün halinde uygulanmalıdır. Yani öncelikle hükümlü hakkında lehe kanunun hangisi olduğunun tespit edilmesi gerekir. Daha sonra tespit edilen lehe kanun bütün hükümleriyle birlikte hükümlü hakkında uygulanacaktır. Artık lehe olmayan kanunun varsa hükümlü lehine olan bazı düzenlemeleri hükümlü hakkında uygulanarak karma bir uygulama tatbik edilmeyecektir.

³¹² Ali Parlar, **Türk Ceza Kanunu Şerhi 1. Cilt**, 2. Baskı, Ankara: Bilge Yayınevi, 2015, s. 72.

³¹³ Akkaya, s. 429.

³¹⁴ Osman Atalay ve Mustafa Safa Özgelen, **İnfaz Hukuku Ders Kitabı**, Ankara: Türkiye Adalet Akademisi Yayını, 2013, s. 19.

³¹⁵ Şen ve Başer, s. 158.

Sürelerin hesaplanmasında, öncelikle mahkeme tarafından verilen cezaların tamamının güne çevrilmesi gerekir. Bir yıl 365 gün, bir ay 30 gün ve bir gün 1 gün olarak hesaplamada dikkate alınır. Daha sonra koşullu salıverilmeye indirim oranları belirlenir. Örneğin, süreli hapis cezasında suç tarihi 01.06.2005 tarihinden önce ise şartların da oluşması halinde 647 sayılı CİK'nın 19. maddesine göre 1/2'lik ve ayda 6 günlük indirim uygulanır. Suç tarihi 01.06.2005 tarihinden sonra ise 5275 sayılı CGTİHK'nın 107. maddesine göre hapis cezası üzerinden üçte birlik bir indirim yapılır. Bu şekilde hesaplanacak indirim sürelerine gözaltı ve tutukluluk süreleri de eklenerek hükümlünün toplam istifade edeceği süre bulunur. Sonuç olarak mahkeme tarafından verilen ve daha sonra hesaplama aşamasında güne çevrilen toplam ceza süresinden, belirlenen istifade süresi çıkarılarak hükümlünün cezaevinde koşullu salıverilmeye kadar geçireceği süre bulunmuş olur.³¹⁶

Örnek 1: On sekiz yaşından büyük olan hükümlünün işlemiş olduğu eşe karşı kasten neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama suçunun tarihi 01.01.2013, sonuç olarak mahkeme tarafından verilen kesinleşmiş cezası da 1 yıl 2 ay hapis cezası olsun. Yargılama süreci içerisinde hükümlü 120 gün tutuklu ve 1 gün gözaltında kalmış olsun. Suç tarihi 01.06.2005 tarihinden sonra olduğu için ve CGTİHK'nın geçici 6. maddesi eşe karşı yaralama suçunu istisna tutmasından dolayı hükümlü hakkında CGTİHK'nın 107/2. maddesi tatbik edilir. Hükümlü cezaevinde cezasının üçte ikilik kısmını iyi halli olarak geçirdiği takdirde koşullu salıverilebilecektir. Bu halde üçte birlik bir indirim ile karşılaşmaktayız. Hükümlü hakkında verilen hapis cezası öncelikle güne çevrildiğinde, bir yıl 365 gün, iki ay ise 60 gün olup toplam 425 gün hapis cezası olacaktır. Bu belirlenen toplam 425 günlük hapis cezası üzerinden üçte birlik bir indirim uyguladığımızda, çıkan sonucu hükümlünün lehine olarak 142 güne tamamlarız. Zira sürelerin hesaplanmasında günün küsuratı hükümlü lehine sayılarak hesaplanmalıdır.³¹⁷ Bu halde hükümlünün toplam cezasından, 142 günlük salıverilmeden gelen süre, 120 gün tutukluluktan gelen süre ve 1 gün gözaltında kalınan süre yani toplam 263 günlük bir süre çıkarılarak, hükümlünün cezaevinde koşullu salıverilene kadar geçireceği 162 günlük süre elde edilmiş olur. Bu örnek olayımızda, hükümlü hakkında cezaevine

³¹⁶ Atalay ve Özgelen, s. 23.

³¹⁷ Özkaya, s. 157.

girdikten 162 gün sonra şartlarını yerine getirdiği takdirde koşullu salıverilme kurumu uygulanabilecektir.

Örnek 2: Hükümlünün işlemiş olduğu dolandırıcılık suçunun tarihi 01.01.2015, sonuç olarak mahkeme tarafından verilen kesinleşmiş cezası da mükerrir olarak 1 yıl 8 ay hapis cezası, tekerrüre esas alınan cezası da 4 ay hapis cezası olsun. Yargılama süreci içerisinde de hükümlü 150 gün tutuklu kalmış olsun. Suç tarihi 01.06.2005 tarihinden sonra olduğu için ve dolandırıcılık suçu 5275 sayılı CGTİHK'nın geçici 6. maddesine göre istisna tutulan suçlardan olmadığından hükümlü hakkında CGTİHK'nın geçici 6. maddesi gereği 1/2 oranında indirim yapılarak koşullu salıverilme süresi hesaplanır. CGTİHK'nın 108. maddesinin 2. fıkrasına göre tekerrür nedeniyle koşullu salıverilme süresine eklenecek miktar tekerrüre esas alınan cezanın en ağırından fazla olmayacağından hükümlü hakkında koşullu salıverilme tarihinin hesaplanmasında 1/2 oranında indirim yapıldıktan sonra koşullu salıverilme süresine 4 ay eklenerek müddetname tanzim edilmelidir. Buna göre hükümlü hakkında verilen hapis cezası öncelikle güne çevrildiğinde, bir yıl 365 gün, sekiz ay ise 240 gün olup toplam 605 gün hapis cezası belirlenecektir. Bu belirlenen toplam 605 günlük hapis cezası üzerinden 1/2 oranında bir indirim uyguladığımızda, çıkan sonucu hükümlünün lehine olarak 303 güne tamamlarız. Bu halde hükümlünün toplam cezasından, 303 günlük salıverilmeden gelen süre, 150 gün tutukluluktan gelen süre yani toplam 453 günlük bir süre çıkarılarak, hükümlünün cezaevinde koşullu salıverilene kadar geçireceği 152 günlük süre elde edilmiş olur. Bu çıkan 152 günlük süreye tekerrüre esas alınan 120 günü (4 ay) eklediğimizde hükümlünün cezaevinde geçirmesi gereken 272 günlük süreyi elde etmiş oluruz. Hükümlü cezaevine 10.12.2018 tarihinde girmiş olursa cezaevine girdikten 302 gün sonra 08.09.2019 tarihinde (Aralık:21 gün, Ocak:31 gün, Şubat:28 gün, Mart:31 gün, Nisan:30 gün, Mayıs:31 gün, Haziran:30 gün, Temmuz:31 gün, Ağustos:31 gün, Eylül:8 gün) şartlarını yerine getirdiği takdirde hakkında koşullu salıverilme kurumu uygulanabilecektir.

Örnek 3: Hükümlü hakkında ikinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanması durumunda CGTİHK'nın 108. maddesinin 3. fıkrasına gereğince, hükümlü koşullu salıverilmeden faydalanamaz. Hükümlü hakkında ikinci kez mükerrir olarak 01.01.2017

tarihinde 6 ay hapis cezası verilmiş olsun. Hükümlünün cezaevine girdiği tarih de 12.12.2018 tarihi olsun. Hükümlü 6 ay hapis cezasının tamamını cezaevinde geçirecektir. Hükümlü cezasının tamamını çekmiş olacağı yani hak ederek tahliye tarihi olan 10.06.2019 tarihinde (Aralık:19 gün, Ocak:31 gün, Şubat:28 gün, Mart:31 gün, Nisan:30 gün, Mayıs:31 gün, Haziran:10 gün) cezasını tamamlayacaktır. Zira bu durumda hükümlü hakkında koşullu salıverilme süresi hesaplanmayacaktır. Hükümlünün cezaevinde infaz etmekte olduğu başka bir hapis cezası ilamı var ise bu ilamın infazı durdurularak öncelikle koşullu salıverilmenin uygulanamadığı ve içtima kararına dâhil edilmeyen ikinci kez mükerrer olduğu 6 ay hapis cezasının ilamının infazına başlanması gerekmektedir.

Örnek 4: Hükümlü hakkında, 01.07.2016 tarihinden önce 01.01.2014 yılında işlemiş olduğu CGTİHK'nın geçici 6. maddesinde istisna tutulan suçlardan olmayan adi bir suçtan dolayı (A) mahkemesi tarafından verilen kesinleşmiş cezası 6 yıl 4 ay, 01.07.2016 tarihinden sonra 2017 yılında işlediği (ya da 01.07.2016 tarihinden önce işlemiş olduğu ancak istisna tutulan) adi bir suçtan (B) mahkemesi tarafından verilen kesinleşmiş cezası 8 yıl olsun. Hükümlü hakkında farklı kanunlara ya da aynı kanun kapsamındaki farklı suç tarihlerine ait birden fazla ilamların bulunması halinde cezaların içtimaı yoluyla mahkemeden toplama kararı alındıktan sonra hükümlünün toplam hapis cezası üzerinden tek bir koşullu salıverilme süresinin belirlenmesi gerekmektedir. Öncelikle Cumhuriyet savcısı tarafından en fazla cezayı vermiş olan (B) mahkemesinden CGTİHK'nın 98. ve 101. maddeleri gereği cezaların içtima ettirilerek kararın Başsavcılığa gönderilmesi talep edilmelidir. En fazla cezayı vermiş olan (B) mahkemesi tarafından da hükümlünün cezaları 14 yıl 4 ay hapis cezası olarak içtima ettirilecektir. Hükümlünün koşullu salıverilme tarihini belirlerken tabi olduğu infaz rejimine göre sürelerinin hesaplanması gerekecektir. Buna göre hükümlünün 6 yıl 4 ay hapis cezasında CGTİHK'nın geçici 6. maddesi gereği 1/2 oranı üzerinden indirim yapılarak, 8 yıl hapis cezasında ise CGTİHK'nın 107. maddesinin 3. fıkrası gereği 1/3 indirim oranı üzerinden yukarıda belirtildiği şekilde hesaplama yapılarak hükümlünün koşullu salıverilme tarihi belirlenmelidir.

Arta kalan yılların hesaba katılıp katılmayacağı konusunda öğretide ve uygulamada tartışmalar olmuştur.³¹⁸ Artık yıl 365 yerine 366 gün olan yıldır. Artık yılda oluşan fazla gün sayısı esasında 28 gün olan Şubat ayının 29 gün olması ile ilgilidir ve artık yıllar 2008, 2012, 2016 gibi 4 rakamına bölünebilen yılları temsil etmektedir. Yargıtay'ın, artık yılın müddetname hesabında hesaba katılıp katılmayacağı yönünde farklı kararları bulunmasına rağmen uygulamada sanık lehine olan (artık olan 1 günün düşülmesi gerektiği yönünde) hesaplama yapılmaktadır. Bir yılın 365 gün karşılığı olarak hesaplanmasından dolayı sanık hakkında 366 gün hesaplama yoluna gidilmeyerek artık olan yılın hesaba katılıp süreden düşülmesi gerektiği kanaatindeyim.³¹⁹ Örneğin, cezaevine giriş tarihi 01.01.2015 olan hükümlünün koşullu salıverilme tarihi 03.01.2017 ise bu aralıkta artık yıl olan 2016 tarihi bulunduğu için hükümlünün koşullu salıverilme tarihini 02.01.2017 olarak belirlememiz gerekmektedir.

VIII. MÜDDETNAME ve MÜDDETNAME TANZİMİ

A. TANIMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

CGTİHK'nın 20. maddesi gereğince, hapis cezası hükmünü içeren kesinleşmiş mahkûmiyet kararları, hangi hükümlü ve hangi cezanın infazına ilişkin olduğu açıkça belirtilmek suretiyle mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet Başsavcılığınca infaz defterine kaydedilen ilamdaki cezanın süresi gözetilerek hükümlü hakkında çağrı kâğıdı veya yakalama emri çıkarılır.

Cezaevine alınan hükümlüye ise, Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen cezaevine alındığı ve cezaevinden salıverileceği tarih ile ceza süresini ve cezanın hangi hükme ilişkin olduğunu belirten bir belge verilir. Uygulamada müddetname adıyla kullanılan bu süre belgesinde, Tüzüğün 66. maddesine göre, hükümlünün kimlik,

³¹⁸ Akkaya, s. 315; Mecit, İnfaz Hukuku, s. 498.

³¹⁹ Y. 16. CD. 30.12.2016. E. 2015/4469, K. 2016/7744 sayılı kararda, "Hükümlünün 11 yıl 9 ay 10 gün hapis cezasından dolayı 08.04.2007 tarihinden itibaren ceza infaz kurumuna alındığı, mahkûmiyet süresinin hesabında, ayın 30 gün, yılın ise resmi takvime göre hesaplanması gerektiği, ayrıca 2008 ve 2012 yıllarında Şubat ayının 29 gün çekmesi nedeniyle 2 günlük artık yıldan kaynaklanan sürenin de ceza infaz kurumunda geçirilecek süreden mahsubu yapıldığında, ceza infaz kurumunda iyi halli hükümlü olarak kalması hâlinde koşullu salıverilmeye hak kazanacağı tarihin 07.02.2016 olması gerektiği" hususu belirtilmiştir.

tebligat ve iletişim bilgileri, infaz defteri numarası, kuruma alındığı tarih, tutuklulukta veya gözaltında geçirdiği süre, ceza süresi, hak ederek ve koşullu salıverileceği tarih, cezanın hangi hükme ilişkin olduğu bilgileri yer alır. Ayrıca müddetnamenin bir örneği cezaevi idaresine gönderilir.³²⁰

Cumhuriyet savcısı tarafından müddetname düzenlenmesi işleminin niteliği adli işlem mi yoksa idari işlem mi olduğu hususu üzerinde durulmalıdır. Bu sorunun cevabı, müddetnamenin düzenlenmesinin temelinde kişinin cezaevinde geçireceği sürenin belirlenmesi ve bu belirleme işlemini de Cumhuriyet savcısının yapmasında yatmaktadır. Zira müddetname, içerik olarak hükümlünün ceza süresini, hak ederek ve koşullu salıverileceği tarihi ve cezanın hangi hükme ilişkin olduğunu düzenleyen ve düzenleyeni de adli bir makam olan Cumhuriyet savcısının olduğu adli bir işlemdir.³²¹ Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü de 26.02.2018 T. 2018/164 E. 2018/183 K. sayılı kararında;

“Süre belgesinin tanzimine ilişkin sürece bakıldığında, adli yargı mercii olan ceza mahkemesi tarafından verilen mahkûmiyet ilamının kesinleşmesinden sonra, cezanın infazı aşamasına geçilmekte olup, Cumhuriyet savcısı tarafından tanzim edilen süre belgesi ceza infaz kurumuna alınacak olan hükümlüye bu aşamada verilir. Bu belge, yukarıda belirtildiği üzere adli yargı mercii tarafından verilen ve kesinleşen mahkûmiyet ilamının infazına ilişkin bir takım bilgileri içermekte ve adli yargı mercii tarafından icra edilen işlemler silsilesinin bir parçası olduğundan, bu yargı merciince icra edilen ve birbirinin sonucunu doğuran işlemlerin idari bir işlem olarak değerlendirilmesi, bu işlemlerin sonuçlarının farklı bir yargı kolu tarafından denetlenmesi sonucunu doğuracak, bu da bir yargı koluna ait işleminin başka bir yargı kolu tarafından denetimi anlamına gelecektir. Dolayısıyla adli yargı mercii tarafından tesis edilen ve öncesinden gelen adli süreçten kaynaklanan süre belgesi tanzimine ilişkin işlemin adli bir işlem olduğu sonucuna varılmıştır.” şeklindeki açıklamalarıyla müddetname düzenlenmesinin, adli yargı merci tarafından tesis edilen ve adli süreçten kaynaklanan bir adli işlem olduğu hususunu belirtmiştir.

³²⁰ Atalay ve Özgelen, s. 15.

³²¹ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 269.

B. MÜDDETNAMEYE İTİRAZ USULÜ ve İTİRAZ MERCİ

Yukarıda belirtilen unsurları barındıran müddetname, hükümlüye verilerek tebliğ olunur. Hükümlü veya yasal temsilcisi tarafından müddetnameye itiraz edilebilir. Uygulamada müddetname hükümlünün bulunduğu cezaevine, infaz işlemlerinin düzenlenen müddetnameye göre yapılması ve müddetnamenin hükümlüye tebliği ile müddetnameye bir itirazı olması halinde hüküm mahkemesine yazacağı dilekçe ile müddetnameye itiraz edebileceği hususunda bilgilendirilmesi talimatıyla gönderilir.

Müddetnameye itirazı inceleyecek merci ya da itiraz süresi CGTİHK’da açık bir şekilde düzenlenmemiştir. Müddetnameye itirazın hükümlü veya yasal temsilcisi tarafından hükmü veren esas mahkemesine yapılması gerekir. Zira CGTİHK’nın 98. maddesinde “*Mahkûmiyet hükmünün yorumunda veya çektirilecek cezanın hesabında duraksama olursa, cezanın kısmen veya tamamen yerine getirilip getirilemeyeceği ileri sürülür ya da sonradan yürürlüğe giren kanun, hükümlünün lehinde olursa, duraksamanın giderilmesi veya yerine getirilecek cezanın belirlenmesi için hükmü veren mahkemeden karar istenir.*” şeklinde belirtildiği üzere, çektirilecek cezanın hesabında duraksama olduğunda hükmü veren mahkemeden bu hususta karar istenmelidir.³²²

İnfaz hâkimliği tarafından ise müddetnameye yapılan itiraz incelenmemelidir.³²³ İnfaz hâkimliğine müddetnameye itiraz dilekçesi gönderilmesi durumunda, infaz hâkimliğinin görevsizlik kararı vererek itirazı hükmü veren mahkemeye göndermesi gerekmektedir.³²⁴ Zira 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunun 6. maddesinde “*Şikâyet başvurusu, 5’inci maddede yazılı sürenin geçmesinden sonra veya infaz hâkimliğinin görev ve yetki alanı dışında kalan bir işlem veya faaliyete karşı ya da başvuru hakkı olmayan kimselerce yapılmışsa infaz hâkimi, başvuru dilekçesini esasa girmeden reddeder; şikâyet başvurusu başka bir yargı merciinin görevi içerisinde ise o*

³²² Yetgin, s. 558.

³²³ Atalay ve Özgelen, s. 15.

³²⁴ Y. 10. CD. 12.03.2007. E. 2007/3622, K. 2007/2776 sayılı karar: “...Somut olayda; hükümlü müdafince, müddetnameye yönelik itiraz, İnfaz Hâkimliğine sunulmuş, İnfaz Hâkimliğince de söz konusu talebin görev alanları içerisinde bulunmadığı gerekçesi ile itirazın reddine karar verilmiş ve talep de yukarıda açıklandığı üzere İnfaz Hâkimliğinin görev alanı içerisinde bulunmamakta ise de; mercide hata nedeni ile talebin reddine karar verilmesi yerine, görevli mercie gönderilmesinin gerekmesi ve bu durumun 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu’nun 6/1. maddesinde de açıkça düzenlenmiş olması karşısında...”

mercıe gönderır.” denılerık bu husus belırtılmıştır. İnfaz Hâkımlığı Kanunu’nda infaz hâkımlıklerının görevlerı arasında müddetnameye ıtırazı ınceleme görevı sayılmamıştır.³²⁵

Dıkkat edılmelıdır kı 5275 sayılı CGTİHK’ya göre infazla ılglı kararlarda yetkılı mercı, kanunun sekızıncı bölümünde “İnfazla ılglı kararlara başlığı” adı altında düzenlenen 98, 99, 100 ve 101. maddelerıne göre belırlenmelıdır. Bu doğrultuda ıtıtıma kararı alınmış olan infaz dosyalarından düzenlenen müddetnamelerde, müddetnameye ıtırazın ıtıtıma kararı veren mahkeme tarafından ıncelenerek karar verılmesi gerekmektedir.

İıtıtıma kararı alınan infaz dosyalarında müddetnameye ıtırazı ınceleyecek mercı hususunda uygulamada bazen duraksamalar meydana gelse de Yargıtay geçmış tarıhlı kararlarda ve aynı yönde 5.CD 05.12.2018 T. 2018/13014 E. 2018/9515 K. sayılı kararında, “*Dosya kapsamına göre, her ne kadar adı geçen müddetname Burdur Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından düzenlenmış ise de, talebinin müddetnameye ıtiraz nitelığinde olması karşısında, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlık Tedbirlerının İnfazı Hakkında Kanunun 98/1. maddesinde yer alan "Mahkûmiyet hükmünün yorumunda veya çektirilecek cezanın hesabında duraksama olursa, cezanın kısmen veya tamamen yerine getirilip getirilemeyeceği ileri sürülür ya da sonradan yürürlüğe giren kanun, hükümlünün lehinde olursa, duraksamanın giderilmesi veya yerine getirilecek cezanın belırlenmesi için hükmü veren mahkemeden karar ıstenir."* şeklindeki düzenleme uyarınca hükümlünün müddetnamede hesaplanan cezasına ıtirazı hakkında karar verme görev ve yetkısının ıtıtıma kararını veren Antalya 27. Asliye Ceza Mahkemesine ait olduğu gözetilerek” şeklinde, ıtıtıma kararını veren hüküm mahkemesinin müddetnameye ıtiraz hakkında görevli ve yetkili olduğunu belirterek uygulamaya yol

³²⁵ 4675 sayılı İnfaz Hâkımlığı Kanunu madde 4’te İnfaz hâkımlıklerının görevlerı: “1. Hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları ve giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ılışkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ılışkın şikâyetleri ıncelemek ve karara bağlamak. 2. Hükümlülerin cezalarının infazı, müşahedeye tâbi tutulmaları, açık cezaevlerine ayrılmaları, izin, sevk, nakil ve tahliyeler; tutukluların sevk ve tahliyelerı gibi işlem veya faaliyetlere ılışkın şikâyetleri ıncelemek ve karara bağlamak. 3. Hükümlü ve tutuklular hakkında alınan disiplin tedbirleri ve verilen disiplin cezalarının kanun veya diğer mevzuat hükümlerine aykırı olduğu iddiasıyla yapılan şikâyetleri ıncelemek ve karara bağlamak 4. Ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurullarının kendi yetki alanlarına giren ceza infaz kurumları ve tutukevlerindeki tespitleri ile ilgili olarak düzenleyip intikal ettirdikleri raporları ınceleyerek, varsa şikâyet nitelığindeki konular hakkında karar vermek. 5. Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak. Kanunlarda başka bir yargı mercıne bırakılan konulara ılışkın hükümler saklıdır.” şeklinde sayılmıştır.

göstermiştir. Yargıtay'ın istikrarlı kararları müddetnameye itiraz halinde, hükmü veren mahkemenin yetkili ve görevli olacağı şeklindedir. Bu nedenle de hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkeme müddetnameye itirazda yetkili ve görevli değildir. Hükümlünün müddetnameye itirazı, infaz dosyasında içtima kararı varsa içtima kararını veren mahkemeye, içtima kararı yoksa hükmü veren mahkemeye gönderilmeli ve karar bu mahkemelerce değişik iş dosyası üzerinden verilmelidir.

CGTİHK'nın 98. maddesindeki “*çektirilecek cezanın hesabında duraksama olursa*” ibaresinin mahkeme ilamındaki cezanın süresi ile ilgili olduğu, cezaevinde kalınacak süre için hesaplama ile ilgili olmadığı, bu nedenle müddetnameye itirazın 98. maddeye göre değil, kanunun 107. maddesi doğrultusunda koşullu salıverilme hükümlerine göre yapılması gerektiği de ileri sürülebilir. Bu görüşe göre, hükmü veren ya da içtima kararını veren mahkemeye eşdeğer hükümlünün bulunduğu yerdeki mahkeme de müddetnameye itirazda yetkili ve görevli olmalı, koşullu salıverilmeye karar verecek olan mahkeme müddetnameye itiraz hususunda da karar vermelidir. Bu görüşün hukuki dayanakları haklı olmasına rağmen, 98. maddenin geniş yorumlanmasıyla çektirilecek cezanın hesabında meydana gelen duraksamanın, müddetname hesabında meydana gelecek duraksamaları da içinde barındırdığı ve hükmü veren mahkemenin yetkili ve görevli olacağı şeklindeki uygulamanın daha yerinde olduğu kanaatindeyim. Zira koşullu salıverilmede hükümlünün bulunduğu yerdeki eşdeğer mahkemenin yetkili olmasının sebebi, hükümlünün cezaevindeki iyi hallilik değerlendirilmesinin en iyi şekilde hükümlünün bulunduğu yerdeki mahkemenin yapabileceği düşüncesinde yatmaktadır. Müddetnameye itiraz halinde ise hükümlünün infaz dosyası süreler yönünden inceleneceğinden sadece hükmü veren mahkemenin yetkili kılınmasının uygulamada birlik oluşturacağı görüşündeyim. Uygulamada, müddetnameye itirazlar kimi yer savcılıklarınca hükümlünün bulunduğu yerdeki hükmü veren mahkemeye eşdeğer mahkemeye gönderilmekte, bu doğrultuda da itiraz incelemeleri yapılmaktadır.

Müddetnameye itiraz konusunda hangi mercinin yetkili olduğu hususuyla ilgili yasal bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Zira sadece hükmü veren mahkemenin

mi yetki olduğu, hükümlünün bulunduğu yerdeki eşdeğer mahkemenin de yetkili olup olmadığı hususu uygulamada tereddütlere yol açmaktadır. Müddetnameye süre hesaplaması ile ilgili yapılan itiraz, hükümlü açısından hayati bir itirazdır. Hükümlünün koşullu salıverilme süresi ve bu kapsamda da cezaevinden salıverileceği tarih müddetnameye göre belirlenmektedir. Bu nedenle itirazı inceleyecek merci ve itirazın yasal  er evesi konusunda belirtilen yasal boşluk ivedi bir şekilde giderilmelidir.

Müddetnameye itiraz halinde hükmü veren mahkeme tarafından verilen kararlar, itiraz yasa yoluna tabidir. Mahkeme vereceği kararında müddetnameye itiraz talebinin reddine ya da kabulüne  eklinde karar vererek kararın hükümlüye tebliği edilmesi için kararı infaz savcılığına gönderir. İtirazın kabul edilmesi halinde müddetnamede yapılan hata mahkeme kararında belirtilerek, olması gereken süre hesaplaması mahkeme kararında açıklanır. Hükümlü, mahkeme tarafından verilen müddetnameye itiraza ret kararına ya da itirazın kabul edilmesi halinde dahi hesaplamada hata yapıldığını d   n yorsa kabul kararına karşı 5271 sayılı CMK'nın 267. vd. maddeleri gereğince itiraz edebilir. Bu itiraz neticesinde verilen karar CMK'nın 271. maddesi gereği kesin olacaktır. Müddetnameye itirazı inceleyen mahkemenin verdiği ( zellikle itirazın kabulüne şeklindeki) kararlara yönelik, Cumhuriyet savcısı da şayet düzenlenen müddetnamenin hesabında hata yapılmadığı d   ncesindeyse karara itiraz edebilecektir.

M ddetnamede sürelerin hesaplanmasında hata yapıldığını tespit eden Cumhuriyet savcısı, müddetnameye itiraz yoluna ba vurulmadan her zaman yeni bir müddetname düzenleyebilir. Hükümlünün talebi doğrultusunda ya da resen müddetnamede gerekli değişiklikler yapılabilir. Yeniden düzenlenen müddetnameye bir itiraz edilmediyse infaz, yeni düzenlenen müddetname kapsamında icra edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOŞULLU SALIVERİLME KARARI, SONUÇLARI ve KOŞULLU SALIVERİLME KARARININ GERİ ALINMASI

I. KOŞULLU SALIVERİLME KARARI

Koşullu salıverilme, infaz hukuku sistemimizde hükümlünün talebiyle başlayan bir kurum değildir. Hükümlü talep etmese de hatta hükümlünün koşullu salıverilmeye rızası bulunmasa da koşullu salıverilme kurumu, ilgili şartları taşıyan hükümlü hakkında uygulanır.³²⁶ Koşullu salıverilmeyi istemeyen hükümlü hakkında salıverilmenin artık bir fayda sağlayamayacağı ileri sürülebilecek olsa da koşullu salıverilmenin hukuki niteliği başlığı altında da değinildiği üzere, kişinin şahsi hürriyetini ilgilendiren bir konuda hakkindan vazgeçememesi gerekir.³²⁷

Cezaevi idaresi tarafından ve Cumhuriyet savcısının talebi üzerine koşullu salıverilmeye mahkeme tarafından karar verilir. Ancak şartları taşıyan hükümlünün koşullu salıverilmesinin uygulanmasını talep etmesini engelleyen bir düzenleme de bulunmamaktadır. Hakkında koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanmasını isteyen hükümlü, pekâlâ cezaevi idaresine ya da koşullu salıverilme kararını verecek mahkemeye hatırlatıcı görevini üstlenerek herhangi bir şekilde talep dilekçesi gönderebilir. Zira koşullu salıverilmenin talebi olmayan hükümlüler hakkında da uygulanması bu kurumun hükümlüler açısından bir hak özelliğini taşıdığını göstermektedir.³²⁸

Koşullu salıverilme kararı doğrudan doğruya hükümlüyü ilgilendiren şahsi hürriyete ilişkin bir karar olduğundan infaz makamının yapabildiği başvuruyu hükümlünün de yapabiliyor olması gerektiği belirtilmiştir.³²⁹

Koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanabilmesi için hükümlünün rızasının

³²⁶ Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 21. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s. 762.

³²⁷ Kafes, s. 63.

³²⁸ Doğan, s. 97.

³²⁹ Mehmet Uğur, *Türk Hukukunda Cezaların ve Güvenlik Önlemlerinin İnfazı ve Hâkimin İnfaza Katılması*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2003, s. 290.

bulunup bulunmadığını sormaya gerek yoktur. Şayet hükümlü koşullu salıverilme için gerekli şartları taşıyorsa bu hususta işlemler resen yerine getirilecektir. Kaldı ki koşullu salıverilme kararını verecek olan mahkeme cezaevi idaresinin sunacağı rapor ile de bağlı değildir. Mahkeme ilgili rapor geldikten sonra raporu değerlendirerek koşullu salıverilme açısından durumu takdir eder. Mahkeme, bu raporu uygun bulursa hükümlünün koşullu salıverilmesine dosya üzerinden karar verecek ve raporu uygun bulmadığı takdirde gerekçesini kararında gösterecektir. Hatta koşullu salıverilme kararını verecek olan mahkeme, dosya kapsamında gördüğü eksiklikleri bizzat giderme yoluna giderek hükümlünün koğuşundaki mahkûmları, cezaevinde çalışan kişileri ve bizzat salıverilecek kişiyi dinleme ya da uzman bir kişiden görüş alma yollarına da başvurabilecektir. Zira kanunumuzda, mahkemenin araştırma yapmasını engelleyen bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu şekilde bir uygulama yapılarak koşullu salıverilmenin rutin bir uygulama olmaması sağlanacaktır.³³⁰ Ancak uygulamada koşullu salıverilme kararı verilme aşamasında böyle bir araştırmanın mahkemelerce yapılmadığını görmekteyiz. Koşullu salıverilmenin karar aşamasının daha belirgin olmasına, mahkemelerin karar verme sürecinde somut kriterlerin getirilmesine ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Koşullu salıverilme kararı, verildiği andan itibaren derhal uygulanarak gereği için infaz savcılığına gönderilir. Uygulamada hak kayıplarının yaşanmaması maksadıyla koşullu salıverilme kararları mahkemesinden müddetnamede yazılı süreden belli bir süre önce talep edilmektedir. Mahkeme tarafından da karar koşullu salıverilme tarihinden önce verilmektedir. Kaldı ki Ceza İşleri Genel Müdürlüğü 15.05.1968 T. 18859 sayılı yazısında “*Şartlı Tahliyenin gecikmesi halinde, hükümlünün mağduriyetine mahal vermemek için, şartlı salıverilme tarihine kadar iyi hallilik vasfını yitirmesini gerektirecek herhangi bir davranışta bulunmamak kaydıyla, tahliyenin birkaç gün önce karara bağlanmasında usul ve yasaya uymayan bir yön yoktur*”³³¹ şeklinde görüş bildirerek şuan ki uygulamanın temelini oluşturmuştur. Bu şekilde hükümlünün, koşullu salıverilme tarihinden daha fazla bir süre cezaevinde kalmasını önleyici uygulamalar

³³⁰ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, s. 836.

³³¹ Hekimoğlu, s.198, 199.

benimsenmiştir.³³² Hükümlünün cezaevinde kalması gerekenden daha fazla kalmasına sebebiyet verme hali, uygulamanın takdirine bırakılmayacak derecede önemli bir konudur. Bu sebeple koşullu salıverilme kararının salıverilme tarihinden belirli bir süre önce verilmesi gerektiğine dair yasal düzenleme yapılması gerektiği kanaatindeyim.

Koşullu salıverilme kararının hukuki niteliği noktasında verilen karar ve kararın verilme süreci incelendiğinde, dava niteliğinde olan bir kurum olduğu söylenebilecektir. Zira koşullu salıverilme kararı, mahkemenin önüne talep üzerine gelmekte mahkeme talep olmadan resen koşullu salıverilme dosyasını açamamaktadır.³³³

A. KOŞULLU SALIVERİLME KARARINI VERECEK MERCİ

Koşullu salıverilme kararının verilmesinde, kararı verecek merciye göre üç farklı sistem öngörülmüştür³³⁴:

- Birincisi, koşullu salıverilme kararının idari organlar tarafından verilmesidir. İdari organ olarak belirtilen merci Adalet Bakanı, Cezaevleri Genel Müdürlüğü veya koşullu salıverilme kararının verilmesi maksadıyla kurulmuş komisyonlar olarak sayılabilir. İdari organlara bu yetkinin verilmesi koşullu salıverilmenin hükümlünün ıslahı sürecindeki bir aşama olması düşüncesinde yatmaktadır. Bu sisteme göre, koşullu salıverilme kararı yönetsel bir karar niteliği taşımaktadır.³³⁵

- İkincisi, koşullu salıverilme kararının komisyonlar tarafından verilmesidir. Bu sistemde komisyonda hâkim ve idari temsilciler karma komisyon olarak görev yapabilir. Koşullu salıverilme kurumu bu sistemde karma bir nitelik taşımaktadır.

- Üçüncüsü ise, koşullu salıverilme kararının yargı makamlarınca verilmesidir. Yargı organlarına bu yetkinin verilmesi esas yargılamayı yapan ve cezayı

³³² Giden, s. 65.

³³³ Uğur, s. 290.

³³⁴ Dönmezer ve Erman, s. 74.

³³⁵ Kafes, s. 61.

veren yargı organının bu kararı vermeye de yetkili olması gerektiği düşüncesi esasına dayanmaktadır.

Hukukumuzdaki sistem ise, yukarıda belirtilen birinci ve üçüncü sistemin birleştirilerek uygulanması şeklinde tezahür bulmuştur. CGTİHK'nın 107. maddesinin 11. fıkrasına göre, bir hükümlünün koşullu salıverilmesi için ceza infaz kurumu idaresi tarafından hükümlü hakkında hazırlanan gerekçeli rapor, hükmü veren mahkemeye; hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkemeye verilmektedir. Mahkeme, bu raporu uygun bulursa hükümlünün koşullu salıverilmesine dosya üzerinden karar verecek ve raporu uygun bulmadığı takdirde gerekçesini kararında gösterecektir. Mahkemenin koşullu salıverilmeyi kabul ya da ret kararına (her iki karara karşı) itiraz yoluna gidilebilmektedir.³³⁶

Koşullu salıverilme kararının alınmasında, koşullu salıverilmenin geri alınmasındaki gibi sadece hükmü veren mahkeme yetkili kılınmamıştır. Bu yerinde bir düzenlemedir. Zira hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa hükümlü hakkında iyi halliliğin tespiti dolayısıyla koşullu salıverilme kararını o yerde bulunan aynı derecedeki mahkemenin vermesi tabiidir.

Hüküm veya hükümlerden biri bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmiş ise, CGTİHK'nın 101. maddesinin 2. fıkrasına göre belirlenen ilk derece mahkemesi; hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkeme koşullu salıverilmeye karar verecektir. Cezaların toplanması halinde bu hususta hüküm verme yetkisi, en fazla cezaya hükmetmiş bulunan mahkemeye, bu durumda birden çok mahkeme yetkili ise son hükmü vermiş olan mahkemeye ait olacaktır.

Koşullu salıverilme kararında hükmü veren mahkeme yetkili kılındığından çocuklar hakkında da çocuk mahkemelerince verilmiş olan hükümler hakkında koşullu salıverilme kararının aynı mahkemece verilmesi gerekir. Şayet hükümlünün bulunduğu yerde çocuk mahkemesi yoksa hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkeme yetkili kılındığından, koşullu salıverilme kararı çocuk

³³⁶ Akkaş, s. 321.

suçlarına bakmakla görevli mahkeme tarafından verilecektir.

B. KOŞULLU SALIVERİLME KARARINDA DENETİM SÜRESİ VE DENETİMLİ SERBESTLİK

1. Genel Bilgi

Denetim süresi, koşullu salıverilme kararı ile salıverilen hükümlünün cezaevi dışında geçireceği ve kanun ile belirtilen bir süredir. Hükümlü, mahkeme tarafından belirlenecek denetim süresi içinde denetimli serbestlik tedbirine tabi olabilecektir. Denetimli serbestlik esasında, hükümlülerin suç işlemeye yatkın olmalarına sebebiyet veren davranışlarının düzeltilmesi, cezaevinden salıverilen hükümlülerin takip edilmesi, madde bağımlılarının tedavilerinin sağlanması, mağdurun uğradığı zararın giderilmesi ve bu şekilde toplumun korunması şeklinde tanımlanabilir.³³⁷ Bu başlık altında anlatılacak olan denetimli serbestlik tedbiri ise cezaevinden salıverilen hükümlülerin takip edilmesini sağlayan tedbirdir.

Koşullu salıverilmede denetimli serbestlikten amaçlanan fayda, belli sürelerle cezaevinde kalarak dışarıdaki hayattan uzak kalan hükümlünün toplumsal yaşama uyumunu sağlayarak iyi bir hayat sürmesini, kötü alışkanlık edinmemesini ve hükümlünün dışarıda bir iş ya da bir mesleğe sahip olmasını sağlamaktır.³³⁸ Aksi halde başıboş bırakılan hükümlü, topluma uyum sağlamakta zorluk yaşayacaktır. Denetim süresiyle salıverilen hükümlü, tekerrür haline karşı; toplum ise yeni bir suça karşı korunmuş olur.³³⁹ Koşullu salıverilen kişinin salıverilmesi, cezasının infaz edilmediği sonucunu doğurmamaktadır. Zira mahkûmiyetin sonucu olan hak yoksunlukları salıverilen hükümlü hakkında uygulanmaya devam etmektedir.³⁴⁰

³³⁷ Vehbi Kadri Kamer, “Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi”, **Adalet Dergisi**, Sayı: 31, 2008, s. 69.

³³⁸ Soyaslan, s. 592.

³³⁹ Avcı, s. 245.

³⁴⁰ Özgenç, s.784 vd.

Denetime ve belirlenen yükümlüklere gerektiği kadar önem verilmez, gözetim ve denetim usulüne uygun bir şekilde yerine getirilmezse ve bu yerleşik uygulama olursa koşullu salıverilme, hükümlünün tam anlamıyla tahliye edilmesi gibi bir sonuç doğurur ki; bu durumda sadece şekil olarak kullanılan bir kurum olarak algılanır. Hükümlüler, koşullu salıverme kurumuna kesin olarak tahliye edilecekleri gözüyle bakıp o şekilde denetim sürelerini geçirirlerse, bu kurumun başarılı olacağından bahsedemeyiz.³⁴¹

765 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 647 sayılı Ceza İnfaz Kanunu'nda, mevcut düzenlemelerden farklı olarak hükümlünün belirli bir süre denetim altında tutulması veya hakkında yükümlülük belirlenmesi şeklinde bir düzenleme bulunmamaktaydı. Hükümlünün gözetimi, CİK'nın 19. maddesinin 9. fıkrasında düzenlenen "*Şartla salıverilmiş olan hükümlüler hakkında şartla salıverme müddetinin hitamına kadar T.C. Kanununun 28 inci maddesinin 3 ve 4 üncü fıkraları hükümleri tatbik olunur.*"³⁴² hükmünün atfı ile 28. maddeye göre yapılmaktaydı. Buna göre, koşullu salıverilen hükümlü genel güvenlik gözetimi altında tutulacak, belirli yerlerde oturmaktan yasaklanabilecek ve kendine yapılacak tembih ve ihtarlar uymakla yükümlü olacaktı. Hükümlü nerede oturmak istediğini yetkili makamlara bildirmeli ve ilgili makamın uyarı ve ihtarlarına uymak zorundaydı.³⁴³

15.4.1987 tarih ve 3352 sayılı Kanun'un 1. maddesindeki "*Kanunlarda yer alan, emniyeti umumiye idaresinin nezareti altında bulundurma cezası ve tedbiri ile ilgili hükümler yürürlükten kaldırılmıştır.*" hükmü uyarınca 765 sayılı TCK'nın 28. maddesinin yürürlükten kaldırılması ile 647 sayılı CİK'nın 19. maddesinin 9. fıkrası da yürürlükten kalkmıştır. Bunun sonucunda da koşullu salıverilen kişi hakkında herhangi bir rejim uygulanmamıştır.³⁴⁴ 765 sayılı TCK'nın 28. maddesinin yürürlükten kaldırılmasının gerekçesi ise, cezaevinden salıverilen hükümlünün dışarıda gözetim altında yaşamaya zorlanması ve kolluk kontrolü altında hayatını idame ettirmesinin hükümlüyü toplumsal yaşama alıştırmada engel teşkil edeceği şeklinde belirtilmiştir.³⁴⁵

³⁴¹ Erem, s. 331.

³⁴² <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.765.pdf> (e.t: 21.12.2018)

³⁴³ Yüce, s. 177.

³⁴⁴ Dönmezer ve Erman, s. 84.

³⁴⁵ Kamer, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı 1. Cilt, s. 57.

Yine böyle bir gözetimin kolluk tarafından yapılmasının kişinin topluma uyumunu zorlaştıracığı, salıverilen kişinin damgalı olarak kendini hissedebileceği yönünde eleştirilmiştir.³⁴⁶ Yargıtay 5.CD. 20.09.1973 tarih, 2246/2338 sayılı kararında *“Tahliyeyi takiben infaz edilecek olan genel güvenlik gözetimi tedbiri için ikamet edeceği yeri bildirmeme ve bunun şartlarına uymamanın şartla tahliyenin geri alınmasına sebep olmayacağı”*, 6.CD. 09.09.1968 gün 4708/4692 sayılı kararında *“Koşullu salıverildikten sonra mahalli zabıta başvurarak oturacağı yerin bildirilmemesinin koşullara uymamazlık sayılmayacağı”* denilerek koşullu salıverilmede gözetim altında bulunmaya ilişkin yükümlülüğü yumuşatmıştır.³⁴⁷

CİK'nın 19. maddesinin 9. fıkrasında düzenlenen hükmün yürürlükten kaldırılması ile eski infaz kanunu döneminde koşullu salıverilenin yükümlülüğü, sadece iki başlık altında belirlenebilmiştir; birincisi, salıverilen hükümlünün bihakkın tahliye tarihine kadar kasıtlı bir suç işlememesi; ikincisi, salıverilme kararının mağdurun zararı giderilene kadar ertelenmesi şeklindedir.³⁴⁸

Erem, eski infaz kanunu sürecindeki bu durumu, *“Memleketimizde sadece - emniyeti umumiye nezareti- altına alınmak şeklinde tatbik edilen gözetim yeterli değildir. Daha etkili ve daha yakın bir gözetim sistemine ihtiyaç vardır. Bu sırada, şartla tahliye kararının geri alınmasına meydan vermemek için lüzumlu ihtarların yapılmasını mümkün kılan bir sistem faydalı olacaktır”*³⁴⁹ şeklinde özetleyerek günümüzdeki koşullu salıverilmede denetimin temel taşlarını ortaya koymuştur. Aynı şekilde, hükümlünün koşullu salıverilmesinden sonra akılcı ve modern bir sistem getirilmesi gerektiği, yoksa hükümlünün kaderiyle baş başa bırakılacağı belirtilmiştir.³⁵⁰ Günümüzde de daha etkili bir denetim sistemi için kanun koyucu tarafından yasal düzenlemeler yapılmakta ve bu amaçla hareket edilmektedir.

Koşullu salıverilme kararı sonrası uygulanacak infaz rejiminde farklı sistemler karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, hükümlünün gözetim altında tutulmasını sağlayarak

³⁴⁶ Kafes, s. 67.

³⁴⁷ Sedat Bakıcı, “Koşullu Salıvermenin Geri Alınması”, **Ankara Barosu Dergisi**, 1987/1, s. 23.

³⁴⁸ Bardak, s. 170.

³⁴⁹ Erem, s. 331.

³⁵⁰ Bardak, s. 169.

tekrar suç işlenmesinin önlenmesini amaçlayan gözetim sistemidir. İkincisi ise, koşullu salıverilme kararından sonra hükümlüye herhangi bir yükümlülük yüklemeyen hükümlüyü gözetim altında tutmayan sadece salıverilen hükümlüden suçtan uzak durmasını bekleyen klasik sistemdir.³⁵¹ Klasik sistemde, hükümlünün iyi halliliğine güvenilerek kendisine yükümlülük yüklenmeyip dışarıda da iyi halli olacağı varsayılmaktadır.³⁵² Türk infaz hukuku sistemi gözetim sistemi ile başlayıp CİK'nın 19. maddesinin 9. fıkrasında düzenlenen hükmün yürürlükten kaldırılması ile klasik sisteme dönmüştür. Zira 15.4.1987 tarih ve 3352 sayılı Kanun ile TCK'nın 28. maddesinin yürürlükten kaldırılması, sistemi 1987 yılından itibaren klasik sisteme dönüştürmüştür.³⁵³ Şuan ise, yükümlülükleri ve gözetimi içerisinde barındıran denetimli serbestlik sistemi uygulanmaktadır.

Koşullu salıverilmede denetim altına alma ile ilgili hususlar, 05.03.2013 tarih 28578 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde;

“Madde 92 – (1) Koşullu salıvermede denetim altına alma; mahkeme tarafından koşullu salıverilmesine karar verilen hükümlü hakkında salıverme sonrası denetim süresi içerisinde tedbir veya yükümlülük uygulanmasına karar verilmesidir.

(2) Mahkemelerce koşullu salıverilen hükümlüler hakkında;

a) Bir başkasının gözetimi altında çalışmaya,

b) Eğitim kurumuna devam etmeye,

c) Rehberlik çalışmalarına katılmaya,

İlişkin yükümlülükler belirlenebilir.

(3) Hükümlüler hakkında koşullu salıverme sonrası için belirlenen tedbir veya yükümlülüklerin yerine getirilmesinde, hükümlünün toplum içinde denetimi, takibi ve iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülür.

³⁵¹ Kafes, s. 67.

³⁵² Algharblı, s. 49.

³⁵³ Akkaş, s. 324.

(4) *Yükümlülük kararının yerine getirilmesi sırasında; hükümlünün işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olması veya kendisine yüklenen yükümlülüklerle, hâkimin uyarısına rağmen uymamakta ısrar etmesi hâlinde koşullu salıverilme kararının geri alınması için mahkemeden talepte bulunulur, koşullu salıverme kararının geri alınması veya yükümlülüğün kaldırılması durumunda dosya kapatılır.*³⁵⁴ şeklinde düzenlenmiş ve mahkeme tarafından verilebilecek yükümlülükler belirtilmiştir.

CGTİHK'nın 107. maddesinin 6. fıkrasında, koşullu salıverilen hükümlü hakkında tatbik edilecek denetim süresinin, infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin yarısı kadar olacağı ve süreli olan hapislerde hak ederek tahliye tarihini geçemeyeceği hükme bağlanmıştır. Süreli hapis cezalarında denetim süresi bir nevi geri kalan ceza miktarı olup, bu süre hak ederek (bihakkın) tahliye tarihini geçmemelidir.³⁵⁵ Sözgelimi, hakkında altı yıl hapis cezasına hükmedilen hükümlü cezasının üçte ikilik kısmı olan dört yılı cezaevinde geçirdiği takdirde koşullu salıverilebilecektir. İşte bu dört yılın yarısı olan iki yıllık süre denetim süresidir. Mükerrir hükümlü ise, hakkında verilen sekiz yıllık hapis cezanın dörtte üçlük kısmı olan altı yılını cezaevinde geçirdiği takdirde koşullu salıverilmeye hak kazanacaktır. Mükerrir hükümlü hakkında altı yılın yarısı olan üç yıllık süre denetim süresi olarak belirlenebileceği ileri sürülebilse de toplam tarihin hak ederek tahliye tarihini geçemeyeceği hususu gözetildiğinde, bu hükümlü hakkında denetim süresi en fazla iki yıl olmalıdır.³⁵⁶

CGTİHK'nın 107. maddesinin 7. fıkrasına göre, hükümlü cezaevinde öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere, denetim süresi içerisinde bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında, ücret karşılığında çalıştırılabilecektir. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 93. maddesine göre de bu yükümlülük, denetim süresi içinde yerine getirilecek ve kişinin çalışmaya başlamasıyla başlayıp mahkemenin belirlemiş olduğu sürenin veya denetim süresinin sona ermesiyle ya da mahkemenin yükümlülüğü kaldırmasıyla sona erecektir. Belirtilmelidir ki hükümlü hakkında çalıştırma

³⁵⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.17175&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=denetimli> (e.t: 21.12.2018)

³⁵⁵ Özbek, s. 324 vd.

³⁵⁶ Akkaş, s. 324.

yükümlülüğünün belirlenebilmesi için hükümlünün cezaevinde bir meslek veya sanat öğrenmesi şarttır. Zira cezaevinde meslek veya sanat eğitimi almayan hükümlü hakkında bu yükümlülük belirlenemeyecektir.³⁵⁷

CGTİHK 107. maddesinin 8. fıkrasına göre, on sekiz yaşından küçük olan hükümlüler, denetim süresi içerisinde eğitimlerine, gerektiğinde barınma imkânı bulunan bir kurumda devam edebileceklerdir. Bu yükümlülüğün belirlenebilmesi için hükümlünün on sekiz yaşından küçük olması gerekmektedir. On sekiz yaşından büyük olan hükümlüler için bu yükümlülük belirlenemez.³⁵⁸ Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 94. maddesine göre de bu yükümlülük, hükümlü hakkında denetim planının hazırlandığı tarihte başlayıp mahkemenin belirlediği sürenin veya denetim süresinin sonunda ya da yükümlülük kararının kaldırılması ile sona erer. Hükümlünün devam edebileceği örgün ve yaygın eğitim ile diğer kurs ve programlar, hükümlünün risk ve ihtiyaçlarının değerlendirilmesi ile cezaevinde veya denetimli serbestlikte katıldığı programlar ve meslek edindirme kursları gibi aldığı eğitimler dikkate alınarak hükümlü ile iş birliği içerisinde belirlenecektir. Ayrıca hükümlünün kalacak bir yerinin bulunmaması veya eğitimine devam edebilmesi için bir kuruma yerleştirilmesinin gerekmesi halinde çocuğun ve kanuni temsilcisinin rızası da alınarak hükümlü barınma imkânı bulunan uygun bir eğitim kurumuna yerleştirilebilecektir.³⁵⁹

CGTİHK'nın 107. maddesinin 9. fıkrasına göre, hâkim denetim süresi içerisinde hükümlüye rehberlik etmek üzere bir uzman kişiyi görevlendirebilecektir. Uzman kişi, hükümlüye kötü alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalması ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda öğütte bulunacak; eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya yanında çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunarak, hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hâkime verecektir. Ayrıca belirtmek gerekir ki Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 95. maddesine göre, rehberlik çalışmalarına katılma yükümlülüğü, koşullu salıverilme sonrası, iyileştirme ve topluma kazandırma amacıyla, denetimli serbestlik uzmanının yürüttüğü çalışma ve

³⁵⁷ Hakan A. Yavuz, **Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 212.

³⁵⁸ Yavuz, **Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik**, s. 212.

³⁵⁹ Bu yükümlülüğün infazına ilişkin diğer hususlar için 05.03.2013 tarihli Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği madde 94 bkz.

programlara katılma konusunda hükümlünün yükümlü kılınmasıdır. Bu yükümlülük hükümlü hakkında denetim planının hazırlandığı tarihte başlayıp mahkemenin belirlediği sürenin veya denetim süresinin bitmesiyle ya da yükümlülüğün kaldırılmasıyla sona erecektir.

CGTİHK'nın 107. maddesinin 10. fıkrasına göre, hâkim koşullu salıverilen hükümlünün kişiliğini ve topluma uyumdaki başarısını göz önünde bulundurarak; denetim süresinin,

-Denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan veya herhangi bir yükümlülük belirlenmeden geçirilmesine karar verebileceği gibi,

-Denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasını veya belirlenen yükümlülükleri denetim süresi içinde kaldırabilecektir. Bu şekilde mahkeme koşullu salıverilen kişi hakkında sadece uzman bir gözetmen tayin ederek denetimli serbestlik tedbiri uygulayabileceği gibi kişiye sadece yükümlülük de yükleyebilir.³⁶⁰ Ayrıca mahkeme koşullu salıverilen kişi hakkında hem denetimli serbestlik tedbiri belirleyebilecek hem de kişiye yükümlülük yükleyebilecektir. Son olarak mahkeme, denetimli serbestlik tedbiri uygulamadan ve herhangi bir yükümlülük belirlemeden de koşullu salıverilme kararı verebilecektir. Bu belirtilen hususlar hakkında zorlayıcı bir hüküm bulunmamakla birlikte bu hususlar mahkemenin takdirindedir.

Hâkim tarafından denetimli serbestlik tedbiri veya yükümlülük belirlenirken hükümlünün kişiliği, toplum içerisinde yaşadığı çevre gibi hususlar da dikkate alınmalıdır.³⁶¹ Uygulamada denetimli serbestlik tedbiri kavramı ile yükümlülük kavramı aynı anlamda kullanılmaktadır. Mahkeme tarafından belirlenen yükümlülük denetimli serbestlik müdürlüğünce denetimli serbestlik tedbiri olarak algılanıp ona göre işlem yapılmaktadır. Koşullu salıverilme yönünden denetimli serbestlik tedbiri ve yükümlülük arasında uygulamada herhangi bir ayırım görülmemektedir. Kaldı ki denetimli serbestlik

³⁶⁰ Centel, Zafer ve Çakmut, s. 680.

³⁶¹ Algharblı, s. 56.

tedbiri ve yükümlülük kavramları kanun koyucu tarafından da aynı anlamı oluşturacak ve aynı sonuçları doğuracak şekilde kullanılmıştır.³⁶²

Daha önceden başka bir hapis cezasından dolayı salıverilen ve yükümlülüklerine uymayan hükümlünün daha sonra yeni bir suçtan dolayı koşullu salıverildiğinde salıverilme sonrası denetim süresini başarısızlıkla geçirmesi yüksek ihtimalli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁶³ Türk infaz uygulamasında, denetim süresi içinde hükümlüye rehber görevlendirilmesine takdiren yer olmadığına şeklinde koşullu salıverilme kararları verilmektedir. Koşullu salıverilmeden gerekli faydayı sağlamak için, mahkemeler hükümlülerin dosyalarını ayrıntılı incelemeli ve denetimli serbestlik hükümlerinin uygulanması veya yükümlülük yüklenmesi gerektiğine kanaat getirdiği kişiler hakkında mahkemelerin bu hükümleri uygulamaktan geri durmamaları gerekmektedir. Ayrıca koşullu salıverilmeye hazırlık sürecinde de hükümlü hakkında denetim süresi içinde hangi tedbirlerin uygulanması gerektiği önceden tespit edilmelidir.³⁶⁴

2. Mükerrirler Hakkında Denetim Süreci

CGTİHK'nın 108. maddesinin 4. fıkrası gereğince, mahkeme, mükerrir hükümlü hakkında cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere denetim süresi belirleyecektir. Kanun koyucu bu düzenleme ile mükerrir olan hükümlülerin tehlikeli olduğunu, belirli bir süre daha izlenmeleri gerektiğini ve tekrar suç işlememeleri maksadıyla infazdan sonra uygulanacak bir tedbir öngörmüştür.³⁶⁵ Bu denetim süresi, cezanın bihakkın tahliyesinden sonra başlaması özelliğiyle CGTİHK'nın 107. maddesi kapsamındaki denetim süresinden ayrılmaktadır. İnfazdan sonraki tedbire ilişkin bu düzenleme ile mükerrirlerin başıboş bırakılmaması,

³⁶² Detaylı bilgi için bkz: Hakan A. Yavuz, “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Genel Görünümü Üzerine”, *Adalet Dergisi*, Sayı: 42, 2012, s. 68; Yavuz, Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik, s. 211.

³⁶³ Mustafa Tören Yücel, *Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi*, 4. Bası, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2007, s. 377.

³⁶⁴ Yumak, s. 425.

³⁶⁵ Günay, s. 214.

ıslah olmalarının sağlanması ve suçların işlenmeden önlenmesi hususları dikkate alındığından yerinde bir uygulamadır.

Mükerrir hakkındaki denetim süresi ceza infaz edildikten sonra başlamaktadır. Burada hâkime takdir yetkisi verilmemiştir. Mahkeme, mükerrir hükümlü hakkında cezanın infazından sonra denetim süresi belirlemek zorundadır. CGTİHK'nın 108. maddesinin 6. fıkrasına göre, hâkim mükerrir hükümlü hakkında denetim süresinin uzatılması yönünde karar verebilecek ancak bu denetim süresini en fazla beş yıla kadar uzatabilecektir.

Mükerrirlere özgü olan 5275 sayılı Kanun'un 108/4. maddesinde yer alan düzenlemenin, kanunun 107/6. maddesinde yer alan mükerrirlere özgü olmayan düzenleme ile bir ilgisi bulunmamaktadır. CGTİHK'nın 108. maddesinin 5. fıkrasındaki, tekerrür dolayısıyla belirlenmiş olan denetim süresinde koşullu salıverilmeye ilişkin hükümlerin uygulanacağına dair düzenleme, denetim süresinin nasıl yerine getirileceğine ilişkindir.³⁶⁶ Şöyle ki mükerrirler hakkında denetim süresi içinde, CGTİHK'nın 107. maddesinde bulunan ve hükümlünün mesleği, davranışları, sosyal uyumu ile ilgili hükümlerinin yer aldığı yukarıda belirtilen 107. maddenin 7, 8 ve 9. fıkraları uygulanacaktır. Mükerrir olan hükümlü cezanın infazının tamamlanmasından sonra denetim süresi içinde denetimli serbestlik tedbirine tabi olacaktır.³⁶⁷

CGTİHK'nın 108/5. maddesi gereğince, hükümlü hakkında denetim süresi içinde koşullu salıverilmeye ilişkin hükümleri, hükümlünün özellikle infaz aşamasındaki davranışlarını da inceleyerek koşullu salıverilme kararını verecek olan mahkeme belirleyecektir. Ayrıca tekerrür dolayısıyla belirlenen denetim süresi içerisinde koşullu salıverilmeye ilişkin hükümler uygulanacaktır. Bu doğrultuda da denetimli serbestlik tedbirinin süresinin infaz aşamasında belirlenmesi gerekmektedir.³⁶⁸ Yargılamanın yapıldığı mahkeme tarafından *“5237 sayılı TCK'nın 58. maddesinin 7. fıkrası gereğince hükümlü hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve*

³⁶⁶ Y. 1. CD. 03.07.2017. E. 2017/1461, K. 2017/2501.

³⁶⁷ Özgenç, s. 876.

³⁶⁸ Yetgin, s. 135; Mecit, İnfaz Hukuku, s. 182.

cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanacağını” belirtilmesi yeterlidir. Mahkemece ayrıca denetim süresi belirlenmemelidir.³⁶⁹

CGTİHK’nın 108. maddesinde düzenlenen denetim süresi, cezanın infazının tamamlanmasından sonra uygulanacak bir denetim süresidir. Mükerrer hükümlülerin koşullu salıverilmesinde cezanın infazı sürecindeki denetime ilişkin özel bir düzenleme getirilmemiştir. Bu sebeple 107. maddedeki yukarıda belirtilen genel hükümler burada da uygulanacaktır. Cezanın infazının tamamlanmasından sonra uygulanan denetim süresinde ise, CGTİHK’nın 107. maddesinin 12. ve 13. fıkraları uygulanamaz.³⁷⁰ Mükerrer hükümlünün cezanın infazından sonra uygulanan denetim süresinde işlediği bir suç sebebiyle, mükerrer hükümlü hakkında koşullu salıverilmenin geri alınması hükümleri uygulanamayacaktır. Zira uygulanan bu tedbir cezanın infazından sonra uygulanan bir tedbirdir. Denetim süresinde suç işleyen mükerrer hükümlü hakkında sadece şartları olduğu takdirde ikinci defa tekerrür hükümleri uygulanabilecektir.³⁷¹

CGTİHK’nın 108. maddesinin 7. fıkrası gereğince, cezanın infazı tamamlandıktan sonra devam eden denetim süresi içinde, kendilerine yüklenen yükümlülüklerle ve yasaklara aykırı hareket eden mükerrerler, infaz hâkimliği kararı ile disiplin hapsine tabi tutulabilecek, disiplin hapsinin süresi de on beş günden az ve üç aydan fazla olamayacaktır. Bu şekilde kanun koyucu, hâkim tarafından belirlenen yükümlülüklerle ve yasaklara üstünlük tanıyıp hükümlülerin bunlara aykırı hareket etmemesini sağlamaya çalışmıştır. Denetimli serbestlik müdürlüğünce karar verilen yükümlülüklerle uymama durumunda ise disiplin hapsi uygulanmayacaktır.³⁷² Zira kanunda hâkim tarafından verilen yükümlülüklerle ve yasaklara uymama hali düzenlenmiştir.

³⁶⁹ Y. 2. CD. 05.11.2018. E. 2016/9892, K. 2018/12722.

³⁷⁰ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, s. 838.

³⁷¹ Özgenç, s. 877.

³⁷² Y. 1. CD. 26.12.2016. E. 2016/4374, K. 2016/4427 sayılı karar: “...mükerrer hükümlüler hakkında infazın tamamlanmasını müteakip uygulanan denetimli serbestlik süresinde tedbir ve yükümlülük belirleme yetkisinin hüküm mahkemesine ya da şartla tahliye karar veren aynı dereceli mahkemeye ait olduğu, somut olayda ise şartla tahliye kararım da veren aynı zamanda hüküm mahkemesi olan Yalvaç Asliye Ceza Mahkemesince denetim süresinin belirlenmesine ilişkin 24/12/2015 tarihli ek kararında tedbir ve yükümlülük yüklenmediği gözetilmeksizin hükümlü hakkında denetimli serbestlik müdürlüğünün mahkeme yerine geçerek tesis ettiği birtakım yükümlülüklerle aykırı davranıldığı gerekçesiyle hükümlü hakkında disiplin hapsine hükmedilmesinde isabet görülmediği...”

Mükerrirler hakkında belirlenen denetim süresi içinde herhangi bir yükümlölük verilmemiş veya bir yasak belirtilmemişse, hükümlünün aşğıda yazılan Denetimli Serbestlik Yönetmeliğinin 96. maddesinde belirtilen rehberlik çalışmalarına katılma yükümlölüğünün, denetimli serbestlik müdürlüğünce yerine getirilmesi gerekmektedir.³⁷³

Mükerrirler hakkında salıverilme sonrası denetimin nasıl infaz edileceğı hususu, Denetimli Serbestlik Yönetmeliğinin 96. maddesinde;

“(1) Mükerrirler hakkında verilen denetimli serbestlik tedbiri; salıverilme sonrası hükümlünün, toplum içinde denetim ve takibinin yapılarak, iyileştirilmesi ve topluma yeniden kazandırılması ile yeniden suç işleme riskinin azaltılmasına yönelik rehberlik çalışmalarına katılma yükümlölüğüdür.

(2) Salıverilme sonrası mükerrir hakkındaki denetimli serbestlik tedbirine ilişkin karar, hapis cezasının infazından önce gönderilirse bu karar kaydedilmeyerek, Cumhuriyet başsavcılığına iade edilir. Kararın, 5237 sayılı Kanunun 58 inci maddesinin altıncı fıkrası ile 5275 sayılı Kanunun 108 inci maddesinin dördüncü fıkrası gereğince hapis cezasının tamamen infazından sonra gönderilmesi istenir.

(3) Salıverilme sonrası mükerrir hükümlü hakkında verilen denetimli serbestlik tedbirine ilişkin kararda, denetimli serbestlik tedbirinin süresinin belirtilmemesi durumunda, karar kaydedilmeden önce mahkemeye geri gönderilerek tedbirin süresinin belirlenmesi istenir.

(4) Salıverilme sonrası mükerrir hakkında verilen denetimli serbestlik tedbirinin kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra hükümlüye tebligat çıkartılır. Hükümlünün, müdürlüğe müracaat etmesinden sonra risk ve ihtiyaçları belirlenir. Hükümlü ile iş birliğı içerisinde hükümlünün ihtiyaçlarına uygun bir denetim planı hazırlanır. Hazırlanan denetim planı içeriğinde, hükümlünün ihtiyaçları dikkate alınarak uygun iyileştirme çalışmaları yürütölmesine yer verilir.

³⁷³ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 193.

(5) Hükümlünün tebligatta belirtilen süre içerisinde başvuruda bulunmaması veya denetimli serbestlik tedbirlerini yerine getirmemesi ya da denetim planında belirlenen programlara katılmaması halinde; hükümlü, müdürlüğe gelmesi ve yükümlülüğe uyması konusunda uyarılır. Uyarıya rağmen hükümlünün yükümlülüğünün gereklerini yerine getirmemesi halinde ilgili kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ya da gönüllü kişilerle iş birliği içerisinde hükümlünün topluma yeniden kazandırılmasına, toplum içinde denetim ve takibine devam edilir.

(6) Bu madde kapsamında; yürütülecek iyileştirme çalışmaları bu Yönetmeliğin 37 nci maddesinde belirtilen esaslara göre yerine getirilir.

(7) Mükerrirlere özgü infaz rejimi kapsamında hükümlü hakkında belirlenen denetimli serbestlik tedbiri, hapis cezasının tamamen infazından sonra denetim planının hazırlanmasıyla, hazırlanamama durumunda kararın hükümlüye tebliği ile başlar, mahkemece belirtilen sürenin tamamlanması ile sona erer.” şeklinde düzenlenmiştir.

3. Bazı Suç Faillerine Özgü Denetim Süreci

CGTİHK'nın 108. maddesine eklenen 9. fıkra ile getirilen düzenleme kapsamında; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 102. maddesinin 2. fıkrasında tanımlanan cinsel saldırı suçu, 103. maddesinde tanımlanan çocukların cinsel istismarı suçu, 104. maddesinin 2. ve 3. fıkrasında tanımlanan reşit olmayanla cinsel ilişki suçundan hapis cezasına mahkûm olanlar hakkında, cezanın infazı sırasında ve koşullu salıverildikleri takdirde denetim süresi içinde, aşağıdaki tedavi veya yükümlülüklerden bir veya birkaçına infaz hâkimliği tarafından karar verilebilecektir:

“a) Tıbbi tedaviye tabi tutulmak

b) Tedavi amaçlı programlara katılmak

c) Suçun mağdurunun oturduğu ve çalıştığı yerleşim bölgesinde ikamet etmekten yasaklanmak

d) Mağdurun bulunduğu yerlere yaklaşımdan yasaklanmak

e) Çocuklarla bir arada olmayı gerektiren bir ortamda çalışmaktan yasaklanmak

f) Çocuklar hakkında bakım ve gözetim yükümlülüğünü gerektiren faaliyet icra etmekten yasaklanmak”³⁷⁴

İnfaz hâkimi, sayılan bu tedbirlerden en az birini seçerek belirlemek zorundadır. Bu sayılan tedavi veya yükümlülükler cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen bir suçtan mahkûmiyet kararı alan hükümlünün, hapis cezasının infazı sırasında ve koşullu salıverildiğinde denetim süresi içerisinde belirlenecektir.³⁷⁵ Kanun, belirtilen bu suçlarda yükümlülük belirlenip belirlenmeyeceğini hâkimin takdirine bırakmamıştır. Ayrıca bu yükümlülükler karar verecek olan makam hükmü veren mahkeme değil, infaz hâkimliğidir. CGTİHK’nın 108. maddesinin 10. fıkrası gereğince, fail çocuklar hakkında bu yükümlülükler uygulanmayacaktır.

II. KOŞULLU SALIVERİLME KARARININ SONUÇLARI

Koşullu salıverilme durumunda hükümlü cezaevinden salıverilmekle birlikte kanunda ve mahkemenin koşullu salıverilme kararında belirttiği deneme süresini cezaevi dışında geçirmektedir. Bu nedenle hükümlü hakkında Cumhuriyet başsavcılığınca tutulan ilamat defteri kapatılmayıp hükümlü takip edilmeye devam edilir.³⁷⁶ Belirlenen deneme süresi, cezaevi dışında tamamlandığında hükümlü bihakkın tahliye süresini de geçirmiş olacaktır.³⁷⁷

Koşullu salıverilme kararı sonunda mahkeme tarafından denetim süresinde yükümlülük belirlenmişse, yükümlülüklerine uyan ve denetim süresini iyi halli geçiren (hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemeyen) hükümlü, cezasını infaz etmiş sayılır. Hatta hükümlünün denetim süresi içinde, sonuçları itibariyle cezaevindeymiş gibi cezasının infazını çekmeye devam ettiği de belirtilmiştir.³⁷⁸ Bu durum

³⁷⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf> (e.t: 21.12.2018)

³⁷⁵ Yavuz, Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik, s. 214.

³⁷⁶ Giden, s. 72.

³⁷⁷ Önder, s. 638.

³⁷⁸ Günay, s. 208.

CGTİHK'nın 107. maddesinin 14. fıkrasında “Denetim süresi yükümlülöklere uygun ve iyi halli geçirildiğı takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır” hükmü ile somutlaşmıştır.

Koşullu salıverilme kararı, verilen bu kararın kesinleşmesiyle değil kararın verildiğı tarih itibariyle uygulanacaktır. Dolayısıyla koşullu salıverilmede deneme süresi de koşullu salıverilme kararı ile birlikte aynı gün başlamalıdır. Nitekim Yargıtay CGK 06.12.1982 tarih 335/465 sayılı kararında, deneme süresinin hükmün verildiğı tarih itibariyle başlayacağını belirtmiştir.³⁷⁹

Koşullu salıverilme sonunda ceza infaz edilmiş kabul edileceğı için koşullu salıverilmenin cezanın bir infaz şekli olduğı değerlendirilmesinde bulunulabilir. Bunun doğal sonucu olarak da koşullu salıverilme kararına esas teşkil eden mahkûmiyet hukuki varlığını tam anlamıyla korumaya devam etmekte, mahkûmiyetin bütün sonuçları varlığını korumaktadır. Koşullu salıverilme kararı sonucunda mahkûmiyet hükmü ortadan kalkmadığından şartları gerçekleştiğı takdirde koşullu salıverilme cezanın ertelenmesine engel olabilecek ve ayrıca tekerrür halinin uygulanmasına sebebiyet verebilecektir.³⁸⁰

Koşullu salıverilme kararı sonucunda denetim süresi içinde, mahkûmiyetin sonuçları olan yoksunluklar ve ehliyetsizlik halleri varlığını korumaya devam eder. Ancak belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmanın düzenlendiğı TCK'nın 53. maddesinin 3. fıkrasında koşullu salıverilmeye ilişkin özel bir düzenleme getirilmiştir;

“Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma”³⁸¹

(1) Kişi, kasten işlemiş olduğı suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak;

a) Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya

³⁷⁹ Bakıcı, s. 20.

³⁸⁰ Dönmezer ve Erman, s. 76, 85.

³⁸¹ Anayasa Mahkemesi'nin 8/10/2015 T. ve 2014/140 E. 2015/85 K. sayılı kararı ile; bu maddenin birinci fıkrasında yer alan “Kişi, kasten işlemiş olduğı suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak;...” bölümü, aynı fıkranın (b) bendinde yer alan “...seçilme ehliyetinden...” ibaresi yönünden, yine aynı fıkra da yer alan “...hapis cezasına...” ibaresi ise (b) bendinde yer alan “Seçme ve...” ibaresi yönünden iptal edilmiştir.

bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten,

b) Seçme ve seçilme ehliyetinden (...) ³⁸²,

c) Velayet hakkından; vesayet veya kayyımlığa ait bir hizmette bulunmaktan,

d) Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan,

e) Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten,

Yoksun bırakılır.

(2) Kişi, işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları kullanamaz.

(3) Mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen veya koşullu salıverilen hükümlünün kendi altsoyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlik yetkileri açısından yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanmaz. Mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında birinci fıkranın (e) bendinde söz konusu edilen hak yoksunluğunun uygulanmamasına karar verilebilir....”

Anayasa Mahkemesinin iptal kararları da gözetildiğinde koşullu salıverilen hükümlü hakkında, TCK’nın 53. maddesinin (a), (d) ve (e) bentlerinin uygulanması gerekmektedir. Belli haklardan yoksun bırakılan koşullu salıverilen hükümlünün, kendi altsoyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlik yetkileri açısından herhangi bir yoksun bırakılma söz konusu olmamalıdır. Koşullu salıverilen hükümlü salıverildiğinde alt soyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlik yetkililerini kullanmaya devam edecektir.

³⁸² Anayasa Mahkemesi’nin 8/10/2015 T. ve 2014/140 E. 2015/85 K. sayılı kararı ile; bu maddenin birinci fıkrasında yer alan “...ve diğer siyasi hakları kullanmaktan” ibaresi ile aynı maddenin ikinci fıkrası, birinci fıkranın (b) bendinde yer alan “Seçme ve seçilme ehliyetinden...” ibaresi yönünden iptal edilmiştir.

Yapılan bu düzenleme, salıverilen hükümlünün aile yaşamına ayak uydurması ve aile içerisindeki yükümlülükleri yerine getirmesi açısından yerindedir.

III. KOŞULLU SALIVERİLME KARARININ GERİ ALINMASI

Koşullu salıverilme kararı sonucunda hükümlü hakkında bir deneme süresi belirleneceği hususu yukarıda açıklanmıştı. Hükümlü, denetim süresi içinde yükümlülüklerine uyar ve denetim süresini iyi halli geçirirse (hapis cezasına sebebiyet veren kasıtlı bir suç işlemezse) cezası infaz edilmiş sayılacaktır. Şayet hükümlü denetim süresi içinde yükümlülüklerine uymaz veya denetim süresini iyi halli geçirmeyerek hapis cezasına sebebiyet veren kasıtlı bir suç işlerse hakkında verilen koşullu salıverilme kararı geri alınacaktır.

Koşullu salıverilme kararının geri alınmasında yürütülen yargılama faaliyetinin hukuki niteliğinin koşullu salıverilme kararı başlığı altında açıklandığı gibi dava niteliğinde olduğu belirtilmiştir.³⁸³

A. GERİ ALMA KARARINI VERECEK MERCİ

Koşullu salıverilme kararını geri alma kararını, hangi mercinin vereceği yönünde, eski CİK'nın 19. maddesi ve 765 sayılı TCK'nın 17. maddesinde yasal boşluktan dolayı uygulamada ve öğretide tereddüt oluşmaktaydı. Geri alınma teriminin koşullu salıverilme kararını veren mahkemenin önceki kararından vazgeçilmesi şeklinde değerlendirilip koşullu salıverilme kararını veren mahkemenin geri almaya da yetki olduğu yönünde görüşler, eski infaz kanunu dönemi içerisinde bulunmaktaydı.³⁸⁴

765 sayılı TCK ve 647 sayılı CİK yürürlükte iken hükümlü genel güvenlik gözetimi altında tutularak belirli yerlerde oturmaktan yasaklanabilmekte ve kendisine yapılacak tembih ve ihtarlar uymakla yükümlü olabilmekteydi. Koşullu salıverilen kişinin genel güvenlik gözetimi altında bulunduğu sırada kasıtlı bir suç işlemesi veya

³⁸³ Uğur, s. 292.

³⁸⁴ Uğur, s. 292; Dönmezer ve Erman, s. 86.

yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde koşullu salıverilmenin geri alınması kararının koşullu salıverilmeye karar veren mahkeme tarafından verilmesi gerektiği belirtilmişti. Gerekçe olarak da ilk hükmü veren mahkemenin artık dosyadan elini çektiği, sanığın başka bir yerde cezasını çekiyor olabileceği, infazı sırasında sanığı ilk hükmü veren mahkemenin izlemiyor olabileceği, cezanın şahsileştirilmesi olan koşullu salıverilme kararına ilk hükmü veren mahkemenin katılmadığı hususları gösterilmişti.³⁸⁵ Bu görüş uygulandığı takdirde, uygulamada karışıklıklar olacaktır. Zira koşullu salıverilme kararı sadece belirli bir cezanın infazı için orada bulunan hükümlünün iyi halliliğinin tespiti sonucu verilmektedir. Koşullu salıverilme kararını veren mahkemenin sonrasında geri almada da yetkili olması halinde, sadece bir süreliğine hükümlü hakkında karar veren mahkemenin yıllar sonra aynı hükümlü hakkında yeniden önüne dosya gelmesine sebebiyet verecektir. Tüm infaz işlemleri ilk hükmü veren mahkemenin kararına esas olarak yerine getirilmektedir. Esas dosya hükmü veren mahkeme dosyasıdır. Nasıl ki hapis cezasının infazında tereddüt hâsıl olduğunda hükmü veren mahkemeye başvurulmaktaysa ve hükmü veren mahkemenin kararı doğrultusunda hapis cezasının infaz hükümleri yerine getirilmekteyse koşullu salıverilmenin geri alınmasında da hükmü veren mahkemenin yetkili olması gerektiği kanaatindeyim.

Yine eski infaz dönemi içerisinde, geri almaya ilk hükmü veren mahkemenin yetkili olduğu, koşullu salıverilme kararını veren mahkemenin yetkili olmadığı şeklinde görüşler de vardı.³⁸⁶

Bu şekilde koşullu salıverilmenin geri alınmasında, ilk hükmü veren mahkemenin, denetim süresi içinde ikinci olarak işlenen suçtan hüküm veren mahkemenin ve koşullu salıverilme kararını veren mahkemenin yetkili oldukları hususunda tartışma yürütülmekteydi.³⁸⁷

Bahsedilen tereddütler yeni infaz kanununda giderilerek koşullu salıverilme kararını geri alacak merci CGTİHK'nın 107. maddesinin 15. fıkrasında *“Hükmü veren ilk derece mahkemesi, cezaların toplandığı hâller ile hükmün bölge adliye mahkemesi*

³⁸⁵ Bakıcı, s. 25.

³⁸⁶ Bardak, s. 173.

³⁸⁷ Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 530.

veya Yargıtay tarafından verilmiş olması hâlinde ise 101 inci maddenin ikinci fıkrasına göre belirlenen ilk derece mahkemesi tarafından koşullu salıverilme kararının geri alınmasına dosya üzerinden karar verilir.” şeklinde düzenlenerek belirtilmiştir. Buna göre koşullu salıverilme kararını geri alacak merciler;

-Hükmü veren ilk derece mahkemesi,

-Cezaların toplandığı hâller ile hükmün bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmiş olması hâlinde ise CGTİHK’nın 101. maddesinin 2. fıkrasına göre belirlenen ilk derece mahkemesi’dir. Cezaların toplanması halinde, toplama kararını veren mahkeme koşullu salıverilmenin geri alınmasında görevli olacaktır.

CGTİHK’nın 101. maddesinde;

“ ...Cezaların toplanması gerektiğinde bu hususta hüküm verme yetkisi, en fazla cezaya hükmetmiş bulunan mahkemeye, bu durumda birden çok mahkeme yetkili ise son hükmü vermiş olan mahkemeye aittir. En fazla cezanın;

a) Yargıtay tarafından ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilmesi hâlinde Ankara ağır ceza mahkemesince,

b) Bölge adliye mahkemesi tarafından ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilmesi hâlinde bölge adliye mahkemesinin bulunduğu il ağır ceza mahkemesince,

c) Bölge adliye mahkemesi tarafından duruşma açmak suretiyle verilmesi hâlinde ise hükmü kaldırılan ilk derece mahkemesince,

bu hususta karar verilir.” şeklinde cezaların toplanması halinde görevli olacak mahkemeler belirtilmiştir. Cezaların toplanması halinde toplama kararını veren mahkeme koşullu salıverilmenin geri alınmasına da karar verecektir.

Koşullu salıverilme kararı kapsamında kişinin denetim süresi içinde suç işlediğinin mahkemece tespiti halinde (bu doğrultuda koşullu salıverilme kararının geri alınmasını doğuracak kastı suçtan dolayı hapis cezası verildiğinde) daha önceden koşullu salıverilme kararının bulunması nedeniyle, mahkûmiyet hükmü kurulurken

koşullu salıverilme kararının geri alınması için ilk hükmü kuran mahkemeye ihbarda bulunulması gerekmektedir.³⁸⁸ Koşullu salıverilmesinin geri alınmasına sebebiyet verecek hükmü kuran mahkeme, kendisi koşullu salıverilme kararını geri almamalıdır. Maddedeki “hükmü veren ilk derece mahkemesi” ibaresinden, koşullu salıverilecek hapis cezasına konu suçtan dolayı hüküm kuran mahkemeyi (ilk hükmü kuran mahkemeyi) anlamaktayız. Hükmü veren mahkeme tabirinden, deneme süresinde işlenen kasıtlı suçtan dolayı hüküm kuran mahkemenin anlaşılacağı da ileri sürülmüştür.³⁸⁹

Mahkemece koşullu salıverilme kararının geri alınmasına dosya üzerinden karar verilir. Uygulamada koşullu salıverilme kararını geri alacak mahkeme değişik iş dosyası üzerinden hükümlü hakkında verilen koşullu salıverilme kararının geri alınmasına, sonraki suçu işlediği tarihten itibaren kalan cezasının aynen ceza infaz kurumunda çektirilmesine şeklinde karar verir. Bu karara karşı itiraz yolu açıktır. Koşullu salıverilme kararı geri alınan taraf bu karara 5271 sayılı CMK’nın 267. maddesi vd. maddelerine göre itiraz edebilir. Koşullu salıverilme kararı kesinleşmeden, itiraz hakkını kullanabilecek tarafa itiraz hakkı tanınmadan kişi cezasını çekmek üzere cezaevine alınmamalıdır.³⁹⁰

B. GERİ ALMA SEBEPLERİ

1. Kasıtlı Bir Suçtan Dolayı Hapis Cezasına Mahkûm Edilme

CGTİHK’nın 107. maddesinin 12. fıkrasında, koşullu salıverilen hükümlünün denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi halinde koşullu salıverilme kararının geri alınacağı hususu düzenlenmiştir. CGTİHK’nın 107. maddesinin 15. fıkrasına göre ise, hükümlü belirlenen denetim süresi içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilirse koşullu salıverilme kararı geri alınacaktır. Belirtilen maddenin 12. ve 15. fıkralarında kasıtlı bir suçtan dolayı hapis

³⁸⁸ Y. 14. CD. 21.06.2017. E. 2014/9110, K. 2017/3523.

³⁸⁹ Günay, s. 208.

³⁹⁰ Aldemir, s. 590.

cezasına mahkûm edilme ve hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işleme durumları bir çelişki varmış gibi gözükebilir. Ancak bu maddeler birlikte yorumlandığında ve değerlendirildiğinde sonuç olarak kasıtlı bir suç sebebiyle hapis cezasına mahkûm edilmenin koşullu salıverilmenin geri alınması için arandığı söylenebilir. Bu çerçevede hükümlünün lehine olacak şekilde kasıtlı bir suç sebebiyle hapis cezasına mahkûm edilme durumu gözetilerek uygulama yapılmalıdır.³⁹¹ Zira denetim süresinde kasıtlı bir suç işlemiş olsa dahi henüz yargılama sonunda verilen kararın kesinleşmemesi halinde hükümlünün koşullu salıverilme kararının geri alınması adaletsiz sonuçlara sebebiyet verecektir.

Özetle yukarıda belirtilen fıkralar unsurlar halinde incelenecek olursa;

-Denetim süresi içinde işlenen suç, kasıtlı bir suç olmalıdır. Taksirle işlenen suçlardan dolayı mahkûmiyet alınmış olsa bile koşullu salıverilme kararı geri alınamaz.

-Kasıtlı bir suç sebebiyle verilen sonuç cezanın hapis cezası olması gerekmektedir. Hapis cezası dışında bir yaptırıma hükmedildiği takdirde koşullu salıverilme kararı geri alınamaz. Adli para cezaları koşullu salıverilmenin geri alınması sonucunu doğurmaz. Yine verilen hapis cezası, seçenek yaptırımlardan biri olan adli para cezasına ya da TCK'nın 50. maddesinde düzenlenmiş bulunan seçenek tedbirlerden birine çevrildiği takdirde sonuç ceza hapis cezası olmadığından bu kararlar koşullu salıverilmenin geri alınmasını gerektirmeyecektir.³⁹² Denetim süresi içinde işlenen suçtan dolayı beraat kararı verilirse, suçun işlenmediği anlaşıldığından koşullu salıverilme kararı geri alınamaz.³⁹³ 5271 sayılı CMK'nın 223. maddesinin 1. fıkrasında hüküm çeşitleri arasında sayılan ceza verilmesine yer olmadığı, davanın reddi ve düşmesi kararları da mahkûmiyet hükmü taşımadığından koşullu salıverilmenin geri alınmasına sebebiyet vermeyecektir.³⁹⁴

TCK'nın 50. maddesinin 6. fıkrası “*Hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek tedbirin gereklerinin*

³⁹¹ Artuk ve diğerleri, s. 870.

³⁹² Öztürk ve Erdem, 15. Baskı, s. 455.

³⁹³ Günay, s. 207.

³⁹⁴ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 597.

yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi halinde, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhal infaz edilir. Bu durumda, beşinci fıkra hükmü uygulanmaz.” şeklinde düzenlenmiş olup 5. fıkra da *“Uygulamada asıl mahkûmiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası veya tedbirdir.”* hükmü yer almaktadır. Şu halde, seçenek tedbirlere ilişkin hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığı tarafından yapılan tebligata rağmen otuz gün içerisinde seçenek tedbirin gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi halinde, hükmü veren mahkeme, kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verebilecektir. Artık asıl mahkûmiyet, verilen seçenek tedbir ya da adli para cezası olmayacağından pekâlâ koşullu salıverilme hükümleri uygulanabilecektir. Bu halde seçenek tedbirlere hükmedilmesi durumunda koşullu salıverilme kararının geri alınması halinin askıda olma şekli söz konusudur.³⁹⁵

-Kasıtlı bir suç sebebiyle hapis cezasına mahkûm edilmelidir. Burada, verilen hükmün kesinleşmesi aranmaktadır. Şayet kasıtlı suçtan dolayı verilen hapis cezası henüz kesinleşmemişse bu ceza koşullu salıverilme kararının geri alınmasına sebebiyet vermeyecektir. Ancak denetim süresi içinde, işlenen suçtan dolayı verilen hükmün bihakkın tahliye tarihinden sonra kesinleşmesi halinde dahi koşullu salıverilme kararı geri alınabilecektir.³⁹⁶

Hapis cezası verilmiş olsa bile hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair kararlarda da hüküm sonuçları itibariyle henüz açıklanmadığından koşullu salıverilme kararı geri alınamayacaktır.³⁹⁷ Hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen hükümlünün, kararın gereklerine uymayarak hükmün açıklanmasına sebebiyet vermesi halinde koşullu salıverilmede denetim süresi dolmuş olsa da hükmü açıklayan mahkeme karar kesinleştğinde, koşullu salıverilmeye esas hükmü veren mahkemeye bildirimde bulunarak koşullu salıverilme kararının geri alınmasını sağlamalıdır. Denetim süresi içerisinde kasıtlı bir suç sebebiyle verilen hapis cezası, cezanın ertelenmesi yoluyla TCK’nın 51. maddesi gereğince ertelendiğinde verilen hüküm

³⁹⁵ Akkaş, s. 328.

³⁹⁶ Aldemir, s. 591.

³⁹⁷ Akkaya, s. 781.

hukuki sonuçlarını doğurduğundan ve kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı bulunduğundan bahisle koşullu salıverilme kararı geri alınabilir. Zira TCK'nın 51. maddesinin 8. fıkrasında *“Denetim süresi yükümlülüklerle uygun veya iyi halli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır.”* hükmü ile hapis cezasının ertelenmesi sonucunda cezanın infaz edilmiş sayılacağı düzenlenmiştir.

Koşullu salıverilme kararı ile verilen denetim süresinde kasıtlı bir suçtan dolayı verilen hapis cezasının denetim süresi içinde kesinleşmesi zorunlu değildir. Hükümlü hakkında denetim süresi içinde kasıtlı bir suçtan dolayı verilen hapis cezası denetim süresi sonunda kesinleştiğinde de hükümlü hakkındaki infaz dosyası kapatılmayarak sonraki suçu işlediği tarihten itibaren hükümlü kalan cezasını cezaevinde çekecektir. Denetim süresi içinde işlenen kasıtlı bir suç geri alma sebebi olarak düzenlendiğinden, denetim süresinden önce işlenen kasıtlı suçun cezası hapis cezası olsa bile hatta mahkûmiyet hükmü, denetim süresi içinde verilse bile bu ceza, koşullu salıverilmeye geri almayı gerektirmeyecektir.³⁹⁸

Yargıtay, 08.06.1970 tarih ve 9/4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında; *“Şartla salıverilen hükümlülerin meşruten tahliye tarihi ile bihakkın tahliye edilmeleri icap eden tarih arasında şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı müstelzim kasıtlı bir cürüm işlemleri halinde TCK'nın 17. maddesi gereğince meşruten tahliye kararının geri alınması gerektiğine; ikinci cürmün, birinci cürme ait ceza müddeti (hükümde yazılı müddet) dolmadan işlenmiş olması yeterli olup, cezanın verilip kesinleşmesinin bu süre içerisinde gerçekleşmiş olmasının şart bulunmadığına”* şeklinde ikinci suçun deneme süresi içinde işlenmesinin yeterli olduğunu, deneme süresi sonunda da kesinleşmenin koşullu salıverilme kararının geri alınabilmesine sebebiyet vereceğini belirtmek istemiştir.³⁹⁹ Belirtilen bu kararda *“Örneğin; bir ay hapis cezasına hüküm giyen bir kişi bu cezasının üçte ikisi olan 20 günü iyi hal ile geçirdiğinde şartla salıverileceğinden geriye kalan 10 gün içinde ikinci cürmü işlediği takdirde; bu 10 gün zarfında soruşturma ve yargılamasının yapıp bitirilmesi, ceza hükmünün verilmesi ve kesinleşmesi mümkün bulunmamaktadır.”* hususu ayrıca örnek olarak gösterilerek

³⁹⁸ Öztürk ve Erdem, 15. Baskı, s. 454, 455.

³⁹⁹ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13658.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13658.pdf> (e.t: 25.12.2018)

deneme süresinde işlenen suçtan verilen ceza hükmünün kesinleşmesinin deneme süresi içinde aranmaması gerektiği açıklanmıştır. Öğretide ise, koşullu salıverilmede deneme süresi içinde işlenmiş olan bir suç sebebiyle koşullu salıverilme kararının geri alınabilmesi için bu ikinci suçtan verilen mahkûmiyet kararının da deneme süresi içinde kesinleşmesi gerektiği yönünde görüş ileri sürülmüştür.⁴⁰⁰ Koşullu salıverilmede salıverildikten sonra beklenen temel fayda kişinin toplum içerisinde uslu davranması ve suç işlememesi olduğuna göre denetim süresi içinde suç işleyen kişinin bu eylemi sonucu alacağı cezanın ne zaman kesinleşeceğinin önemi kalmamaktadır.⁴⁰¹ Zira hükümlü koşullu salıverilmeyi yaptığı bu kusurlu davranışla hak etmediğini göstermektedir.

Yargıtay'ın yukarıda belirtilen içtihadı birleştirme kararı öğretide, koşullu salıverilme süresi içinde kasıtlı suçun işlenmiş olmasının yeterli sayıldığı, mahkûmiyetin kesinleşmesinin şart olarak aranmadığı şeklinde de yorumlanmıştır.⁴⁰² Ancak bu içtihadın, deneme süresinde işlenen suçtan verilen ceza hükmünün deneme süresi içinde kesinleşmesinin gerekip gerekmediği hususuyla ilgili olduğunu, koşullu salıverilme kararının kesinleşmemiş hükümlerde dahi geri alınabileceği yönünde görüş belirten bir karar olmadığı kanaatindeyim.⁴⁰³

Deneme süresi içinde işlenen suçun af kapsamına girmesi halinde, koşullu salıverilmenin geri alınıp alınamayacağı hususunda iki görüş bulunmaktadır. Bir görüşe göre, denetim süresi içinde işlenen kasıtlı suç, genel af kapsamına girerek bütün hukuki neticeleri ile birlikte ortadan kaldırıldığından bu belirtilen ikinci suç koşullu salıverilme kararının geri alınmasına yol açmamalıdır. Zira genel af durumunda cezaların tüm sonuçlarıyla ortadan kalktığı belirtilmiştir.⁴⁰⁴ Şayet denetim süresi içinde işlenen kasıtlı suçun, özel af kapsamına girerek hükmedilmiş olan cezayı ortadan kaldırması, azaltması veya başka bir cezaya çevirmesi durumunda cezanın hukuki neticeleri varlığını koruduğundan koşullu salıverilme bu halde geri alınabilecektir.⁴⁰⁵ Diğer görüşe göre

⁴⁰⁰ Dönmezer ve Erman, s. 87.

⁴⁰¹ Başman, s. 45.

⁴⁰² Dönmezer ve Erman, s. 87; Dönmezer, s. 341; Yüce, s. 173.

⁴⁰³ Aynı görüşte bkz. Kafes, s. 76.

⁴⁰⁴ Centel, Zafer ve Çakmut, s. 684.

⁴⁰⁵ Bardak, s. 172.

ise, hükümlü salıverildikten sonra deneme süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlediğinde her ne kadar bu suç daha sonra af kapsamına girse bile artık koşullu salıverilme kararı geri alınabilmelidir.⁴⁰⁶

Koşullu salıverilme, temelde hükümlünün topluma karışması ile iyi halli olmasını hedeflediğinden ve hükümlünün dışarıda kasıtlı bir suç işlememesi şartıyla hükümlü salıverildiğinden, denetim süresinde işlenen suç artık affa tabi olsa da koşullu salıverilmenin geri alınması gerektiği kanaatindeyim.

Koşullu salıverilmenin geri alınmasına sebebiyet veren suça ilişkin cezanın daha sonradan düşmesi, suç olmaktan çıkması, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kapsamına girmesi, uzlaşma kapsamına girmesi neticesinde uzlaşmanın sağlanması hallerinde, aynen infazına karar verilen cezanın, infazının yapılması mümkün olmayacaktır. Bu halde CGTİHK'nın 98. maddesine göre, cezanın yerine getirilip getirilmeyeceği hususunda mahkemesinden ek karar aldırılması gerekmektedir.⁴⁰⁷

Koşullu salıverilme kararının geri alınmasında bir ihtimal de, koşullu salıverilme kararının verilmesi ancak hükümlünün henüz salıverilmemesi halinde, hükümlünün halen cezaevinde bulunduğu sırada disiplin cezasını gerektiren bir eylemi ya da cezaevinde kasıtlı bir suç işlemesi durumunda hükümlü hakkında nasıl karar verileceğidir. Cezaevinden henüz fiilen ayrılmayan hükümlünün cezaevinde bulunduğu sırada salıverilmeden önce bir suç işlediğinden bahisle artık iyi halli kabul edilemeyeceğinden koşullu salıverilme kararının geri alınabileceği söylenebilir.⁴⁰⁸ Kişi cezaevinden salıverileceği ana kadar cezaevinde disiplin hükümlerine uymak zorundadır. Koşullu salıverilme kararı verilmesine rağmen henüz koşullu salıverilme tarihi gelmemiş hükümlünün olumsuz davranışları iyi halli olmasını etkileyeceğinden bu durum koşullu salıverilme kararının geri alınmasına sebebiyet verebilecektir.

Koşullu salıverilen hükümlünün denetim süresi içinde, daha önceden işlemiş olduğu bir suçtan dolayı verilen hapis cezasının kesinleşmesi halinde uygulamanın ne olacağı hususunun da değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira denetim süresi içinde bu

⁴⁰⁶ Akkaş, s. 328.

⁴⁰⁷ Yetgin, s. 579.

⁴⁰⁸ Erdoğan, s. 202.

süre zarfında işlenmemiş, daha önceden işlenip de hapis cezası denetim süresi içinde kesinleşmiş bir ilamın bulunması ihtimaliyle de karşılaşılmaktadır. Bu ihtimalde, koşullu salıverilme kararı geri alınmamalıdır.⁴⁰⁹ CGTİHK'nın 99. maddesine göre, bir kişi hakkında hükmolunmuş olan her bir ceza diğerinden bağımsız olmakla birlikte varlıklarını da ayrı ayrı korumaktadırlar. Ancak, hükümlü hakkında başka kesinleşmiş olan hükümler var ise, 107. maddenin uygulanabilmesi (sürelerin hesaplanabilmesi) amacıyla mahkemeden bir toplama kararı istenmesi gerekmektedir. Bu belirtilen düzenleme dikkate alınarak açıklanan ihtimalde, koşullu salıverilmede denetim sürecine son verilerek cezaların toplanması doğrultusunda koşullu salıverilme süresi ve sürecinin tekrar belirlenmesi gerektiği kanaatindeyim. Ayrıca CGTİHK'nın 107. maddesinin 12. fıkrasında, hakkında koşullu salıverilme işlemi yapılan hükümlünün denetim süresi içerisinde hapis cezasına sebebiyet veren kasıtlı bir suç işlemesi halinde koşullu salıverilme kararının geri alınacağı hususunun düzenlendiği, koşullu salıverilmeden önce işlediği suçtan dolayı verilen cezanın geri alma sebepleri arasında gösterilmediği, bu sebeple yeni cezanın bağımsız olduğu ve ayrıca infaza konu edilmesi gerektiği de ileri sürülmüştür.⁴¹⁰

2. Bağlı Tutulduğu Yükümlülükleri Yerine Getirmeme

Hükümlünün hâkimin uyarmasına rağmen kendisine yüklenmiş olan yükümlülükler uymamakta ısrar etmesi durumunda koşullu salıverilme kararının geri alınacağı hususu CGTİHK'nın 107. maddesinin 12. fıkrasında belirtilmiştir. CGTİHK'nın 107. maddesinin 15. fıkrasına göre ise hükümlü bağlı tutulduğu yükümlülükleri yerine getirmemezse koşullu salıverilme kararı geri alınacaktır. Yukarıda geri alma sebeplerinden kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilme başlığı

⁴⁰⁹ Y. 14. CD. 16.09.2013. E. 2013/7364, K. 2013/ 9172 sayılı kararında, "Koşullu salıverilmenin geri alınmasıyla ilgili olarak Mülga 765 sayılı TCK'nın 17'nci maddesi gibi benzeri düzenlemeleri içeren 5275 sayılı CGTİHK'nın 107'nci maddesine göre; hukukumuzda koşullu salıverilme kararının geri alınabilmesi için, hükümlü olan kişinin öncelikle koşullu salıverilmesi ve koşullu salıverilmesinden sonra ya denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi ya da kendisine yüklenen yükümlülükler, hâkimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi gerekmektedir. Buna göre, ikinci ve yeni suçun hükümlünün koşullu salıverilmeden önce işlemesi durumunda koşullu salıverilme kararının geri alınmasının mümkün bulunmadığı ancak, bu durumun anılan maddenin birinci fıkrası gereğince hükümlünün "iyi halli olma" kriteri içinde değerlendirilebileceği anlaşılmaktadır." şeklinde ikinci yeni suçtan dolayı koşullu salıverilmenin geri alınamayacağı, bu durumun iyi hallilik kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

⁴¹⁰ Şen ve Başer, s. 203.

adı altında da bahsedildiği üzere, burada da 12. ve 15. fıkraların birlikte değerlendirilip uygulanması gerekmektedir. Koşullu salıverilme kararının geri alınmasına karar verecek merciye düzenleyen 15. fıkra da ısrardan bahsedilmemiştir. Ancak hükümlü lehine yapılacak yorumla, hükümlünün kendisine yüklenmiş olan yükümlülükler hâkimin uyarmasına rağmen uymamakta ısrar etmesi durumunda hükümlü hakkında koşullu salıverilme kararının geri alınacağı söylenebilecektir. Buna göre koşullu salıverilme kararının geri alınabilmesi için;

-Mahkûm hakkında hâkim tarafından belirlenen yükümlülükler olmalı ve

-Hâkimin uyarısına rağmen mahkûmun belirlenen yükümlülükler uymamakta ısrar etmesi gerekmektedir. Bu iki koşul gerçekleştiğinde koşullu salıverilme kararı geri alınabilir.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 44. maddesinin 3. fıkrasında ısrar, *“Denetimli serbestlik kararlarının infazında, yükümlülüğün bir yıl içerisinde iki defa ihlal edilmesi yükümlülüğe uymamada ısrar etme sayılır. Yükümlünün uyarılmasının ardından bir yıl içerisinde ikinci ihlalin tespit edilmesi halinde infaza son verilerek kayıt kapatılır.”* şeklinde belirtilmiştir. Yükümlülüklerin infazını yerine getirecek olan Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, hükümlünün belirlenen yükümlülükler uymadığını tespit ettiği takdirde koşullu salıverilme kararına esas teşkil eden ilk hükmü veren mahkemeyi bu durumdan haberdar edecektir.⁴¹¹ Hükümlü, hâkim tarafından, bir yıl içerisinde tekrar ihlal yapılması halinde koşullu salıverilmenin geri alınacağı hususunda uyarılacaktır. Sonuç olarak, bir yıl içerisinde hükümlünün ikinci ihlalinin tespit edilmesi durumunda koşullu salıverilme kararı geri alınır.⁴¹²

Yukarıda belirtilen kanun maddesinde sadece yükümlülüklerden bahsedilmiş, denetimli serbestlik tedbirinden bahsedilmemiştir. Her ne kadar denetimli serbestlik tedbirine uyulmaması halinde koşullu salıverilme kararının geri alınacağı yönünde bir düzenleme bulunmuyor ise de belirtilen fıkranın denetimli serbestlik tedbirini içerdiği ileri sürülebilir. Zira mahkeme, koşullu salıverilen kişi hakkında sadece denetimli serbestlik tedbiri uygulayabileceği gibi kişiye sadece yükümlülük de yükleyebilir.

⁴¹¹ Mecit, İnfaz Hukuku, s. 597.

⁴¹² Yetgin, s. 582.

Ayrıca mahkeme koşullu salıverilen kişi hakkında hem denetimli serbestlik tedbiri hem de yükümlülük belirleyebilmektedir.⁴¹³ Bu kapsamda koşullu salıverilme kararının geri alınması ile ilgili belirtilen maddeye, yükümlülüklerin yanında denetimli serbestlik tedbirinin de eklenmesi koşullu salıverilme hükümlerinin bütünlüğü açısından yerinde bir düzenleme olacağı kanaatindeyim.

Öğretide, yükümlülüğün, şahsi hakları belirli süre içerisinde tazmin şartına bağlanması şeklinde belirlenebileceği yönünde görüş bulunmaktadır.⁴¹⁴ CGTİHK'nın 107. maddesi ve bu kapsamda Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 92. maddesinde belirlenebilecek yükümlülükler sayılmıştır. Adı geçen Yönetmeliğin 92. maddesinde koşullu salıverilme kararını verecek mahkeme tarafından, kanun maddesine uygun olarak hükümlü hakkında bir başkasının gözetimi altında çalışma, eğitim kurumuna devam etme, rehberlik çalışmalarına katılma şeklinde yükümlülüklerin belirlenebileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda mahkeme tarafından belirlenebilecek yükümlülükler kanun koyucu tarafından sınırlanmıştır. Zira yükümlülüklerle uyulmaması halinde bu durumun yaptırımı, koşullu salıverilme kararının geri alınmasıdır. Yaptırımı kararın geri alınması olan bu kurumda mahkeme tarafından, belirtilen yükümlülükler çoğaltılarak kullanılmamalı, kanun tarafından belirlenmeyen bir yükümlülük mahkeme tarafından koşullu salıverilen hükümlüye yüklenilmemelidir.

Nitekim hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinin düzenlendiği 5271 sayılı CMK'nın 231. maddesinin 8. fıkrasında “...ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine karar verilebilir” hükmü ile mahkemenin kanunda sayılan yükümlülükler dışında yükümlülük belirleyebileceği düzenlenmiştir.⁴¹⁵ Koşullu salıverilmenin düzenlendiği CGTİHK'nın 107. maddesinde ise bunun aksine mahkemenin başka yükümlülük yükleyebilmesine imkân tanıyan bir düzenleme getirilmemiştir. Kanun koyucu, koşullu salıverilmede belirlenecek yükümlülükleri sınırlamak istemiştir.

⁴¹³ Bkz. Centel, Zafer ve Çakmut, s. 684.

⁴¹⁴ Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 529.

⁴¹⁵ Kamer, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı 1. Cilt, s. 181.

Son olarak bu başlık altında uygulamada en sık kullanılan rehberlik çalışmalarına katılma yükümlülüğünden bahsedilecektir. CGTİHK'nın 107. maddesinin 9. fıkrasında hâkimin denetim süresi içerisinde hükümlüye rehberlik edecek bir kişi görevlendirebileceği, CGTİHK'nın 107. maddesinin 12. fıkrasında da hükümlünün hâkimin kendisini uyarmasına rağmen kendisine yüklenen yükümlülüklerle uymamakta ısrar etmesi halinde, koşullu salıverilme kararının geri alınacağı hususu düzenlenmiştir. Yargıtay 1.CD'nin 04.02.2013 Tarih, 2013/153 Esas, 2013/817 Karar numaralı kararında da; *"... Koşullu olarak salıverilip veya hak ederek tahliye tarihine kadar denetimli serbestlik süresinde yükümlülük uygulanmasına karar verilen hükümlüler hakkında yetkili denetimli serbestlik bürosunca denetim planı hazırlanacağı, hükümlüye rehberlik edecek bir uzman görevlendirileceği, hükümlünün topluma uyumu konusunda 3 aylık süreçler halinde mahkemesine rapor sunulacağı, hükümlünün kendisine yüklenen bu yükümlülüklerle hâkim uyarısına rağmen uymamakta ısrar etmesi halinde şartlı tahliye kararının geri alınacağı anlaşılmaktadır. Samsun 2. Ağır Ceza Mahkemesince tebligata uymayarak Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüğü'ne müracaat etmeyen hükümlüye şartlı tahliye kararının geri alınacağını ihtar etmesi gerekirken, yeniden infaza devam olunmak üzere dosyanın denetimli serbestlik bürosuna gönderilmesi yasal düzenlemeye aykırı görüldüğünden"* şeklinde hükümlünün yükümlülüğe uymadığı yönünde tespitin yapılması halinde mahkeme tarafından hükümlüye, tekrardan ihlalde bulunduğu takdirde koşullu salıverilme kararının geri alınacağı hususunda ihtar yapılması gerektiği belirtilmiştir.

C. GERİ ALMA KARARININ SONUÇLARI

Koşullu salıverilme kararının geri alınmasının, kanunun uygulanması açısından iki yansıması olacaktır. Birincisi, cezaevinde geçirilmesi gereken süreler yönünden, ikincisi koşullu salıverilmeden yasaklanma yönünden yansılardır ve bu yansılar iki başlık altında ele alınacaktır.

1. Ceza İnfaz Kurumunda Çektirilecek Süreler Yönünden

CGTİHK'nın 107. maddesinin 13. fıkrasına göre, koşullu salıverilme kararının geri alınması durumunda hükümlünün vaziyeti iki ihtimal halinde incelenecektir;

-Birinci ihtimalde, hükümlü denetim süresi içerisinde işlemiş olduğu kasıtlı bir suç sebebiyle hapis cezasına mahkûm edilirse, sonraki suçu işlemiş olduğu tarihten başlayarak kalan cezasını aynen infaz edecektir.⁴¹⁶ Suçun işlenmiş olduğu tarih ile bihakkın tahliye tarihi olan infazın bittiği tarih arasındaki süre açısından hükümlünün koşullu salıverilme tarihi yanmış olacaktır. Örneğin, koşullu salıverilme tarihi 01.07.2017, bihakkın tahliye tarihi 01.11.2017 olan koşullu salıverilen hükümlü, 01.09.2017 tarihinde işlemiş olduğu kasıtlı bir suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilirse hükümlünün 01.09.2017 tarihinden itibaren koşullu salıverilmesi yanacak ve 01.09.2017 ile 01.11.2017 tarihleri arasındaki 62 günlük (Eylül:30 gün, Ekim:31 gün, Kasım:1 gün) süre aynen infaz edilecektir. Hükümlü hakkında öncelikle 62 günlük bu süre infaz edilecektir. Hapis cezasını gerektiren kasıtlı suçtan dolayı verilen hapis cezası ise bu 62 günlük aynen infaz edilen cezanın infazından sonra infaz edilecektir.

647 sayılı CİK yürürlükte iken geri alma kararı ile birlikte koşullu salıverilme süresinde hesaplanan ayda altı günlük indirim hali de geri alınmaktaydı.⁴¹⁷

Bu düzenleme, ikinci suçun cezasının çok hafif olması halinde bile hükümlünün kalan cezasını aynen çekme yaptırımıyla karşılaşması sebebiyle eleştirilmiştir. İkinci suçun cezası ile orantılı bir sürenin aynen çektirilmesine imkân tanınacak düzenlemenin yapılması gerektiği savunulmuştur.⁴¹⁸ Ancak belirtilmelidir ki koşullu salıverilmenin geri alınması, hükümlünün denetim süresi içinde kasten işlediği bir suçtan dolayı hükümlü hakkında hapis cezası verildiğinde mümkün olmaktadır. Kanun koyucu, koşullu salıverilmenin geri alınmasını kasıtlı bir suç işleme ve hapis

⁴¹⁶ Y. 19. CD. 18.05.2016. E. 2016/5989, K. 2016/18259 sayılı karar: "CGTİHK'nın 107/12. maddesinde yer alan "Koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklerle, hâkimin uyarısına rağmen uymamakta ısrar etmesi hâlinde koşullu salıverilme kararı geri alınır." hükmü karşısında, hükümlünün cezasını infaz ederek Ağır Ceza Mahkemesi'nin 09.09.2011 tarihli ve 2011/893 değişik iş sayılı kararı ile şartla salıverilmesini müteakip, bihakkın tahliye tarihi dolmadan deneme süresi içerisinde 28.11.2011 tarihinde yeni bir suç işlemiş olması dolayısıyla, ikinci suç tarihi olan 28.11.2011 tarihi ile bihakkın tahliye tarihi olan 18.05.2015 tarihleri arasındaki sürenin aynen infazına karar verilmesi gerektiği..."

⁴¹⁷ Hekimoğlu, s. 205.

⁴¹⁸ Akkaya, s. 785.

cezasına mahkûmiyet ile sınırlamıştır. Her kötü davranışta, her işlenen suçta koşullu salıverilme kararı geri alınmamaktadır. Salıverilen hükümlü, dışarıda hapis cezasını gerektirir kasıtlı bir suç işlememeye dikkat etmelidir. Kaldı ki salıverilmeye esas hapis cezası yüksek olan hükümlü daha dikkatli davranmalıdır. Bu nedenle düzenlemenin yerinde olduğunu, aksi halde cezasını toplum içerisinde denetim yoluyla çekmeye devam eden hükümlünün salıverildiğinde cezası infaz edilmiş gibi davranabileceği ya da bu psikoloji ile cezaevinden çıkacağı kanaatindeyim. Zira koşullu salıverilme, kamu otoritesi ile hükümlü arasındaki bir sözleşmedir. Hükümlü, cezaevinden salıverildiği esnada dışarıda hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlememesi gerektiğini bilmekte ve adeta bunu taahhüt ederek cezaevinden çıkmaktadır. Artık dışarıda işlenen suçun hafif ya da ağır olması önemsizdir.⁴¹⁹

-İkinci ihtimalde ise, hâkimin hükümlüyü uyarmasına rağmen hükümlünün belirlenen yükümlülüklerine uymamakta ısrar etmesi halinde, hükümlünün yükümlülüklerine uymadığı tarih ile hak ederek salıverilme tarihi arasındaki süreyi geçmemek koşuluyla mahkeme tarafından bir süre takdir edilecek ve hükümlü bu süreyi cezaevinde geçirecektir. Farklı olarak bu ihtimalde, denetim süresi içinde hükümlü işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilmeden mahkeme tarafından cezaevinde geçirilecek bir süre takdir edilecektir.

2. Koşullu Salıverilmeden Yasaklanma

CGTİHK'nın 107. maddesinin 13. fıkrasına göre, koşullu salıverilme kararının geri alınması işleminden sonra aynı hükmün infazında bir daha koşullu salıverilme kararı verilemeyecektir. Bu düzenleme ile koşullu salıverilme imkânını ve şansını kötü kullanan hükümlüye aynı hüküm ile ilgili artık ikinci bir şansın verilemeyeceği anlaşılmaktadır. Ancak hükümlü hakkında başka mahkûmiyet dosyalarında şartları oluştuğu takdirde koşullu salıverilme kararı verilebilir. Bu madde kapsamında sadece aynı hüküm dosyası ile ilgili yasaklılık hali oluşturulmuştur. Denetim süresi içinde

⁴¹⁹ Şen ve Başer, s. 124.

işlenen suçla ilgili olarak da şartları gerçekleşmişse koşullu salıverilmeden yararlanmak mümkündür.⁴²⁰

Bu yasaklılık halinin, hükümlünün denetim süresinde davranışlarına dikkat etmesi, tekrar suç işlememesi ve verilen yükümlülükleri önemsemesini sağlaması açısından isabetli bir düzenleme olduğu açıktır. Nitekim hükümlünün böyle bir durumda eski kazanımlarını bütünüyle kaybedeceği korkusu denetim süresi içinde uslu durmasını sağlamakta etkili olacaktır.⁴²¹

Koşullu salıverilme kararının geri alınması halinde cezaevinde kasıtlı suçtan ya da yükümlülük veya tedbir ihlalinden dolayı çektirilecek hapis cezası, hükümlü hakkında başka mahkûmiyetlerle içtima ettirilemez.⁴²² Zira aynı hükmün infazında bir daha koşullu salıverilme kararı verilemeyeceğinden koşullu salıverilmesi geri alınan hükümlü hakkında indirim uygulanmayacaktır. Öte yandan denetim süresi içinde işlenen kasıtlı suçtan alınan hapis cezası ile koşullu salıverilmenin geri alınmasıyla belirlenen süre de içtima ettirilmeyecek ve aynı müddetname içerisinde koşullu salıverilme hesaplanmayacaktır.⁴²³ Denetim süresi içinde işlenen kasıtlı suçtan dolayı hükmedilen hapis cezası ayrı bir şekilde koşullu salıverilme hükümlerine tabi tutularak bu suçtan ayrıca müddetname düzenlenir.⁴²⁴

⁴²⁰ Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 531.

⁴²¹ Taner, s. 627.

⁴²² Aldemir, s. 590, 591.

⁴²³ Günay, s. 208.

⁴²⁴ Y. 1. CD. 28.05.2018. E. 2018/233, K. 2018/2546 sayılı karar: “...şartla tahliyenin geri alınarak ikinci suç tarihi ile bihakkin tahliye tarihleri arasındaki sürenin aynen infazına karar verilmesi hallerinde, aynen infaza karar verilen hüküm yönünden şartla tahliye imkanı bulunmadığı cihetle aynen infaz hükümlerinin öncelikle infaz edilmesi gerektiği ve diğer cezalar ile içtimasının da mümkün olmadığı, 5275 sayılı Kanunda yer alan içtima hükümlerinin şartla tahliye sürelerinin belirlenmesine yönelik olduğu hususu da hep birlikte değerlendirildiğinde, hükümlü hakkında Asliye Ceza Mahkemesinin 09/04/2012 tarihli ve 2012/145 değişik iş sayılı içtima kararı ile verilen toplam 7 yıl 15 ay 30 gün hapis cezası esas alınarak düzenlenen Cumhuriyet Başsavcılığının 04/12/2014 tarihli ve 2009/1395 numaralı müddetnamesinin infazı kapsamında verilen 09/12/2014 tarihli şartla tahliye kararını müteakip hükümlünün denetim süresi içerisinde 09/12/2015 tarihinde kasıtlı bir suç işlemesi sebebiyle şartla tahliyesinin geri alınarak, şartla tahliye esas içtima kararı uyarınca cezasının hak ederek tahliye tarihine kadar aynen infaz etmesi gerektiği...”

SONUÇ

Koşullu salıverilme, cezasının bir bölümünü cezaevinde iyi halli olarak tamamlayan hükümlünün, cezasının kanunda belirlenen bir bölümünü de cezaevinin dışında geçirmesini sağlayan infaz rejimine ilişkin bir kurumdur. Bu kurum ile amaçlanan hükümlünün tahliye umudunu taze tutarak hayata tutunmasını ve cezaların bireyselleştirilmesini sağlamaktır. Ayrıca cezaevlerinde hükümlülerin disiplin ve düzen içerisinde, salıverildikten sonra dışarıda da iyi halli olacak şekilde yaşamalarını sağlamak koşullu salıverilmenin amaçları arasında sayılabilir. Koşullu salıverilme tüm bu haller gözetilerek günümüzdeki haline kavuşmuştur. Yine tarih akışı içerisinde koşullu salıverilme, cezaevlerindeki doluluğu azaltmak amacıyla da kullanılan bir kurum olmuştur. Ayrıca koşullu salıverilme belli yönleriyle af, erteleme gibi kurumlarla benzerlik de göstermektedir.

Koşullu salıverilme hukuk sistemimizde hem bir lütuf özelliği hem de kişinin vazgeçemeyeceği bir hak olma özelliğini taşımaktadır. Koşullu salıverilmenin cezaevinde kalınan süreyi iyi halli bir şekilde geçiren hükümlülere uygulanabilmesi, iyi halli olmayan hükümlülere uygulanamaması özellikleriyle bir lütuf olduğu değerlendirmesi yapılabilir. Koşullu salıverilmenin şartları olduğu takdirde talebi olmayan hükümlüler hakkında da uygulanması, bu kurumun bir hak niteliği taşıdığını göstermektedir. Koşullu salıverilme kurumu bu yönleriyle hak ve lütuf özelliklerini içinde barındıran bir nevi karma nitelikli infaz rejimine ilişkin bir kurumdur. Hükümlünün koşullu salıverilerek cezaevi dışına çıkması infazın sona erdiği anlamına gelmemektedir. Bu nedenle infaz sistemimizde koşullu salıverilme sonrası belirlenen denetim süresi de infaz rejimi olarak düzenlenmiştir.

Bazı suç türlerinde ve bazı özel durumlarda hükümlü koşullu salıverilmeden yararlandırılmaz. Hükümlülerin bazı suç türlerinde koşullu salıverilmeden yararlanamaması öğretide eleştirilmekle birlikte bu eleştiriler çalışmanın birinci bölümünde ilgili başlıklar altında açıklanmıştır. Önemle belirtmem gerekir ki yasal düzenlemeler coğrafyadan coğrafyaya, ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilir. Koşullu salıverilme kurumuna da bu çerçevede bakmak gerekir. Koşullu salıverilmeden yasaklılık hallerinin, terör suçlarıyla hiç karşılaşmamış, belki de infaz sisteminde terörle

ilgili herhangi bir uygulama yapmamış ülke sistemleri mukayeseli hukuk kapsamında örnek gösterilerek, eleştirilmesini doğru bulmamaktayım. Tabii olarak koşullu salıverilmede yasaklılık hali olan ömür boyu hapis cezasına yapılan eleştiriler hukuki dayanaktan yoksun değildir. Bu yapılan eleştirilerin koşullu salıverilme kurumunu geliştireceği yönünde kanaatim bulunsa da eleştirilerin ülkelerin özel durumlarına göre yapılması gerekmektedir. Mükerrirlik ya da belli özel infaz usullerinde ya da belli ceza çeşitlerinde pekâlâ koşullu salıverilme kurumunun uygulanması gerektiği söylenebilir. Ancak terör tehlikesi altında bulunan bir ülkenin hukuk sisteminin devam eden terör eylemlerine karşı caydırıcı etki meydana getirmek maksadıyla bu failleri koşullu salıverilmeden faydalandırmama yönündeki refleksinin tabii karşılanması gerekmektedir. Özellikle terör suçu kapsamında faillerin, salıverildikten sonra devam eden terör eylemlerine karışma riskleri yüksektir. Esasında her hükümlünün salıverildikten sonra tekrar suç işleme ihtimali bulunmaktadır. Ancak terör eylemlerinin risk durumu ve terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler de dikkate alındığında bu hükümlüler hakkında koşullu salıverilme kurumunun uygulanmamasının haklı karşılanabileceği kanaatindeyim. Zira terör suçuna ilişkin eylemler, adi suçlardan farklı olarak Devlet otoritesini güçsüzleştirmeyi, temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmayı, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu sistemini ve toplumun genel sağlığını bozmayı hedeflemektedirler. Ayrıca mevzuat hükümlerinde gerekli iyileştirmeler ve güncelleştirmelerin yapılması adına, koşullu salıverilmede yasaklılık hallerine yapılan eleştirilerin kanun koyucu ve uygulayıcılar tarafından önemsenmesi gerektiği hususu da unutulmamalıdır.

Koşullu salıverilmenin şartlarından birisi de hükümlünün cezaevinde bulunduğu süreyi iyi halli geçirmesidir. Koşullu salıverilmeden gerekli yararın sağlanabilmesi için koşullu salıverilme kararının verilmesi aşamasında hükümlünün mevcut infaz dosyasının karar merci tarafından ayrıntılı olarak incelenmesi gerekir. Zira kanun koyucu, denetim süresi içinde hükümlüden iyi halli olmasını beklemektedir. Salıverilen hükümlüden bu yönde bir beklenti içine girilmesi koşullu salıverilme işlemlerinin titiz bir şekilde yerine getirilmesini gerektirir. Uygulamada ise cezaevinde disiplin cezası almayan mahkûmlar ya da disiplin cezaları yasal süreleri sonunda kaldırılan mahkûmlar iyi halli olarak kabul edilmektedirler. Ancak iyi hal kararlarının

alınması sürecinde uygulamanın aksine mahkûmlar hakkında sadece disiplin kararları yönünden değil, mahkûmun cezaevinde geçirdiği süreç içerisinde gerçekten ıslah olup olmadığı yönünde de gerekli incelemelerin yapılması gerekmektedir.

Hükümlü hakkında koşullu salıverilme kurumunun uygulanabilmesi için belirli şartların yanında hükümlünün hükmedilen cezanın belirli bir kısmını cezaevinde geçirmesi gerekmektedir. Hükümlünün cezaevinde geçirmesi gereken süre infaz hukuku sistemimizde, suçun işlendiği tarihe, hükümlünün yaşına, işlenen suçun terör ya da örgüt kapsamında bir suç olup olmadığına ve hükümlünün mükerrir olup olmadığına göre tespit edilmektedir. Mevzuatımızda cezaevinde geçirilmesi gereken asgari sürelerin belirlenmemesi sebebiyle çok kısa bir süre cezaevinde kalındıktan sonra salıverilme durumuyla karşılaşmaktadır. Bu durumda da uygulamada hükümlü hakkında yeterli analiz yapılmadan, iyi hal kararı için gerekli veriler toplanılmadan iyi hal kararları verilmektedir. Son kanuni değişikliklerle birlikte dört yıl hapis cezası olan bir kimse de çok hızlı bir şekilde cezaevinden salıverilmektedir. Bunun önüne geçebilmek amacıyla özellikle belirli suç türlerinde asgari sürelerin infaz sistemimizde öngörülmesinin bu aksaklıkları ortadan kaldıracağı ve faydalı olacağı kanaatindeyim.

Çalışmanın ana konusunu oluşturan koşullu salıverilmede cezaevinde geçirilmesi gereken sürelerin belirlenmesi, bu doğrultuda da sürelerin hesaplanması ve sonuç olarak hükümlünün eline (uygulamada müddetname denilen) bir süre belgesinin verilmesi aşamaları infaz sistemimizde önemli bir yer tutmaktadır. Bu yapılan iş ve işlemler esasında hükümlünün infazdaki yol haritasının belirlendiği işlemler olup titizlikle yerine getirilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde belirtilen hüküm özlülerin tutukluluk durumuyla ilgili yasal bir düzenleme yapılması gerektiği kanaatindeyim. Zira hüküm özlü tutukluluklar, haklarında kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunmadığından koşullu salıverilmeden faydalanamamaktadırlar. Bu kapsamda hak kayıplarının oluşmaması amacıyla hüküm özlü kişilerin, hükmedilen hapis cezasına göre koşullu salıverilme açısından cezaevinde kalmaları gereken süreyi tamamladıklarının tespiti halinde haklarında koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanabileceği bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Koşullu salıverilmede denetim süresi ve sürecinin salıverilen hükümlü açısından önemi büyüktür. Zira cezaevinden salıverilen hükümlü artık toplum içerisinde yaşamaya başlayacak ve belirlenen yükümlülüklerle uymak zorunda kalacaktır. Hükümlüye denetim süresi içinde herhangi bir yükümlülük ya da bir tedbir belirlenmemesi durumunda da hükümlü bu denetim süresi içinde hapis cezasına sebep olan kasıtlı bir suç işlememeye dikkat edecektir. Ancak uygulamada yükümlülük belirlenmesi gereken kişiler hakkında genel olarak yükümlülük belirlenmeden koşullu salıverilme kararları verildiği görülmektedir. Oysa denetim süresi cezanın infazının bireyselleştirilmesi aşamasının son safhalarında yer almaktadır. Hükümlü hakkında belirlenecek bir yükümlülük belki de hükümlünün denetim aşamasını iyi halli bir şekilde geçirmesini, denetim sonrasında da belki de bir daha suç işlememesini sağlayacaktır. Bu doğrultuda mahkemelerce koşullu salıverilme kararlarının matbu kararlar şeklinde verilmesinden vazgeçilmesi gerekmektedir. Cezada şahsileştirilmenin bir sonucu olarak infaz uygulamasında da şahsileştirme sağlanarak her hükümlünün infaz dosyası ayrıntılı incelenerek hükümlüler hakkında yükümlülükler ve denetimli serbestlik tedbirleri belirlemekten geri durulmamalıdır.

Koşullu salıverilme kararı, hükümlünün talebi olmasa da hükümlünün kanunda belirtilen şartları taşıması halinde verilen bir karardır. Hükümlü, denetim süresi içinde mahkeme tarafından verilen yükümlülüklerle uymaz yahut hapis cezasına sebep olan kasıtlı bir suç işlerse hakkında verilen koşullu salıverilme kararı geri alınacaktır. Koşullu salıverilme kararının yükümlülüklerle uymama yönünden geri alınabilmesi için yükümlülüklerin hâkim tarafından belirlenmiş olması ve hâkimin uyarısına rağmen hükümlünün belirlenen yükümlülüklerle uymamakta ısrar etmesi gerekmektedir. Sonuç olarak hükümlü, koşullu salıverilme kararı sonucunda denetim süresi içinde yükümlülük belirlenmişse yükümlülüklerine uyar ve denetim süresini iyi halli geçirir, hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemezse cezası infaz edilmiş sayılacaktır.

Koşullu salıverilmenin hükümlüyü iyi hale teşvik etmesi ve hükümlünün ıslah sürecini hızlandırması yönleriyle önemli bir kurum olduğu çalışma kapsamında ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Koşullu salıverilme, anlatılan özellikleriyle birlikte değerlendirildiğinde, pratikte titiz bir şekilde uygulanmalıdır. Koşullu salıverilme,

kanunda yapılacak değişikliklerle birlikte çağına uygun hale getirilmesi gereken dinamik bir kurumdur. Bu kapsamda uygulamada yaşanan tereddütler ve eksiklikler güncel bir şekilde tespit edilmeli, sistemin bozulan yönleri giderilmeye çalışılarak kurumun hükümlü ve toplum açısından en iyi hale getirilmesine gayret gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akkaya, Çetin. **Cezaların İnfazı ve İnfaz Hukuku**. 6. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Aldemir, Hüsnü. **Türk İnfaz Hukuku ve İnfaz Yargılaması**. 1. Baskı. Ankara: Bilge Yayınevi, 2012.
- Artuç, Mustafa. **Hüküm Kurma Sanatı**. 7. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Artuç, Mustafa. **Pratik Ceza Muhakemesi Kanunu**. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Artuç, Mustafa. **Pratik Türk Ceza Kanunu**. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Artuk, Mehmet Emin, Ahmet Gökçen ve Ahmet Caner Yenidünya. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**. 4. Baskı. Ankara: Turhan Kitapevi, 2009.
- Artuk, Mehmet Emin, Ahmet Gökçen, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**. 12. Baskı. İstanbul: Adalet Yayınevi, 2018.
- Atalay, Osman ve Mustafa Safa Özgelen. **İnfaz Hukuku Ders Kitabı**. Ankara: Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, 2013.
- Bardak, Cengiz. **Cezaların İnfazı ve İnfaz Müesseseleri**. Ankara: Yetkin Yayınları, 1996.
- Centel, Nur ve Hamide Zafer. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. 15. Bası. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2018.
- Centel, Nur, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut. **Türk Ceza Hukukuna Giriş**. 10. Bası. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2017.
- Demirbaş, Timur. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**. 13. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Demirbaş, Timur. **İnfaz Hukuku**. 4. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Doğan, Fatma Karakaş. **Ceza İnfaz Hukuku**. İstanbul: On iki Levha Yayıncılık, 2013.
- Donay, Süheyl. **Türk Ceza İnfaz Hukuku**. 1. Baskı. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2014.
- Dönmezer, Sulhi. **Genel Ceza Hukuku Dersleri**. İstanbul: Uğur Yayıncılık, 2003.

- Dönmezer, Sulhi ve Sahir Erman. **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku C. III.** 12. Bası. İstanbul: Beta Basım, 1997.
- Erdoğan, Oktay. **İnfaz Hukuku.** 1. Baskı. İstanbul: Acar Basım, 2008.
- Erem, Faruk. **Türk Ceza Hukuku C. II.** 10. Baskı. Ankara: Sevinç Matbaası, 1974.
- Gökçen, Ahmet, Murat Balcı, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır. **Ceza Muhakemesi Hukuku II.** Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Günay, Erhan. **Açıklamalı-Uygulamalı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat.** 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006.
- Hafizoğulları, Zeki ve Muharrem Özen. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** 8. Baskı. Ankara: US-A Yayıncılık, 2015.
- Hakeri, Hakan. **Ceza Hukuku Genel Hükümler.** 21. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Hekimoğlu, M. Fahrettin. **Uygulamalı-İçtihatlı Ceza İnfaz Hukuku ve Cezaevi İdaresi.** Ankara: Adalet Yayınevi, 2001.
- İçel, Kayıhan. **Ceza Hukuku Genel Hükümler.** 6. Bası. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2014.
- Kafes, Veli. **Hukumumuzda Şartla Salıverme ve Uygulamadaki Sorunlar.** Ankara: Adil Yayınevi, 1998.
- Kamer, Vehbi Kadri. **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı 1. Cilt.** 2. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2007.
- Koca, Mahmut ve İlhan Üzülmaz. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** 11. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Kubat, Ahmet Adil. **Denetimli Serbestlik ve Cezaların İnfazı.** 8. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Mecit, Kemal. **İnfaz Hukuku.** 4. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Meraklı, Serkan. **Cumhuriyet Savcısının Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi.** 1.Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.
- Önder, Ayhan. **Ceza Hukuku Dersleri.** İstanbul: Filiz Kitapevi, 1992.
- Özbek, Veli Özer. **İnfaz Hukuku.** 7. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** 9. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2018.

- Özgenç, İzzet. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**. 14. Bası. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Özkaya, İhsan. **Ceza İnfaz Hukuku ve İlgili Mevzuat**. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1996.
- Öztürk, Bahri ve Mustafa Ruhan Erdem. **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**. 15. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Öztürk, Bahri ve Mustafa Ruhan Erdem. **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**. 18. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Parlar, Ali. **Türk Ceza Kanunu Şerhi 1. Cilt**. 2. Baskı. Ankara: Bilge Yayınevi, 2015.
- Selçuk, Sami. **“Doğululaşan Batılı Kurum: Şartla Salıverme”, Çürütmeler**. 1. Basım. Ankara: Tekin Yayınevi, 1990.
- Soyaslan, Doğan. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**. 6. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.
- Şahin, Cumhur ve Neslihan Göktürk. **Ceza Muhakemesi Hukuku II**. 8. Bası. Ankara: Seçkin Yayınları, 2019.
- Şen, Ersan ve Beyza Başer. **Koşullu Salıverilme-Denetimli Serbestlik ve Ceza İnfaz Sorunları**. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Taner, Tahir. **Ceza Hukuku Umumî Kısım**. 3. Basım. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1953.
- Uğur, Mehmet. **Türk Hukukunda Cezaların ve Güvenlik Önlemlerinin İnfazı ve Hâkimin İnfaza Katılması**. Ankara: Yetkin Yayınları, 2003.
- Ünver, Yener ve Hakan Hakeri. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. 5. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.
- Ünver, Yener ve Hakan Hakeri. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. 13. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Yaşar, Osman ve Cengiz Otacı. **Ceza Muhakemesi Kanunu 3. Cilt**. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2015.
- Yaşar, Osman, Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç. **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu 2. Cilt**. 2. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.
- Yavuz, Hakan A. **Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik**. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Yenisey, Feridun ve Ayşe Nuhoğlu. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. 3. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2015.

- Yetgin, Feridun. **Şemali Pratik İnfaz Hukuku El Kitabı**. 2. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Yurtcan, Erdener. **Ceza Muhakemesi Şerhi**. 7. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Yüce, Turhan Tufan. **Ceza Hukukunun Temel Kavramları**. Ankara: Turhan Kitapevi, 1985.
- Yücel, Mustafa Tören. **Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi**. 4. Bası. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2007.
- Zafer, Hamide. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**. 6. Bası. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2016.

Sürelî ve Diğer Yayınlar

- Akbulut, İlhan. “Şartla Tahliye”. **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**. Cilt: 55, Sayı: 1-2, İstanbul, 1996.
- Akkaş, Ahmet Hulusi. “Koşullu Salıverilme”. **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. Cilt: 12, Sayı: 1-2, 2008.
- Algharblgı, Amir Akram İsmail. “Türk Hukukunda Koşullu Salıverme ve Bazı İslam Ülkelerindeki Uygulaması”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Avcı, Mustafa. “Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.
- Bakıcı, Sedat. “Koşullu Salıvermenin Geri Alınması”. **Ankara Barosu Dergisi**. 1987/1.
- Başman, Murat. “Şartla Salıverilme”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- Dursun, Hasan. “Af Kavramına Genel Bakış”. **Türkiye Barolar Dergisi**. Sayı: 85, 2009.
- Feyzioğlu, Metin ve Devrim Güngör. “Cezaların Toplanması ve Koşullu Salıverilme İlişkisi”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. Sayı: 69, 2007.
- Giden, Yıldırım. “Türk Ceza Hukukunda Koşullu Salıverme”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Kamer, Vehbi Kadri. “Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi”. **Adalet Dergisi**. Sayı: 31, 2008.

- Kayaoğlu, Yücel. “İnfaz yasası sil baştan değişiyor!”, Türkiye Gazetesi, 15.11.2018, <https://www.memurlar.net/haber/789270/infaz-yasasi-sil-bastan-degisiyor.html> (e.t: 03.02.2019)
- Kıdıl, Fahrettin. “Cezalandırmanın Amacı ve “Umut Hakkı” Bağlamında Koşullu Salıverilme Yasakları”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. Sayı: 138, 2018.
- Mecit, Kemal. “Tekerrür Mükerrirlere Özgü İnfaz Rejimi Uygulaması ve Sonuçları”. **Adalet Dergisi**. Sayı: 30, 2008.
- Moore, Marianne. “Beş AB Ülkesi ve Türkiye’de Çocuklara Yönelik Koşullu Salıverme Sistemleri”. Ankara, 2014, http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/1.%20KO%C5%9EULLU%20SALIVERME%20S%C4%B0STEMLER%C4%B0_CONDITIONAL%20RELEASE.pdf (e.t: 25.02.2019)
- Tanör, Bülent. “Terörle Mücadele Kanunu Üzerine İlk Düşünceler”. **Hukuk ve Milletler Arası Özel Hukuk Bülteni**. Yıl: 10, Sayı: 1-2, 1990.
- Yavuz, Hakan A. “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Genel Görünümü Üzerine”. **Adalet Dergisi**. Sayı: 42, 2012.
- Yıldırım, Tuğrullah. “Şartla Salıverilme”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.
- Yumak, Semih. “Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukunda Hükümlüyü Topluma Yeniden Kazandırmak Bağlamında Salıverilmeye Hazırlık, Geçiş Sürecinin Yönetimi ve Koşullu Salıverilme”. **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**. Yıl: 5, Sayı: 17, 2014.

İnternet Adresleri

- <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/pdf/765.pdf> (e.t: 15.01.2019)
- http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/uluslararasi/dsm_tavsiyekararlari/13.pdf (e.t: 25.12.2018)
- http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/uluslararasi/dsm_tavsiyekararlari/11.pdf (e.t:14.12.2018)
- http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/uluslararasi/dsm_tavsiyekararlari/13.pdf (e.t: 15.01.2019)
- <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/765.htm> (e.t: 16.12.2018)

<http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/467.htm> (e.t: 16.12.2018)

<http://www.hukuki.net/kanun/3713.15.text.asp> (e.t: 15.12.2018)

<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/56b80f44-5320-4b0d-9449506abae14385?excludeGerekce=False&wordsOnly=False> (e.t: 05.01.2019)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (e.t:14.12.2018)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (e.t: 16.12.2018)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf> (e.t:18.12.2018)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.647.pdf> (e.t: 15.12.2018)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.647.pdf> (e.t: 18.12.2018)

<http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3713.pdf> (e.t: 20.12.2018)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4616.pdf> (e.t: 20.12.2018)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.4422.pdf> (e.t: 05.01.2019)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf> (e.t: 13.12.2018)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf> (e.t:19.12.2018)

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.AspxMevzuatKod=7.5.17175&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=denetimli> (e.t: 21.12.2018)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf> (e.t: 13.12.2018)

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c126/tbmm22126122ss1222.pdf> (e.t:14.12.2018)